

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับตัวเงินที่ใช้เงินแก่ผู้ถือ

นางสาวนวลมณี ภูอนันตานนท์

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

LEGAL PROBLEMS ON BEARER BILLS

Miss Nualmanee Bhu-anantanondh

สถาบันวิทยบริการ

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws Program in Laws

Faculty of Law

Chulalongkorn University

Academic Year 2006

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์
โดย
สาขาวิชา
อาจารย์ที่ปรึกษา

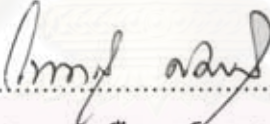
ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับตัวเงินที่ใช้เงินแก่ผู้ถือ
นางสาวนวลมณี ภูอนันตานนท์
นิติศาสตร์
รองศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์

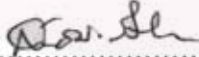
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

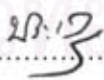

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธิดิพันธุ์ เชื้อบุญชัย)

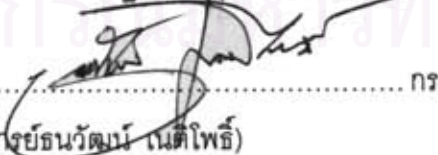
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์สำเรียง เมฆเกรียงไกร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์สธน รัตนไพจิตร)

..... กรรมการ
(อาจารย์ประเสริฐ เสียงสุทริวงศ์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ธวัชภูมิ เนติโพธิ์)

นวนลณี ภูอนันตานนท์ : ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับตั๋วเงินที่ใหใช้เงินแก่ผู้ถือ. (LEGAL PROBLEMS OF BEARER BILLS) อ. ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, 176 หน้า.

ตั๋วเงินเป็นหนี้ที่มีตราสารและตราสารดังกล่าวถือได้ว่าเป็นตราสารเปลี่ยนมือ จึงอยู่ในบังคับขะคุณลักษณะของหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือ 3 ประการ กล่าวคือ ตราสารนั้นก่อตั้งสิทธิและหน้าที่ให้แก่เจ้าหนี้แลลูกหนี้ตามตราสาร หนี้ตามตราสารโอนกันได้ตามวิธีการที่กฎหมายกำหนด และผู้รับโอนที่สุจริตย่อมได้รับความคุ้มครองแม้ผู้ถือเงินให้ตนนั้นจะมีสิทธิอันไม่สมบูรณ์ หรือมีข้อบกพร่อง ตั๋วเงินสามารถออกได้เป็น 2 ชนิด คือ ชนิดระบุชื่อผู้รับเงิน และชนิดให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ เหตุที่กฎหมายกำหนดให้มีการออกตั๋วเงินชนิดที่ใหใช้เงินแก่ผู้ถือไเนื่องจากกฎหมายมีความประสงค์จะให้ตั๋วเงินดังกล่าวมีสภาพคล่อง สามารถโอนเปลี่ยนมือกันได้โดยง่ายเพียงขมอบตั๋วเงินโดยไม่ต้องสลักหลัง

จากการศึกษาตั๋วเงินที่ใหใช้เงินแก่ผู้ถือนี้ มีประเด็นปัญหาที่สำคัญอยู่ 3 ประการด้วยกัน คือ ประการแรก ฎณเกี่ยวกับการเขียนข้อความห้ามเปลี่ยนมือลงในเช็คที่ใหใช้เงินสดแก่ผู้ถือ การที่ผู้ส่งจ่ายส่งจ่ายเช็คเงินสดไไม่ขีดฆ่าคำว่า "หรือผู้ถือ" นี้แสดงว่า ผู้ส่งจ่ายมีความประสงค์จะให้ธนาคารใช้เงินให้แก่ผู้ถือก็ได้ อีกทั้งหพิจารณามาตรา 917 วรรคสอง ซึ่งใช้เฉพาะกับตั๋วเงินชนิดระบุชื่อ ย่อมแสดงให้เห็นว่าผู้ส่งจ่ายไม่อาจระบุข้อความห้ามเปลี่ยนมือลงไว้ได้ และหากมีการระบุข้อความดังกล่าวไว้ ข้อความนั้นย่อมไม่มีผลบังคับตามกฎหมายตั๋วเงินตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 899 ประการที่สอง ฎณการนำตั๋วเงินที่ใหใช้เงินแก่ผู้ถือไปจําเป็นประกันการชําหนี้ เนื่องจากตั๋วเงินที่ใหใช้เงินแก่ผู้ถือเป็นหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งอย่างหนึ่ง การจําจึงต้องทำตามวิฎกฎหมายกำหนดในมาตรา 751 ประกอบมาตรา 926 คือ สลักหลังการจําให้ปรากฏไว้ที่ตั๋วเงิน และส่งมอบเงินนั้นให้แก่ผู้รับจํา โดยไม่ต้องบอกกล่าวการจําไปยังลูกหนี้แห่งตั๋วเงิน ประการสุดท้าย ฎณอายุความวิสลักหลังตั๋วเงินที่ใหใช้เงินแก่ผู้ถือซึ่งต้องรับผิดชอบในฐานะผู้รับอาวัลจะใช้สิทธิไล่เบี่ยเอาจากผู้ส่งจ่าย เนื่องจากผู้สหลังตั๋วผู้ถือที่เข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรงและได้รับตั๋วเงินกลับมาอยู่ในความครอบครอง มิได้อยู่ในฐานะผู้ทรงตั๋วเงิน ; ไม่สามารถนำอายุความตามมาตรา 1002 ซึ่งเป็นอายุความที่ผู้ทรงจะใช้สิทธิไล่เบี่ยเอาจากผู้ส่งจ่ายมาใช้บังคับ ฎณดังกล่าวจึงเป็นฎณที่ไม่มีกฎหมายกำหนดอายุความไว้โดยเฉพาะ จึงต้องนำอายุความ 10 ปี ตามมาต 193/30 ซึ่งเป็นอายุความทั่วไปมาใช้บังคับ

จากการศึกษาปัญหาดังกล่าวข้างต้น เห็นว่า บทบัญญัติที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทั้งในลักษณะตั๋วเงินและลักษณะนิติกรรมสัญญาและหนี้ได้บัญญัติไว้อย่างครอบคลุม สามารถนำมาปรับใช้กับ 3 ปัญหาดังกล่าวข้างต้นได้โดยไม่ต้องแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมาย เพียงแต่ผู้ใช้กฎหมายต้องปรับบทบัญญัติของกฎหมายให้ตรงตามความมุ่งหมายของกฎหมาย และสอดคล้องกับสภาพของตั๋วเงินที่ใหใช้เงินแผู้ถือ

สาขาวิชานิติศาสตร์
ปีการศึกษา 2549

ลายมือชื่อนิสิต.....นวนลณี ภูอนันตานนท์
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... (พิมพ์ ตา)

4686260734 : MAJOR LAWS

KEY WORD: BEARER / BILLS.

NUALMANEE BHU-ANANTANONDH : LEGAL PROBLEMS ON BEARER BILLS. THESE
ADVISOR : ASSOC.PROF.PAITOON KONGSOMBOON, 176 pp.

Bills are a type of negotiable instruments consisting of 3 characteristics. These 3 characteristics are (1) it grants rights and obligations to the creditors and debtors of the instruments, (2) an obligation under the Bills is transferable under the regulatory requirement of the laws, and (3) the transferee in good faith is protected albeit the transferor has no good title to the bill or the title of transferor is defected. Bills can be classified in 2 types, namely bills payable to order and bearer bills. The law allows the issuance of bearer bills because it has liquidity and it can be negotiated by physical delivery of the bills without indorsement.

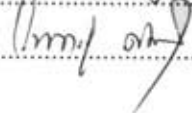
The bills payable to bearer pose 3 critical issues. First, when a drawer issues a cheque payable in cash but not crossing the words "or bearer", it means the drawer requires the Bank to pay whoever holds the bills. Moreover, Section 917 paragraph 2 applies merely to the bills payable to order, hence the drawer cannot write the word "not negotiable" on the face of the bearer cheque. If the word "not negotiable" is inserted, it will have no legal effect under the law of the bills, Section 899. Second, when the bills payable to bearer is pledged for the security of repayment, as this type of bills is an obligation payable to order, the pledge must be made in accordance with Sections 751 and 926, i.e. to indorse the pledge upon the bills and deliver to the pledgee without notification of the pledge to the obligor of the bills. Finally, when the indorser of the bearer bills is liable as a guarantee (or aval) will reimburse from the drawer, as the indorser of the bearer bills pay to the holder and obtain the bills in his/her possession, he/she is not a holder of the bill, thus the prescription in Section 1002, which applies merely when the holder will reimburse from the drawer, cannot be applied. In such circumstances there is no specific provision of law that regulates the prescription, the general prescription of 10 years under Section 193/30 is thus applied in this case.

From the research of the 3 issues mentioned above, the provisions of the Civil and Commercial Code in the laws of Bills, Contracts and Obligations have specifically enacted covering these issues. These laws can be applied in all 3 issues with no need to modify the provisions of laws only if the person who uses the laws applies and adapts the provisions of laws in accordance with the spirit of its provisions and the characteristics of the bearer bills.

Field of study Laws

Academic year 2006

Student's signature.....

Advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งของรองศาสตราจารย์ ไพฑูรย์ คงสมบุญรัตน์ ที่ได้สละเวลาอันมีค่ารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้แก่ผู้เขียน โดยตลอดระยะเวลาในการทำวิทยานิพนธ์ ท่านได้ให้คำปรึกษา คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ยิ่งในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมทั้งกรุณาช่วยตรวจทาน แก้ไขเนื้อหาวิทยานิพนธ์ และที่สำคัญท่านได้ให้กำลังใจอย่างดียิ่งแก่ผู้เขียนมาโดยตลอด จนทำให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้เขียนจึงขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์สำเรียง เมฆเกรียงไกร ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์สหธรณ รัตนไพจิตร อาจารย์ประเสริฐ เสียงสุทธิวงศ์ และอาจารย์ธวัชวัฒน์ เนติโพธิ์ ที่กรุณาสละเวลาอันมีค่าอย่างยิ่งของท่านรับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ให้แก่ผู้เขียน ซึ่งทุกท่านได้กรุณาให้คำแนะนำ รวมทั้งชี้แนะประเด็นอันเป็นประโยชน์ยิ่งต่อการทำวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้คำแนะนำแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงเนื้อหาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นอย่างดีตลอดมา

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และน้องสาว สำหรับความรักความห่วงใยที่มีให้ผู้เขียนเสมอมา รวมทั้งช่วยเป็นกำลังใจให้ผู้เขียน จนกระทั่งสามารถทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ผู้เขียนขอขอบคุณ พี่เอก ที่คอยให้กำลังใจ และช่วยตรวจพิสูจน์อักษรวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้แก่ผู้เขียน ขอขอบคุณไอ้ต กับเล็ก ที่เป็นกำลังใจ และช่วยเหลือผู้เขียนอย่างเต็มที่ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้เสร็จสมบูรณ์

ท้ายนี้ หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีคุณค่าและประโยชน์ประการใดแล้ว ผู้เขียนขอกราบเป็นกตเวทิกุลแก่บิดา มารดา คณาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่ได้มีส่วนเกื้อกูลเสริมสร้างรากฐานที่สำคัญที่สุดสำหรับผู้เขียน แต่หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความบกพร่องประการใดแล้ว ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
1.3 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย.....	2
1.4 สมมติฐานของการวิจัย.....	3
1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	3
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
บทที่ 2 ลักษณะของตราสารเปลี่ยนมือและหนี้อันพึงต้องชำระตามตราสารเปลี่ยนมือ.....	5
2.1 ลักษณะของตราสารเปลี่ยนมือและผลทางกฎหมายของตราสารเปลี่ยนมือ.....	8
2.1.1 ตราสารเปลี่ยนมือก่อตั้งสิทธิเรียกร้องแก่เจ้าหนี้และก่อความรับผิดแก่ลูกหนี้.....	9
2.1.2 สิทธิเรียกร้องตามตราสารเปลี่ยนมือยอมโอนกันได้ตามวิธีการที่กฎหมายกำหนด.....	11
2.1.3 ผู้รับโอนตราสารเปลี่ยนมือที่สุจริตย่อมได้รับความคุ้มครองจากกฎหมาย.....	14
2.2 ลักษณะของหนี้อันพึงต้องชำระตามตราสารเปลี่ยนมือ.....	18
2.2.1 หนี้อันพึงต้องชำระตามตราสารเปลี่ยนมือเป็นหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่ง..	19
2.2.2 หนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งอาจมีทั้งชนิดระบุชื่อผู้รับเงินและชนิดที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ.....	22
2.2.3 สิทธิของลูกหนี้ที่จะสอบสวนเกี่ยวกับผู้ทรงตราสาร.....	25
2.2.4 ข้อต่อสู้ของลูกหนี้ในมูลหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่ง.....	28
2.2.5 ลูกหนี้ในมูลหนี้อันพึงต้องชำระตามตราสารเปลี่ยนมืออาจมีได้หลายคนและมีความรับผิดชอบร่วมกันต่อผู้เป็นเจ้าของ.....	32

บทที่ 3 ลักษณะ สภาพ และผลทางกฎหมายของตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ.....	37
3.1 ลักษณะของตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ.....	37
3.1.1 ประเภทของตัวเงินที่ออกให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ.....	38
3.1.2 การเขียนคำสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือลงในตัวเงิน.....	41
3.2 สภาพและผลทางกฎหมายของตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ.....	45
3.2.1 สถานะของการเป็นผู้ทรงตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ.....	45
3.2.1.1 การครอบครองตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ.....	47
3.2.1.2 ผู้ทรงตัวผู้ถือโดยชอบด้วยกฎหมาย.....	50
3.2.1.3 การได้ตัวผู้ถือไว้ในความครอบครองภายหลังตัวขาดความเชื่อถือ.....	54
3.2.2 การโอนสิทธิตามตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ.....	59
3.2.2.1 การส่งมอบตัวเงินให้แก่ผู้รับโอน.....	60
3.2.2.2 ผู้มีอำนาจในการโอนสิทธิตามตัวเงิน.....	64
3.2.2.3 ผลทางกฎหมายของการสลักหลังตัวผู้ถือ.....	66
3.2.2.4 สิทธิและความรับผิดของผู้สลักหลังตัวผู้ถือ.....	69
3.2.2.5 การรับโอนตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือภายหลังที่ได้เข้าใช้เงินแก่ผู้ทรง ตัว.....	74
3.2.2.6 การเขียนข้อความอันเป็นข้อกำหนดลบล้างหรือจำกัดความรับผิดของ ผู้โอนต่อผู้ทรงตัวเงินลงในตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ.....	77
3.2.3 การใช้เงินตามตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ.....	80
3.2.3.1 สิทธิของลูกหนี้ในการตรวจสอบสถานะของการเป็นผู้ทรงตัวเงิน.....	81
3.2.3.2 หลักเกณฑ์การใช้เงินตามตัวเงิน.....	82
3.2.3.3 ระดับความระมัดระวังของผู้ใช้เงินตามตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ เปรียบเทียบกับการใช้เงินตามตัวเงินชนิดระบุชื่อผู้รับเงิน.....	87
3.2.3.4 กำหนดเวลาขึ้นตัวให้ใช้เงินและกรณีตัวเงินไม่ลงวันที่ที่ตัวถึงกำหนด ใช้เงิน.....	92
3.2.3.5 ผลของการใช้เงินตามตัวที่มีต่อผู้เข้าใช้เงินและต่อผู้รับเงิน.....	96
3.2.4 การใช้สิทธิไต่เบี่ยตามตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ.....	99
3.2.4.1 หลักเกณฑ์และเงื่อนไขการใช้สิทธิไต่เบี่ย.....	103
3.2.4.2 ผู้ทรงตัวใช้สิทธิไต่เบี่ยเอากับลูกหนี้ที่ลงลายมือชื่อไว้ในตัวเงิน.....	111
3.2.4.3 จำนวนเงินที่ผู้ทรงจะไต่เบี่ยเอาได้จากลูกหนี้.....	114

3.2.4.4 อายุความที่ผู้ทรงจะฟ้องคดีเพื่อการใช้สิทธิไล่เบียด.....	117
3.2.4.5 กรณีการลั่นสิทธิไล่เบียด.....	120
3.2.4.6 การใช้สิทธิไล่เบียดระหว่างลูกหนี้ในตัวเอง.....	123
3.2.4.7 อายุความในการฟ้องคดีเพื่อการใช้สิทธิไล่เบียดในระหว่างลูกหนี้ในตัวเอง.....	124
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอนะในการบังคับใช้กฎหมายให้ถูกต้องเหมาะสมเกี่ยวกับ ตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ.....	127
4.1 ปัญหาเกี่ยวกับการเขียนข้อกำหนดห้ามเปลี่ยนมือโดยผู้ส่งจ่ายไว้ในตัวเงินที่ให้ใช้ เงินแก่ผู้ถือ.....	127
4.2 ปัญหาเกี่ยวกับการสลักหลังตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ.....	133
4.2.1 ผู้สลักหลังตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือที่มีลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายเป็นลายมือชื่อ ปลอม ผู้สลักหลังจะมีความรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงินในฐานะผู้รับอาวัล หรือไม่.....	133
4.2.2 การที่ผู้ส่งจ่ายตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือสลักหลังตัวเงินนั่นเอง จะถือว่าผู้ส่ง จ่ายอาวัลเป็นประกันให้ตนเองได้หรือไม่.....	136
4.3 ปัญหาเกี่ยวกับการจํานำตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ.....	139
4.4 ปัญหาเกี่ยวกับการห้ามมิให้ออกตัวสัญญาใช้เงินชนิดที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือเมื่อเปรียบ เทียบกับบัตรเงินฝาก.....	144
4.5 ปัญหาเกี่ยวกับความสุจริตและความระมัดระวังของผู้ใช้เงินในการใช้เงินตามตัว แลกเงินที่ออกเพื่อให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ และปัญหาเกี่ยวกับความสุจริตและความ ระมัดระวังของธนาคารในการใช้เงินตามเช็คที่ออกเพื่อให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ.....	150
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอนะ.....	160
รายการอ้างอิง.....	173
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	176

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันตัวเงินเป็นตราสารที่มีความสำคัญและมีบทบาทอย่างมากในวงธุรกิจ การค้าทั้งที่เป็นการค้าภายในประเทศและการค้าระหว่างประเทศ เนื่องจากตัวเงินเป็นตราสารซึ่งถูกนำมาใช้เป็นตัวกลางในการชำระหนี้ระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ ประกอบกับธุรกิจการพาณิชย์ของประเทศไทยในปัจจุบันได้มีการขยายตัวอย่างกว้างขวาง การใช้ตัวเงินในการชำระหนี้จึงเป็นที่นิยมแพร่หลายเนื่องจากสามารถโอนกันได้ง่าย และคล่องตัว มีความสะดวกรวดเร็วและมีข้อยุ่งยากน้อย อีกทั้งผู้ที่ได้รับโอนตัวเงินนั้นมาย่อมเป็นเจ้าของซึ่งมีสิทธิได้รับชำระหนี้ และสามารถกระทำการต่างๆที่จะบังคับชำระหนี้ได้เช่นเดียวกับผู้ที่ได้รับตัวเงินนั้นไว้เป็นคนแรก

การที่ตัวเงินสามารถโอนให้แก่กันได้โดยสะดวกและรวดเร็วนั้น เนื่องจากวิธีการโอนและผลของการโอนตัวเงินเป็นไปตามหลัก “ความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ” (หลัก Negotiable) กล่าวคือ การโอนตัวเงินสามารถทำได้โดยการสลักหลังและส่งมอบในกรณีที่เป็นตัวเงินชนิดระบุชื่อ หรือหากเป็นตัวเงินชนิดระบุให้ใช้เงินแก่ผู้ถือก็สามารถโอนได้โดยการส่งมอบให้แก่ผู้รับโอน โดยไม่ต้องแจ้งให้ลูกหนี้แห่งตราสารทราบถึงการโอนตัวเงินนั้นแต่อย่างใด นอกจากนี้ การโอนโดยวิธีดังกล่าวทำให้สิทธิทั้งหลายตามตราสารโอนไปยังผู้รับโอนโดยสมบูรณ์ ยังผลให้ผู้รับโอนมีสิทธิฟ้องลูกหนี้แห่งตราสารได้ในนามของตนเอง อีกทั้งกฎหมายยังให้ความคุ้มครองกับผู้รับโอนซึ่งรับโอนตัวเงินมาโดยสุจริตอีกด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การโอนตัวเงินนั้นสามารถทำได้ง่ายกว่าการโอนหนี้โดยทั่วไปซึ่งจะต้องทำการโอนเป็นหนังสือลงลายมือชื่อระหว่างผู้โอนและผู้รับโอน จึงจะทำให้การโอนนั้นสมบูรณ์ และจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้ก็ต่อเมื่อได้บอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้ หรือลูกหนี้ได้ให้ความยินยอมด้วยในการโอน โดยคำบอกกล่าว หรือความยินยอมนั้นต้องทำเป็นหนังสือ

ในการออกตัวเงินเพื่อใช้ในการชำระหนี้นั้น ผู้ออกตัวอาจออกตัวเงิน (ตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน หรือเช็ค) ในลักษณะที่เป็นตัวเงินชนิดระบุชื่อผู้รับเงิน หรือในกรณีที่ตัวแลกเงิน หรือเช็คอาจออกเป็นตัวเงินชนิดระบุให้ใช้เงินแก่ผู้ถือก็ได้

สำหรับกรณีที่มีการออกตั๋วเงินชนิดที่ระบุชื่อผู้รับเงิน มีบทบัญญัติของกฎหมาย กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ตลอดจนสิทธิและหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับตัวเงินนั้นไว้ค่อนข้างจะ ชัดเจนในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะตั๋วเงิน

แต่ในกรณีที่มีการออกตั๋วเงินชนิดที่ระบุให้ใช้เงินแก่ผู้ถือหนี้ กฎหมายไม่ได้มีการ บัญญัติถึงหลักเกณฑ์ วิธีการ ตลอดจนสิทธิและหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องไว้อย่างชัดเจน เนื่องจาก ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงตั๋วเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือโดยตรง เพียงไม่กี่มาตรา ได้แก่ มาตรา 904, 909(6), 918, 921 และ 988

อย่างไรก็ตามแม้ตั๋วเงินที่ระบุให้ใช้เงินแก่ผู้ถือจะมีลักษณะเป็นตั๋วเงินเช่นกัน ซึ่ง สามารถนำบทบัญญัติของกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะตั๋วเงินมาใช้ กับตั๋วเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือได้ แต่การที่ไม่ได้มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงตั๋วเงินที่ระบุให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ โดยตรง ประกอบกับไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนที่จะนำมาใช้กับตั๋วเงินที่ระบุให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ จึงทำ ให้เกิดประเด็นปัญหาเกี่ยวกับตั๋วเงินที่ระบุให้ใช้เงินแก่ผู้ถือมากมายที่มีความเห็นทางกฎหมาย แตกต่างกัน ซึ่งปัญหาต่างๆเหล่านี้ย่อมจะกระทบถึงความน่าเชื่อถือ และความมั่นใจในการใช้ตัว เงินเป็นสื่อกลางในการชำระหนี้ด้วย จึงเห็นสมควรที่จะศึกษาบทบัญญัติของกฎหมาย ความเห็น ของนักนิติศาสตร์ผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้อง และวิเคราะห์ถึงปัญหา ที่เกิดขึ้นเพื่อให้เกิดความชัดเจนถูกต้องยิ่งขึ้นในการนำกฎหมายมาปรับใช้

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) ศึกษาถึงบทบัญญัติของกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตั๋วเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ ถือ และสภาพปัญหาที่แท้จริงของการใช้ตั๋วเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ

(2) เพื่อเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นกับการใช้ตั๋วเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

มุ่งศึกษาถึงบทบัญญัติของกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตั๋วเงินชนิดที่ให้ใช้เงิน แก่ผู้ถือโดยการศึกษบทบัญญัติของกฎหมายไทยเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศ ตลอดจนศึกษาวิเคราะห์แนวคำพิพากษาศาลฎีกา และความเห็นของนักนิติศาสตร์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยจะทำการศึกษาสภาพของปัญหาและผลทางกฎหมายเกี่ยวกับตั๋วเงินชนิดที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ โดยจะแยกศึกษาภายใต้ขอบเขต 4 หัวข้อดังนี้

- (1) ปัญหาเกี่ยวกับหลักความเป็นเจ้าของตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ
- (2) ปัญหาเกี่ยวกับการโอนสิทธิตามตัวเงินชนิดที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ
- (3) ปัญหาเกี่ยวกับการใช้เงินตามตัวเงินชนิดที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ
- (4) ปัญหาเกี่ยวกับการใช้สิทธิไต่เบี่ยภายหลังที่ลูกหนี้ตามตัวเงินชนิดที่ให้ใช้

เงินแก่ผู้ถือได้เข้าใช้เงินตามตัวให้แก่ผู้ทรงตัวไป

1.4 สมมติฐานของการวิจัย

เนื่องจากตัวเงินที่ออกเพื่อให้ใช้เงินแก่ผู้ถือยังมีปัญหาข้อกฎหมายอีกหลายประการที่ยังไม่มีความชัดเจน และยังไม่เป็นที่ยุติ จึงสมควรที่จะศึกษาเพื่อให้เกิดความชัดเจนถูกต้องยิ่งขึ้นในการนำกฎหมายมาปรับใช้

1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย

วิทยานิพนธ์นี้จะใช้วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาข้อมูลจากบทบัญญัติของกฎหมาย คำอธิบาย คำพิพากษาศาลฎีกา วิทยานิพนธ์ และบทความต่างๆที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อทำให้เกิดความชัดเจน ถูกต้องและเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในการนำกฎหมายมาปรับใช้

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) ทำให้ทราบถึงสภาพของปัญหาและผลทางกฎหมายที่เกี่ยวกับตัวเงินชนิดที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือภายในขอบเขตดังต่อไปนี้

- ปัญหาเกี่ยวกับหลักความเป็นเจ้าของตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ
- ปัญหาเกี่ยวกับการโอนสิทธิตามตัวเงินชนิดที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ
- ปัญหาเกี่ยวกับการใช้เงินตามตัวเงินชนิดที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ
- ปัญหาเกี่ยวกับการใช้สิทธิไต่เบี่ยภายหลังที่ลูกหนี้ตามตัวเงินชนิดที่ให้ใช้

เงินแก่ผู้ถือได้เข้าใช้เงินตามตัวให้แก่ผู้ทรงตัวไป

(2) เพื่อเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นกับการใช้ตัวเงินชนิดที่ให้ใช้เงินแก่

ผู้ถือภายในขอบเขตที่กล่าวไว้ข้างต้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

ลักษณะของตราสารเปลี่ยนมือและหนี้อันพึงต้องชำระตามตราสารเปลี่ยนมือ

ตามกฎหมายไทย หากกล่าวถึงคำว่า “ตราสารเปลี่ยนมือ” (Negotiable Instrument) แล้ว ไม่มีกฎหมายฉบับใดได้ให้คำนิยามของคำดังกล่าวไว้โดยเฉพาะ ดังนั้น ก่อนที่จะกล่าวถึงลักษณะของตราสารเปลี่ยนมือ จึงสมควรที่จะศึกษาถึงความหมายของคำว่า “ตราสารเปลี่ยนมือ” ก่อน

เมื่อพิจารณาถึงคำว่า “ตราสารเปลี่ยนมือ” แล้ว จะพบว่าประกอบด้วยคำ 2 คำ ได้แก่ คำว่า “ตราสาร” (Instrument) และคำว่า “เปลี่ยนมือ” (Negotiable)

คำว่า “ตราสาร” (instrument) มีปรากฏอยู่ในกฎหมายหลายฉบับ เช่น ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 309-312, 908, 910, 982, 984, 987 และมาตรา 750-752 และในประมวลรัษฎากร มาตรา 103 เป็นต้น ซึ่งคำว่า “ตราสาร” ที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายแต่ละฉบับนี้ก็มีความมุ่งหมายที่แตกต่างกัน¹

อย่างไรก็ตามมีนักกฎหมายได้อธิบายความหมายของคำว่า ตราสาร ไว้ดังต่อไปนี้

(1) คำว่า “ตราสาร” (instrument) ที่มีปรากฏในกฎหมายว่าด้วยตราสารเปลี่ยนมือ (Law on Negotiable Instruments) มีความหมายว่า เป็นเอกสารที่สร้างขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร ที่ใช้เพื่อให้ความมุ่งหมายตามกฎหมายเฉพาะอย่างมีผลบังคับ ตราสารนี้มีใช้เป็นหลักฐานแห่งสิทธิและหน้าที่เท่านั้น แต่ตัวตราสารนั่นเองเป็นเอกสารที่ก่อตั้งสิทธิและหน้าที่ และห้ามพิสูจน์แก้ไขเพิ่มเติมข้อความในตราสารโดยพยานบุคคล²

(2) ตราสาร คือ เอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ใช้เพื่อให้ความมุ่งหมายตามกฎหมายเฉพาะอย่างที่มีใช้เป็นหลักฐานแห่งสิทธิหรือหน้าที่เท่านั้น แต่ตัวตราสารนั่นเองเป็นเอกสารที่ก่อตั้งสิทธิและหน้าที่ และห้ามพิสูจน์แก้ไขเพิ่มเติมข้อความในตราสารโดยพยานบุคคล³

¹ ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2548), หน้า 12.

² เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

³ พนิดา วัฒนเวคิน, “ผลของการโอนบิลออฟเลตติงในระบบกฎหมายไทย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ แผนกวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529) หน้า 74. อ้างใน สุกรี เกษอมรวัฒนา หน้า 6-7.

(3) Black's Law Dictionary ให้ความหมายของคำว่า "Instrument" ว่า "1. A written legal document that defines rights, duties, entitlement, or liabilities, such as contract, will, promissory note, or share certificate. ..."

หมายความว่า เอกสารทางกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งกำหนดสิทธิหน้าที่หรือความรับผิดชอบไว้ เช่น สัญญา พันัยกรรม ตั๋วแลกเงิน หรือ ใบหุ้น เป็นต้น

ส่วนคำว่า "เปลี่ยนมือ" (negotiate) นั้น มีผู้ให้คำจำกัดความไว้ดังนี้

(1) Black's Law Dictionary ให้ความหมายไว้ว่า "...3. To transfer (an instrument) by delivery or indorsement, whereby the transferee takes the instrument for value, in good faith, and without notice of conflicting title claims or defenses."

หมายความว่า การโอนตราสารโดยการส่งมอบ หรือสลักหลัง ซึ่งผู้รับโอนต้องรับโอนตราสารมาโดยเสียค่าตอบแทน โดยสุจริต และไม่ต้องบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกหรือข้อต่อผู้ใด ๆ

(2) The Uniform Commercial Code ของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความหมายของคำว่า "การเปลี่ยนมือ" (Negotiation) ไว้ในมาตรา 3-201 ดังนี้

"Section 3-201: Negotiation

(a) Negotiation means a transfer of possession, whether voluntary or involuntary, of an instrument by a person other than the issuer to a person who thereby becomes its holder.

(b) Except for negotiation by remitter, if an instrument is payable to an identified person negotiation requires transfer of possession of the instrument and its indorsement by the holder. If an instrument is payable to bearer, it may be negotiated by transfer of possession alone."

การเปลี่ยนมือ หมายถึง การโอนการครอบครองตราสารโดยบุคคลหนึ่งนอกจากผู้ออกตัวไปยังอีกบุคคลหนึ่งซึ่งกลายมาเป็นผู้ทรง ไม่ว่าจะโดยสมัครใจหรือไม่ก็ตาม ถ้าเป็นตราสารที่ส่งจ่ายโดยระบุชื่อผู้รับตราสาร การโอนทำได้โดยการสลักหลังและส่งมอบ และถ้าเป็นตราสารชนิดส่งจ่ายแก่ผู้ถือจะโอนโดยการส่งมอบเพียงอย่างเดียว

ทั้งนี้แม้จะไม่มีกฎหมายใดให้คำนิยามไว้ว่า “ตราสารเปลี่ยนมือ” (Negotiable Instrument) คืออะไร แต่มีนักกฎหมายให้คำจำกัดความของคำว่า “ตราสารเปลี่ยนมือ” ไว้ดังต่อไปนี้

(1) “ตราสารเปลี่ยนมือ” หมายความว่า เอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งหนี้ซึ่งเพียงแต่ส่งมอบเอกสารให้แก่กันก็อาจโอนกรรมสิทธิ์แห่งเอกสารนั้นรวมทั้งหนี้ที่ปรากฏในเอกสารนั้นไปยังผู้อื่นได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งทำให้ผู้รับโอนมีสิทธิยึดถือเอกสารและบังคับตามหนี้นั้นโดยไม่คำนึงถึงเหตุบกพร่องในสิทธิของผู้โอน⁴

(2) “ตราสารเปลี่ยนมือ” เป็นเอกสารไม่เฉพาะเป็นเพียงหลักฐานแห่งหนี้เท่านั้น แต่ยังเป็นเอกสารสิทธิที่ก่อตั้งสิทธิและหน้าที่ขึ้นอีกด้วย ซึ่งเพียงแต่สลักหลังโอนสิทธิที่มีอยู่ตามตราสารนั้นและส่งมอบตราสารนั้นให้แก่ผู้รับโอน หรือในบางกรณีเพียงแต่ส่งมอบตราสารนั้นให้แก่กันก็อาจเพียงพอแล้วที่สิทธิตามเอกสารนั้น รวมทั้งหนี้ที่ปรากฏในตราสารนั้นจะโอนไปยังผู้อื่นได้โดยชอบด้วยกฎหมายซึ่งกระทำให้ผู้รับโอนมีสิทธิยึดถือเอกสารและบังคับตามหนี้นั้นโดยไม่คำนึงถึงเหตุบกพร่องในสิทธิผู้โอน⁵

(3) Black's Law Dictionary ให้ความหมายของคำว่า ตราสารเปลี่ยนมือ (Negotiable Instrument) ว่า “A written instrument that (1) is signed by the maker or drawer, (2) includes an unconditional promise or order to pay a specified sum of money, (3) is payable on demand or at a definite time, and(4) is payable to order or to bearer.”

หมายความว่า หนังสือตราสารซึ่งลงลายมือชื่อโดยผู้ออกตัว หรือผู้สั่งจ่ายโดยมีสัญญาหรือคำสั่งโดยปราศจากเงื่อนไขให้จ่ายเงินเป็นจำนวนแน่นอนเมื่อมีการเรียกร้องทวงถามหรือในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้ และจ่ายให้แก่บุคคลตามเขาสั่ง หรือจ่ายให้แก่ผู้ถือ

(4) ตราสารเปลี่ยนมือมีคุณสมบัติการเปลี่ยนมือได้และในกรณีของตัวแลกเงิน และเช็คจะต้องมีคำสั่งให้จ่ายเงิน ในกรณีตัวสัญญาใช้เงินจะต้องมีสัญญาว่าจะใช้เงินโดยทั้งตัว

⁴ จิตติ ดิงศัททีย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัดและตัวเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 16 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), หน้า 35.

⁵ ไพฑูรย์ คงสมบุญ, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 14.

แลกเงิน เช็ค ตัวสัญญาใช้เงินต้องมีคำสั่งให้ใช้เงินในจำนวนที่แน่นอน ดังนั้น หากไม่มีสัญญาที่จะใช้เงิน ย่อมไม่เป็นตราสารเปลี่ยนมือ⁶

(5) A negotiable Instrument is a chose in action, the full and legal title to which is transferable by mere delivery of the instrument (possibly with the transferor's indorsement) with the result that complete ownership of the instrument and all the property it represents passes free from equities to the transferee, providing the latter takes the instrument in good faith and for value.⁷

หมายความว่า ตราสารเปลี่ยนมือ เป็นสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินซึ่งสามารถโอนได้โดยการส่งมอบตราสารเท่านั้น หรือบางทีอาจมีการสลักหลังด้วย ซึ่งผู้รับโอนจะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในตราสารและในทรัพย์สินโดยสมบูรณ์ และได้รับความคุ้มครองสิทธิตามตราสารนั้นโดยสมบูรณ์หากผู้รับโอนรับโอนตราสารมาโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน

เมื่อพิจารณาจากคำว่า “ตราสาร” และคำว่า “เปลี่ยนมือ” ประกอบคำนิยามของคำว่า “ตราสารเปลี่ยนมือ” ที่นักกฎหมายผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความหมายไว้ จึงอาจสรุปได้ว่า “ตราสารเปลี่ยนมือ” (Negotiable Instrument) หมายความว่า เอกสารที่สร้างขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อก่อตั้งสิทธิและหน้าที่ และสามารถโอนได้โดยการสลักหลังและส่งมอบตราสารนั้นให้แก่ผู้รับโอน หรืออาจทำโดยการส่งมอบตราสารนั้นให้แก่ผู้รับโอนเพียงอย่างเดียว โดยไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้ซึ่งต้องรับผิดชอบตามตราสาร ซึ่งก็เพียงพอที่จะทำให้กรรมสิทธิ์แห่งเอกสารและหน้าที่ปรากฏในเอกสารนั้นโอนไปยังผู้อื่นได้โดยชอบด้วยกฎหมายและทำให้ผู้รับโอนมีสิทธิยึดถือเอกสารและบังคับตามหนี้นั้นโดยไม่คำนึงถึงเหตุบกพร่องในสิทธิของผู้โอน

2.1 ลักษณะของตราสารเปลี่ยนมือและผลทางกฎหมายของตราสารเปลี่ยนมือ

จากความหมายของคำว่า “ตราสารเปลี่ยนมือ” ดังกล่าวจึงอาจกล่าวได้ว่า ตราสารใดก็ตามที่ก่อหนี้ผูกพันระหว่างบุคคลที่จะเรียกว่าเป็นตราสารเปลี่ยนมือได้นั้น มิได้เกิดจากการตกลงกันระหว่างคู่สัญญาที่เกี่ยวข้อง แต่การที่จะถือว่าเป็นตราสารใดเป็นตราสารเปลี่ยนมือ ตรา

⁶ Paul Brown and friends, Halbury's Statutes of England and Wales, 4 th ed. (London: Butterworths, 1985), p.128. อ้างใน จิตติมา วัฒนวิบูล หน้า 7.

⁷ Dudley Richardson, Guide to Negotiable Instruments and the Bills of Exchange Acts, 7 th ed. (London: Butterworth, 1983), p.15.

สารดังกล่าวจะต้องเข้าคุณลักษณะของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือด้วย โดยตราสารเปลี่ยนมือจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

- (1) ตราสารเปลี่ยนมือก่อตั้งสิทธิเรียกร้องแก่เจ้าหนี้และก่อความรับผิดชอบแก่ลูกหนี้
- (2) สิทธิเรียกร้องตามตราสารเปลี่ยนมือ ย่อมโอนกันได้ตามวิธีการที่กฎหมายกำหนด
- (3) ผู้รับโอนตราสารเปลี่ยนมือที่สุจริตย่อมได้รับความคุ้มครองจากกฎหมาย

2.1.1 ตราสารเปลี่ยนมือก่อตั้งสิทธิเรียกร้องแก่เจ้าหนี้และก่อความรับผิดชอบแก่ลูกหนี้

“หนี้” เป็นนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองฝ่าย ซึ่งฝ่ายหนึ่งต้องกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายที่ต้องกระทำนั้น เรียกว่า “ลูกหนี้” ส่วนฝ่ายที่ได้รับผลของการกระทำนั้น เรียกว่า “เจ้าหนี้” ส่วนการกระทำนั้นแยกออกเป็น 3 ชนิด คือ 1. กระทำการ

2. การงดเว้นการกระทำ 3. การโอนทรัพย์สิน⁸

จากความหมายดังกล่าว หนี้ผูกพันเจ้าหนี้กับลูกหนี้ ดังนั้นลักษณะพื้นฐานของหนี้จึงต้องประกอบด้วยบุคคล 2 ฝ่าย คือ เจ้าหนี้และลูกหนี้ โดยแต่ละฝ่ายอาจเป็นบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคลก็ได้⁹ ฝ่ายเจ้าหนี้นั้นจะเป็นผู้ทรงสิทธิในหนี้ที่จะเรียกร้อง (หรืออาจกล่าวได้ว่า เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้อง) ให้อีกฝ่ายซึ่งเป็นลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่ตน โดยกระทำ หรืองดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง และฝ่ายลูกหนี้ก็ย่อมมีหน้าที่ หรือภาระที่ต้องปฏิบัติตามการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ให้ถูกต้องครบถ้วน

ทั้งนี้ “หนี้” ต้องเป็นความผูกพันที่มีผลในทางกฎหมายด้วย โดยหากลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้ก็ย่อมมีสิทธิตามอำนาจแห่งมูลหนี้ที่จะฟ้องต่อศาลขอให้พิพากษาบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่ตนได้

⁸ จี๊ด เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะหนี้, พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพมหานคร: บริษัทโรงพิมพ์เดือนตุลาคม จำกัด, 2540), หน้า 15.

⁹ ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: Pholsiam Printing and Publishing(Thailand) Limited Partnership, 2548), หน้า 6.

คำว่า “สิทธิเรียกร้อง” ก็หมายถึงหนี้ แต่เป็นการกล่าวเฉพาะทางด้านเจ้าหนี้ผู้มีสิทธิเรียกร้อง และที่เรียกว่าสิทธิเรียกร้องก็เพราะว่าการบังคับชำระหนี้ต้องใช้สิทธิเรียกร้องทางศาล¹⁰นั่นเอง

ในความสัมพันธ์ของบุคคลต่างๆตามตราสารเปลี่ยนมือก็มีลักษณะพื้นฐานของหนี้อยู่ คือมีเจ้าหนี้และลูกหนี้ตามตราสาร และตัวตราสารนั้นก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ให้แก่บุคคลผู้เกี่ยวข้องในตราสาร โดยบุคคลผู้ซึ่งครอบครองตราสารไว้จะเป็นเจ้าหนี้ที่มีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือนั้นชำระหนี้ให้แก่ตน และบุคคลซึ่งลงลายมือชื่อไว้ในตราสารดังกล่าว โดยอาจลงลายมือชื่อไว้ในฐานะผู้ออกตราสาร หรือสลักหลังตราสารก็เป็นลูกหนี้และมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามการชำระหนี้ตามความผูกพันในตราสารให้แก่เจ้าหนี้ผู้ทรงตราสารโดยถูกต้องครบถ้วน

ด้วยเหตุที่ตราสารเปลี่ยนมือ (Negotiable Instrument) เป็นเอกสารที่สร้างขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร มิใช่เป็นแต่เป็นเพียงหลักฐานแห่งสิทธิและหน้าที่เท่านั้น หากแต่ตัวเอกสารนั้นโดยตัวของมันเองยังเป็นเอกสารที่ก่อตั้งสิทธิและหน้าที่ขึ้นด้วย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าตราสารเปลี่ยนมือเป็น “เอกสารสิทธิ” (document of titles) ชนิดหนึ่ง

สิทธิตามตราสาร เช่น สิทธิที่จะแสดงความเป็นเจ้าของ สิทธิในการจำหน่าย จ่าย โอน เรียกรับ หรือหวงกันไม่ให้ผู้ใดเข้ามาล่วงเกินสิทธิของตน เป็นต้น

ในเรื่องของสิทธิตามตราสารนี้ ศาลฎีกาได้มีคำวินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาฎีกาที่ 2051/2537 ตอนหนึ่งว่า “...สิทธิซึ่งมีตราสาร หมายถึงตราสารที่ใช้แทนสิทธิหรือทรัพย์สินซึ่งเป็นเอกสารที่สร้างขึ้นตามแบบพิธีในกฎหมายและเป็นตราสารที่โอนกันได้ด้วยวิธีของตราสารนั้น แต่ไม่หมายความถึงเอกสารธรรมดาที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นพยานหลักฐานแห่งสิทธิทั่วไป...” จากคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวยกตัวอย่างได้ เช่น ใบรับของคลังสินค้าเป็นตราสารที่แสดงความเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ฝากไว้ในคลังสินค้า เช็คเป็นตราสารที่นำไปทวงถามให้ธนาคารใช้เป็นเงินสดได้ หรือ ใบตราส่ง¹¹ เป็นเอกสารที่แสดงสิทธิเรียกร้องให้ผู้ขนส่ง ส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้รับตราส่ง เป็นต้น ทั้งนี้ สิทธิตามตราสารดังกล่าว ย่อมโอนกันได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

¹¹ ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 13.

2.1.2 สิทธิเรียกร้องตามตราสารเปลี่ยนมือยอมโอนกันได้ตามวิธีการที่กฎหมายกำหนด

การโอนสิทธิเรียกร้อง หมายถึง การที่เจ้าหนี้ตกลงยินยอมโอนสิทธิที่จะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามสัญญาซึ่งเป็นบุคคลสิทธิไปให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง โดยเป็นการทำนิติกรรมระหว่างเจ้าหนี้กับบุคคลภายนอกซึ่งเป็นผู้รับโอน โดยตกลงให้ผู้รับโอนเข้ามาเป็นเจ้าหนี้คนใหม่แทนเจ้าหนี้เดิม และมีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้เช่นเจ้าหนี้เดิม

ทั้งนี้การโอนสิทธิเรียกร้องเป็นการโอนเพียงแค่อำนาจของบุคคลผู้เป็นเจ้าหนี้ไปยังบุคคลอื่นเท่านั้น แต่หน้าที่ที่เจ้าหนี้พึงมีต่อลูกหนี้นั้นไม่ได้โอนไปด้วยแต่อย่างใด และเมื่อมีการโอนสิทธิเรียกร้องแล้ว เจ้าหนี้คนเดิมย่อมหมดสิทธิในหนี้นั้น ผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องจะเข้ามาสวมสิทธิของเจ้าหนี้ซึ่งสามารถที่จะฟ้องลูกหนี้ได้ในนามของตนเอง โดยไม่ต้องมีการมอบอำนาจ* และลูกหนี้ยังคงมีหน้าที่ในการชำระหนี้เหมือนเดิม เท่ากับเป็นข้อยกเว้นของหลักที่ว่าหนี้ผูกพันเฉพาะเจ้าหนี้และลูกหนี้

โดยปกติไม่ว่าจะเป็นสิทธิเรียกร้องที่เกิดจากมูลสัญญาหรือมูลหนี้เป็นอย่างอื่นก็ยอมโอนได้ทั้งสิ้น แต่สิทธิเรียกร้องที่มีการโอนกันเป็นส่วนใหญ่ก็คือสิทธิเรียกร้องให้ชำระเงิน เช่นสิทธิเรียกร้องในหนี้เงินกู้ หรือสิทธิเรียกร้องในหนี้อันมีตราสาร เช่น กรมธรรม์ประกันภัย เป็นต้น

ตัวอย่างของการโอนสิทธิเรียกร้อง เช่น A กู้เงิน B 50,000 บาท เช่นนี้ B มีสิทธิเรียกร้องให้ A ชำระหนี้เงินกู้ 50,000 บาท คืนให้แก่ตน แต่เนื่องจาก B เป็นหนี้ค่าสินค้า C อยู่ จึงทำสัญญาโอนสิทธิเรียกร้องที่ตนมีอยู่ต่อ A ให้แก่ C ดังนี้ C จึงเข้ามาเป็นเจ้าหนี้ในหนี้เงินกู้ดังกล่าวแทน B และ C มีสิทธิเรียกร้องให้ A ชำระหนี้ดังกล่าวให้แก่ตนได้

การโอนสิทธิเรียกร้องนั้นโดยปกติเป็นการโอนในระหว่างมีชีวิต** ระหว่างเจ้าหนี้ และบุคคลภายนอกเท่านั้น โดยเจ้าหนี้ซึ่งเป็นผู้โอนยินยอมโอนสิทธิของตนอันมีต่อลูกหนี้ให้แก่บุคคลภายนอกซึ่งเรียกว่าผู้รับโอน โดยลูกหนี้ไม่เกี่ยวข้องในการโอนนั้นแต่อย่างใด เว้นแต่

* อย่างไรก็ตามหากเป็นกรณีที่ไม่มีการโอนสิทธิเรียกร้อง บุคคลหนึ่งจะใช้สิทธิในการฟ้องคดีแทนอีกบุคคลหนึ่งได้ก็ต่อเมื่อมีการมอบอำนาจเท่านั้น

** การโอนสิทธิเรียกร้องนั้น อาจโอนไปได้ในระหว่างมีชีวิต หรือโอนไปเมื่อตาย ซึ่งบทบัญญัติในเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 303-313 เป็นการโอนสิทธิเรียกร้องอันมีผลในระหว่างมีชีวิต ส่วนการโอนหนี้อันมีผลเมื่อเจ้าหนี้หรือลูกหนี้ตายนั้น มีบทบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะมรดก ซึ่งแยกบัญญัติต่างหากจากกฎหมายลักษณะหนี้

การโอนหนี้อันพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงนั้นจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้ได้ก็ต่อเมื่อได้บอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้แล้ว¹²

สิทธิเรียกร้องนั้นจะโอนกันได้อย่างไรจะต้องเป็นไปตามวิธีการที่บทบัญญัติแห่งกฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ จึงจะสามารถยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้ หรือบุคคลภายนอกได้

ในเรื่องของการโอนสิทธิเรียกร้องนี้ ตำรากฎหมายของต่างประเทศได้จำแนกรูปแบบและผลของการโอนสิทธิเรียกร้องออกเป็น 3 ประเภทด้วยกัน คือ Assignable, Transferable และ Negotiable กล่าวคือ¹³

1. การโอนแบบ Assignable เป็นการโอนสิทธิและหน้าที่ตามสัญญาจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งโดยนอกจากจะโอนโดยการส่งมอบตราสารแล้วยังต้องมีการจัดทำเอกสารเพื่อเป็นหลักฐานการโอน และต้องส่งคำบอกกล่าวการโอนเป็นหนังสือไปยังคู่สัญญาฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบตามสัญญานั้น

การโอนแบบ Assignable นี้ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน กล่าวคือ ผู้โอนมีสิทธิอย่างไร ผู้รับโอนก็มีสิทธิเช่นนั้น หากลูกหนี้มีข้อต่อสู้ต่อผู้โอนอย่างไร ก็สามารถยกขึ้นต่อสู้กับผู้รับโอนได้เช่นกัน

2. การโอนแบบ Transferable ใช้กับการโอนเอกสารสิทธิ (Document of Title) โดยเพียงแต่ส่งมอบ หรือสลักหลังและส่งมอบเอกสารสิทธินั้นให้แก่ผู้รับโอน โดยไม่ต้องมีหนังสือบอกกล่าวการโอน (notice) ไปยังคู่สัญญาฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ และตราสารที่โอนโดยการสลักหลังและส่งมอบนั้นเป็นตราสารที่สั่งให้ใช้เงินหรือส่งมอบสินค้าแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง เรียกว่าตราสารอันพึงต้องชำระตามคำสั่ง (order instrument) ส่วนตราสารที่โอนโดยการส่งมอบนั้นเป็นตราสารที่สั่งให้ชำระเงินหรือส่งมอบสินค้าแก่ผู้ถือ เรียกว่าตราสารอันพึงต้องชำระแก่ผู้ถือ (bearer instrument) ซึ่งหลัก Transferable ดังกล่าวมีปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 614, 615, 776, 779, 784 เป็นต้น

อย่างไรก็ตามการโอนแบบ Transferable นี้มีข้อเสียแก่ผู้รับโอน กล่าวคือผู้รับโอนจะไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน

¹² กำธร พันธุลาภ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2518), หน้า 67.

¹³ จิตติมา วัฒนวิบูล, "สิทธิของผู้ทรงในกรณีตัวเงินหาย," (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ ภาควิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 6-7.

3. การโอนแบบ Negotiable ใช้กับการโอนตราสารที่ก่อตั้งสิทธิหรือหน้าที่ โดยโอนได้เพียงการส่งมอบกรณีตราสารผู้ถือ หรือสลักหลังและส่งมอบกรณีตราสารระบุชื่อ โดยไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้ฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบตามตราสารก็ถือว่าการโอนนั้นสมบูรณ์แล้ว นอกจากนี้ผู้รับโอนที่สุจริตและเสียค่าตอบแทนย่อมได้รับโอนสิทธิและหน้าที่โดยสมบูรณ์ กล่าวคือลูกหนี้จะยกข้อต่อสู้ที่มีต่อผู้โอนมาใช้ยันกับผู้รับโอนไม่ได้ ซึ่งถือเป็นข้อยกเว้นของหลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน อันมีผลทำให้ผู้รับโอนตราสารนั้นมีสิทธิดีกว่าผู้โอนตราสารที่มีสิทธิตามตัวบ่งพร่อง

ตราสารที่โอนโดยวิธี Negotiable นี้ เช่น ตั๋วเงิน บัตรเงินฝาก เป็นต้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย ได้บัญญัติถึงเรื่องของการโอนสิทธิเรียกร้องไว้ในมาตรา 303-313 โดยการโอนสิทธิเรียกร้องโดยทั่วไปนั้น เป็นการโอนแบบ Assignable ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติมาตรา 306 วรรคหนึ่ง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติถึงวิธีการโอนสิทธิเรียกร้องไว้ว่า “การโอนหนี้อันจะพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงนั้น ถ้าไม่ทำเป็นหนังสือ ท่านว่าไม่สมบูรณ์ อนึ่งการโอนหนี้นั้นท่านว่าจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้แต่เมื่อได้บอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้หรือลูกหนี้จะได้ยินยอมด้วยในการโอนนั้น คำบอกกล่าวหรือความยินยอมเช่นว่านี้ท่านว่าต้องทำเป็นหนังสือ”

ตราสารเปลี่ยนมือนั้นเกิดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกให้การโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้ตามตราสารสามารถทำได้ง่ายขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการค้าและธุรกิจ การโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือจึงมีวิธีการที่กำหนดไว้เป็นการเฉพาะ โดยไม่ต้องดำเนินการตามวิธีการโอนสิทธิเรียกร้องอันเป็นหลักทั่วไปอีก และผู้รับโอนก็จะได้รับไปซึ่งสิทธิตามตราสารทั้งหมด

การโอนตราสารเปลี่ยนมือมีวิธีที่แตกต่างจากการโอนสิทธิเรียกร้องโดยทั่วไป กล่าวคือ รูปแบบของการโอนตราสารเปลี่ยนมือนั้นเป็นการโอนแบบ Negotiable โดยหากเป็นตราสารที่ออกให้แก่บุคคลใดโดยเฉพาะเจาะจงแล้ว การโอนจะทำได้โดยการสลักหลังและส่งมอบ แต่หากเป็นตราสารที่ออกให้แก่ผู้ถือ การโอนจะทำได้โดยการส่งมอบเพียงอย่างเดียว โดยไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้แห่งตราสารแต่อย่างใด ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากยังไม่เป็นการแน่นอนว่าเมื่อหนี้ถึงกำหนดใครจะเป็นผู้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ เพราะตราสารอาจมีการโอนกันต่อไปอีกหลายทอด ซึ่งในที่สุดหากหนี้ถึงกำหนดแล้วใครเป็นผู้ทรงอยู่ คนนั้นก็ย่อมมีสิทธิได้รับชำระหนี้

การโอนตราสารเปลี่ยนมือด้วยวิธีแบบ Negotiable แม้จะไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้แห่งตราสาร แต่ผู้รับโอนตราสารนั้นมาก็อาจมีสิทธิในตราสารโดย

สมบูรณ์ กล่าวคือ ผู้รับโอนจะเข้ามาเป็นเจ้าของนี้คนใหม่แทนผู้โอน เรียกว่าให้ลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่ตนได้โดยเจ้าหนี้คนเก่าที่เป็นผู้โอนก็จะหมดสิทธิในหนี้นั้น ไม่อาจเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่ตนได้ และลูกหนี้ก็ต้องชำระหนี้ให้แก่ผู้รับโอนซึ่งเป็นเจ้าหนี้คนใหม่เท่านั้นจะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้คนเดิมไม่ได้ อีกทั้งหากลูกหนี้ไม่ยอมชำระหนี้ ผู้รับโอนซึ่งเป็นเจ้าหนี้คนใหม่สามารถฟ้องบังคับตามสิทธิในตราสารได้ในนามของตนเอง เนื่องจากการที่ตราสารเปลี่ยนมือนั้นมีข้อความให้โอนกันได้โดยให้มีการจ่ายเงินตามคำสั่งของผู้รับเงิน ซึ่งจะเป็นบุคคลที่ผู้รับเงินระบุชื่อโดยเจาะจงลงไป มิใช่เป็นเพียงผู้ที่ครอบครองตราสารนั้นเพียงอย่างเดียว อีกทั้งหากมีการโอนตราสารนั้นกันต่อไปก็จะต้องมีสลักหลังและส่งมอบตราสารนั้นแก่ผู้รับโอนตราสารเพื่อเป็นหลักฐานว่าตนเป็นผู้ได้รับตราสาร ต่อมาจากผู้ที่ได้รับตราสารคนแรกซึ่งมีชื่ออยู่ในตราสาร หรือหากเป็นกรณีที่เป็นตราสารชนิดที่ระบุให้จ่ายเงินแก่ผู้ถือก็ยอมทำให้บุคคลใดก็ตามที่ครอบครองตราสารนั้นอยู่เป็นผู้ถือและถือว่าคุณบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ทรงตราสารนั้นและทำให้สามารถโอนกันได้โดยสภาพ จึงทำให้ผู้รับโอนเป็นเจ้าหนี้ตามตราสารโดยอาศัยสิทธิของตนเองโดยมิได้อาศัยสิทธิของผู้ที่โอนตราสารให้แต่อย่างใด¹⁴

ทั้งนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติถึงการโอนหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือ หรือ การโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อันพึงต้องชำระตามคำสั่งไว้ในมาตรา 309 ดังนี้ “มาตรา 309 การโอนหนี้อันพึงต้องชำระตามคำสั่งนั้น ท่านว่าจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกคนอื่นได้แต่เฉพาะเมื่อการโอนนั้นได้สลักหลังไว้ในตราสาร และตัวตราสารนั้นได้ส่งมอบให้แก่ผู้รับโอนไปด้วย”

2.1.3 ผู้รับโอนตราสารเปลี่ยนมือที่สุจริตย่อมได้รับความคุ้มครองจากกฎหมาย

ตราสารเปลี่ยนมือที่นั้นเกิดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกในการโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้ตามตราสาร ทำให้การโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้ทำได้ง่ายขึ้น ดังนั้นหากจะมีการโอนตราสารเปลี่ยนมือก็เพียงแต่ทำตามวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับการโอนตราสารเปลี่ยนมือ ผู้รับโอนก็จะได้ไปซึ่งสิทธิทั้งหมดตามตราสารนั้นโดยไม่ต้องดำเนินการโอนตามวิธีการของการโอนสิทธิเรียกร้องทั่วไปอีก

การพัฒนาแนวความคิดเกี่ยวกับตราสารเปลี่ยนมือนี้เกิดขึ้นเพื่อใช้กับตัวเงินเป็นสำคัญ เพื่อให้ตัวเงินสามารถโอนกันได้โดยง่าย และมีผลทำให้ผู้รับโอนมีสิทธิดีกว่าผู้โอน¹⁵

¹⁴ Rudoft Huebner, *A history of Germanic Private Law*, (New York: Augusts M.Kelly Publishers, 1968), pp.570-571.

¹⁵ วรจนา เคหะนาค, “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความสามารถของคู่สัญญาในตัวเงิน,” (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546), หน้า 12.

เนื่องจากตราสารเปลี่ยนมีอนั้นมีวิธีการโอนที่ทำได้โดยง่าย สะดวกและรวดเร็วจึงอาจมีคู่สัญญาในตราสารเปลี่ยนมีอนั้นได้เป็นจำนวนมาก เพราะสามารถโอนต่อไปได้หลายทอด ซึ่งในบางทอดของการโอนอาจมีความบกพร่องใด ๆ เกิดขึ้น เช่น หากผู้โอนนั้นไม่มีสิทธิในตราสารเปลี่ยนมีอดังกล่าว อาจเนื่องมาจากผู้โอนตราสารนั้นได้ตราสารเปลี่ยนมีมาจากการฉ้อฉลหรือข่มขู่ หรือผู้โอนได้ขโมยตราสารของคนอื่นมา และมีการโอนตราสารนั้นต่อไป ก็จะทำให้เกิดปัญหาว่าผู้รับโอนจะมีสิทธิอย่างไรในตราสารเปลี่ยนมีอดังกล่าว

หากนำหลักทั่วไปแห่งหน้าที่ว่า “ผู้รับโอนยอมไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน” มาพิจารณา จะเห็นได้ว่า คำว่า “ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน” นั้น หมายความว่า การที่ผู้รับโอนไม่มีสิทธิมากหรือน้อยกว่าผู้โอน ดังนั้น หากเป็นกรณีที่ผู้โอนตราสารเปลี่ยนมีอนั้นมีสิทธิบกพร่อง หรือได้ตราสารมาโดยไม่มีสิทธิ เช่น ได้จากการขโมยมา แล้วผู้โอนได้โอนตราสารต่อไปยังผู้รับโอน ผู้รับโอนก็ย่อมต้องรับสิทธิไปอย่างบกพร่อง หรือไม่มีสิทธิในตราสารเปลี่ยนมีอดังกล่าวเช่นกัน ผู้รับโอนจะต่อสู้ว่าตนได้รับโอนไว้โดยสุจริต หรือตนต้องเสียหายอย่างไรไม่ได้

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าหากนำหลัก “ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน” มาใช้ ก็จะไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของตราสารเปลี่ยนมีที่วางหลักวิธีการโอนตราสารเปลี่ยนมีไว้ว่าตราสารเปลี่ยนมีอนั้นจะโอนได้โดยการสลักหลังและส่งมอบ หรือส่งมอบเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว และสามารถโอนได้อย่างคล่องตัว จะได้มีผู้นิยมใช้ตราสารเปลี่ยนมีในการชำระหนี้กันอย่างแพร่หลาย ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีบทบัญญัติพิเศษที่คุ้มครองผู้รับโอนที่สุจริตซึ่งเป็นการยกเว้นหลักทั่วไปดังกล่าวว่า หากผู้รับโอนได้รับโอนตราสารเปลี่ยนมีมาโดยสุจริตแล้ว แม้ผู้โอนจะไม่มีสิทธิในตราสารนั้นโดยสมบูรณ์ ผู้รับโอนก็จะไม่ได้รับความเสียหาย มิเช่นนั้นแล้วก็จะไม่มีผู้นิยมใช้ตราสารเปลี่ยนมีในการชำระหนี้ เนื่องจากไม่สามารถมั่นใจได้ว่าผู้โอนตราสารไว้แก่ตนนั้นได้รับโอนมาโดยมีสิทธิหรือไม่ และอาจต้องเสียเวลาสอบสวนถึงความสมบูรณ์ของสิทธิของผู้โอน

ดังนั้น จึงเกิดหลัก “ผู้รับโอนมีสิทธิดีกว่าผู้โอน” ขึ้น อันเป็นข้อยกเว้นของหลัก “ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน” กล่าวคือ หากมีการโอนตราสารต่อไปโดยถูกต้องตามวิธีการที่กฎหมายกำหนด และผู้รับโอนตราสารนั้นรับโอนมาโดยสุจริต ผู้รับโอนจะได้สิทธิในตัวนั้นโดยสมบูรณ์ แม้ผู้โอนจะมีสิทธิอันไม่สมบูรณ์หรือมีข้อบกพร่องอย่างใดก็ตาม และลูกหนี้ตามตราสารจะยกข้อต่อสู้ที่ตนมีต่อผู้โอนขึ้นต่อสู้กับผู้รับโอนตราสารที่สุจริตนั้นไม่ได้ เว้นแต่ข้อต่อสู้นั้นจะเป็นข้อต่อสู้ที่ปรากฏในตัวตราสารเอง หรือเป็นข้อต่อสู้ที่มีขึ้นเป็นธรรมดาสืบจากลักษณะแห่งตราสารนั้น โดยหลักดังกล่าวมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 312

อนึ่ง คำว่า “สุจริต” ในที่นี้หมายความว่า การที่ผู้รับโอนไม่รู้จักความบกพร่องในสิทธิของผู้โอน โดยมีใช้ไม่รู้โดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง¹⁶ แต่ก็ไม่จำเป็นต้องถึงขนาดที่ว่าผู้ทรงต้องได้รับทราบความจริงเกี่ยวกับข้อบกพร่องแห่งสิทธินั้นด้วย เช่น ผู้ทรงคิดว่าผู้โอนได้รับตัวเงินมาโดยกลฉ้อฉลหรือข่มขู่ แต่ก็ยังรับตัวเงินนั้นมา ดังนี้ แม้ปรากฏความจริงในภายหลังว่าแท้จริงแล้ว ตัวเงินนั้นเป็นตัวที่ออกให้แก่กันเพื่อเป็นการชำระหนี้อันมิชอบด้วยกฎหมาย ก็ต้องถือว่าผู้ทรงไม่สุจริตอยู่นั่นเอง¹⁷

อย่างไรก็ตามในเรื่องการคุ้มครองผู้รับโอนตราสารเปลี่ยนมือที่สุจริตนี้ หากพิจารณาจาก The Bills of Exchange Act, 1882 ของอังกฤษ มาตรา 38 ซึ่งบัญญัติถึงสิทธิและอำนาจของผู้ทรงตัวเงินไว้จะบัญญัติไว้แตกต่างกับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย โดยใน section 38(2) บัญญัติไว้ว่า “Where he is a holder in due course he holds the bill free from any defect of title of prior parties, as well as from mere personal defences available to prior parties among themselves, and may enforce payment against all parties liable on the bill.”

หมายความว่า เมื่อบุคคลใดเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายซึ่งมีตัวเงินอยู่ในความครอบครอง ผู้ทรงคนนั้นย่อมได้สิทธิไปโดยปราศจากข้อต่อสู้แห่งสิทธิของคู่สัญญาคนก่อนๆ รวมถึงข้อต่อสู้เฉพาะบุคคลที่มีอยู่ระหว่างผู้ทรงคนก่อนๆ และอาจบังคับให้คู่สัญญาทั้งหลายในตัวเงินต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้นได้

ดังนั้นตามหลักกฎหมายอังกฤษแล้ว กรณีเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย ย่อมจะทำให้ผู้ทรงได้ไปซึ่งสิทธิในตัวเงินโดยสมบูรณ์ไม่ว่าคู่สัญญาคนก่อนๆ ที่โอนตัวเงินนั้นมาให้จะมีข้อบกพร่องแห่งสิทธิอย่างไรก็ตาม

ทั้งนี้ความเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายดังกล่าว มาตรา 29(1) ของ The Bills of Exchange Act, 1882 บัญญัติไว้ว่า จะต้องเป็นผู้ซึ่งได้รับตัวเงินมาก่อนที่ตัวเงินฉบับนั้นจะถึงกำหนดใช้เงินและต้องไม่ทราบมาก่อนว่าตัวเงินนั้นขาดความน่าเชื่อถือ นอกจากนั้นยังต้อง

¹⁶ ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, “ข้อต่อสู้ที่ลูกหนี้จะยกขึ้นอ้างเพื่อใช้ยันผู้ทรงตัวเงินไม่ได้,” วารสารกฎหมายคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่ 4, ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2521) : 77.

¹⁷ พดุมิพร เนติโพธิ์, “ผู้ทรงตัวเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์,” (วิทยานิพนธ์ ปริญญาตรีศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 22.

เป็นผู้ที่ได้รับโอนตัวมาโดยสุจริต และเสียค่าตอบแทน อีกทั้งขณะที่มีการโอนตัวมายังผู้ทรง ผู้ทรง ไม่ทราบถึงข้อบกพร่องแห่งสิทธิของบุคคลซึ่งโอนตัวนั้นมาให้แก่ตนด้วย^{*}

อย่างไรก็ตาม The Bill of Exchange Act, 1882 มาตรา 29(3) มีข้อยกเว้นว่า ผู้ทรงคนใดไม่ว่าจะได้จ่ายค่าตอบแทนหรือไม่ หากได้รับโอนตัวเงินมาจากผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย และมีได้รู้เห็นในอุบายข้อหลหรือการอันผิดต่อกฎหมายที่ทำให้ตัวเงินเสียแล้ว ผู้ทรงคนดังกล่าวย่อมได้ไปซึ่งสิทธิของผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายต่อผู้รับรองและคู่สัญญาคนก่อนๆ เช่นกัน^{**}

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า หลักการคุ้มครองผู้รับโอนตราสารเปลี่ยนมือที่สุจริตตามกฎหมายอังกฤษและกฎหมายไทยมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ตามกฎหมายอังกฤษ ผู้รับโอนตราสารเปลี่ยนมือต้องได้รับโอนตราสารมาโดยเสียค่าตอบแทน และโดยสุจริต คือ รับโอนมาโดยไม่รู้ถึงข้อบกพร่องในสิทธิของผู้โอน หรือรับโอนมาโดยปราศจากข้อสงสัยใดๆ ไม่ว่าในการรับโอนมานั้นตนจะประมาทหรือไม่ก็ตาม¹⁸ จึงจะได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 38 ของ The Bill of Exchange Act, 1882^{***} หรือหากเป็นผู้ทรงที่ไม่ได้จ่ายค่าตอบแทนก็ต้อง

^{*} The Bill of Exchange Acts, 1882 ของอังกฤษ มาตรา 29(1) บัญญัติว่า “29 Holder in due course (1) A holder in due course is a holder who has taken a bill, complete and regular on the face of it, under the following conditions; namely:

(a) That he became the holder of it before it was overdue, and without notice that it had been previously dishonoured, if such was the fact;

(b) That he took the bill in good faith and for value, and that at the time the bill was negotiated to him he had no notice of any defect in the title of the person who negotiated it. ...”

^{**} The Bill of Exchange Acts, 1882 ของอังกฤษ มาตรา 29(3) บัญญัติว่า “A holder (whether for value or not), who derives his title to a bill through a holder in due course, and who is not himself a party to any fraud or illegality affecting it, has all the rights of that holder in due course as regards the acceptor and all parties to the bill prior to that holder.”

¹⁸ Dudley Richardson, Guide to Negotiable Instruments and the Bills of Exchange Act, pp. 21-22.

^{***} หากผู้ครอบครองตราสารดังกล่าวได้รับโอนมาโดยสุจริตแต่ไม่ได้เสียค่าตอบแทน ตามกฎหมายอังกฤษแล้วบุคคลนั้นก็มิใช่สถานะเป็นผู้ทรงตราสารเช่นกัน เพียงแต่จะมีใช้ผู้ทรงโดยชอบ

ได้รับโอนเงินมาจากผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายและไม่ได้รู้เห็นในอุบายฉ้อฉลหรือการอันผิดกฎหมายที่ทำให้ตัวเสีย จึงจะไปซึ่งสิทธิของผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายต่อผู้รับรองและคู่สัญญาคนก่อนๆ แต่ตามกฎหมายไทย หากผู้รับโอนตราสารเปลี่ยนมือรับโอนมาโดยสุจริต คือไม่รู้ถึงความบกพร่องในสิทธิของผู้โอน โดยมีไซ้ไม่รู้โดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ก็เพียงพอที่ผู้รับโอนจะได้รับความคุ้มครองแล้ว โดยไม่ต้องคำนึงว่าผู้รับโอนจะได้รับโอนมาโดยเสียค่าตอบแทนหรือไม่

2.2 ลักษณะของหนี้อันพึงต้องชำระตามตราสารเปลี่ยนมือ

ด้วยเหตุที่ตราสารเปลี่ยนมือเป็นหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่ง จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงลักษณะของหนี้อันพึงต้องชำระตามตราสารเปลี่ยนมือว่ามีลักษณะอย่างไร

จากการศึกษาพบว่าลักษณะของหนี้อันพึงต้องชำระตามตราสารเปลี่ยนมือที่สำคัญมีอยู่ 5 ประการ ได้แก่

- (1) หนี้อันพึงต้องชำระตามตราสารเปลี่ยนมือเป็นหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่ง
- (2) หนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งอาจมีทั้งชนิดระบุชื่อผู้รับเงิน และชนิดที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ
- (3) สิทธิของลูกหนี้ที่จะสอบสวนเกี่ยวกับผู้ทรงตราสาร
- (4) ข้อต่อสู้ของลูกหนี้ในมูลหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่ง
- (5) ลูกหนี้ในมูลหนี้อันพึงต้องชำระตามตราสารเปลี่ยนมืออาจมีได้หลายคนและมีความรับผิดชอบร่วมกันต่อผู้เป็นเจ้าของหนี้

ด้วยกฎหมาย จึงมีสิทธิเพียงแต่ฟ้องบังคับให้มีการใช้เงินตามตัวได้เท่านั้น แต่หากผู้โอนตัวมาให้ตน หรือคู่สัญญาคนก่อนๆ มีข้อบกพร่องแห่งสิทธิอย่างไร ผู้ทรงที่ได้รับตัวนั้นมาก็ต้องรับเอาความบกพร่องแห่งสิทธินั้นไปด้วย

2.2.1 หนี้อันพึงต้องชำระตามตราสารเปลี่ยนมือ เป็นหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่ง

หนังสือตราสาร ตามกฎหมายไทยนั้นอาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภท¹⁹ คือ

1) หนังสือตราสารชนิดจะต้องพึงชำระหนี้แก่เจ้าหนี้โดยเฉพาะเจาะจง หนี้อันพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้โดยเฉพาะเจาะจงนี้เป็นหนี้ซึ่งลูกหนี้รู้อยู่แน่นอนแล้วว่าตนจะต้องชำระหนี้ให้แก่ผู้ใด และหนังสือตราสารประเภทนี้หากโอนกันก็ต้องใช้รูปแบบและวิธีการโอนสิทธิเรียกร้องตามมาตรา 306 ทั้งนี้ รูปแบบการโอนตามมาตรา 306 คือ การทำเป็นหนังสือ แต่การทำเป็นหนังสือในที่นี้กฎหมายไม่ได้บังคับว่าจะต้องลงลายมือชื่อทั้งผู้โอนและผู้รับโอน ดังนั้น แม้ลงชื่อผู้โอนฝ่ายเดียวก็สมบูรณ์ ดังที่ศาลฎีกาวินิจฉัยไว้เป็นบรรทัดฐานในคำพิพากษาฎีกาที่ 4139/2532

คำพิพากษาฎีกาที่ 4139/2532 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 306 บัญญัติแต่เพียงว่าการโอนสิทธิเรียกร้องต้องทำเป็นหนังสือจึงจะสมบูรณ์ และการโอนนั้นจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้แต่เมื่อได้บอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้ หรือลูกหนี้นยินยอมด้วยในการโอนนั้น โดยได้ทำคำบอกกล่าวหรือความยินยอมเป็นหนังสือ มิได้บัญญัติว่าหนังสือโอนสิทธิเรียกร้องนั้นจะต้องลงลายมือชื่อของผู้โอนกับผู้รับโอน ฉะนั้น การโอนสิทธิเรียกร้องที่ได้ทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้โอนฝ่ายเดียวจึงเป็นการสมบูรณ์

2) หนังสือตราสารชนิดจะพึงต้องชำระตามเขาสั่ง

หนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่ง (obligation performable to order) หมายความว่า หนี้ซึ่งลูกหนี้สัญญาว่าจะชำระให้แก่เจ้าหนี้หรือตามคำสั่งของเจ้าหนี้โดยมีตราสารแสดงสิทธิของเจ้าหนี้ไว้ด้วย เป็นหนี้ซึ่งไม่อาจโอนแยกต่างหากจากตราสารได้ และตราสารนั้นแสดงความเป็นหนี้อยู่ในตัวมันเองโดยสมบูรณ์เป็นอิสระจากมูลเหตุที่ก่อให้เกิดหนี้ (Independent Obligation) การโอนชนิดนี้จึงต้องโอนพร้อมกับตราสาร และต้องมีการบันทึกโดยวิธีการสลักหลังให้ปรากฏการโอนไว้ที่ตราสารนั่นเองด้วย ตราสารเหล่านี้เป็นตราสารเปลี่ยนมือ (Negotiable Instrument) ชนิดหนึ่ง²⁰

จากความหมายดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งนี้ ลูกหนี้ยังไม่ทราบแน่ชัดว่าต้องชำระหนี้ให้แก่ใครจนกว่าจะมีคำสั่งของเจ้าหนี้ หรืออาจมีการสั่งให้ใช้ตามคำสั่งของผู้อื่นก็ได้ โดยคำสั่งนั้นจะทำในรูปของตราสารเปลี่ยนมือ (Negotiable

¹⁹ สหชน รัตนไพจิตร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตัวเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 2 ปรับปรุงใหม่ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543), หน้า 33.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 440-441.

Instrument) และผู้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ตามตราสารก็คือ ผู้ทรงตราสารซึ่งเป็นใครก็ได้ ที่ไม่ได้ระบุเจาะจงไว้

ตัวอย่างของหนี้อันพึงต้องชำระตามคำสั่ง เช่น ตั๋วเงิน (ตั๋วแลกเงิน ตั๋วสัญญาใช้เงิน หรือเช็ค) ใบตราส่ง (มาตรา 614) ใบรับของคลังสินค้า ใบประทวนสินค้า (มาตรา 776, 777 และ 784) กรมธรรม์ประกันชีวิต (มาตรา 891 วรรคสอง) เป็นต้น นอกจากนี้หนี้ชนิดอื่นที่ลูกหนี้ให้คำรับรองว่าจะจ่ายเงินหรือสินค้าตามคำสั่งของเจ้าหนี้ โดยมีเอกสารเป็นหลักฐานให้ผู้รับโอนสิทธินำไปรับเงินหรือสินค้าโดยไม่ต้องชำระหนี้ตอบแทน เช่น บัตรเงินฝาก ก็ น่าจะถือได้ว่าเป็นหนี้อันพึงต้องชำระตามคำสั่งด้วยเช่นกัน

การโอนหนี้อันพึงต้องชำระตามคำสั่งนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติรูปแบบและวิธีการโอนไว้ในมาตรา 309, 310 คือ โอนโดยการสลักหลัง และส่งมอบ ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 6339-6340/2539 เช็คพิพาทเป็นเช็คระบุชื่อยอมโอนให้กันได้ด้วยการสลักหลัง และส่งมอบ โจทก์สลักหลังเช็คพิพาทแล้วส่งมอบให้ธนาคาร ก. เพื่อขายลดเช็ค ย่อมโอนไปซึ่งบรรดาสิทธิอันเกิดแต่เช็คนั้น ธนาคาร ก. จึงเป็นผู้ทรงเช็คโดยชอบ และเมื่อนำเช็คไปเรียกเก็บเงินจึงมิใช่การเรียกเก็บเงินในฐานะที่โจทก์ยังเป็นผู้ทรงเช็คอยู่ ครั้นเมื่อธนาคารตามเช็คปฏิเสธการจ่ายเงิน โจทก์ได้ชำระเงินตามเช็คให้แก่ธนาคาร ก. และรับเช็คพิพาทคืนมา โจทก์จึงอยู่ในฐานะผู้สลักหลัง หากผู้ทรงเช็คขณะนั้นไม่ จึงต้องฟ้องไล่เบี้ยเอาแก่จำเลย ซึ่งเป็นผู้สั่งจ่ายภายในเวลา 6 เดือนนับแต่วันที่โจทก์เข้าถือเอาเช็คพิพาทและใช้เงิน

3) หนังสือตราสารชนิดจะพึงต้องชำระแก่ผู้ถือ

หนี้อันพึงต้องชำระแก่ผู้ถือ (obligation performable to bearer) หมายความว่า หนี้ตามตราสารซึ่งไม่ได้ระบุชื่อเจ้าหนี้ไว้ และเป็นหนี้ซึ่งต้องชำระให้แก่ผู้ถือตราสารนั้น²¹ โดยผู้ถือตราสารโดยสุจริตย่อมเป็นเจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้อง สิทธิของผู้ทรงสิทธิขึ้นอยู่กับ การครอบครองเอกสารหรือหลักฐานแห่งสิทธิ การโอนสิทธิชนิดนี้จึงทำได้เพียงการส่งมอบเอกสาร หรือหลักฐานแห่งสิทธิเท่านั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 311, 313

อาจกล่าวได้ว่า หนี้อันพึงต้องชำระแก่ผู้ถือหนี้เป็นหนี้ที่ยังไม่รู้ตัวเจ้าหนี้แน่นอน จนกว่าจะมีการแสดงเอกสารที่แสดงสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 7191/2544 เช็คพิพาทเป็นเช็คผู้ถือ ย่อมโอนไปเพียงด้วยการส่งมอบให้แก่กันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 918 ประกอบมาตรา

²¹ โสภณ รัตนากร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย หนี้, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2539), หน้า 395.

989 เมื่อ ศ. นำเช็คพิพาทมาขายลดให้แก่โจทก์ โจทก์จึงเป็นผู้ทรงเช็คพิพาท เมื่อโจทก์เป็นผู้ทรงเช็คพิพาทโดยชอบด้วยกฎหมาย จำเลยในฐานะทายาทของ พ. จึงต้องร่วมรับผิดชอบชำระหนี้ตามเช็คแก่โจทก์ แต่ต้องไม่เกินกว่าทรัพย์มรดกที่ตกทอดแก่ตน

อย่างไรก็ตามในเรื่องหนี้อันพึงต้องชำระแก่ผู้ถือ และหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งนี้ มีปัญหาว่า หนี้อันพึงต้องชำระแก่ผู้ถือเป็นหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งหรือไม่ โดยประเด็นดังกล่าวมีความเห็นออกเป็น 2 ฝ่าย คือ

ความเห็นแรก เห็นว่า หนี้อันพึงต้องชำระแก่ผู้ถือเป็นหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่ง เพราะหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นี้รวมถึงตัวเงินด้วย ซึ่งการโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่ง เป็นไปตามมาตรา 309 ที่บัญญัติว่า จะยกขึ้นต่อสู้ลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้แต่เฉพาะเมื่อการโอนนั้นได้สลักหลังไว้ในตราสาร และตัวตราสารนั้นได้ส่งมอบให้แก่ผู้รับโอนแล้ว ซึ่งมาตรา 309 เป็นแต่วางหลักไว้ทั่วไป ถ้าบทบัญญัติอันว่าด้วยหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งนั้นบัญญัติไว้เป็นพิเศษอย่างอื่น มาตรา 309 ถึงมาตรา 313 ก็จะใช้บังคับไม่ได้ และตามมาตรา 313 บัญญัติว่า บทบัญญัติมาตรา 312 ให้ใช้บังคับตลอดถึงหนี้อันพึงต้องชำระแก่ผู้ถืออันด้วยแล้วแต่กรณี ที่เรียกว่าหนี้อันพึงต้องชำระแก่ผู้ถือ นั้น ที่จริงก็คือหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งนั่นเอง แต่บางที่เขาสั่งให้ใช้แก่บุคคลที่ระบุชื่อไว้ บางที่เขาไม่ได้ระบุชื่อให้ใช้ให้แก่ใคร แต่สั่งให้ใช้ให้แก่ผู้ถือตราสารซึ่งจะเป็นใครก็ได้ ลักษณะจึงเป็นหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งเหมือนกัน ต่างกันในข้อคำสั่งเท่านั้น²²

สำหรับความเห็นแรกนี้ คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ของศาสตราจารย์กำธร พันธุลภ และคำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ของอาจารย์ไพโรจน์ วายูภาพ ก็มีความเห็นในทำนองเดียวกัน

ความเห็นที่สอง เห็นว่า หนี้อันพึงต้องชำระแก่ผู้ถือไม่ใช่หนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งตามมาตรา 309 เนื่องจาก²³

1. มาตรา 313 ได้บัญญัติไว้ว่า “บทบัญญัติแห่งมาตราก่อนนี้ ท่านให้ใช้บังคับตลอดถึงหนี้อันพึงต้องชำระแก่ผู้ถืออันด้วยแล้วแต่กรณี” ดังนั้นหากถือว่าหนี้อันพึงต้องชำระแก่ผู้ถืออันเป็นหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องบัญญัติ มาตรา 313 ขึ้นมาอีก เพราะสามารถนำมาตรา 312 เกี่ยวกับข้อต่อสู้มาใช้บังคับได้อยู่แล้ว

²² เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, 2520), หน้า 1288.

²³ นิคม ทั้งสุวรรณ, หลักกฎหมายตัวเงิน(บางเรื่อง), (กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), หน้า 50-51.

2. หนี้อันพึงต้องชำระแก่ผู้ถือหนี้ เป็นหนี้ที่ผู้ออกตราสารสั่งให้ลูกหนี้ของตนชำระเงินให้แก่ผู้ถือตราสารซึ่งครอบครองตราสาร ตราสารประเภทนี้จะไม่มีภาระระบุชื่อผู้รับโอนไว้ด้วย การโอนตราสารประเภทนี้จึงไม่ต้องการสลักหลังแต่อย่างใด ส่วนหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งนั้น เนื่องจากการโอนทำได้โดยการสลักหลังและส่งมอบตราสาร เช่นนี้ในการออกตราสารจึงต้องการระบุชื่อผู้รับโอนหรือผู้ทรงไว้ด้วย ซึ่งถือว่าคุณคคลดังกล่าว เป็นเจ้าหนี้แห่ง ตราสาร ฉะนั้น คำว่า “เขา” ตามมาตรา 309 จึงหมายความว่าชื่อผู้รับโอน หรือชื่อผู้ทรง มิใช่ผู้ออกตราสาร และยังเห็นว่าหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งนั้น เพียงแต่ระบุชื่อผู้รับโอนหรือผู้ทรงตราสารเท่านั้น ก็เพียงพอแล้วโดยไม่ต้องมีข้อความให้ชำระตามเขาสั่ง

ในประเด็นดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่า หากพิจารณาลักษณะของหนี้อันพึงต้องชำระแก่ผู้ถือเปรียบเทียบกับลักษณะของหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งแล้วจะเห็นได้ว่า หนี้อันพึงต้องชำระแก่ผู้ถือมีลักษณะเหมือนหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่ง จะต่างกันตรงที่ ตราสารที่พึงต้องชำระตามเขาสั่งนั้นมีการระบุตัวคนลงไปว่าให้ใช้หนี้แก่ผู้มีชื่อใด แต่ตราสารชนิดที่ให้ชำระหนี้แก่ผู้ถือหนี้ นั้นไม่มีการระบุชื่อผู้ที่จะได้รับชำระหนี้ไว้ ใครถือตราสารมาก็ต้องชำระหนี้ให้คนนั้น ซึ่งก็เป็นการสั่งให้ชำระหนี้แก่ผู้ถือตราสาร ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า หนี้อันพึงต้องชำระแก่ผู้ถือก็คือหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งชนิดหนึ่งนั่นเอง

จากที่กล่าวมา เมื่อหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่ง ต้องมีการทำคำสั่งในรูปของตราสารเปลี่ยนมือ จึงแสดงให้เห็นว่าหนี้อันพึงต้องชำระตามตราสารเปลี่ยนมือนั้นเป็นหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งนั่นเอง

2.2.2 หนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งอาจมีทั้งชนิดระบุชื่อผู้รับเงิน และชนิดที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ

The Bill of Exchange Act, 1882 ของอังกฤษ มาตรา 8 บัญญัติถึงประเภทของตั๋วเงินที่สามารถโอนเปลี่ยนมือได้ไว้ดังต่อไปนี้

“8. What bills are negotiable...

(2) A negotiable bill may be payable either to order or to bearer.

(3) A bill is payable to bearer which is expressed to be so payable, or on which the only or last indorsement is an indorsement in blank.

(4) A bill is payable to order which is expressed to be so payable, or which is expressed to be payable to a particular person, and does not contain words prohibiting transfer or indicating an intention that it should not be transferable. ...”

ในเรื่องเกี่ยวกับการโอนตั๋วเงิน (Negotiation of Bills) The Bill of Exchange Act, 1882 ก็ได้กล่าวถึงวิธีการโอนตั๋วเงินไว้ใน section 31 ดังนี้ คือ

“ Section 31(2) A bill payable to bearer is negotiated by delivery.

Section 31(3) A bill payable to order is negotiated by the indorsement of holder completed by delivery. “

จากบทบัญญัติทั้ง 2 มาตราดังกล่าว จะเห็นได้ว่ากฎหมายตั๋วเงินของอังกฤษได้กำหนดประเภทของตั๋วเงิน และวิธีการโอนตั๋วเงิน ไว้ 2 ชนิด คือ

1. ตั๋วเงินชนิดที่สั่งให้ชำระแก่บุคคลตามเขาสั่ง เป็นตั๋วเงินที่สั่งให้จ่ายเงินแก่บุคคลที่ระบุไว้ และต้องไม่มีข้อความห้ามโอนหรือไม่มีความตั้งใจที่จะห้ามโอน โดยตั๋วเงินชนิดให้ชำระแก่บุคคลตามเขาสั่งนี้ มาตรา 31(3) กำหนดให้โอนโดยวิธีการสลักหลังและส่งมอบ

2. ตั๋วเงินชนิดที่สั่งให้ชำระแก่ผู้ถือ โดยตั๋วเงินชนิดผู้ถือนี้ มาตรา 31(2) กำหนดให้โอนโดยการส่งมอบ

นอกจากนี้ Uniform Commercial Code ของสหรัฐอเมริกา Article 3 เรื่องตราสารเปลี่ยนมือได้กล่าวถึงอธิบายถึงคุณลักษณะของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ (Requisites of Negotiability) ประการหนึ่งไว้ใน Article 3-109 คือต้องมีคำสั่งให้จ่ายเงินแก่บุคคลตามเขาสั่ง หรือมีคำสั่งให้จ่ายเงินแก่ผู้ถือ (Payable to Order or to Bearer)²⁴

“3-109 Payable to bearer or to order.

(a) A promise or order is payable to bearer if it:

(1) states that it is payable to bearer or to the order of bearer or otherwise indicates that the person in possession of the promise or order is entitled to payment

(2) does not state a payee; or

(3) states that it is payable to or to the order of cash or otherwise indicates that it is not payable to an identified person.

(b) A promise or order that is not payable to bearer is payable to order if it is payable (i) to the order of an identified person or (ii) to an identified person or order. A promise or order that is payable to order is payable to the identified person. ...”

²⁴ Richard E. Speidel, Negotiable Instruments and Check Collection (the new law) In A nutshell, 4 th ed. (St. Paul, Minnesota: West Publishing Co., 1993), p.64.

นอกจากนี้เรื่อง การเปลี่ยนมือ Article 3-201 บัญญัติว่า “ Negotiation

(a) ...

(b) Except for negotiation by a remitter, if an instrument is payable to an identified person, negotiation requires transfer of possession of the instrument and its indorsement by the holder. If an instrument is payable to bearer, it may be negotiated by transfer of possession alone.”

หากพิจารณาจากหลักกฎหมายสหรัฐอเมริกา 2 มาตราดังกล่าว จะเห็นว่า กฎหมายได้กำหนดประเภทของตราสารเปลี่ยนมือไว้ 2 ชนิด ได้แก่

1. ตราสารที่มีคำสั่งให้จ่ายเงินแก่บุคคลตามเขาสั่ง โดยการโอนตราสารประเภทนี้จะทำโดยการสลักหลังและโอนการครอบครอง (ส่งมอบ) ตราสาร
2. ตราสารที่มีคำสั่งให้จ่ายเงินแก่ผู้ถือ ซึ่งการโอนจะทำได้โดยการส่งมอบเพียงอย่างเดียว

นอกจากนี้ The Commercial Code of Japan ใน Article 455 เรื่องการสลักหลังตัวเงิน ได้บัญญัติว่า “Even in cases where a bill of exchange has been made out in favour of a specified person, it may be transferred by indorsement, unless a provision forbidding indorsement has been inserted by the drawer.”

กล่าวคือ การโอนตัวเงินชนิดสั่งให้จ่ายเงินแก่บุคคลตามเขาสั่งทำได้โดยการสลักหลัง เว้นแต่จะมีข้อความห้ามสลักหลังโดยผู้สั่งจ่าย

ทั้งนี้ได้มีการอธิบายมาตราดังกล่าวไว้ว่า การสลักหลังไม่สามารถทำได้ (a) ถ้าตัวเงินนั้นมีข้อความห้ามสลักหลัง หรือ (b) เป็นตัวเงินที่สั่งให้จ่ายเงินแก่ผู้ถือ หรือ (c) ตัวเงินสั่งให้จ่ายเงินแก่ X หรือผู้ถือ โดยในกรณีที่ตัวเงินมีข้อความห้ามสลักหลังนั้น การโอนทำได้โดยวิธีการโอนสิทธิเรียกร้องตามประมวลแพ่ง แต่กรณีที่ตัวเงินนั้นเป็นตัวเงินที่สั่งจ่ายแก่ผู้ถือ หรือ สั่งจ่าย X หรือผู้ถือ การโอนจะทำได้โดยการส่งมอบเท่านั้น²⁵

อีกทั้งหากพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะตัวเงินในเรื่องตั๋วแลกเงิน มาตรา 909(6) และเช็ค ตามมาตรา 988(4) ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่กล่าวถึงรายการที่จะต้องมิในตัวเงินเพื่อให้ตัวเงินนั้นเป็นตัวแลกเงิน หรือเช็คโดยสมบูรณ์ บทบัญญัติดังกล่าวได้บัญญัติไว้ดังนี้

²⁵ The Codes Translation Committee and The League of Nations Association of Japan, The Commercial Code of Japan Vol.II, (Tokyo: Maruzen Company Ltd., n.d.), p. 360.

“มาตรา 909 อันตัวแลกเงินนั้น ต้องมีรายการดังกล่าวต่อไปนี้ คือ...

(6) ชื่อ หรือยี่ห้อผู้รับเงิน หรือคำจดแจ้งว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ...” และ

“มาตรา 988 อันเช็คคนั้น ต้องมีรายการดังกล่าวต่อไปนี้ คือ...

(4) ชื่อ หรือยี่ห้อของผู้รับเงิน หรือคำจดแจ้งว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ...”

นอกจากนี้ บทบัญญัติที่เกี่ยวกับวิธีการโอนตราสารเปลี่ยนมือ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 309 ถึงมาตรา 313 ประกอบกับมาตรา 917 และมาตรา 918 ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับ วิธีการโอนตัวเงินซึ่งจัดว่าเป็นตราสารเปลี่ยนมือชนิดหนึ่ง บทบัญญัตินี้ดังกล่าวก็ได้กล่าวถึงวิธีการโอนหนี้ ที่มีลักษณะของตราสารเปลี่ยนมือไว้ 2 วิธี คือ โอนโดยการสลักหลังและส่งมอบ สำหรับตราสารเปลี่ยนมือชนิดระบุชื่อ และโอนโดยการส่งมอบ สำหรับตราสารเปลี่ยนมือชนิดผู้ถือ

ดังนั้นหากพิจารณาจากหัวข้อ 2.2.1 ที่กล่าวมาแล้วประกอบกับบทบัญญัติและหลักกฎหมายของต่างประเทศ รวมทั้งหลักกฎหมายของประเทศไทยดังกล่าวข้างต้น จึงอาจสรุปได้ว่า หนี้อันพึงต้องชำระตามเช็คอาจแบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ ชนิดที่พึงต้องชำระโดยระบุชื่อผู้รับเงิน และชนิดที่พึงต้องชำระแก่ผู้ถือ โดยหนี้อันพึงต้องชำระตามเช็คชนิดระบุชื่อ เป็นหนี้ที่จะจ่ายให้แก่บุคคลผู้เป็นเจ้าของหนี้ที่มีชื่อระบุไว้ในตราสารนั้น หรือจ่ายให้ตามคำสั่งของเจ้าหนี้ และการโอนทำได้โดยการสลักหลังและส่งมอบ ส่วนหนี้อันพึงต้องชำระแก่ผู้ถือนั้นเป็นหนี้ที่จะจ่ายให้ใครก็ได้ที่เป็นผู้ทรงและการโอนทำได้โดยการส่งมอบเพียงอย่างเดียวไม่ต้องมีการสลักหลังแต่อย่างใด

2.2.3 สิทธิของลูกหนี้ที่จะสอบสวนเกี่ยวกับผู้ทรงตราสาร

เนื่องจากหนี้อันพึงต้องชำระตามเช็คเป็นตราสารเปลี่ยนมือซึ่งอาจโอนกันต่อไปได้โดยการสลักหลัง โดยมีต้องบอกกล่าวการโอนแก่ลูกหนี้ ลูกหนี้จึงไม่อาจรู้ได้แน่ชัดว่าใครเป็นผู้มีสิทธิในตราสารนั้นโดยแท้จริง นอกจากจะต้องถือว่าผู้ที่มีตราสารซึ่งมีการสลักหลังอยู่ในมือเป็นผู้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ อย่างไรก็ตาม หากลูกหนี้มีเหตุอันควรสงสัยในตัวผู้ทรงตราสารตลอดจนดวงตราหรือลายมือชื่อของผู้โอน หรือสงสัยว่าตราสารนั้นจะถูกลักมา หรือได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมายโดยประการอื่น ลูกหนี้จะระงับการชำระหนี้ไว้ชั่วคราวก่อน จนกว่าจะได้ทำการสอบสวนเรื่องนี้ก่อนก็ได้ โดยอาจสอบถามจากผู้โอนเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในการโอนตราสาร หรือสืบถึงพฤติกรรมของผู้ทรงและพิสูจน์ความถูกต้องแท้จริงของการโอน เป็นต้น

การที่ลูกหนี้มีสิทธิสอบสวนถึงผู้ทรงตราสารนั้น มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 310 ว่า “ในมูลหนี้อันพึงต้องชำระตามเช็คนั้น ลูกหนี้มีสิทธิที่จะสอบสวนถึงตัวผู้ทรงตราสาร หรือสอบสวนความถูกต้องแท้จริงแห่งลายมือชื่อหรือดวง

ตราของผู้ทรงได้ แต่ก็ห้ามมีความผูกพันที่จะต้องทำถึงเพียงนั้นไม่ แต่ถ้าลูกหนี้ทำการโดยทุจริตหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงไซ้ การชำระหนี้นั้นก็ไม่นับเป็นอันสมบูรณ์²⁶

หากพิจารณาตามบทบัญญัตินี้จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติมาตราดังกล่าวได้ให้สิทธิลูกหนี้ในการสอบสวนถึงตัวผู้ทรงตราสารในเรื่องต่อไปนี คือ²⁶

1. สอบสวนถึงตัวผู้ทรงตราสาร ว่าเป็นผู้ได้รับมอบตราสารมาโดยถูกต้องหรือไม่ หรือเป็นบุคคลตรงกับที่ระบุไว้ในตราสารหรือไม่ เพื่อที่จะชำระหนี้แก่ผู้มีสิทธิที่ถูกต้องตามกฎหมาย

2. สอบสวนความถูกต้องแท้จริงแห่งลายมือชื่อ หรือดวงตราของผู้ทรงได้ คือ ตรวจดูว่าลายมือชื่อของผู้ออกตราสาร และผู้สลักหลังคนอื่นปลอมหรือไม่ ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับสิทธิของผู้ทรงและความสมบูรณ์ของตราสารนั้น นอกจากลายมือชื่อแล้วอาจมีบางกรณีที่มีการใช้ดวงตราประทับตามมาตรา 9 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลูกหนี้ก็สามารถสอบสวนความถูกต้องแท้จริงของดวงตราดังกล่าวได้เช่นกัน

อย่างไรก็ตามมาตรา 310 ให้สิทธิลูกหนี้ที่จะทำการสอบสวนเท่านั้น ไม่ได้กำหนดให้เป็นหน้าที่แต่อย่างใด เพราะการสอบสวนนี้ไม่ได้ทำกันได้ง่าย และรวดเร็ว ถ้าจะต้องมีการสอบสวนกันทุกรายก็จะเสียเวลาและค่าใช้จ่าย อีกทั้งการที่ตราสารเปลี่ยนมือนี้เป็นเครื่องมือที่ใช้ชำระหนี้ที่เกิดขึ้นจากการทำธุรกิจ พวกพ่อค้าที่มาขอให้ชำระหนี้ตามตราสารก็ต้องการที่จะได้เงินไปหมุนโดยเร็ว ถ้าแม้แต่ไปสอบสวน การค้าขายก็อาจชะงักได้และจะเกิดความเสียหายแก่การค้าด้วย เพราะเหตุนี้จึงไม่ได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของลูกหนี้ที่ต้องสอบสวน ดังนั้นลูกหนี้จึงไม่จำเป็นต้องสอบสวนก็ได้ ถ้าลูกหนี้ชำระเงินให้แก่ผู้ทรงไปโดยไม่ได้สอบสวน และทำไปโดยสุจริต ไม่ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ก็ถือได้ว่าการชำระหนี้สมบูรณ์แล้ว แต่ทั้งนี้หากลูกหนี้ชำระหนี้ไปโดยทุจริต หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง การชำระหนี้นั้นก็ถือว่าไม่สมบูรณ์ หากผู้ที่มีสิทธิในตราสารนั้นที่แท้จริงมาทวงถามให้ลูกหนี้ชำระหนี้ ลูกหนี้ก็ต้องชำระหนี้ซ้ำให้แก่ผู้ที่มีสิทธิโดยแท้จริงอีกครั้งหนึ่ง เช่น หาก A ออกตั๋วสัญญาใช้เงินให้ B ต่อมา B โอนตัวนั้นให้ C C สลักหลังโอนให้ D อีกต่อหนึ่ง พอถึงกำหนดใช้เงิน D นำตัวไปยื่นให้ A เพื่อรับใช้เงิน เช่นนี้ A ไม่จำเป็นต้องสอบสวนถึงตัว D หรือสอบสวนความแท้จริงแห่งลายมือชื่อของ D แต่ A ขอบที่จะทำเช่นนั้นก็ได้ ฉะนั้นหาก A ชำระหนี้ของตนไปโดยสุจริตแก่ผู้ทรงตัวในวันที่ตัวถึงกำหนดใช้เงิน ก็เป็นอันสมบูรณ์ หนี้ดังกล่าวก็เป็นอันระงับไป แต่หาก A ลูกหนี้ได้ชำระหนี้ให้แก่ D ซึ่งเป็นผู้ที่น่าตรา

²⁶ ไกรวัล ชุ่มวัฒน์, “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการโอนสิทธิเรียกร้อง,” (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า

สามารถยื่นต่อตนโดยไม่ได้สอบสวนถึงฐานะของผู้ทรงตราสารว่า D เป็นผู้ทรงตราสารที่แท้จริงหรือไม่ ทั้งที่ A ได้รับคำเตือนจากเจ้าหนี้แล้วว่าตราสารนั้นถูกขโมย หรือสูญหายไป หรือ A ไม่ได้เอาใจใส่ตรวจดูว่า การสลักหลังโอนขาดสายหรือไม่ ก่อนที่จะชำระหนี้ให้แก่ผู้ทรงตราสารนั้น เช่นนี้ถือว่า A ลูกหนี้ได้ชำระหนี้ไป โดยประมาท เลินเล่อ อย่างร้ายแรง ถือว่าการชำระหนี้ของลูกหนี้ย่อมไม่สมบูรณ์ และลูกหนี้ยังคงมีความผูกพันที่จะต้องชำระหนี้ใหม่อีกครั้งหนึ่งต่อผู้ทรงตราสารที่แท้จริงซึ่งเป็นบุคคลที่มีสิทธิโดยชอบธรรมที่จะได้รับการชำระหนี้ดังกล่าว

ดังนั้น ในการชำระหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่ง ลูกหนี้จึงต้องกระทำโดยสุจริต และต้องมีความระมัดระวัง มิฉะนั้นอาจต้องรับผิด ชำระหนี้ซ้ำ แก่ผู้เป็นเจ้าหนี้ที่แท้จริงอีกครั้งหนึ่ง เพราะการชำระหนี้นั้นไม่สมบูรณ์ก็ได้

หลักกฎหมายมาตรา 310 นี้มีแนวคิดมาจากกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 470 ซึ่งบัญญัติไว้ดังนี้ “Article 470 The debtor on an obligation performable to order has the right, but is not bound, to investigate into the identity of the holder of the instrument or the authenticity of the signature and seal thereon; but if the debtor acts in bad faith or with gross negligence, his performance is null and void.”

นอกจากนี้ ในกรณีที่ตราสารซึ่งระบุชื่อกำหนดตัวเจ้าหนี้ไว้ แต่มีข้อความจดลงไว้ด้วยว่าให้ชำระหนี้แก่ผู้ทรงตราสาร ก็สามารถนำหลักในมาตรา 310 ข้างต้นมาใช้บังคับได้เช่นกัน ซึ่งเป็นการใช้หลักเดียวกันกับตราสารซึ่งต้องชำระตามเขาสั่ง ดังที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 311 บัญญัติว่า “บทบัญญัติแห่งมาตราก่อนนี้ ท่านให้ใช้บังคับตลอดถึงกรณีที่มีกำหนดตัวเจ้าหนี้ระบุไว้ในตราสาร ซึ่งมีข้อความจดไว้ด้วยว่า ให้ชำระหนี้แก่ผู้ทรงตราสาร”

กล่าวคือ ตราสารโอนหนี้ดังกล่าวอาจมีการโอนเปลี่ยนมือไปได้หลายครั้ง และอาจเป็นไปได้ว่า ได้เปลี่ยนมือไปยังตัวเจ้าหนี้ผู้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ แต่แทนที่จะรับชำระหนี้กลับเอาตราสารนี้เปลี่ยนมือไปยังผู้ทรงตราสารอื่น เช่น A ตกลงจะใช้เงิน 1000 บาทให้ B โดยออกเป็นตั๋วแลกเงินให้ ต่อมา B ได้สลักหลังตั๋วแลกเงินดังกล่าวให้แก่ C หรือผู้ถือ ดังนี้ มาตรา 311 จึงบัญญัติว่าในกรณีเช่นนี้ก็ให้ชำระหนี้แก่ C ซึ่งเป็นผู้ทรงตราสารนั้น โดยถ้า A ลูกหนี้ได้ใช้เงินไปโดยสุจริตในวันที่ตั๋วถึงกำหนดใช้เงินก็เป็นการเพียงพอที่จะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ได้แล้ว แต่ถ้า A ซึ่งเป็นลูกหนี้ได้จ่ายเงินไปโดยทุจริต หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ก็อาจถูกเรียกให้ชำระหนี้อีกครั้งหนึ่งได้

หลักดังกล่าวนี้ได้แนวคิดมาจากกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 471 ซึ่งบัญญัติว่า “The provisions of the preceding Article apply correspondingly to cases

where, though the name of the creditor is specified on the instrument, it is additionally stated that performance shall be made to the holder of the said instrument”

2.2.4 ข้อต่อสู้ของลูกหนี้ในมูลหนี้อันพึงต้องชำระตามเช่าสิ่ง

เนื่องจากหนี้ในมูลหนี้อันพึงต้องชำระตามเช่าสิ่งนั้นอาจมีการโอนเปลี่ยนมือกันต่อไปได้หลายทอด และเจ้าหนี้เดิมกับผู้รับโอนคนต่อไปอาจไม่เคยรู้จักเกี่ยวข้องกันมาก่อน ดังนั้นหากมีการยอมให้ลูกหนี้สามารถยกข้อต่อสู้ที่มีระหว่างตนกับเจ้าหนี้เดิมขึ้นต่อสู้กับผู้รับโอนโดยสุจริตได้ ตามหลัก “ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน” แล้ว ก็จะไม่เป็นธรรมกับผู้ทรง และเป็นการขัดขวางต่อความสะดวกในการโอนตราสารชนิดนี้ได้ เนื่องจากตราสารดังกล่าวต้องการความรวดเร็วและความสะดวกสบายในการโอน ดังนั้นกฎหมายจึงจำเป็นที่จะต้องให้ความคุ้มครองแก่ผู้ทรงที่รับโอนตราสารมาโดยสุจริตเป็นพิเศษ มิฉะนั้นก็จะไม่มีผู้ที่ยอมจะรับโอนตราสารชนิดนี้ เพราะเกรงว่าจะถูกต่อสู้ด้วยความเกี่ยวพันซึ่งตนไม่เคยทราบมาก่อน อีกทั้งจะขัดกับวัตถุประสงค์ของการออกตราสารเปลี่ยนมือที่จะทำให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว เพื่อที่จะได้มีผู้นิยมใช้ตราสารเปลี่ยนมือกันอย่างแพร่หลายด้วย

แนวความคิดในการให้ความคุ้มครองผู้ทรงตราสารที่สุจริตนี้ นำมาจากหลักกฎหมายแพ่งของญี่ปุ่น มาตรา 472 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “Article 472 The debtor on an obligation performable to order cannot set up against an assignee in good faith any defences which he might have set up against the original creditor, except such as are mentioned in the instrument or which are the natural result of its nature.”

การโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อันพึงต้องชำระตามเช่าสิ่ง ย่อมก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้ทรงตราสารโดยชอบด้วยกฎหมายที่จะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่ตน และหากผู้รับโอนรับโอนตราสารมาโดยสุจริต คือ ไม่รู้ถึงข้อต่อสู้ที่ลูกหนี้มีต่อเจ้าหนี้เดิม ลูกหนี้จะไม่สามารถยกข้อต่อสู้ที่มีต่อเจ้าหนี้เดิมขึ้นเป็นข้อต่อสู้ผู้รับโอนโดยสุจริตนั้นได้

แต่อย่างไรก็ตาม แม้ผู้รับโอนจะรับโอนตราสารมาโดยสุจริต และลูกหนี้ไม่สามารถยกข้อต่อสู้ที่มีต่อเจ้าหนี้เดิมของตนเป็นส่วนตัวขึ้นเป็นข้อต่อสู้ผู้รับโอนโดยสุจริตนั้นได้ เนื่องจากตราสารชนิดนี้โอนกันไปโดยการสลักหลัง และผู้รับโอนได้รับตราสารนั้นมาโดยถูกต้องตามวิธีการโอนแล้ว จึงยอมได้สิทธิไปโดยสมบูรณ์ แต่กฎหมายก็ได้กำหนดให้มีข้อต่อสู้บางประการที่เกิดขึ้นระหว่างลูกหนี้กับผู้รับโอน ซึ่งลูกหนี้สามารถยกขึ้นต่อสู้ได้เสมอ โดยไม่ต้องห้ามตามกฎหมายแต่อย่างใด

ทั้งนี้หากพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะเห็นได้ว่ากฎหมายกำหนดเรื่องข้อต่อสู้ของลูกหนี้ไว้ในมาตรา 312 ดังนี้คือ

“มาตรา 312 ในมูลหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งนั้น ลูกหนี้จะยกข้อต่อสู้ซึ่งมีต่อเจ้าหนี้เดิมขึ้นเป็นข้อต่อสู้ผู้รับโอนโดยสุจริตนั้นหาได้ไม่ เว้นแต่ที่ปรากฏในตัวตราสารนั้นเองหรือที่มีขึ้นเป็นธรรมดาสืบจากลักษณะแห่งตราสารนั้น”

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติดังกล่าว สามารถแยกข้อต่อสู้ของลูกหนี้ได้เป็น 2 ข้อดังนี้ คือ

1) ข้อต่อสู้ที่ปรากฏในตัวตราสารนั้นเอง เช่น ตราสารมีข้อความหรือรายการไม่ครบถ้วน มีลายมือชื่อปลอมหรือลายมือชื่อที่ลงไว้โดยปราศจากอำนาจ มีการสลักหลังที่ขาดสาย เป็นต้น

2) ข้อต่อสู้ที่มีขึ้นเป็นธรรมดาสืบจากลักษณะแห่งตราสารนั้น คือเป็นข้อต่อสู้ที่เกิดจากลักษณะของตราสาร ซึ่งลูกหนี้อาจยกขึ้นต่อสู้ผู้รับโอน หรือผู้ทรงตราสารได้ตามธรรมดา เช่น คดีขาดอายุความ ผู้ทรงตัวเงินยอมผ่อนเวลาให้ผู้จ่ายโดยปราศจากความยินยอมของลูกหนี้ตาม ป.พ.พ.มาตรา 948 เป็นต้น

นอกจากนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 313 ได้บัญญัติให้นำบทบัญญัติมาตรา 312 ไปใช้บังคับกับการชำระหนี้อันพึงต้องชำระแก่ผู้ถือด้วย กล่าวคือกรณีการชำระหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งชนิดผู้ถือซึ่งรวมทั้งตัวเงินชนิดตัวผู้ถือ (ตัวแลกเงินและเช็ค) หากลูกหนี้มีข้อต่อสู้ผู้โอนอย่างไรจะยกข้อต่อสู้ขึ้นอ้างเพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบผู้รับโอน หรือเจ้าหนี้อื่น ๆ ตามตราสารซึ่งสุจริตนั้นไม่ได้ เว้นแต่เป็นข้อต่อสู้ที่ปรากฏบนตราสาร หรือที่เป็นธรรมดาสืบจากลักษณะของตราสารนั้น

ทั้งนี้บทบัญญัติดังกล่าวมีแนวคิดมาจากประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 473 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “The provisions of the preceding Article are correspondingly applicable to obligations performable to bearer.”

นอกจากนี้ หากพิจารณาจากบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะตัวเงินแล้ว บทบัญญัติดังกล่าวก็ได้บัญญัติเกี่ยวกับข้อต่อสู้ของลูกหนี้ในมูลหนี้ตามสัญญาตัวเงินไว้ในมาตรา 905 วรรคสอง และวรรคสาม และมาตรา 916 อีกด้วย กล่าวคือ

(1) มาตรา 905 วรรคสอง และวรรคสาม บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดต้องปราศจากตัวเงินไปจากการครอบครอง ท่านว่าผู้ทรงซึ่งแสดงให้ปรากฏสิทธิของตนในตัวตามวิธีการดังกล่าวมาในวรรคก่อนนั้น หากจำเป็นต้องสละตัวเงินไม่ เว้นแต่จะได้มาโดยทุจริต หรือได้มาด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

อนึ่ง ข้อความในวรรคก่อนนี้ให้ใช้บังคับตลอดถึงผู้ทรงตัวเงินสั่งจ่ายให้แก่ผู้ถือด้วย”

มาตราดังกล่าวหมายความว่า ถ้าบุคคลใดได้รับตัวเงินมาโดยเป็นผู้ทรง โดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะได้รับตัวเงินมาโดยการสลักหลังที่ไม่ขาดสายในกรณี ของตัวเงินชนิดระบุชื่อ หรือได้รับตัวเงินมาโดยการส่งมอบในกรณีของตัวเงินชนิดผู้ถือ บุคคลนั้นก็ มีสิทธิยึดครองตัวเงินนั้นไว้ ใครจะมาเรียกคืนไปไม่ได้ แม้ว่าผู้ที่มาเรียกตัวเงินนั้นคืนจะเคยเป็นผู้ ทรงตัวเงินฉบับดังกล่าวมาก่อน แต่ต้องเสียตัวเงินดังกล่าวไปไม่ว่าด้วยเหตุใดก็ตาม ผู้ทรงต้องคืน ตัวเงินนั้นให้แก่ผู้ที่มาเรียกเฉพาะเมื่อตนได้ตัวมาโดยทุจริต คือรู้ข้อเท็จจริงว่าผู้ที่โอนตัวให้ตนไม่มี สิทธิในตัวก่อน หรือในขณะที่รับโอนตัว หรือได้ตัวเงินมาโดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง คือ ควรรู้ว่าผู้ที่โอนตัวให้ตนไม่มีสิทธิในตัวนั้น

(2) “มาตรา 916 บุคคลทั้งหลายผู้ถูกฟ้องในมูลตัวแลกเงิน หากอาจจะ ต่อสู้ผู้ทรงด้วยข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันกันเฉพาะบุคคลระหว่างตนกับผู้สั่งจ่าย หรือกับผู้ทรง คนก่อนๆ นั้นได้ไม่ เว้นแต่การโอนจะได้มีขึ้นด้วยคบบคคิดกันข้อฉล”

บทบัญญัติดังกล่าวบัญญัติถึง ข้อต่อสู้ที่อาศัยความเกี่ยวพันกันระหว่าง คู่สัญญาแต่ละราย คือลูกหนี้ผู้ถูกฟ้อง กับผู้โอนตัวนั้นให้แก่ผู้รับโอน ซึ่งเป็นเจ้าหนี้คนปัจจุบัน โดยลูกหนี้ถูกห้ามมิให้นำข้อต่อดังกล่าวมาใช้ยันกับผู้ทรงคนปัจจุบันที่สุจริต ทั้งนี้เว้นแต่การโอน ระหว่างผู้ทรงกับผู้โอนเดิมนั้นได้มีขึ้นด้วยการคบบคคิดกันข้อฉล

อนึ่ง ข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันกันเฉพาะบุคคลระหว่างตนกับผู้สั่ง จ่ายหรือกับผู้ทรงคนก่อนๆ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคล ระหว่างลูกหนี้กับผู้โอนตัวให้เจ้าหนี้ นั้น หมายความว่า ข้อต่อสู้ที่เป็นความสัมพันธ์เฉพาะตัว ระหว่างลูกหนี้กับผู้โอนตัวให้เจ้าหนี้ให้ด้วยตัวเงิน และไม่ใช้สิ่งที่ปรากฏบนตัวเงิน หรือเป็นสิ่งที่ เป็นธรรมดาสืบจากสภาพของตัวเงินนั้น เช่น มีการโอนตัวเงินให้เพราะถูกข้อฉล ถูกข่มขู่ หรือโอนตัว เงินให้โดยไม่มีมูลหนี้ต่อกัน หรือมูลหนี้ที่ขัดต่อกฎหมาย ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรม อันดีของประชาชน เป็นต้น ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 748/2547 จำเลยสั่งจ่ายเช็คให้ใช้เงินแก่ บ. หรือผู้ ถือ มีผู้นำเช็คมาแลกเงินสดไปจากโจทก์ โจทก์จึงเป็นผู้ทรงมีอำนาจฟ้องให้จำเลยรับผิดชอบตามเช็คได้ จำเลยหาอาจต่อสู้โจทก์ด้วยข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันกันเฉพาะบุคคลระหว่างตนกับผู้ทรง คนก่อนๆ นั้นได้ไม่ เว้นแต่การโอนจะได้มีขึ้นด้วยคบบคคิดกันข้อฉลตามประมวลกฎหมายแพ่งและ พยานิชัย มาตรา 916 ประกอบด้วยมาตรา 989 วรรคหนึ่ง แต่จำเลยให้การเพียงว่าเช็คที่จำเลยสั่ง จ่ายให้แก่ บ. ไม่มีมูลหนี้ต่อกันเพราะจำเลยได้ชำระเงินตามเช็คนั้นไปแล้ว เป็นการกล่าวถึงความ เกี่ยวพันระหว่างจำเลยซึ่งเป็นผู้สั่งจ่ายเช็คกับผู้ทรงคนก่อนเท่านั้น จำเลยมิได้ให้การว่าโจทก์ได้รับ โอนเช็คโดยการคบบคคิดกันข้อฉลกับผู้ทรงคนก่อนอย่างไร จำเลยจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้โจทก์ว่า เช็ค ไม่มีมูลหนี้ต่อกันไม่ได้ ต้องห้ามตามมาตรา 916

คำพิพากษาฎีกาที่ 6582/2539 เชื้อคพิพาทตามฟ้องเป็นเชื้อคผู้ถือ และตามคำให้การจำเลยไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าโจทก์ได้เชืคมาโดยมิชอบอย่างไร ทั้งข้อต่อสู้ว่าหนี้ระงับก็เป็นเรื่องระหว่างจำเลยกับ ส. ซึ่งเป็นผู้ทรงคนก่อน โดยจำเลยไม่ได้ให้การต่อสู้ว่า โจทก์ได้รับโอนเชืคมาโดยคบคิดกันข้อฉลร่วมกับ ส. และแม้พิจารณาตามคำให้การจำเลยก็ไม่มีข้อที่จะทำให้จำเลยพ้นความรับผิดชอบตามเชืคที่โจทก์ฟ้องได้ จึงขอที่ศาลชั้นต้นจะสั่งดสืบพยานและพิพากษาให้จำเลยรับผิดชอบตามเชืค

คำพิพากษาฎีกาที่ 1697/2517 โจทก์รับโอนเชืคพิพาทจากผู้สละกหลังโดยไม่สุจริต จึงไม่มีสิทธิเรียกเงินตามเชืคพิพาทจากผู้ส่งจ่าย

ส่วนคำว่า “คบคิดกันข้อฉล” นั้น ไม่มีนิยามในกฎหมาย แต่จากแนวคำพิพากษาฎีกานั้น อาจหมายถึง เจ้าหนี้รับโอนตัวเงินโดยรู้ถึงข้อต่อสู้ที่ลูกหนี้มีต่อผู้ที่โอนตัวเงินนั้นให้ตน เพราะมีการร่วมมือกันระหว่างผู้ที่โอนตัวนั้นกับเจ้าหนี้ เพื่อให้เจ้าหนี้ใช้สิทธิเรียกร้องต่อลูกหนี้ หรือเพียงแต่เจ้าหนี้รู้ข้อเท็จจริงว่าผู้ที่โอนตัวไม่มีสิทธิหรือมีสิทธิบกพร่อง โดยไม่มีการร่วมมือกันในการโอนก็ได้ เช่น รับโอนเชืคโดยรู้ว่าผู้ส่งจ่ายไม่มีหนี้ที่จะต้องชำระให้ผู้โอนตามเชืค นั้น เป็นต้น²⁷ ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 1003/2539 จำเลยที่ 1 ได้ทำสัญญาจ้างจำเลยที่ 2 ปลุกบ้านและได้ออกเชืคพิพาททั้งสองฉบับลงวันที่ล่วงหน้า มอบให้จำเลยที่ 2 เป็นค่าจ้างปลุกบ้านงวดที่ 4 เมื่อจำเลยที่ 2 ได้รับเชืคพิพาทแล้วก็ทำงานไป จำเลยที่ 1 ได้แจ้งให้โจทก์ซึ่งเป็นผู้แนะนำจำเลยที่ 2 ให้รู้จักกับจำเลยที่ 1 ทราบ และให้ช่วยติดตามจำเลยที่ 2 ให้ด้วย ดังนั้นการที่โจทก์ได้รับเชืคพิพาทจากจำเลยที่ 2 ซึ่งโจทก์ทราบดีอยู่แล้วว่าเชืคดังกล่าวเป็นเชืคที่จำเลยที่ 1 ปล่อยให้จำเลยที่ 2 เป็นค่าจ้างสร้างบ้านงวดที่ 4 และจำเลยที่ 2 ได้ทำงานไปไม่สร้างให้เสร็จตามสัญญาจำเลยที่ 1 จึงไม่มีหนี้ที่จะต้องชำระตามเชืคพิพาทให้จำเลยที่ 2 การรับโอนเชืคพิพาทของโจทก์จากจำเลยที่ 2 เป็นการรับโอนด้วยคบคิดกันข้อฉล โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องเรียกเงินตามเชืค

คำพิพากษาฎีกาที่ 4619/2536 โจทก์ จำเลย และบุคคลอื่นอีกหลายคนตกลงเล่นแชร์โดยมี ก.เป็นนายวง จำเลยได้ส่งจ่ายเชืคเพื่อชำระค่าแชร์โดยระบุชื่อ ก. เป็นผู้รับเงินและขีดคร่อมมอบให้ ก. ต่อมา ก. หลบหนีไป ดังนี้ การที่โจทก์เข้าร่วมประชุมตั้งวงแชร์และตกลงเข้าเป็นสมาชิกวงแชร์ด้วย โจทก์จึงอยู่ในฐานะที่ต้องรู้ถึงข้อตกลงในการเล่นแชร์ ตลอดทั้งการที่สมาชิกต้องส่งจ่ายเชืคชำระหนี้ค่าวงแชร์ด้วย เมื่อ ก. หลบหนี เชืคที่สมาชิกส่งจ่ายชำระค่าวงแชร์จึงเป็นเชืคที่ไม่มีมูลหนี้ การที่โจทก์รับโอนเชืคที่จำเลยส่งจ่ายเพื่อชำระค่าแชร์มาไว้ในครอบครอง

²⁷ เสาวนีย์ อิศวโรจน์, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2542), หน้า 465.

จึงเป็นการรับโอนเช็คด้วยคบคิดกันฉ้อฉล โจทก์จึงไม่ใช่ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย ไม่มีสิทธิเรียกร้องให้จำเลยชำระเงินตามเช็คดังกล่าว

ทั้งนี้ การที่จะถือว่า เจ้าหนี้คบคิดกันฉ้อฉลนั้น เจ้าหนี้ต้องได้รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคลระหว่าง ลูกหนี้ กับผู้โอนตัวนั้นให้เจ้าหนี้ หรือคบคิดกันในขณะ หรือก่อนที่เจ้าหนี้รับโอนตัวเงินนั้น หากเจ้าหนี้ไม่รู้ข้อเท็จจริงในขณะที่รับโอน แต่รู้ในภายหลังคือหลังจากที่ได้รับโอนแล้วก็ต้องถือว่า สุจริต

การที่ลูกหนี้จะไม่ต้องรับผิดชอบโดยข้อต่อสู้นี้ ลูกหนี้ต้องกล่าวอ้างและนำสืบข้อเท็จจริงตามข้อต่อสู้อย่างชัดเจน ถ้าลูกหนี้ไม่กล่าวอ้าง หรือไม่สามารถนำสืบข้อเท็จจริงที่กล่าวอ้างให้เห็นได้ชัดเจน ก็จะไม่สามารถปฏิเสธความรับผิดชอบได้ และต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงิน²⁸

อย่างไรก็ตามบทบัญญัติมาตรา 916 นี้ ห้ามยกข้อต่อสู้ที่มีต่อผู้ทรงคนก่อนๆ ขึ้นต่อสู้เท่านั้น ถ้าเป็นข้อต่อสู้ที่มีต่อโจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรงคนปัจจุบันเองแล้ว ย่อมยกขึ้นต่อสู้ได้ เช่น ข้ออ้างว่าสิทธิของผู้ทรงคนปัจจุบันไม่สมบูรณ์ เป็นต้น เช่นนี้ไม่เข้ากรณีตามมาตรา 916 ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 2932/2519 โจทก์ขายเหล็กไหลแก่ ป. เมื่อสิ่งที่ยขายไม่ใช่เหล็กไหล สัญญาซื้อขายก็ไม่มี โจทก์ไม่มีสิทธิเรียกเงินตามเช็คที่โจทก์รับไว้จาก ป. ข้อนี้เป็นข้อต่อสู้ตัวโจทก์เอง จำเลยซึ่งเป็นผู้ส่งจ่ายเช็คไม่ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ แม้จำเลยไม่ได้ต่อสู้ว่าโจทก์รับเช็คไว้โดยไม่สุจริต คบคิดกันเพื่อฉ้อฉลจำเลย

2.2.5 ลูกหนี้ในมูลหนี้อันพึงต้องชำระตามตราสารเปลี่ยนมืออาจมีได้หลายคนและมีความรับผิดชอบร่วมกันต่อผู้เป็นเจ้าหนี้

โดยปกติแล้วเมื่อมีสัญญาเกิดขึ้น สัญญาดังกล่าวจะก่อให้เกิดความผูกพันในระหว่างคู่สัญญาด้วยกันเองเท่านั้น ทั้งนี้เป็นไปตามหลัก “ความสัมพันธ์เฉพาะตัวของคู่สัญญา” (Privity of Contract) โดยหนี้ตามสัญญาจะมีอยู่ เฉพาะเจาะจง ระหว่างคู่สัญญาเท่านั้น บุคคลอื่นไม่อาจอ้างว่าตนมีสิทธิหรือมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามสัญญาได้

หนี้ในมูลหนี้อันพึงต้องชำระตามตราสารเปลี่ยนมือก็ถือได้ว่าเป็นเกิดจากสัญญาชนิดหนึ่ง ดังนั้นการแสดงเจตนาทำนิติกรรมระหว่างคู่สัญญาทั้ง 2 ฝ่ายจึงต้องนำบทบัญญัติว่าด้วยนิติกรรม และหนี้มาใช้บังคับด้วย

เนื่องจากกฎหมายยอมรับให้มีการโอนสิทธิเรียกร้องกันได้ ดังนั้นเมื่อมีการออกตราสารเปลี่ยนมือแล้วจึงย่อมมีหนี้ผูกพันกันระหว่างผู้ออกตราสารและผู้รับตราสาร ซึ่งผู้รับตราสารก็อาจโอนตราสารนั้นต่อไป และอาจมีการโอนเปลี่ยนมือกันต่อไปได้เป็นทอดๆ จึงทำ

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 467.

ให้อาจมีคู่สัญญาในตราสารได้เป็นจำนวนมาก ซึ่งหากนำหลัก “ความสัมพันธ์เฉพาะตัวของคู่สัญญา” (Privity of Contract) มาใช้ก็อาจจะไม่มีใครยอมรับโอนตราสารเปลี่ยนมือ นั่น เพราะหากรับโอนมาแล้วก็จะไม่สามารถเรียกให้ลูกหนี้ตามตราสารดังกล่าวชำระหนี้ให้แก่ตนได้ เนื่องจากผู้ทรงซึ่งเป็นผู้รับโอนตราสารคนสุดท้าย ไม่ได้มีนิติสัมพันธ์กับลูกหนี้ผู้ออกตราสารแต่อย่างใด ซึ่งก็จะทำให้ตราสารเปลี่ยนมือไม่เป็นที่นิยมใช้อย่างแพร่หลาย

ดังนั้นจึงเกิดหลักที่เรียกว่า หลัก “ความรับผิดชอบรอง” (Secondary of Contract) ขึ้นในมูลหนี้ตามสัญญาซึ่งมีตราสารเปลี่ยนมือก่อตั้งสิทธิและหน้าที่ระหว่างคู่สัญญา เพื่อเป็นการยกเว้นหลัก Privity of Contract กล่าวคือทุกครั้งที่มีการโอนเปลี่ยนมือกัน จะเกิดหลัก Secondary of Contract ขึ้น ระหว่างผู้โอนกับผู้รับโอนคนต่อไปโดยเป็นการเพิ่มจำนวนลูกหนี้ผู้รับผิดชอบตามตราสารเปลี่ยนมือให้มากขึ้น ทำให้ผู้ทรงตราสารเปลี่ยนมือสามารถเรียกร้องให้ลูกหนี้ซึ่งเป็นผู้โอนตราสารคนก่อนๆ รับผิดชอบชำระหนี้ตามตราสารให้แก่ตนได้ และลูกหนี้ตามตราสารนั้นทุกคนจะต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรงตราสาร โดยที่ลูกหนี้แต่ละคนจะอ้างหลัก Privity of Contract มาเป็นข้อปฏิเสธความรับผิดชอบไม่ได้

ตัวอย่างเช่น A ออกตั๋วแลกเงินสั่ง B จ่ายเงินให้ C ต่อมา C สลักหลังและส่งมอบตั๋วแลกเงินดังกล่าวให้ D และ D สลักหลังและส่งมอบต่อให้ E เช่นนี้ถือว่า E เป็นผู้ทรงตั๋วแลกเงินฉบับดังกล่าว จากตัวอย่างนี้ หากพิจารณาจากหลัก “ความสัมพันธ์เฉพาะคู่สัญญา” (Privity of Contract) และหลัก “ความรับผิดชอบรอง” (Secondary of Contract) แล้ว จะพบว่า การที่ A ออกตั๋วแลกเงินสั่ง B ให้จ่ายเงินให้ C เป็นสัญญาตัวเงินที่มีผลผูกพันระหว่าง A และ C ตามหลัก Privity of Contract และเมื่อ C สลักหลังและโอนตั๋วแลกเงินดังกล่าวให้ D และ D โอนต่อให้ E ความสัมพันธ์ระหว่าง C กับ D และ D กับ E ก็เป็นไปตามหลัก Privity of Contract เช่นกัน แต่หากพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่าง A กับ D และระหว่าง A กับ E หรือ C กับ E แล้วจะเห็นว่าไม่มีความผูกพันกันโดยตรงเนื่องจากไม่มีการทำสัญญาต่อกัน ซึ่งหากนำหลัก Privity of Contract มาใช้เพียงอย่างเดียว หาก E นำตั๋วแลกเงินไปยื่นแก่ B แล้ว B ปฏิเสธการใช้เงิน E จะไม่สามารถเรียกร้องให้ A หรือ C ใช้เงินให้แก่ตนได้เลย แต่เมื่อมีการนำหลัก Secondary of Contract มาใช้ประกอบด้วย ก็จะทำให้ A และ C มีความผูกพันต่อ E ดังนั้นหาก B ไม่ใช้เงินให้ E E จะสามารถเรียกร้องให้ A และ C รับผิดชอบต่อตนได้ตามหลัก Secondary of Contract นี้

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็ได้มีการนำหลัก Secondary of Contract มาบัญญัติไว้ด้วย เช่น มาตรา 914 ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลผู้สั่งจ่ายหรือสลักหลังตั๋วแลกเงินยอมเป็นอันสัญญาว่า เมื่อตัวนั้นได้นำยื่นโดยชอบแล้วจะมีผู้รับรองและใช้เงินตามเนื้อความแห่งตั๋ว ถ้าและตั๋วแลกเงินนั้นเขาไม่เชื่อถือโดยไม่ยอมรับรองก็ดี หรือไม่ยอมจ่ายเงินก็ดี ผู้สั่งจ่าย

หรือผู้สละหลังก็จะใช้เงินแก่ผู้ทรง หรือแก่ผู้สละหลังคนหลังซึ่งต้องถูกบังคับให้ใช้เงินตามตัวนั้น ถ้าหากว่าได้ทำถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่จ่ายเงินนั้นแล้ว” ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 3008/2539 การที่จำเลยที่ 1 สั่งจ่ายเช็คพิพาทให้โจทก์เพื่อชำระค่าหน้าดินตามสัญญา เมื่อจำเลยที่ 1 ผิดสัญญาและไม่มีสิทธิระงับการจ่ายเงินตามเช็คพิพาท แม้ต่อมาโจทก์จะบอกเลิกสัญญาก็ตาม จำเลยก็ยังคงต้องชำระเงินตามเช็คพิพาทต่อโจทก์ จำเลยที่ 2 เป็นผู้สละหลังเช็คพิพาท เมื่อธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน จำเลยที่ 2 จึงต้องรับผิดชอบโจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 914 ด้วย

หากพิจารณาจากหลัก Secondary of Contract ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าเมื่อมีผู้ที่จะต้องเข้ามารับผิดชอบต่อผู้ทรงตราสารเปลี่ยนมือมากขึ้นเนื่องจากการโอนตราสารโดยไม่จำกัดจำนวนเช่นนี้ ก็จะก่อให้เกิดความมั่นใจแก่ผู้ทรงตราสารว่าตนมีโอกาสได้รับชำระหนี้อย่างแน่นอน ซึ่งก็จะทำให้มีการใช้ตราสารเปลี่ยนมือ เป็นเครื่องมือในการชำระหนี้แพร่หลายมากขึ้น

ดังนั้นหลัก Secondary of Contract จึงเป็นหลักสำคัญที่ทำให้เกิดความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคน ในมูลหนี้อันพึงต้องชำระตามตราสารเปลี่ยนมือ

นอกจากนี้หลัก Secondary of Contract ยังมีลักษณะพิเศษอีกประการหนึ่งคือ แม้ผู้ทรงตราสารเปลี่ยนมือจะสิ้นสิทธิเรียกร้องตามหลัก Secondary of Contract แล้ว ในกรณีที่ผู้ทรงละเลยมิได้ดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนด เช่นไม่ทำคำคัดค้านเมื่อตัวเงินขาดความเชื่อถือ ซึ่งทำให้คู่สัญญาตามตราสารหลุดพ้นจากความรับผิด แต่ผู้ทรงตัวเงินยังคงสามารถใช้สิทธิเรียกร้องบังคับตามมูลหนี้เดิมที่มีระหว่างผู้ทรงกับผู้โอนซึ่งเป็นคู่สัญญาโดยตรงตามหลัก Privity of Contract ได้ โดยหลักการดังกล่าวนี้มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1005 ว่า “ถ้าตัวเงินได้ทำขึ้นหรือได้โอนหรือสละหลังไปแล้วในมูลหนี้อันหนึ่งอันใด และสิทธิตามตัวเงินนั้นมาสูญสิ้นไปเพราะอายุความก็ดี หรือเพราะละเว้นไม่ดำเนินการให้ต้องตามวิธีใดๆ อันจะพึงต้องทำก็ดี ท่านว่าหนี้เดิมนั้นก็ยังคงมีอยู่ตามหลักกฎหมายอันแพร่หลายทั่วไป เท่าที่ลูกหนี้มิได้ต้องเสียหายแต่การนั้น เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น” ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 1244/2522 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยว่าจ้างโจทก์ต่อตัวถึงรถยนต์ราคา 50,000 บาท จำเลยมอบเงินให้โจทก์ไปแล้ว 15,000 บาท ที่เหลืออีก 35,000 บาท จำเลยชำระเป็นเช็ค แต่เช็คขึ้นเงินไม่ได้ โจทก์จึงฟ้องเรียกเงินค่าต่อตัวถึงรถยนต์ที่ค้างชำระดังนี้ เป็นการฟ้องตามมูลสัญญาจ้างทำของ กรณีต้องบังคับในเรื่องอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 165 โจทก์ฟ้องเรียกหนี้ตามมูลสัญญาจ้างทำของ โจทก์จึงมีอำนาจขออนุญาตฟ้องที่ศาลซึ่งมูลคดีเกิดขึ้นในเขตได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 4(2)

คำพิพากษาฎีกาที่ 477/2489 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยรับเงินจากโจทก์ แล้วออกตั๋วแลกเงินให้ โจทก์ไปเก็บเงินตามตั๋วแลกเงินไม่ได้ และทำคำคัดค้านไว้ จึงมาฟ้องเรียกเงินคืน ดังนี้ เป็นการฟ้องเรียกเงินคืนตามมูลหนี้เดิม คดีเข้าอยู่ในมาตรา 1005 ต้องบังคับให้จำเลยคืนเงินให้โจทก์

โดยที่ตราสารเปลี่ยนมือนั้นมีวิธีการโอนที่ทำได้ง่ายเพียงสลักหลังและส่งมอบในกรณีที่เป็นตราสารที่ออกให้แก่บุคคลใดโดยเฉพาะเจาะจง หรือส่งมอบเพียงอย่างเดียวในกรณีที่ตราสารเปลี่ยนมือที่ออกให้แก่ผู้ถือ จึงสามารถโอนกันต่อไปได้หลายทอด และทำให้มีคู่สัญญาในตราสารได้เป็นจำนวนมาก บุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับตราสารจึงอาจไม่ได้ทำสัญญาต่อกันโดยตรง กฎหมายจึงสร้างหลัก “The Accumulation of Secondary Contracts” ขึ้นในขณะที่มีการโอนเปลี่ยนมือ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการเพิ่มจำนวนลูกหนี้ที่จะต้องเข้ามารับผิดชอบตามตราสารนั้น

ตัวอย่างเช่น A ออกตั๋วแลกเงินสั่ง B ให้จ่ายเงินให้ C ต่อมา C สลักหลังและส่งมอบตั๋วแลกเงินดังกล่าวให้ D และ D โอนต่อไปให้ E หาก E นำตั๋วแลกเงินไปยื่นต่อ B แต่ B ปฏิเสธการจ่ายเงิน การที่ E จะเรียกให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับตั๋วแลกเงินรับผิดชอบได้ต้องเกิดจากหลัก The Accumulation of Secondary Contracts เพราะการที่ A ออกตั๋วแลกเงินให้ C หรือการที่ C สลักหลังและส่งมอบให้ D เป็นสัญญาตัวเงินที่มีผลบังคับระหว่างคู่สัญญา ตามหลัก Privity of Contract แต่การที่ D จะเรียกให้ A ใช้เงินให้แก่ตนนั้น จะมีผลบังคับต่อกันตามหลัก Secondary of Contract และเมื่อ D โอนต่อไปให้ E อีกทอดหนึ่ง ความสัมพันธ์ระหว่าง D กับ E จะเป็นไปตามหลัก Privity of Contract ส่วนความสัมพันธ์ระหว่าง E กับ A และ E กับ C นั้นก็เกิดตามหลัก Secondary of Contract และจะเป็นเช่นนี้เรื่อยๆ หากมีการโอนตราสารนั้นต่อไปอีก จะเห็นว่าการที่จำนวนลูกหนี้เพิ่มขึ้นทุกครั้งที่มีการโอนตราสารนั้น มาจากหลัก The Accumulation of Secondary Contracts นั้นเอง

หลักการดังกล่าวประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะตัวเงินก็ได้มีบัญญัติไว้ด้วย เช่น มาตรา 967 “ในเรื่องตั๋วแลกเงินนั้น บรรดาบุคคลผู้สั่งจ่ายก็ดี รับรองก็ดี สลักหลังก็ดี หรือรับประกันด้วยอาวัลก็ดี ย่อมต้องร่วมกันรับผิดชอบผู้ทรง

ผู้ทรงยอมมีสิทธิว่ากล่าวเอาความแก่บรรดาบุคคลเหล่านี้เรียงตัวหรือรวมกันก็ได้ โดยมีพักต้องดำเนินตามลำดับที่คนเหล่านั้นมาต้องผูกพัน

สิทธิเช่นเดียวกันนี้ ย่อมมีแก่บุคคลทุกคนซึ่งได้ลงลายมือชื่อในตัวเงิน และเข้าถือเอาตัวเงินนั้น ในการที่จะใช้บังคับเอาแก่ผู้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตน

การว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนหนึ่ง ซึ่งต้องรับผิดชอบไม่ตัดหนทางที่จะว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนอื่น ๆ แม้ทั้งจะเป็นฝ่ายอยู่ในลำดับภายหลังบุคคลที่ได้ว่ากล่าวเอาความมาก่อน” ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 5766/2537 เมื่อเช็คพิพาทมีรายการครบถ้วนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 988 แม้ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินแล้วก็ยังคงเป็นเช็คตามมาตรา 987 จำเลยที่ 1 ผู้สั่งจ่าย และจำเลยที่ 2 ที่ 3 ผู้สลักหลังยังคงต้องรับผิดชอบเนื่องจากความในเช็คพิพาทตามมาตรา 900 เช็คพิพาทเป็นเช็คสั่งจ่ายให้แก่โจทก์หรือผู้ถือ จำเลยที่ 4 สลักหลังเช็คพิพาทยอมเป็นประกัน (อาวัล) สำหรับจำเลยที่ 1 และมีความรับผิดชอบอย่างเดียวกับจำเลยที่ 1 ตามมาตรา 921, 940 ประกอบด้วยมาตรา 989 ทั้งต้องร่วมกับจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นผู้สั่งจ่ายและจำเลยที่ 2 และที่ 3 ผู้รับอาวัลรับผิดชอบเช็คพิพาทต่อโจทก์ตามมาตรา 967 ประกอบด้วยมาตรา 989 แม้จำเลยที่ 4 สลักหลังเช็คพิพาทหลังจากธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินก็ไม่ทำให้จำเลยที่ 4 หลุดพ้นจากความรับผิดชอบเช็คพิพาท

อาจกล่าวได้ว่า หลัก Secondary of Contract เป็นหลักที่ทำให้ลูกหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ผู้ทรงตราสารแม้จะไม่ได้เป็นคู่สัญญากับผู้ทรงตราสารนั้นโดยตรง ซึ่งหลักดังกล่าวเป็นข้อยกเว้นของ หลัก Privity of Contract และหลัก Secondary of Contract นี้เองเป็นที่มาของหลัก The Accumulation of Secondary Contracts ซึ่งเป็นหลักที่เพิ่มจำนวนลูกหนี้ที่จะต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ผู้ทรงตราสาร

จะเห็นได้ว่า หลัก The Accumulation of Secondary Contracts นี้ทำให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ทรงตราสารเปลี่ยนมือซึ่งเป็นเจ้าหนี้ ที่จะใช้สิทธิเรียกร้องจากลูกหนี้คนใดคนหนึ่งตามตัวเงินก็ได้เพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่เจ้าหนี้ตามตราสารว่าตนจะได้รับชำระหนี้อย่างแน่นอน

อย่างไรก็ตาม การที่ลูกหนี้ต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรงตราสารซึ่งเป็นเจ้าหนี้ นั้น ความรับผิดชอบของลูกหนี้แต่ละคนจะแตกต่างกันไปตามฐานะของตนที่เข้ามาผูกพันตามตราสาร จึงถือว่าเป็นการรับผิดแบบร่วมกันรับผิด (Joint Liable) อันเกิดจากหลัก The Accumulation of Secondary Contracts

บทที่ 3

ลักษณะ สภาพและผลทางกฎหมายของตั๋วเงินที่ให้อำนาจแก่ผู้ถือ

3.1 ลักษณะของตั๋วเงินที่ให้อำนาจแก่ผู้ถือ

ตั๋วเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือ (Negotiable Instrument) ชนิดหนึ่ง เนื่องจากมีลักษณะของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ 3 ประการ คือ เป็นตราสารที่ก่อตั้งสิทธิให้แก่เจ้าหนี้ (ผู้ทรงตั๋วเงิน) ในการที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ (ผู้สั่งจ่าย หรือผู้ออกตั๋ว ตลอดทั้งบุคคลต่างๆที่ได้ลงลายมือชื่อในตั๋วเงิน) ให้อำนาจตามตัวนั้นให้แก่ตน และก่อความรับผิดชอบแก่ลูกหนี้ตามตั๋วที่จะต้องชำระหนี้ตามตัวเงินนั้นให้แก่ผู้ทรงซึ่งเป็นเจ้าหนี้ การโอนตั๋วเงินในลักษณะของการเป็นตราสารเปลี่ยนมือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดวิธีการโอนไว้เป็นการเฉพาะ โดยหากเป็นตั๋วเงินชนิดระบุชื่ออาจโอนต่อไปได้โดยการสลักหลังและส่งมอบ ตามมาตรา 917 วรรคหนึ่ง แต่หากเป็นตั๋วเงินชนิดให้อำนาจแก่ผู้ถือจะโอนได้โดยเพียงการส่งมอบให้แก่กัน ตามมาตรา 918 และหากมีการโอนตั๋วเงินตามวิธีการดังกล่าวแล้ว ผู้รับโอนที่สุจริตจะได้รับความคุ้มครอง โดยผู้รับโอนจะไปซึ่งสิทธิตามตั๋วเงินโดยสมบูรณ์ แม้ว่าผู้โอนตั๋วเงินนั้นมาให้ตนจะมีสิทธิอันไม่สมบูรณ์ หรือมีสิทธิบกพร่องอย่างใดก็ตาม ลูกหนี้ตามตั๋วเงินจะยกข้อต่อสู้ที่ตนมีต่อผู้โอนขึ้นต่อสู้กับผู้รับโอนที่สุจริตไม่ได้ ทั้งนี้เป็นไปตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 312, มาตรา 905 วรรคสองและวรรคสาม และมาตรา 916 ได้บัญญัติไว้

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะตั๋วเงิน มาตรา 898 บัญญัติว่า “อันตั๋วเงินตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายนี้มีสามประเภทหนึ่ง คือตั๋วแลกเงิน ประเภทหนึ่ง คือตั๋วสัญญาใช้เงิน ประเภทหนึ่ง คือเช็ค”

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า กฎหมายกำหนดให้ตั๋วเงินนั้นมี 3 ประเภท ได้แก่ ตั๋วแลกเงิน (Bill of Exchange) ตั๋วสัญญาใช้เงิน (Promissory Note) และเช็ค (Cheque) เท่านั้น

“ตั๋วแลกเงิน” ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 908 บัญญัติว่า “อันตั๋วแลกเงินนั้น คือหนังสือตราสารซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่าผู้สั่งจ่าย สั่งบุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้จ่าย ให้อำนาจจำนวนหนึ่งแก่บุคคลคนหนึ่ง หรือให้อำนาจตามคำสั่งของบุคคลคนหนึ่งซึ่งเรียกว่าผู้รับเงิน”

จากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นว่าตั๋วแลกเงินนั้น มีบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับชั้นออกตั๋ว 3 ฝ่าย ได้แก่ ผู้สั่งจ่าย ผู้จ่าย และผู้รับเงิน โดยตั๋วแลกเงินนี้เป็นคำสั่งให้จ่ายเงินของผู้สั่งจ่ายซึ่งเป็นผู้ออกตั๋ว ให้ผู้จ่ายใช้เงินจำนวนหนึ่งแก่ผู้รับเงิน หรือตามคำสั่งของผู้รับเงิน

“ตัวสัญญาใช้เงิน” มาตรา 982 บัญญัติว่า “อันว่าตัวสัญญาใช้เงินนั้น คือหนังสือตราสารซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าผู้ออกตัว ให้คำมั่นสัญญาว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง หรือใช้ให้ตามคำสั่งของบุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับเงิน”

ตัวสัญญาใช้เงินนี้เป็นคำมั่นสัญญาของผู้ออกตัวเองว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งให้แก่ผู้รับเงิน ดังนั้นตัวสัญญาใช้เงินจึงมีบุคคลที่เกี่ยวข้องในชั้นออกตัวเพียงแค่ 2 ฝ่าย คือ ผู้ออกตัวและผู้รับเงิน

ส่วน “เช็ค” มาตรา 987 บัญญัติว่า “อันว่าเช็คนั้น คือหนังสือตราสารซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าผู้สั่งจ่าย สั่งธนาคารให้ใช้เงินจำนวนหนึ่งเมื่อทวงถามให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง หรือให้ใช้ตามคำสั่งของบุคคลอีกคนหนึ่ง อันเรียกว่าผู้รับเงิน”

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติดังกล่าวแล้ว จะเห็นว่า บุคคลที่เกี่ยวข้องในชั้นออกเช็คมี 3 ฝ่าย คือ ผู้สั่งจ่าย ธนาคารซึ่งเป็นผู้จ่าย และผู้รับเงิน โดยเช็คเป็นคำสั่งให้จ่ายเงินของผู้ออกเช็คที่สั่งให้ธนาคารใช้เงินจำนวนหนึ่งแก่ผู้รับเงิน หรือตามคำสั่งของผู้รับเงิน

ตราสารทั้ง 3 ประเภทนี้เป็นตราสารเปลี่ยนมือที่เรียกว่า “ตัวเงิน” เพราะเป็นตราสารที่ใช้ในการชำระหนี้ และสามารถโอนกันต่อไปได้ โดยการสลักหลังและส่งมอบ หรือส่งมอบเพียงอย่างเดียว ตราสารอื่นๆแม้จะสามารถนำไปชำระหนี้ หรือโอนโดยวิธีดังกล่าวได้ เช่น เลตเตอร์ออฟเครดิต (Letter of Credit) ไบตราส่ง (Bill of Lading) ไบรับของคลังสินค้า (Warehouse Receipt) หรือแม้แต่จะมีลักษณะเช่นเดียวกับตัวเงิน เช่น บัตรเงินฝาก (Certificate of Deposit) ก็ไม่เป็นตัวเงิน¹ เพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 898 ได้บัญญัติว่าตัวเงินมี 3 ประเภท ได้แก่ ตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน และเช็คเท่านั้น

3.1.1 ประเภทของตัวเงินที่ออกให้ใช้เงินแก่ผู้อื่น

ไม่ว่าจะเป็นตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน หรือเช็ค ตราสารใดจะเป็นตัวเงินโดยสมบูรณ์ ตราสารดังกล่าวจะต้องประกอบด้วยรายการตามที่กฎหมายกำหนดไว้ หากตราสารใดมีรายการตามตัวขาดตกบกพร่องไปจากที่กฎหมายกำหนด ตราสารนั้นย่อมไม่สมบูรณ์เป็นตัวเงิน เว้นแต่จะเข้ากรณีที่กฎหมายกำหนดทางแก้ไขไว้ ทั้งนี้ หากเป็นตัวแลกเงินต้องพิจารณาจากมาตรา 909 และมาตรา 910 หากเป็นตัวสัญญาใช้เงินพิจารณาจากมาตรา 983 และมาตรา 984 ส่วนเช็คพิจารณาจากมาตรา 988 และมาตรา 910 ประกอบมาตรา 989

¹ เสาวนีย์ อัครวจิณี, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, หน้า 10.

รายการที่สำคัญที่จำเป็นต้องมีในตัวเงินนั้นมีด้วยกันหลายรายการ เช่น คำบอกชื่อว่าเป็นตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน หรือเช็ค คำสั่งหรือค้ำมั่นสัญญาอันปราศจากเงื่อนไขให้ใช้เงินเป็นจำนวนแน่นอน วันและสถานที่ออกตัวเงิน ชื่อหรือยี่ห้อผู้รับเงิน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม มีประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับรายการสำคัญที่ต้องระบุไว้ในตัวเงินรายการหนึ่ง ซึ่งตัวเงินจะขาดรายการดังกล่าวไม่ได้ เพราะหากขาดไปจะมีผลทำให้ตัวเงินนั้นไม่สมบูรณ์เป็นตัวเงิน และกฎหมายก็ไม่ได้บัญญัติทางแก้ไว้ให้ รายการดังกล่าว คือ “ชื่อ หรือ ยี่ห้อผู้รับเงิน”

ในเรื่องตัวแลกเงิน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 909 ว่า “อันตัวแลกเงินนั้นต้องมีรายการต่อไปนี้ คือ ... (6) ชื่อ หรือ ยี่ห้อผู้รับเงิน หรือคำจดแจ้งว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ...”

เรื่องตัวสัญญาใช้เงิน กฎหมายได้บัญญัติไว้ในมาตรา 983 ว่า “ตัวสัญญาใช้เงินนั้น ต้องมีรายการดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ ... (5) ชื่อ หรือ ยี่ห้อผู้รับเงิน...”

และเรื่องเช็คนั้น กฎหมายได้บัญญัติไว้ในมาตรา 988 ว่า “อันเช็คนั้นต้องมีรายการดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ ... (4) ชื่อ หรือ ยี่ห้อของผู้รับเงิน หรือคำจดแจ้งว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ...”

ตามที่ได้ศึกษามาแล้วในหัวข้อ 2.2.2 ว่า หนึ่งอันพึงต้องชำระตามคำสั่งแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ หนึ่งตามตราสารที่มีการระบุตัวเจ้าหนี้ไว้แล้ว หรืออาจเรียกว่า หนึ่งตามตราสารชนิดระบุชื่อผู้รับเงิน และหนึ่งตามตราสารที่ไม่ได้ระบุชื่อเจ้าหนี้ไว้ โดยเป็นหนึ่งที่ต้องชำระให้แก่ผู้ถือตราสาร หรืออาจเรียกว่า หนึ่งตามตราสารชนิดที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ ตัวเงินนั้นก็เป็นที่ตราสารเปลี่ยนมือซึ่งเป็นหนึ่งอันพึงต้องชำระตามคำสั่ง ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากหัวข้อดังกล่าว ประกอบกับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรื่องตัวเงิน คือ ตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน และเช็ค ตามมาตรา 909 มาตรา 983 และมาตรา 988 ตามลำดับ จึงอาจกล่าวได้ว่า ตัวเงินนั้นอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ตัวเงินประเภทที่ระบุชื่อผู้รับเงิน และตัวเงินประเภทที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ เช่นกัน

อย่างไรก็ตาม แม้ตัวเงินจะแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่ระบุชื่อผู้รับเงิน และประเภทที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ แต่หากพิจารณาจากบทบัญญัติที่เกี่ยวกับรายการที่ต้องระบุในตัวเงินทั้ง 3 มาตราดังกล่าว คือ มาตรา 909, มาตรา 983 และมาตรา 988 แล้ว จะพบว่า เฉพาะตัวแลกเงิน และเช็คเท่านั้น ที่กฎหมายกำหนดให้มีคำจดแจ้งว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือด้วย

* โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 909, มาตรา 983 และมาตรา 988

นอกจากชื่อ หรือยี่ห้อของผู้รับเงิน แต่กรณีของตัวสัญญาใช้เงิน กฎหมายกำหนดแต่เพียงให้มีรายการ ชื่อ หรือยี่ห้อผู้รับเงินเท่านั้น โดยไม่ได้กำหนดให้มี คำจัดแจงว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือด้วยแต่อย่างใด ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าตัวเงินชนิดที่ออกให้ใช้เงินแก่ผู้ถือจะมีเฉพาะในตัวเงินประเภทตัวแลกเงิน และเช็คเท่านั้น

การที่ตัวสัญญาใช้เงินไม่สามารถออกชนิดให้ใช้เงินแก่ผู้ถือได้ เนื่องจากหากพิจารณาจากมาตรา 983(5) ซึ่งบัญญัติถึงรายการที่ต้องมีในตัวสัญญาใช้เงินว่าต้องมี “ชื่อหรือยี่ห้อของผู้รับเงิน” เปรียบเทียบกับกรณีของตัวแลกเงินในมาตรา 909(6) และเช็คในมาตรา 988(4) ซึ่งบัญญัติไว้เช่นเดียวกันว่า “ชื่อ หรือยี่ห้อผู้รับเงิน หรือคำจัดแจงว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ” จะพบว่ากรณีของตัวสัญญาใช้เงินนั้น กฎหมายไม่ได้กำหนดให้มี “คำจัดแจงว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ” ได้ และหากพิจารณาจากมาตรา 985 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ให้นำบทบัญญัติในเรื่องตัวแลกเงินมาใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงินแล้ว มาตรา 985 ก็ไม่ได้บัญญัติให้นำมาตรา 918 และมาตรา 921 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับตัวผู้ถือมาใช้แต่อย่างใด นอกจากนี้หากพิจารณาลักษณะของตัวสัญญาใช้เงินซึ่งเป็นหนังสือตราสารซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่า ผู้ออกตัว ให้คำมั่นสัญญาว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง หรือใช้ให้ตามคำสั่งของบุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับเงิน จะเห็นได้ว่าตัวสัญญาใช้เงินนั้นมีผู้ที่เกี่ยวข้องในชั้นต้นแค่ 2 ฝ่าย โดยผู้ออกตัวเป็นผู้ให้คำมั่นว่าจะใช้เงินให้แก่ผู้รับเงินเอง ดังนั้น หากให้มีการออกตัวสัญญาใช้เงินชนิดผู้ถือซึ่งโอนโดยการส่งมอบได้ ก็อาจจะทำให้ตัวสัญญาใช้เงินมีลักษณะคล้ายกับธนบัตรจนเกินไป เนื่องจากธนบัตรที่ออกมาในครั้งแรกในปีพ.ศ.2445 ออกมาในรูปตัวสัญญาใช้เงิน สัญญาจะจ่ายเงินให้แก่ผู้นำธนบัตรมาขึ้นเป็นเงินตราสยาม จึงเท่ากับว่าสัญญาจะจ่ายเงินตราโลหะแก่ผู้ถือตัว(ธนบัตร) ผู้ร่างกฎหมายจึงคงเกรงว่าอาจมีผู้ที่ประชาชน เชื้อถือออกตัวสัญญาใช้เงินแก่ผู้ถือเป็นทำนองออกบัตรแทนเงินตราแข่งขันกับธนบัตรของรัฐบาล²

อย่างไรก็ตามปัญหาดังกล่าวนี้นับปัจจุบันไม่น่ากังวลนัก เนื่องจากตัวสัญญาใช้เงินนั้นมีการเปลี่ยนมือจำกัด แต่ธนบัตรเป็นเงินตราที่ไม่มีอายุการเปลี่ยนมือจำกัดอย่างตัวเงิน ประกอบกับพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. 2501 ก็ได้กำหนดไว้ว่าห้ามผู้ใดจำหน่ายหรือนำออกใช้ซึ่งวัตถุหรือเครื่องหมายใดๆแทนเงินตรา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง หากผู้ใดฝ่าฝืนต้องระวางโทษตามที่กฎหมายกำหนด

² เฉลิม ยงบุญเกิด, ตัวสัญญาใช้เงิน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เพื่ออักษร, 2509), หน้า 15-16.

3.1.2 การเขียนคำสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือลงในตัวเงิน

ตามที่กล่าวมาแล้วว่าตัวสัญญาใช้เงินไม่อาจออกให้แก่ผู้ถือได้ ดังนั้น คำว่าตัวเงินที่อาจออกให้แก่ผู้ถือได้ที่จะกล่าวต่อไปนี้ จึงหมายถึงเพียงแค่ตัวแลกเงิน และเช็คเท่านั้น

เมื่อพิจารณาจากมาตรา 909(6) และมาตรา 988(4) ซึ่งบัญญัติให้ตัวแลกเงิน และเช็คต้องมีรายการ “ชื่อ หรือยี่ห้อผู้รับเงิน หรือคำจดแจ้งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ” แล้ว จะเห็นว่า การที่จะออกตัวเงินให้เป็นผู้ถือนั้น ต้องเป็นกรณีที่ผู้สั่งจ่ายตัวแลกเงิน หรือเช็ค เขียนคำสั่งให้ใช้เงินลงไปในตัวเงินนั้นว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ โดยคำสั่งดังกล่าวจะใช้ถ้อยคำสำนวนอย่างไรก็ได้ให้อ่านแล้วได้ความหมายว่า เมื่อผู้ใดถือตัวไว้จะได้รับเงินก็พอ เช่น เขียนว่า “จ่ายผู้ถือ” หรือ “จ่ายตามคำสั่งของผู้ถือ” หรือ “จ่ายให้แก่ผู้ถือ” หรือ “จ่ายเป็นเงินสดแก่ผู้ถือ” หรือ “จ่ายสด หรือผู้ถือ” เป็นต้น ดังนั้นหากมีคำสั่งให้จ่ายเงิน แต่ไม่ระบุว่าให้จ่ายแก่ “ผู้ถือ” เช่นนี้ย่อมไม่เป็นตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ เพราะไม่มีข้อความที่ทำให้เข้าใจได้ว่า ผู้สั่งจ่ายมีคำสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ที่มีตัวเงินไว้ในความครอบครอง

คำพิพากษาฎีกาที่ 797/2546 รายชื่อสมาชิกวงแชร์ ระบุชื่อหุ้นส่วนจำกัด อ. เป็นนายวงแชร์ แต่ในการชำระค่าแชร์ จำเลยที่ 1 สั่งจ่ายเช็คพิพาทให้แก่จำเลยที่ 2 แล้วจำเลยที่ 2 ลงลายมือชื่อสลักหลังโดยมิได้ปรากฏข้อความว่ากระทำการแทนนิติบุคคลดังกล่าวแต่อย่างใด จึงเป็นการเล่นแชร์ในฐานะส่วนตัวของจำเลยที่ 2 มิใช่ในฐานะนิติบุคคลไม่ต้องห้ามตามพระราชบัญญัติการเล่นแชร์ฯ มาตรา 5 แม้ตามพระราชบัญญัติการเล่นแชร์ฯ มาตรา 6 บัญญัติห้ามมิให้บุคคลธรรมดาเป็นนายวงแชร์หรือจัดให้มีการเล่นแชร์ที่มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ระบุไว้ใน (1) ถึง (4) ของมาตราดังกล่าวก็ตาม แต่มาตรา 7 ก็ได้บัญญัติให้สิทธิแก่สมาชิกวงแชร์ที่จะฟ้องคดีหรือใช้สิทธิเรียกร้องเอาแก่นายวงแชร์หรือผู้จัดให้มีการเล่นแชร์ที่กระทำการฝ่าฝืนมาตรา 6 ได้ การเล่นแชร์เป็นสัญญาประเภทหนึ่งอันเกิดจากการตกลงกันระหว่างผู้เล่นบังคับกันได้ตามกฎหมาย ไม่ตกเป็นโมฆะ เมื่อโจทก์เป็นผู้ประมวลแชร์ได้รับเช็คพิพาทที่จำเลยที่ 1 ลงลายมือชื่อสั่งจ่ายและมีจำเลยที่ 2 นายวงแชร์เป็นผู้สลักหลังเช็คฉบับดังกล่าวเป็นเช็คสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ โจทก์เป็นผู้ถือจึงเป็นผู้ทรงเช็คโดยชอบ

คำพิพากษาฎีกาที่ 10130/2539 เช็คพิพาทเป็นเช็คสั่งจ่ายเงินสดหรือผู้ถือ ย่อมโอนไปเพียงด้วยส่งมอบให้กันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 918 ประกอบมาตรา 989 ข. เป็นผู้จัดการมรดกของ ก. ตามคำสั่งศาล ก. ทำพินัยกรรมต่อหน้า ข. น. และ ย. โดยพินัยกรรมระบุให้โจทก์เป็นผู้ร่วมรับมรดก หลังจาก ข. เป็นผู้จัดการมรดกตามคำสั่งศาลแล้ว ข. ได้มอบเช็คพิพาทซึ่งเป็นส่วนแบ่งมรดกให้แก่โจทก์ จำเลยมิได้นำสืบหักล้างว่าพินัยกรรมดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมายประการใดบ้าง และคำให้การของจำเลยก็มีได้ปฏิเสธว่า ก. มิได้ทำพินัยกรรมแต่อย่างใด การที่ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่า อุทธรณ์ของจำเลยในข้อที่ว่าเป็นที่น่า

สงสัยว่า ก. ทำพินัยกรรมจริงหรือไม่เป็นข้อที่มีได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้นไม่รับวินิจฉัยให้ชั้นขอรับแล้ว เมื่อโจทก์ผู้เป็นทายาทโดยพินัยกรรมได้รับมอบเช็คพิพาทจากผู้จัดการมรดกเช่นนี้ โจทก์จึงเป็นผู้ทรงเช็คพิพาทโดยชอบด้วยกฎหมาย

โจทก์เป็นผู้ทรงเช็คพิพาทโดยการสืบสิทธิจาก ก. เจ้ามรดกหาใช่เป็นผู้รับโอนจากผู้ทรงคนก่อนโดยลำพังไม่ จึงไม่ต้องห้ามที่จำเลยจะนำสืบต่อผู้โจทก์ผู้ทรงด้วยข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคลระหว่างตนกับ ก. ซึ่งเป็นผู้ทรงคนก่อนตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 916

จำเลยอ้างว่ามูลหนี้ตามเช็คพิพาทระงับสิ้นไปด้วยการหักกลบลบหนี้กัน จำเลยจึงมีหน้าที่ต้องนำสืบพิสูจน์ให้เห็นโดยชัดแจ้ง แต่เมื่อพยานหลักฐานจำเลยไม่มีน้ำหนักให้รับฟังได้ มูลหนี้ตามเช็คพิพาทจึงยังมีได้ระงับสิ้นไป จำเลยทั้งสองจึงต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในเช็ค ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 900 วรรคหนึ่ง

อย่างไรก็ตามหากมีการเขียนข้อความลงในตัวเงินว่า “สด” หลังคำว่า “จ่าย” แล้วขีดฆ่าคำว่า “หรือผู้ถือ” ออก เช่นนี้ไม่ถือว่าคำว่า “สด” ดังกล่าวเป็นชื่อ หรือยี่ห้อผู้รับเงิน และเมื่อมีการขีดฆ่าคำว่า “หรือผู้ถือ” ออกแล้ว จะถือเป็นตัวผู้ถือก็ไม่ได้เช่นกันเนื่องจากไม่มีข้อความที่ทำให้เข้าใจได้ว่า ผู้สั่งจ่ายมีคำสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ที่มีตัวเงินไว้ในความครอบครอง หรืออาจกล่าวได้ว่าไม่มีคำสั่งแจ้งว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือตนเอง อีกทั้งการขีดฆ่าดังกล่าวก็ไม่ใช่การเขียนข้อความซึ่งมิได้บัญญัติไว้ใน ป.พ.พ. ลักษณะตัวเงินอันจะทำให้ข้อความดังกล่าวไม่มีผลแก่ตัวเงินตามมาตรา 899 ด้วย ดังนั้นต้องถือว่าเช็คที่มีลักษณะดังกล่าวนั้นเป็นเช็คที่ขาดรายการซึ่งกฎหมายบังคับให้ต้องมี ทำให้เช็คฉบับดังกล่าวเป็นเช็คที่ไม่สมบูรณ์เป็นตัวเงิน

คำพิพากษาฎีกาที่ 6305/2548 เช็คพิพาทที่จำเลยที่ 1 สั่งจ่ายมีการขีดฆ่าคำว่า “หรือผู้ถือ” ออก แล้วเขียนคำว่า “สด” ลงไปในช่องว่างหลังคำว่า “จ่าย” ย่อมมีผลทำให้เช็คพิพาทไม่มีชื่อหรือยี่ห้อผู้รับเงิน หรือคำสั่งแจ้งว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือตาม ป.พ.พ. มาตรา 988(4) บัญญัติไว้ และการขีดฆ่าดังกล่าวก็ไม่ใช่กรณีตามมาตรา 899 ซึ่งเป็นเรื่องการเขียนข้อความที่มีได้มีบัญญัติไว้ใน ป.พ.พ. ลักษณะตัวเงิน ข้อความที่เขียนลงไปจึงไม่มีผลแก่ตัวเงิน ดังนี้ การที่เช็คพิพาทขาดรายการซึ่งกฎหมายบัญญัติบังคับให้ต้องมี ย่อมมีผลทำให้เช็คพิพาทไม่สมบูรณ์เป็นเช็คตามมาตรา 987 และมาตรา 910 วรรคหนึ่ง ประกอบมาตรา 989 วรรคหนึ่ง แม้ธนาคารตามเช็คปฏิเสธการจ่ายเงิน จำเลยทั้งสองก็ไม่ต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในเช็คนั้น

การเขียนคำสั่งให้ใช้เงินลงในตัวเงินที่จะทำให้ตัวเงินดังกล่าวเป็นตัวเงินที่ ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ นั้น นอกจากจะเขียนคำสั่งให้ใช้เงินลงในตัวเงินนั้นว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ โดยคำสั่งดังกล่าวจะใช้ถ้อยคำสำนวนอย่างไรก็ได้ให้อ่านแล้วได้ความหมายว่า เมื่อผู้ใดถือตัวไว้จะได้รับเงิน เช่น เขียนว่า “จ่ายผู้ถือ” หรือ “จ่ายตามคำสั่งของผู้ถือ” หรือ “จ่ายให้แก่ผู้ถือ” หรือ “จ่าย

เป็นเงินสดแก่ผู้ถือ” หรือ “จ่ายสด หรือผู้ถือ” เป็นต้น แล้วนั้น การเขียนคำสั่งให้ใช้เงินโดยการระบุชื่อผู้รับเงิน แต่ไม่ขีดฆ่าคำว่า “ผู้ถือ” ออก ตามแนวคำพิพากษาฎีกาก็ถือว่าตัวเงินที่มีข้อความเช่นนี้เป็นตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือด้วยเช่นกัน

คำพิพากษาฎีกาที่ 4385/2545 เช็คพิพาทระบุชื่อโจทก์เป็นผู้รับเงินแต่ไม่ได้ขีดฆ่าคำว่าผู้ถือ จึงเป็นเช็คที่สั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือด้วย ย่อมโอนได้ด้วย การส่งมอบ ไม่จำเป็นต้องสลักหลัง หากมีการสลักหลังเช็คที่สั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 921 ประกอบด้วยมาตรา 989 บัญญัติว่าเป็นเพียงประกัน(อาวัล)สำหรับผู้สั่งจ่าย หาได้ถือว่าเป็นผู้สลักหลังตามกฎหมายไม่ การที่โจทก์สลักหลังเช็คพิพาทไม่ว่าจะเป็นการกระทำเพื่อเรียกเก็บเงินผ่านบัญชีของผู้อื่นซึ่งเป็นตัวแทนของโจทก์หรือโอนเช็คพิพาทไป เมื่อเช็คพิพาทถูกธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน โจทก์ได้เช็คพิพาทกลับมาอยู่ในความยึดถือครอบครอง โจทก์ย่อมมีฐานะเป็นผู้ทรงเช็คพิพาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 904 ไม่อยู่ในฐานะผู้สลักหลัง โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องจำเลยผู้สั่งจ่ายภายในอายุความ 1 ปี นับแต่วันที่เช็คพิพาทถึงกำหนดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1002 ไม่ใช่กรณีที่จะบังคับตามมาตรา 1003 ซึ่งมีอายุความ 6 เดือนนับแต่วันที่ผู้สลักหลังถือเอาตัวเงินและใช้เงิน คดีโจทก์ไม่ขาดอายุความ

ผู้ทรงเช็คที่จะมีอำนาจฟ้องผู้สั่งจ่ายให้ใช้เงินตามเช็ค ไม่ได้จำกัดเฉพาะผู้ทรงเช็คขณะที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินเท่านั้น ผู้ที่รับโอนเช็คมาโดยสุจริตหลังจากธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินก็เป็นผู้ทรงเช็คที่มีอำนาจฟ้องผู้สั่งจ่ายให้ใช้เงินตามเช็คได้ โจทก์จะเป็นผู้ทรงเช็คพิพาทขณะที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินหรือไม่ก็ตาม แต่เมื่อโจทก์เป็นผู้ทรงเช็คพิพาทขณะยื่นฟ้อง โจทก์ย่อมมีอำนาจฟ้องจำเลยได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 5766/2537 เมื่อเช็คพิพาทมีรายการครบถ้วนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 988 จำเลยที่ 1 ผู้สั่งจ่ายและจำเลยที่ 2 ที่ 3 ผู้สลักหลัง ยังคงต้องรับผิดชอบในความในเช็คพิพาทตามมาตรา 900 เช็คพิพาทเป็นเช็คสั่งจ่ายให้แก่โจทก์หรือผู้ถือ จำเลยที่ 4 สลักหลังเช็คพิพาทยอมเป็นประกัน(อาวัล) สำหรับจำเลยที่ 1 และมีความรับผิดชอบอย่างเดียวกับจำเลยที่ 1 ตามมาตรา 921, 940 ประกอบด้วยมาตรา 989 ทั้งต้องร่วมกับจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นผู้สั่งจ่ายและจำเลยที่ 2 และที่ 3 ผู้รับอาวัลรับผิดชอบตามเช็คพิพาทต่อโจทก์ตามมาตรา 967 ประกอบด้วยมาตรา 989 แม้จำเลยที่ 4 สลักหลังเช็คพิพาทหลังจากธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินก็ไม่ทำให้จำเลยที่ 4 หลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามเช็คพิพาท

จากที่กล่าวมาจึงอาจสรุปได้ว่า การเขียนคำสั่งให้ใช้เงินลงในตัวเงินอื่น จะทำให้ตัวเงินดังกล่าวเป็นตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือนั้น สามารถเขียนได้ 2 แบบ คือ

1) เขียนคำสั่งลงในตัวเงินโดยระบุว่าเป็นผู้รับเงินแก่ผู้ถือ โดยคำสั่งดังกล่าวจะใช้ด้วยคำสำนวนอย่างไรก็ได้ แต่ให้อ่านแล้วได้ความหมายว่า เมื่อผู้ใดถือตัวไว้จะได้รับเงิน หรือ

2) เขียนคำสั่งลงในตั๋วเงินโดยระบุว่าจ่ายชื่อผู้รับเงิน หรือผู้ถือ (ตามแนวคำพิพากษาฎีกา)

แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีของตั๋วเงินที่สั่งจ่ายโดยระบุชื่อผู้รับเงินโดยมิได้ขีดฆ่าคำว่า “หรือผู้ถือ” ออก แม้ตามแนวคำพิพากษาฎีกาจะถือว่าเป็นตัวผู้ถือ แต่หากตั๋วเงินที่มีคำสั่งจ่ายเงินในลักษณะดังกล่าวมีข้อความเขียนระบุลงไปว่าให้จ่ายเงินแก่ผู้รับเงินเท่านั้น หรือมีคำว่า “ห้ามเปลี่ยนมือ” อยู่ด้วยแล้ว ศาสตราจารย์จิติ ดิงศภัทย์ มีความเห็นว่า ไม่ถือว่าเป็นตัวผู้ถือ แต่เป็นเช็คระบุชื่อซึ่งห้ามโอน เท่ากับว่าผู้รับเงินเป็นผู้ถือเช็คไปเข้าบัญชีนั่นเอง³

คำพิพากษาฎีกาที่ 2055/2536 เช็คพิพาทจำเลยที่ 1 สังกษการจำเลยที่ 4 ให้จ่ายเงินแก่จำเลยที่ 2 หรือผู้ถือ โดยขีดคร่อมและพิมพ์ข้อความว่า A/C PAYEE ONLY ซึ่งแปลว่า เฉพาะบัญชีผู้รับเงินเท่านั้น อันได้ความเป็นทำนองเดียวกันกับเปลี่ยนมือไม่ได้ ไว้ที่ด้านหน้าเช็ค จำเลยที่ 2 จะโอนเช็คพิพาทให้แก่โจทก์โดยการสลักหลังและส่งมอบในฐานะเป็นผู้รับเงิน หรือจะโอนให้แก่โจทก์โดยการส่งมอบในฐานะผู้ถือหาได้ไม่ จำเลยที่ 2 จะต้องนำเข้าบัญชีของตน หากจำเลยที่ 2 จะโอนเช็คพิพาทให้แก่โจทก์ก็ทำได้แต่โดยรูปการและด้วยผลของการโอนนี้สามัญตาม ป.พ.พ.มาตรา 917 วรรคสอง ประกอบด้วยมาตรา 989 และการโอนสิทธิเรียกร้องตามมาตรา 306 วรรคแรก การที่จำเลยที่ 2 โอนเช็คพิพาทให้แก่โจทก์ด้วยวิธีสลักหลังและส่งมอบเท่านั้น การโอนจึงไม่สมบูรณ์ โจทก์จึงไม่ใช่ผู้ทรงเช็คพิพาทโดยชอบด้วยกฎหมายที่จะใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่จำเลยที่ 1 ผู้สั่งจ่าย ส่วนจำเลยที่ 4 เป็นเพียงคู่สัญญาของจำเลยที่ 1 มิได้เป็นคู่สัญญาของโจทก์ เมื่อโจทก์ไม่มีสิทธิฟ้องจำเลยที่ 1 แล้ว ก็ย่อมไม่มีสิทธิฟ้องจำเลยที่ 4

อย่างไรก็ตามในประเด็นเรื่องตัวผู้ถือนี้ หากพิจารณาตามกฎหมายอังกฤษคือ The Bill of Exchange Act, 1882 แล้ว กฎหมายดังกล่าวได้บัญญัติถึงลักษณะของตัวผู้ถือไว้ในมาตรา 8(3) ว่า “A bill is payable to bearer which is expressed to be so payable, or on which the only or last indorsement is an indorsement in blank.”

จากบทบัญญัติดังกล่าวจึงอาจกล่าวได้ว่า การเป็นตัวผู้ถือตามกฎหมายอังกฤษนี้ แม้จะมีการเขียนคำสั่งให้ใช้เงินโดยเป็นการระบุชื่อผู้รับเงิน ตัวเงินดังกล่าวอาจกลายเป็นตัวผู้ถือได้ถ้าหากมีการโอนกันต่อไปโดยการสลักหลังครั้งสุดท้ายเป็นการสลักหลังลอย หรือมีการสั่งจ่ายแก่บุคคลซึ่งสมมุติขึ้นมา (fictitious person) หรือไม่มีตัวตนอยู่จริง (non-existing person)

แต่ตามกฎหมายไทยนั้น ไม่ได้มีบทบัญญัติอย่างเช่นกฎหมายอังกฤษ ดังนั้น ตัวเงินชนิดระบุชื่อผู้รับเงิน หากมีการสลักหลังลอยแล้วก็ไม่อาจทำให้ตัวเงินฉบับนั้น

³ จิติ ดิงศภัทย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัดและตั๋วเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 17 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522), หน้า 93.

กลายเป็นตัวเงินชนิดผู้ถือไปได้ ทั้งนี้ผู้ให้ความเห็นไว้ว่า ตัวเงินฉบับใดจะมีสภาพเป็นตัวเงินชนิดสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้รับเงินที่ระบุชื่อไว้ หรือเป็นตัวเงินชนิดให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ ย่อมแล้วแต่เจตนาของผู้สั่งจ่าย หรือผู้ออกตัวเป็นสำคัญเท่านั้น บุคคลอื่นใดจะมาเปลี่ยนแปลงคำสั่งของผู้สั่งจ่าย หรือผู้ออกตัวย่อมทำไม่ได้ ฉะนั้น การสลักหลังจึงไม่อาจทำให้สภาพแห่งตัวเงินนั้นเปลี่ยนแปลงไปได้ อีกทั้งการสลักหลังลอยก็มีผลแต่เพียงทำให้การโอนตัวเงินนั้นต่อไปทำได้ด้วยการส่งมอบเหมือนตัวเงินชนิดที่สั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือเท่านั้น นอกจากนี้ก็ไม่มีผลกระทบกระเทือนอย่างใดกับตัวเงินนั้นอีกด้วย จะเห็นว่า ตัวเงินชนิดระบุชื่อผู้รับเงินนั้น หากมีการสลักหลังลอยแล้วก็ยังคงอาจมีการสลักหลังลอยต่อไปได้อีก ตามมาตรา 920 วรรคสอง(2) โดยผู้ที่สลักหลังลอยต่อไปก็มีความรับผิดชอบในฐานะเป็นเพียงผู้สลักหลังธรรมดา ตามหลักในมาตรา 900, 914 และ 919 มิได้ถือเป็นผู้สลักหลังลอยผู้นั้นเป็นผู้รับอาวัลตามนัยแห่งมาตรา 921 แต่อย่างใด⁴

3.2 สภาพและผลทางกฎหมายของตัวเงินที่ให้ผู้ถือ

3.2.1 สถานะของการเป็นผู้ทรงตัวเงินที่ให้ผู้ถือ

ตัวเงินจัดว่าเป็นสัญญาอย่างหนึ่ง ซึ่งก่อให้เกิดหนี้ผูกพันระหว่างบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับตัวเงินนั้น สัญญาตัวเงินจึงประกอบด้วยคู่สัญญา 2 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายที่เป็นลูกหนี้ และฝ่ายที่เป็นเจ้าหนี้ตามตัวเงิน โดยฝ่ายที่เป็นลูกหนี้ก็คือบุคคลผู้ลงลายมือชื่อของตนไว้ในตัวเงินย่อมต้องรับผิดชอบใช้เงินตามตัวให้แก่เจ้าหนี้ ตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติไว้ใน มาตรา 900 วรรคหนึ่ง ว่า "บุคคลผู้ลงลายมือชื่อของตนในตัวเงินย่อมจะต้องรับผิดชอบในความในตัวเงิน" ทั้งนี้ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น ในเรื่องของตัวแลกเงิน และเช็ค ความรับผิดชอบของผู้สั่งจ่าย ผู้สลักหลัง รวมถึงผู้รับอาวัล จะเกิดขึ้นเมื่อผู้จ่าย หรือธนาคารปฏิเสธไม่ยอมจ่ายเงินตามตัวแลกเงิน หรือเช็คคนั้น หรือกรณีของตัวสัญญาใช้เงิน ความรับผิดชอบของผู้ออกตัวจะเกิดขึ้นเมื่อเจ้าหนี้ตามตัวสัญญาใช้เงิน นำตัวมายื่นให้แก่ตนเมื่อตัวถึงกำหนดใช้เงิน เป็นต้น ส่วนฝ่ายที่เป็นเจ้าหนี้ ก็คือบุคคลผู้มีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ใช้เงินตามจำนวนที่ระบุในตัวเงินนั้นให้แก่ตน รวมถึงมีสิทธิต่างๆอันเกิดจากสัญญาตัวเงินตามที่กฎหมายระบุไว้⁵ โดยผู้เป็นเจ้าหนี้ตามตัวเงินนี้ กฎหมายเรียกว่า "ผู้ทรง" (holder)

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 904 ได้ให้คำจำกัดความของคำว่าผู้ทรงไว้ดังนี้ "มาตรา 904 อันผู้ทรงนั้น หมายความว่า บุคคลผู้มีตัวเงินไว้ในครอบครอง โดย

⁴ ไพฑูรย์ คงสมบุญ, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 146.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 70.

ฐานเป็นผู้รับเงิน หรือเป็นผู้รับสลักหลัง ถ้าและเป็นตัวเงินส่งจ่ายให้แก่ผู้ถือ ผู้ถือก็นับว่าเป็นผู้ทรงเหมือนกัน”

จากบทบัญญัติดังกล่าว จึงอาจแบ่งผู้ทรงออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

- (1) ผู้รับเงิน
- (2) ผู้รับสลักหลัง และ
- (3) ผู้ถือ ในกรณีที่เป็นตัวเงินส่งจ่ายให้แก่ผู้ถือ

“ผู้รับเงิน” (The payee) เป็นผู้ที่เป็นเจ้าหนี้คนแรกตามตัวเงิน โดยเป็นผู้ที่ได้รับตัวเงินจากผู้ส่งจ่าย หรือผู้ออกตัวโดยตรง

“ผู้รับสลักหลัง” (The indorsee) เป็นผู้ที่ได้ตัวเงินมาจากการที่ผู้รับเงินสลักหลังโอนตัวเงินนั้นมาให้แก่ตน หรืออาจเป็นผู้ที่ได้รับตัวเงินมาจากการที่ผู้สลักหลัง สลักหลังโอนตัวเงินต่อมาให้แก่ตนอีกทอดหนึ่งก็ได้

ส่วน “ผู้ถือ” (The bearer) นั้น เป็นผู้ที่มีตัวเงินที่ส่งจ่ายให้แก่ผู้ถือไว้ในความครอบครอง (คำพิพากษาฎีกาที่ 1561-1564/2509 เชื้อคส่งจ่ายแก่ผู้ถือ และอยู่ในความครอบครองของบุคคลหนึ่ง ถือว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ทรงเช็ค ซึ่งจำเลยต้องรับผิดชอบใช้ตามเช็คนั้น บุคคลดังกล่าวจึงเป็นเจ้าหนี้ มีอำนาจยื่นคำขอรับชำระหนี้ได้)

การแบ่ง “ผู้ทรง” เป็นประเภทผู้รับเงิน และผู้ถือ เนื่องจากตัวแลกเงินและเช็คนั้น ผู้ส่งจ่ายอาจออกเป็นตัวที่จ่ายตามคำสั่งระบุชื่อผู้รับเงิน หรือออกเป็นตัวจ่ายแก่ผู้ถือก็ได้ ตามมาตรา 909(6) และมาตรา 988(4) ส่วนการแบ่ง “ผู้ทรง” เป็นประเภทผู้รับสลักหลัง เนื่องจากตัวเงินประเภทระบุชื่อผู้รับเงินนั้น ผู้รับโอนสามารถโอนต่อไปได้โดยการสลักหลังและส่งมอบตัวเงินให้แก่บุคคลอื่น และบุคคลที่ได้รับโอนตัวเงินนั้นไต่ถามได้ชื่อว่าเป็นผู้รับสลักหลังซึ่งอยู่ในฐานะเป็นผู้ทรงตัวเงินตามความหมายของกฎหมายเช่นเดียวกัน⁶

ทั้งนี้ การที่จะถือว่าบุคคลทั้ง 3 ประเภท เป็นผู้ทรงได้จะต้องประกอบด้วยข้อเท็จจริง 2 ประการ คือ

- (1) ต้องเป็นบุคคลที่มีตัวเงินไว้ในความครอบครอง และ
- (2) การครอบครองนั้นต้องครอบครองในฐานะผู้รับเงิน ผู้รับสลักหลัง หรือ ผู้ถือ (ในกรณีเป็นตัวเงินที่ส่งจ่ายให้แก่ผู้ถือ)

ข้อเท็จจริง 2 ประการนี้จะต้องมีอยู่พร้อมกัน จะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไปไม่ได้จึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้ทรง

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 72.

3.2.1.1 การครอบครองตัวเงินที่ให้อำนาจแก่ผู้ถือ

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า “ผู้ทรง” ก็คือ ผู้ซึ่งมีตัวเงินไว้ในครอบครอง ไม่ว่าจะในฐานะผู้รับเงิน ผู้รับสลักหลัง หรือผู้ถือในกรณีที่มีการออกตัวเงินที่สั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ

ดังนั้น “การครอบครอง” จึงถือเป็นสาระสำคัญอย่างหนึ่งของการเป็นผู้ทรง เพราะแม้บุคคลใดจะอยู่ในฐานะผู้รับเงิน ผู้รับสลักหลัง หรือผู้ถือ แต่หากบุคคลนั้นไม่มีตัวเงินไว้ในความครอบครอง บุคคลนั้นก็ยังมีผู้ทรงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

เมื่อเป็นเช่นนี้จึงมีข้อควรพิจารณาว่าอย่างไรจึงจะถือว่าเป็น “การครอบครอง” อันจะทำให้ผู้ที่อยู่ในฐานะผู้รับเงิน ผู้รับสลักหลัง และผู้ถือ เป็น “ผู้ทรง” ตัวเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 904

ในเรื่องดังกล่าวมีความเห็นทางกฎหมายเป็น 2 ทาง ดังนี้

ความเห็นแรก เห็นว่า การครอบครองในกฎหมายตัวเงินนั้น ถือเป็นข้อเท็จจริง หรือเป็นการครอบครองทางกายภาพ (Physical possession) มิใช่การครอบครองตามเรื่องสิทธิครอบครอง ดังนั้น ถ้าให้ผู้อื่นครอบครองแทนก็ย่อมมิใช่การครอบครองตามความเป็นจริง ย่อมมิใช่ผู้ทรง⁷

ความเห็นที่สอง เห็นว่า คำว่า “ครอบครอง” ในกฎหมายตัวเงินนี้ นำความหมายของคำว่า ครอบครอง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะทรัพย์มาใช้โดยมีการให้เหตุผลสนับสนุนไว้ดังนี้⁸

เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะตัวเงิน ไม่ได้ให้คำนิยามของคำว่า “ครอบครอง” ไว้ จึงมีปัญหาว่า คำว่า “ครอบครอง” ตามกฎหมายตัวเงินนั้นมีความหมายเพียงใด ซึ่งหากพิจารณาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว พบว่า คำว่า “ครอบครอง” นี้มีบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะทรัพย์ บรรพ 4 ลักษณะ 3 จึงควรที่จะศึกษาว่า จะนำคำว่า “ครอบครอง” ตามที่บัญญัติไว้ในลักษณะดังกล่าวมาใช้กับเรื่องตัวเงินได้หรือไม่

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1367 บัญญัติว่า “บุคคลใดยึดถือทรัพย์สินโดยเจตนาจะยึดถือเพื่อตน ท่านว่าบุคคลนั้นได้ซึ่งสิทธิครอบครอง”

⁷ สุพันธ์ เลขบวรวงศ์, “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสลักหลังตัวเงิน,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 28.

⁸ พฤษมิตร เนติโพธิ์, “ผู้ทรงตัวเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์,” หน้า 12.

จากบทบัญญัติดังกล่าว บุคคลใดจะได้ซึ่งสิทธิครอบครองนั้น นอกจากต้องมีการยึดถือทรัพย์สินไว้แล้ว ยังจะต้องมีเจตนาที่จะยึดถือเพื่อตนด้วย

อย่างไรก็ตามหากพิจารณาบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะตัวเงิน มาตรา 925 ซึ่งบัญญัติว่า “เมื่อใดข้อความที่สลักหลังมีข้อกำหนดว่า “ราคาอยู่ที่เรียกเก็บ” กิติ “เพื่อเรียกเก็บ” กิติ “ในฐานะจัดการแทน” กิติ หรือความสำนวนอื่นใดอันเป็นปริยายว่าตัวแทนไซ้ ท่านว่าผู้ทรงตัวแลกเงินจะใช้สิทธิทั้งปวงอันเกิดแต่ตัวนั้นก็ย่อมได้ทั้งสิ้น แต่ว่าจะสลักหลังได้เพียงในฐานะเป็นตัวแทน

ในกรณีเช่นนี้ คู่สัญญาทั้งหลายซึ่งต้องรับผิดชอบจะต่อสู้ผู้ทรงได้ แต่เพียงด้วยข้อต่อสู้อื่นจะพึงใช้ได้ต่อสู้สลักหลังเท่านั้น”

บทบัญญัติดังกล่าวใช้ในกรณีที่ผู้ทรงตัวเงินไม่สะดวกที่จะนำตัวเงินไปเรียกเก็บเงินเอง จึงมีการสลักหลังตัวเงินเพื่อให้ผู้รับสลักหลังเป็นตัวแทนไปจัดการเรียกเก็บเงินมาให้แทน โดยการสลักหลังตัวเงินเพื่อเป็นตัวแทนเรียกเก็บเงินนี้ต้องมีการระบุข้อความไว้ในคำสลักหลังให้ชัดเจนว่า ผู้รับสลักหลังเป็นตัวแทนเพื่อเรียกเก็บเงินด้วย

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าว อาจทำให้คิดได้ว่าการครอบครองตัวเงินอาจหมายถึง การยึดถือเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นด้วย เพราะบุคคลซึ่งเป็นผู้รับตัวเงินมาเรียกเก็บนี้ ตามกฎหมายตัวเงินถือว่าบุคคลดังกล่าวเป็น “ผู้ทรง” เช่นกัน แม้แท้จริงแล้วผู้รับสลักหลังดังกล่าวจะอยู่ในสถานะเป็นตัวแทนก็ตาม

อย่างไรก็ตามผู้ทรงในฐานะเป็นตัวแทนนี้ไม่มีสิทธิในตัวเงินอย่างเต็มบริบูรณ์ เหมือนกับผู้ทรงในฐานะผู้รับสลักหลังโดยทั่วไป เพราะหากจะสลักหลังโอนตัวเงินต่อไป ก็ทำได้แต่เพียงในฐานะเป็นตัวแทนเท่านั้น ดังที่ปรากฏในมาตรา 925 วรรคท้าย นอกจากนี้ผู้รับสลักหลังซึ่งเป็นตัวแทนยังไม่ต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัวในกิจการที่ได้ทำไปแทนตัวการอีกด้วย⁹

การเป็นผู้ทรงที่เป็นตัวแทนเรียกเก็บเงินนี้ ความจริงแล้วก็ต้องถือว่าการที่เขายึดถือตัวเงินเป็นการยึดถือโดยมีเจตนาที่จะยึดถือเพื่อประโยชน์ของเขาเองด้วย เพียงแต่เขาไม่ได้มีเจตนาที่จะเป็นเจ้าของตัวเงินนั้นเท่านั้น จึงอาจถือได้ว่าเขาเป็นผู้ครอบครองตัวเงินเช่นกัน

เมื่อกล่าวได้ว่าการเป็นผู้ทรงตามมาตรา 925 ซึ่งแม้จะเป็นการยึดถือเพียงแคในฐานะตัวแทน แต่ก็เป็นการยึดถือครอบครองตัวเงินโดยมีเจตนาที่จะยึดถือเพื่อตน

⁹ โปศุรีย์ คงสมบุญ, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 169.

ด้วย ดังนั้นคำว่า “ครอบครอง” ตามบทบัญญัติมาตรา 904 ในเรื่องความเป็นผู้ทรงจึงมีความหมายตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1367 นั้นเอง

นอกจากนี้หากพิจารณาถึงคำว่า “ครอบครอง” ตามมาตราอื่นๆ ในบรรพ 4 ลักษณะ 3 แล้ว เช่น มาตรา 1368 ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลอาจได้มาซึ่งสิทธิครอบครองโดยผู้อื่นยึดถือไว้ให้” ว่าจะสามารถนำมาใช้กับการครอบครองตัวเงินได้หรือไม่ บทบัญญัติดังกล่าวก็น่าจะนำมาใช้กับการครอบครองตัวเงินได้ด้วยเช่นกัน ซึ่งในกรณีของมาตรา 1368 นี้ ตามกฎหมายอังกฤษถือว่า ผู้ทรงอาจไม่จำเป็นต้องครอบครองตัวเงินด้วยตนเองเสมอไป แต่สามารถให้บุคคลอื่นทำการยึดถือตัวเงินนั้นแทนก็ได้หากว่าบุคคลดังกล่าวนั้นเป็นบริวาร หรือตัวแทนซึ่งได้กระทำการนั้นไปเพื่อประโยชน์ของผู้ทรง¹⁰

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า คำว่า “ครอบครอง” ตามมาตรา 904 นี้ มีความหมายเหมือนกับคำว่า “ครอบครอง” ตามกฎหมายลักษณะทรัพย์ กล่าวคือต้องเป็นการครอบครองโดยยึดถือด้วยเจตนาที่จะยึดถือเพื่อตน ซึ่งก็หมายถึง ยึดถือตัวเงินไว้ในความครอบงำของตนเอง

ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นที่สอง เนื่องจากบทบัญญัติลักษณะตัวเงินไม่ได้ให้คำนิยามของคำว่า “ครอบครอง” ไว้เป็นการเฉพาะว่าจะให้มีความหมายแค่นั้นเพียงใด ดังนั้นจึงต้องนำคำว่า “ครอบครอง” ตามกฎหมายลักษณะทรัพย์ซึ่งเป็นบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เหมือนกันมาปรับใช้โดยอนุโลม โดยผู้ครอบครองต้องมีตัวเงินไว้ในความครอบครองไม่ว่าจะเป็นการครอบครองเอง หรือมีบุคคลอื่นครอบครองไว้แทนก็ได้ และการครอบครองดังกล่าวต้องเป็นการครอบครองโดยมีเจตนาที่จะยึดถือเพื่อตน คือ มีเจตนาที่จะนำตัวเงินนั้นไปเรียกเก็บเงินในนามของตนเอง ไม่ใช่ในนามของคนอื่น

ในกรณีของตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ เนื่องจากตัวผู้ถือนั้นโอนได้เพียงการส่งมอบเท่านั้น เมื่อนำความหมายของคำว่า “ครอบครอง” ตามกฎหมายลักษณะทรัพย์มาปรับใช้กับกฎหมายลักษณะตัวเงิน กรณีของตัวผู้ถือ จึงเพียงแต่ได้ตัวเงินไว้ในมือไม่ว่าจะยึดถือตัวนั้นไว้เอง หรือมีบุคคลอื่นยึดถือไว้ให้ ก็เรียกได้ว่าเป็นผู้ทรงแล้ว และที่สำคัญการที่ได้ตัวผู้ถือมาอยู่ในความครอบครองดังกล่าวต้องเป็นการได้มาโดยมีเจตนาที่จะยึดถือเพื่อตน มิใช่ได้มาโดยเป็นการครอบครองแทนผู้อื่นแต่อย่างใด และหากเมื่อใดตัวเงินนั้นหลุดมือไป ฐานะของความเป็นผู้ทรงก็หมดไปด้วย ส่วนเมื่อเป็นผู้ทรงแล้วจะมีสิทธิบริบูรณ์แค่ไหนในตัวเงิน และถือว่าเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่เป็นอีกเรื่องหนึ่ง

¹⁰ David A.L. Smout, Chalmers on Bills of Exchange, 13 th ed. (London: Stevens & Sons, 1964), p.7. อ้างใน พฤษนิพัทธ์ เนติโพธิ์ หน้า 12.

คำพิพากษาฎีกาที่ 349/2543 จำเลยส่งจ่ายเช็คพิพาทซึ่งเป็นเช็คผู้ถือเพื่อชำระหนี้แก่โจทก์โดยจำเลยฝากเช็คไว้กับ ป.เพื่อมอบให้แก่โจทก์ เมื่อโจทก์ได้รับมอบเช็คจาก ป. แล้ว โจทก์จึงเป็นบุคคลที่มีเช็คไว้ในครอบครองโดยฐานเป็นผู้รับเงินยอมเป็นผู้ถือเช็ค โจทก์จึงเป็นผู้ทรงโดยชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 904 ประกอบมาตรา 988(4) แม้โจทก์จะมอบให้ผู้อื่นนำเช็คไปเรียกเก็บเงินแทน และธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน ก็เป็นเพียงนำเช็คไปเรียกเก็บเงินแทนโจทก์เท่านั้น เมื่อไม่ปรากฏว่าโจทก์ได้มอบหรือโอนสิทธิอันเกิดแต่เช็คพิพาทให้แก่ผู้อื่นนั้นแล้ว โจทก์ก็ยังคงเป็นผู้ทรงเช็คพิพาทอยู่ในขณะที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน โจทก์จึงเป็นผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 772/2509 เช็คที่ออกให้แก่ผู้ถือนั้น ผู้ใดครอบครองเช็คนั้น เบื้องต้นก็ต้องถือว่าเป็นผู้ทรงเช็คนั้นโดยชอบ จึงไม่จำเป็นต้องบรรยายฟ้องว่าโจทก์ได้เช็คจากใคร ในฐานะอย่างไรเมื่อใด แต่อย่างไรและฟ้องไม่เคลือบคลุม

โจทก์เป็นผู้ครอบครองเช็คพิพาทจึงถือว่าเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย เมื่อโจทก์นำเช็คไปขึ้นเงินยังธนาคารไม่ได้ จำเลยซึ่งเป็นผู้ส่งจ่ายก็ต้องมีหน้าที่รับผิดชอบต่อโจทก์

ผู้ทรงตัวผู้ถือ ต้องได้รับตัวมาในมูลหนี้ที่ผูกพันกันได้ หากได้รับตัวมาเนื่องจากมูลหนี้ที่ไม่ผูกพัน หรือไม่สมบูรณ์ ผู้ครอบครองตัวผู้ถือนั้นก็ไม่ใช่ผู้ทรง

3.2.1.2 ผู้ทรงตัวผู้ถือโดยชอบด้วยกฎหมาย

เมื่อบุคคลใดได้ตัวเงินมาไว้ในความครอบครองในฐานะเป็นผู้รับเงิน ผู้รับสลักหลัง หรือผู้ถือแล้ว ถือได้ว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ทรง แต่การเป็นผู้ทรงดังกล่าวจะมีสิทธิเพียงใด ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายหรือไม่อย่างไรนั้น ต้องพิจารณาว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ด้วย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 905 บัญญัติว่า “ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา 1008 บุคคลผู้ได้ตัวเงินไว้ในครอบครอง ถ้าแสดงให้เห็นปรากฏสิทธิด้วยการสลักหลังไม่ขาดสาย แม้ถึงว่าการสลักหลังรายที่สุดจะเป็นการสลักหลังลอยก็ตาม ท่านให้ถือว่าเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย เมื่อใดรายการสลักหลังลอยมีรายการสลักหลังรายอื่นตามหลังไปอีก ท่านให้ถือว่าบุคคลผู้ซึ่งลงลายมือชื่อในการสลักหลังรายที่สุดนั้น เป็นผู้ได้ไปซึ่งตัวเงินด้วยการสลักหลังลอย อนึ่งคำสั่งสลักเมื่อขีดฆ่าเสียแล้วท่านให้ถือเสมือนว่ามีได้มีเลย

ถ้าบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดต้องปราศจากตัวเงินไปจากครอบครอง ท่านว่าผู้ทรงซึ่งแสดงให้เห็นปรากฏสิทธิของตนในตัวตามวิธีการดังกล่าวมาในวรรคก่อนนั้น หากต้องสละตัวเงินไม่ เว้นแต่จะได้มาโดยทุจริต หรือได้มาด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

อนึ่ง ข้อความในวรรคก่อนนี้ ให้ใช้บังคับตลอดถึงผู้ทรงตัวเงินสั่งจ่ายให้แก่ผู้ถือด้วย”

มาตรา 905 วรรคหนึ่ง กล่าวถึงการเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย โดยการใช้ถือว่าเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย บุคคลที่ได้รับตัวเงินนั้นมาต้องได้รับตัวมาโดยการสลักหลังที่ไม่ขาดสาย คือ การสลักหลังแต่ละทอดนั้นต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่องและกระทำโดยผู้มีสิทธิในตัว ไม่ว่าจะการสลักหลังดังกล่าวจะเป็นการสลักหลังเฉพาะ หรือสลักหลังลอยก็ตาม เช่น A สลักหลังตัวเงินระบุชื่อ B B สลักหลังต่อไปโดยระบุชื่อ C C สลักหลังต่อไปโดยระบุชื่อ D จะเห็นได้ว่าจาก A ไปถึง D นั้นเป็นการสลักหลังอย่างต่อเนื่องกันไปจาก A ถึง D เช่นนี้ถือได้ว่า D เป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากได้รับตัวเงินมาจากการสลักหลังที่ไม่ขาดสายนั่นเอง

หรือ A สลักหลังระบุชื่อ B เป็นผู้รับสลักหลัง ต่อมา B สลักหลังโดยเพียงแต่ลงลายมือชื่อตนเอง แล้วส่งมอบให้ C C ส่งมอบให้ D เช่นนี้ก็ถือว่าการสลักหลังของ B เป็นการสลักหลังรายที่สุด เมื่อ B สลักหลังลอยแล้วมอบตัวเงินให้ C และ C ส่งมอบให้ D จึงกล่าวได้ว่าเป็นการสลักหลังที่ไม่ขาดสาย D จึงเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย

หรือ A สลักหลังระบุชื่อ B B สลักหลังลอยแล้วส่งมอบให้ C C ส่งมอบให้ D ถ้าต่อมา D สลักหลังระบุชื่อ E แล้ว E สลักหลังระบุชื่อ F กรณีนี้เนื่องจากบทบัญญัติมาตรา 905 วรรคหนึ่ง ตอนท้าย บัญญัติว่า เมื่อใดที่การสลักหลังลอยมีการสลักหลังรายอื่นตามมาก็ ให้ถือว่าผู้ที่ลงลายมือชื่อในการสลักหลังรายที่สุดนั้นเป็นผู้ได้ไปซึ่งตัวเงิน ดังนั้นจึงต้องถือว่า D เป็นผู้ลงลายมือชื่อในการสลักหลังรายที่สุด และถือว่าเป็นผู้ที่ได้รับตัวเงินนั้นมาจาก B โดยตรง ถือว่าการสลักหลังไม่ขาดสาย เมื่อ F ได้รับตัวเงินมาจากการสลักหลังที่ไม่ขาดสายแล้ว จึงถือว่า F เป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายนั่นเอง

จากตัวอย่างที่ได้ยกขึ้นมากล่าวข้างต้น หากพิจารณาถ้อยคำในบทบัญญัติมาตรา 905 วรรคหนึ่ง ฉบับภาษาอังกฤษ ซึ่งมีความว่า “Subject of the provisions of Section 1008 the possessor of a bill is deemed to be the lawful holder if he shows his

* การสลักหลังตัวเงินอาจแบ่งออกได้เป็น 2 แบบ คือ

- 1) สลักหลังโดยระบุชื่อผู้รับสลักหลัง เช่น สลักหลังโดยระบุชื่อนายหนึ่งเป็นผู้รับสลักหลัง
- 2) สลักหลังลอย คือ การที่สลักหลังโดยผู้สลักหลังลงลายมือชื่อของตนเฉยๆโดยไม่ระบุชื่อผู้รับสลักหลัง เช่น นายสองสลักหลังโดยลงลายมือชื่อของตน โดยไม่ระบุชื่อผู้รับสลักหลัง แล้วส่งมอบตัวให้นายหนึ่ง เช่นนี้ถือชื่อนายหนึ่งได้รับโอนตัวมาโดยการสลักหลังลอย

โปรดศึกษาเพิ่มเติมจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 919 และมาตรา 920

title through an uninterrupted series of indorsement, even if the last indorsement is in blank. When an indorsement in blank is followed by another indorsement, the person who signed this last indorsement is deemed to have acquired the bill by the indorsement in blank. Cancelled indorsements are deemed to be non-existent.” จะทำให้เกิดความชัดเจนดังตัวอย่างที่ยกมาอธิบายข้างต้น

นอกจากนี้มาตรา 905 วรรคสอง ได้บัญญัติให้ผู้ทรงซึ่งครอบครองตั๋วเงินนั้นอยู่สามารถพิสูจน์สิทธิของตนโดยการสลักหลังที่ไม่ขาดสายได้ โดยหากผู้ครอบครองตั๋วสามารถพิสูจน์ถึงการสลักหลังที่ไม่ขาดสายได้แล้ว บุคคลนั้นก็ไม่จำเป็นต้องสละตั๋วเงินไปจากความครอบครองของตน โดยถือว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้ทรงคนเดิมที่ตั๋วหลุดมือไปจะเรียกตั๋วเงินนั้นคืนไม่ได้ เว้นแต่ผู้ทรงคนปัจจุบันจะได้ตั๋วเงินมาโดยทุจริตหรือได้มาด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

จากบทบัญญัติมาตรา 905 วรรคสอง นี้จะเห็นได้ว่ากฎหมายมุ่งให้ความคุ้มครองแก่ผู้ทรงตั๋วเงินที่ได้ตั๋วมาโดยสุจริตเท่านั้น หรืออาจกล่าวได้ว่า ผู้ทรงตั๋วเงินที่จะถือว่าเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายและได้รับความคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายจะต้องเป็นผู้ที่ได้ตั๋วเงินมาโดยสุจริตเท่านั้น

เช่น A ออกตั๋วแลกเงินให้แก่ B ต่อมา B สลักหลังแล้วโอนตั๋วต่อไปให้ C สลักหลังโอนต่อให้ D เช่นนี้ D ถือว่าเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย เพราะได้ตั๋วเงินมาจากการสลักหลังที่ไม่ขาดสาย หาก B มาเรียกตั๋วคืนจาก D โดยอ้างว่า B สลักหลังให้ C เพราะถูกข่มขู่ทำให้การโอนไม่สมบูรณ์ เช่นนี้ D ไม่จำเป็นต้องคืนตั๋วเงินดังกล่าวให้แก่ B เว้นแต่ D ได้ตั๋วเงินมาโดยทุจริต หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เช่น รู้ว่า C ได้ตั๋วเงินนั้นมาจากการข่มขู่ B แล้วยังรับสลักหลังโอนตัวนั้นมาเป็นต้น

ทั้งนี้มาตรา 905 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการกล่าวถึงการเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายกรณีของตั๋วเงินชนิดระบุชื่อ เนื่องจากเป็นการกล่าวถึงการสลักหลังที่ไม่ขาดสาย ซึ่งการสลักหลังโอนตั๋วเงินดังกล่าวจะมีได้แต่เฉพาะในตั๋วเงินชนิดระบุชื่อผู้รับเงินเท่านั้น

กรณีของตั๋วเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ เนื่องจากการโอนตั๋วเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือทำได้เพียงการส่งมอบ ดังนั้นการพิจารณาถึงการเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายของตั๋วเงินชนิดที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ จึงพิจารณาจากการสลักหลังที่ไม่ขาดสายไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตามมาตรา 905 วรรคสามได้บัญญัติถึงการพิสูจน์ความเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายเอาไว้โดยให้นำข้อความในวรรคสองมาใช้บังคับกับผู้ทรงตั๋วเงินสั่งจ่ายแก่ผู้ถือด้วย

เช่นนี้ หากพิจารณาจากข้อความในวรรคสอง ของมาตรา 905 แล้ว อาจกล่าวได้ว่าการเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายของตัวเงินที่ให้ผู้ถือ จึงพิจารณา แต่เพียงว่า ผู้ทรงตัวผู้ถือคนปัจจุบันที่ได้รับตัวเงินมาโดยการส่งมอบนั้น ทุจริตหรือประมาทเลินเล่อ อย่างร้ายแรงหรือไม่ หากผู้ทรงคนปัจจุบันได้ตัวผู้ถือมาโดยสุจริต และมีได้ประมาทเลินเล่ออย่าง ร้ายแรง บุคคลนั้นก็เป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย หากต่อมามีใครมาทวงคืน ผู้ซึ่งเป็นผู้ทรงโดย ชอบด้วยกฎหมายก็ไม่ต้องคืนตัวเงินนั้นให้บุคคลดังกล่าวแต่อย่างใด แต่หากผู้ทรงได้ตัวเงินมาโดย ทุจริต หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หากเจ้าของที่แท้จริงมาทวงคืน บุคคลนั้นก็จะต้องคืนตัว เงินดังกล่าวให้แก่เจ้าของที่แท้จริงไป

เช่น A ออกเช็คสั่งใช้เงินให้ผู้ถือ แล้วส่งมอบให้ B ต่อมา C ขโมยเช็คจาก B แล้วส่งมอบให้ D เช่นนี้หาก D สุจริต และมีได้ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ถือได้ ว่า D เป็นผู้ทรงเช็คผู้ถือโดยชอบด้วยกฎหมาย หากต่อมา B มาทวงเช็คดังกล่าวคืนจาก D โดยอ้าง ว่าเช็คนั้นถูกขโมยไป D ไม่จำเป็นต้องคืนเช็คให้แก่ B แต่อย่างใด แต่หาก D รับเช็คมาโดยรู้อยู่แล้วว่า เป็นเช็คที่ C ขโมยมาจาก B ถือได้ว่าเป็นการได้รับเช็คมาโดยทุจริต หาก B มาทวงคืน D จึงต้อง คืนเช็คดังกล่าวให้แก่ B ไป

คำพิพากษากฎีกาที่ 2799/2543 เช็คพิพาทเป็นเช็คสั่งจ่าย ให้แก่ผู้ถือ โจทก์เป็นผู้ถือเช็คพิพาทไว้ในครอบครอง โจทก์จึงเป็นผู้ทรงเช็คตามประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์มาตรา 904 เมื่อธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คพิพาท จำเลยผู้ลงลายมือชื่อ ในเช็คจะต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในเช็คตามมาตรา 900

เช็คพิพาทเป็นเช็คสั่งจ่ายให้แก่ผู้ถือ ย่อมโอนกันได้เพียงส่งมอบ เช็คให้แก่กัน ผู้ถือเช็คไว้ในครอบครองก็เป็นผู้ทรงเช็คโดยชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์มาตรา 904 แล้ว และแม้โจทก์จะบรรยายฟ้องว่ารับเช็คพิพาทมาจากจำเลย แต่ โจทก์นำสืบว่ารับเช็คพิพาทมาจาก อ. ก็ไม่ทำให้สิทธิของโจทก์รับฟังไม่ได้ เพราะแม้โจทก์ไม่บรรยาย ฟ้องว่าโจทก์รับเช็คพิพาทมาอย่างไร ก็ไม่ทำให้สิทธิของโจทก์ในฐานะผู้ทรงเช็คโดยชอบเสียไป

โจทก์รับเช็คพิพาทมาโดยมิได้ให้ อ. ผู้โอนสลักหลังก็เนื่องจาก เช็คพิพาทเป็นเช็คอันสั่งให้ผู้ถือ ซึ่งยอมโอนไปเพียงส่งมอบให้แก่กัน การที่ อ. จะไม่ได้ลง ชื่อสลักหลังเช็คพิพาทหรือไม่ได้เข้าเบิกความเป็นพยานโจทก์ โดยจำเลยไม่นำสืบถึงเหตุแห่ง ความไม่สุจริตของโจทก์ดังกล่าวนี้ ยังไม่พอฟังว่าโจทก์เป็นผู้ทรงเช็คพิพาทโดยไม่สุจริต

โจทก์เป็นผู้ทรงเช็คสั่งจ่ายแก่ผู้ถือซึ่งสามารถโอนกันได้เพียงส่ง มอบเช็คพิพาทเท่านั้น เมื่อไม่ปรากฏว่ามีประเด็นข้อต่อสู้ของจำเลยว่าการโอนเช็คพิพาทดังกล่าวมี ขึ้นด้วยคบคิดกันฉ้อฉล ดังนั้นหนัระหว่างจำเลยกับ อ. จะเป็นหนัอะไรย่อมไม่เป็นสาระในการ วินิจฉัย

คำพิพากษาฎีกาที่ 143-144/2500 เชื้อที่ส่งจ่ายให้แก่ผู้ถือหนี้
เมื่อยังไม่ได้มอบให้แก่ผู้ใดโดยเชื่อนั้นหายไปเสียก่อน ผู้ใดได้รับเชื่อนั้นไว้โดยไม่สุจริต ผู้ส่งจ่าย
ย่อมปฏิเสธการจ่ายเงินตามเชื่อนั้นได้ และถ้าผู้รับเงินตามเชื่อกจากรณาการแล้ว ผู้ส่งจ่ายก็มี
อำนาจเรียกเงินคืนจากผู้รับได้

3.2.1.3 การได้ตัวผู้ถือไว้ในความครอบครอง ภายหลังตัวขาด

ความเชื่อถือ

โดยปกติเมื่อมีการออกและโอนตัวเงินกันต่อมา หากผู้รับโอน
ได้รับโอนตัวเงินมาโดยถูกต้องตามวิธีการที่กฎหมายกำหนด (คือโอนโดยการสลักหลังและส่งมอบ
กรณีตัวระบุชื่อผู้รับเงิน หรือโอนโดยการส่งมอบกรณีตัวผู้ถือ) และรับโอนมาโดยสุจริตแล้ว ย่อมทำ
ให้ผู้รับโอนเป็นผู้ทรงตัวเงินโดยชอบด้วยกฎหมาย และได้รับสิทธิต่างๆที่มีอยู่ในตัวเงินนั้นโดย
สมบูรณ์ แม้ว่าผู้โอนจะมีสิทธิบกพร่องอย่างใดก็ตาม นอกจากนี้ หากลูกหนี้มีข้อต่อสู้ต่อเจ้าหนี้เดิม
อย่างไร ลูกหนี้ก็ไม่อาจยกข้อต่อสู้เหล่านั้นขึ้นเป็นข้อต่อสู้ผู้รับโอนที่สุจริตได้ เว้นแต่ข้อต่อสู้
ดังกล่าวจะเป็นข้อต่อสู้ที่ปรากฏในตัวตราสารนั่นเอง หรือข้อต่อสู้ที่มีขึ้นเป็นธรรมดาสืบจาก
ลักษณะแห่งตราสารนั้น

การโอนตัวเงินกันต่อไปเป็นทอดๆนั้น ตามปกติแล้วจะกระทำ
ก่อนที่ผู้ทรงตัวเงินมีสิทธิได้รับเงินตามตัว หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ก่อนที่ตัวถึงกำหนดใช้เงิน
ดังนั้นหากถึงเวลาที่ตัวถึงกำหนดใช้เงินแล้ว ผู้ทรงก็ควรที่จะใช้สิทธิเรียกให้ลูกหนี้ตามตัวเงินนั้นใช้
เงินให้แก่ตน ไม่ควรที่จะโอนตัวเงินนั้นต่อไปอีก เพราะวัตถุประสงค์ของการออกหรือโอนตัวเงินก็
คือการใช้เงินตามตัว ดังนั้นเมื่อผู้ทรงมีสิทธิได้รับเงินตามตัวแล้ว ตัวเงินนั้นก็ควรที่จะ
หยุดหมุนเวียนเปลี่ยนมือ และผู้ทรงที่ได้รับโอนตัวเงินมาก่อนตัวถึงกำหนดใช้เงินก็ย่อมมีสิทธิทุก
อย่างตามกฎหมายในฐานะที่เป็นผู้ทรงนั่นเอง

อย่างไรก็ตามเมื่อตัวเงินถึงกำหนดใช้เงิน และผู้ทรงนำตัวเงิน
ดังกล่าวไปยื่นต่อผู้จ่าย และผู้จ่ายปฏิเสธการจ่ายเงินตามตัว ถือได้ว่าตัวเงินดังกล่าวขาดความ
เชื่อถือแล้ว จึงมีข้อควรพิจารณาว่าตัวเงินที่ขาดความเชื่อถือนั้นจะสามารถโอนกันต่อไปได้หรือไม่
โดยวิธีการใด และหากมีการโอนกันต่อไปแล้ว ผู้รับโอนจะมีสิทธิในตัวเงินนั้นอย่างไร

ในเรื่องนี้มีผู้ให้ความเห็นว่า ตัวเงินจะหมุนเวียนเปลี่ยนมืออยู่ได้
ก็เพียงภายในกำหนดเวลาที่ตัวยื่นไปยื่นเพื่อให้รับรองหรือให้ใช้เงินเท่านั้น ดังนั้นเมื่อตัวขาด

ความเชื่อถือแล้ว ไม่ว่าจะได้มีการทำคำคัดค้านหรือไม่ ตัวเงินนั้นย่อมสิ้นลักษณะอันจะเปลี่ยนมือได้ จึงโอนกันอย่างตัวเงินต่อไปไม่ได้ ได้แต่โอนอย่างหนึ่งธรรมดา¹¹

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องตัวแลกเงินแล้ว มาตรา 924 บัญญัติว่า “ถ้าตัวแลกเงินสลักหลังต่อเมื่อสิ้นเวลาเพื่อคัดค้านการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงินนั้นแล้วไซ้ ท่านว่าผู้รับสลักหลังยอมได้ไปซึ่งสิทธิแห่งการรับรองตามแต่มีต่อผู้จ่าย กับสิทธิไล่เบี่ยเอาแก่บรรดาผู้ซึ่งสลักหลังตัวเงินนั้นภายหลังที่สิ้นเวลาเช่นนั้น

แต่ถ้าตัวเงินนั้นได้มีคัดค้านการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงินมาก่อนสลักหลังแล้วไซ้ ท่านว่าผู้รับสลักหลังยอมได้ไปแต่เพียงสิทธิของผู้ซึ่งสลักหลังให้แก่ตนอันมีต่อผู้รับรองต่อผู้ส่งจ่าย และต่อบรรดาผู้ซึ่งสลักหลังตัวเงินนั้นมาก่อนย้อนขึ้นไปจนถึงเวลาคัดค้านเท่านั้น”

บทบัญญัติดังกล่าวกล่าวถึงสิทธิของผู้ทรงตัวแลกเงินที่ได้รับตัวเงินไปภายหลังกำหนดเวลาเพื่อการคัดค้านการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงิน โดยผลของการโอนตัวแลกเงินเมื่อตัวขาดความเชื่อถือตามมาตรา 924 นี้ แบ่งได้เป็น 2 กรณี ได้แก่ กรณีที่มีการสลักหลังโอนตัวเมื่อสิ้นกำหนดเวลาเพื่อคัดค้านการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงินโดยไม่มีการทำคำคัดค้านภายในเวลาที่กำหนดตามกฎหมาย และกรณีที่มีการสลักหลังโอนตัวหลังจากที่ผู้สลักหลังได้ทำคำคัดค้านตัวเงินโดยชอบแล้ว

1) กรณีที่มีการสลักหลังโอนตัวเมื่อสิ้นกำหนดเวลาเพื่อคัดค้านการไม่รับรอง หรือการไม่ใช้เงินโดยไม่มีการทำคำคัดค้านภายในเวลาที่กำหนดตามกฎหมาย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 973(2) ได้บัญญัติให้ผู้ทรงสิทธิไล่เบี่ยจากผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่าย และคู่สัญญาอื่นๆผู้ต้องรับผิด เว้นแต่ผู้รับรอง หากกำหนดเวลาสำหรับทำคำคัดค้านการไม่รับรอง หรือการไม่ใช้เงินได้ล่วงพ้นไป ซึ่งหมายความว่ากรณีที่กฎหมายกำหนดให้ต้องมีการทำคำคัดค้าน ลูกหนี้ในตัวเงินที่เป็นผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่าย และคู่สัญญาอื่นๆผู้ต้องรับผิด ที่ไม่ใช่ผู้รับรอง จะหลุดพ้นจากความรับผิดตามตัวเงินตั้งแต่กำหนดเวลาสำหรับทำคำคัดค้านการไม่รับรอง หรือการไม่ใช้เงินได้ล่วงพ้นไปแล้ว ดังนั้นหากไม่มีการทำคำคัดค้านแล้วมีการโอนตัวเงินต่อไป ผู้ทรงคนใหม่จึงไม่อาจใช้สิทธิไล่เบี่ยเอากับบุคคลเหล่านั้นได้ด้วยเช่นกัน

¹¹ จิตติ ดิงศรัทีย, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัดและตัวเงิน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522), หน้า 97. อ้างใน พฤษนิพร เนติโพธิ์ หน้า 47.

เมื่อเป็นเช่นนี้มาตรา 924 วรรคหนึ่ง จึงได้บัญญัติให้ผู้รับโอน⁺ ตัวแลกเงินโดยการสลักหลังจากผู้ทรงตัว⁺ที่ไม่ทำคำคัดค้านภายในกำหนดเมื่อตัวขาดความเชื่อถือ⁺ ได้สิทธิเพียงที่จะฟ้องเอาแก่ผู้รับรอง (ในกรณีที่ผู้จ่ายได้รับรองตัวเงินไว้ก่อนวันที่ตัวขาดความเชื่อถือ⁺) และผู้สลักหลังที่สลักหลังภายหลังสิ้นเวลาทำคำคัดค้านเท่านั้น จะไล่เบี้ยเอาจากผู้ส่งจ่าย และผู้สลักหลังที่สลักหลังก่อนสิ้นเวลาทำคำคัดค้านไม่ได้ ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อผู้สลักหลังสลักหลัง ภายหลังจากสิ้นเวลาทำคำคัดค้าน เท่ากับว่าตัวนั้นขาดการปฏิบัติตามวิธีการคัดค้านมาแล้ว ผู้ สลักหลังดังกล่าวจึงจะเถียงว่าไม่มีการคัดค้านอย่างเช่นที่ผู้ส่งจ่าย หรือผู้สลักหลังที่สลักหลังก่อน สิ้นเวลาทำคำคัดค้านเถียงไม่ได้ เท่ากับเป็นการโอนตัวต่อมาโดยรับรองแล้วว่าไม่ต้องปฏิบัติตาม วิธีการที่กฎหมายกำหนด ดังนั้นจึงยังคงต้องรับผิดชอบผู้ทรงคนใหม่อยู่นั่นเอง

เช่น แดงออกตัวสั่งดำให้จ่ายเงินแก่ขาวในวันที่ 15 เดือนนี้ ชาว สลักหลังโอนให้เขียว ถึงกำหนด เขียวไม่นำไปขึ้นเงิน ทั้งเมื่อพ้นเวลาสำหรับคัดค้าน (หากไปยื่น แล้วเขาไม่ใช้เงินให้) ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 960 ไปแล้ว เขียวยังสลักหลังโอนต่อไปให้เหลือง เหลืองมีสิทธิไล่เบี้ยเอาจากดำ หากดำได้รับรองแล้ว (มาตรา 937) ซึ่งถ้าดำยังไม่ได้รับรองก็ไล่เบี้ย เอาแก่ดำไม่ได้ นอกจากนี้ เหลืองมีสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่เขียวผู้สลักหลังโอนเมื่อภายหลังที่สิ้น กำหนดคัดค้าน แต่จะไล่เบี้ยเอาแก่แดงผู้ส่งจ่าย และขาวผู้สลักหลังโอนก่อนสิ้นกำหนดเวลาที่ว่า นั้นไม่ได้¹²

2) กรณีที่มีการสลักหลังโอนตัวหลังจากที่ผู้สลักหลังได้ทำคำ คัดค้านตัวเงินโดยชอบแล้ว

ในกรณีที่ตัวขาดความเชื่อถือ⁺ และมีการทำคำคัดค้านตามที่ กฎหมายกำหนดแล้ว ผลตามมาตรา 973 จึงย่อมไม่เกิดขึ้น ดังนั้น ผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่าย คู่สัญญา คนอื่นๆ และผู้รับรอง(หากมี) จึงยังไม่หลุดพ้นจากความรับผิด ผู้ทรงยอมมีสิทธิไล่เบี้ยเอากับผู้ รับรอง ผู้ส่งจ่าย และผู้สลักหลังคนอื่นๆ ที่ได้ลงลายมือชื่อไว้ในตัวก่อนมีการทำคำคัดค้านได้ แต่ผู้ ทรงไม่สามารถไล่เบี้ยเอาจากคู่สัญญาตามตัวเงินที่ลงลายมือชื่อไว้หลังจากมีการทำคำคัดค้านได้ ตามมาตรา 924 วรรคสอง ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อตัวขาดความเชื่อถือ⁺ เพราะไม่มีการรับรองหรือไม่มีการ จ่ายเงินจนต้องคัดค้านแล้ว ตัวหมดฤทธิ์เป็นตัวเงิน หากมีการสลักหลังโอนต่อไป ผู้รับโอนจึงได้ สิทธิตามที่ผู้โอนมีตามตัว ไม่ได้มาในฐานะเป็นผู้รับสลักหลังอย่างเช่นปกติ เช่นนี้จึงไม่สามารถไล่ เบี้ยเอากับผู้โอนตามตัวอย่างเช่นผู้ทรงธรรมดาได้ แต่หากมีการตกลงกันระหว่างผู้ทรงคนใหม่กับผู้

¹² ม.ร.ว. เสณีย์ ปราโมช, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ว่าด้วย ตัวเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2514), หน้า 67.

โอนว่าหากนำไปขึ้นเงินไม่ได้ ผู้โอนจะใช้จ่ายเงินให้แล้ว ผู้โอนก็ต้องรับผิดชอบตามสัญญาหนี้ แต่ไม่ใช่เป็นการรับผิดชอบตัวเงิน เพราะสำหรับผู้โอน ตัวหมดฤทธิ์เงินไม่เป็นตัวเสียแล้ว¹³

เช่น แดงออกตัวสั่งดำให้จ่ายเงินแก่ขาว ชาวสลักหลังให้เขียว เขียวนำตัวไปยื่นให้ดำรับรอง ดำไม่รับรอง หรือรับรองแล้วแต่ไม่จ่ายเงินเมื่อเขียวนำตัวยื่นเพื่อให้ใช้เงิน เขียวจึงทำคำคัดค้านไว้ถูกต้อง หลังจากนั้นเขียวสลักหลังโอนตัวให้เหลือง ดังนี้ เหลืองไล่เบียเอากำดำได้ หากดำรับรองแล้ว นอกจากนั้นยังไล่เบียเอากำแดงผู้สั่งจ่ายและขาวได้ แต่จะไล่เบียเอากำเขียวไม่ได้

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 924 นี้แล้ว จะเห็นว่าตัวแลกเงินที่ขาดความเชื่อถือแล้ว หากจะมีการโอนกันต่อไปก็ยังคงทำได้โดยการสลักหลังและส่งมอบอยู่ดี เพียงแต่ผลของการโอนในกรณีตามมาตรา 924 ที่มีต่อผู้รับสลักหลังนั้นต่างจากการโอนกรณีที่ตัวยังไม่ขาดความเชื่อถือเท่านั้น กล่าวคือ ผู้รับสลักหลังภายหลังจากที่ตัวขาดความเชื่อถือมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้ที่ยังมีชื่อในตัวเงินเพียงบางคนเท่านั้นให้รับผิดชอบได้ แต่ไม่สามารถเรียกบุคคลที่ลงลายมือชื่อทุกคนให้รับผิดชอบในความในตัวได้ ซึ่งสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิของผู้ที่รับโอนตัวในขณะที่ตัวยังไม่ขาดความเชื่อถือนั่นเอง ดังนั้นตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นว่ามีผู้ให้ความเห็นว่า เมื่อตัวขาดความเชื่อถือแล้ว ไม่ว่าจะมีการทำคำคัดค้านหรือไม่ ตัวเงินนั้นย่อมสิ้นลักษณะอันจะเปลี่ยนมือได้ จึงโอนกันอย่างไรตัวเงินต่อไปไม่ได้ ได้แต่โอนอย่างหนึ่งธรรมดาอันจึงไม่น่าจะถูกต้องนัก

อย่างไรก็ตามบทบัญญัติมาตรา 924 เป็นบทบัญญัติที่ใช้กับกรณีที่ตัวเงินนั้นกำหนดให้ต้องมีการทำคำคัดค้านการไม่รับรองหรือไม่จ่ายเงินเท่านั้น หากเป็นกรณีที่ตัวเงินที่ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้านก็ไม่อาจนำมาตราดังกล่าวมาใช้ได้ แต่หากพิจารณาจากมาตรา 973(3) ซึ่งบัญญัติว่า “เมื่อกำหนดเวลาจำกัดซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้ได้ล่วงพ้นไปแล้ว คือ...(3) กำหนดเวลาสำหรับยื่นตัวเพื่อให้ใช้เงิน ในกรณีที่มีข้อกำหนดว่า “ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน”

ทำนองว่าผู้ทรงยอมสิ้นสิทธิที่จะไล่เบียเอากำเหล่าผู้สลักหลัง ผู้สั่งจ่าย และคู่สัญญาอื่นๆผู้ต้องรับผิดชอบ เว้นแต่ผู้รับรอง”

เช่นนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า ในกรณีที่ตัวแลกเงินที่ไม่ต้องมีการทำคำคัดค้านนั้น หากตัวเงินนั้นมีการโอนต่อไปภายหลังจากที่ตัวขาดความเชื่อถือแล้ว ผู้ทรงยอมสิ้นสิทธิไล่เบียเอากำจากผู้สลักหลัง ผู้สั่งจ่าย และคู่สัญญาอื่นๆผู้ต้องรับผิดชอบ เว้นแต่ผู้รับรองเท่านั้น

ดังนั้น จากที่กล่าวมาจึงอาจสรุปได้ว่า ตัวแลกเงินที่ขาดความเชื่อถือแล้วก็สามารถโอนต่อไปได้โดยวิธีการโอนตัวเงินปกติ คือการสลักหลังและส่งมอบ เพียงแต่ผู้รับโอนอาจฟ้องให้คู่สัญญาบางคนในตัวเงินรับผิดชอบไม่ได้เท่านั้น

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 67-69.

ในกรณีของเช็ค มีข้อนำพิจารณาว่าการโอนเช็คต่อไปภายหลัง จากที่เช็คขาดความเชื่อถือแล้วนั้น จะสามารถทำได้หรือไม่ และผู้ที่รับโอนเช็คภายหลังที่เช็คขาด ความเชื่อถือแล้วจะมีสิทธิเพียงใด

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่อง เช็ค แล้ว จะเห็นว่า บทบัญญัติในเรื่องเช็คนั้นไม่มีมาตราใดเลยที่บัญญัติว่าเมื่อเช็คถูกระงับการ ปฏิเสธการจ่ายเงินแล้ว เช็คนั้นจะไม่สามารถโอนต่อไปได้ อีกทั้งบทบัญญัติมาตรา 989 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ ให้นำบทบัญญัติในเรื่องตั๋วแลกเงินบางมาตรามาใช้กับเช็คโดยอนุโลมก็ได้บัญญัติว่าให้นำ บทบัญญัติมาตรา 924 ในเรื่องตั๋วแลกเงินมาใช้กับเช็คที่ออกในประเทศ

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าในกรณีของเช็ค หลังจากธนาคาร ปฏิเสธการจ่ายเงิน เช็คนั้นจึงยังคงสามารถโอนเปลี่ยนมือกันต่อไปได้โดยการสลักหลังและส่งมอบ และผู้ทรงเช็คดังกล่าวก็สามารถฟ้องให้บุคคลผู้ลงลายมือชื่อในเช็คนั้นรับผิดชอบได้ทุกคน ทั้งนี้เพราะ แม้ธนาคารจะปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คแล้ว เช็คนั้นก็ยังคงมีสภาพเป็นเช็คอยู่ดี จึงสามารถ โอนเปลี่ยนมือกันต่อไปได้ถ้าหากผู้รับโอนเต็มใจที่จะรับโอนเช็คนั้น

ส่วนในกรณีของเช็คผู้ถือด้วยเหตุผลเช่นเดียวกัน แม้ธนาคารจะ ปฏิเสธการจ่ายเงินซึ่งทำให้เช็คขาดความเชื่อถือ เช็คนั้นก็ยังคงสามารถโอนกันต่อไปได้โดย วิธีการโอนตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ คือการส่งมอบ และผู้ที่ได้รับเช็คผู้ถือนั้นก็ถือถือว่าเป็นผู้ทรง และสามารถเรียกร้องให้บุคคลผู้ต้องลงลายมือชื่อในเช็คนั้นทุกคนรับผิดชอบต่อตนได้ ทั้งนี้ในกรณี ดังกล่าวมีคำพิพากษาศาลฎีกาตัดสินไว้เป็นบรรทัดฐานหลายฎีกาด้วยกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5766/2537 เมื่อเช็คพิพาทมีรายการ ครอบคลุมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 988 แม้ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินแล้วก็ ยังคงเป็นเช็คตามมาตรา 987 จำเลยที่ 1 ผู้สั่งจ่าย และจำเลยที่ 2 ที่ 3 ผู้สลักหลัง ยังคงต้องรับผิดชอบ ตามเนื้อความในเช็คพิพาทตามมาตรา 900 เช็คพิพาทเป็นเช็คสั่งจ่ายให้แก่โจทก์หรือผู้ถือ จำเลยที่ 4 สลักหลังเช็คพิพาทย่อมเป็นประกัน (อาวัล) สำหรับจำเลยที่ 1 และมีความรับผิดชอบอย่างเดียวกับ จำเลยที่ 1 ตามมาตรา 921, 940 ประกอบด้วยมาตรา 989 ทั้งต้องร่วมกับจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นผู้สั่ง จ่ายและจำเลยที่ 2 และที่ 3 ผู้รับอาวัลรับผิดชอบตามเช็คพิพาทต่อโจทก์ตามมาตรา 967 ประกอบด้วย มาตรา 989 แม้จำเลยที่ 4 สลักหลังเช็คพิพาทหลังจากธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินก็ไม่ทำให้จำเลย ที่ 4 หลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามเช็คพิพาท

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1043/2534 เช็คพิพาทเป็นเช็คผู้ถือ แม้ ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินแล้วก็ยังคงมีสภาพเป็นเช็คที่สามารถโอนเปลี่ยนมือต่อไปได้ ทั้งตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1007วรรคแรก และวรรคสาม บัญญัติให้ผู้สั่งจ่าย สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงกำหนดเวลาใช้เงินในเช็คได้ เมื่อจำเลยเป็นผู้ขีดฆ่าแก้ไขวันที่ลงในเช็ค

พิพาท จึงต้องผูกพันรับผิดชอบเช็ค โดยถือว่าเช็คพิพาทมีกำหนดเวลาใช้เงินในวันที่แก้ไขนั้น และกรณีมิใช่การตกลงขยายอายุความฟ้องร้อง

ในกรณีของตัวแลกเงินชนิดผู้ถือ จากมาตรา 924 ที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าบทบัญญัติมาตราดังกล่าว เป็นบทบัญญัติที่ใช้กับตัวแลกเงินชนิดระบุชื่อเท่านั้น เนื่องจากบทบัญญัติดังกล่าวได้กล่าวถึงการสลักหลังโอนภายหลังตัวขาดความเชื่อถือ ซึ่งเป็นกรณีของตัวเงินชนิดระบุชื่อ ดังนั้นหากเป็นกรณีของตัวแลกเงินชนิดผู้ถือจึงไม่สามารถนำบทบัญญัติดังกล่าวมาใช้ได้

อย่างไรก็ตามแม้บทบัญญัติดังกล่าวจะไม่นำมาใช้กับตัวแลกเงินชนิดผู้ถือด้วย แต่เมื่อตัวแลกเงินชนิดระบุชื่อสามารถโอนภายหลังตัวขาดความเชื่อถือได้ จึงเห็นว่าตัวแลกเงินชนิดผู้ถือจึงน่าจะโอนต่อไปภายหลังจากตัวขาดความเชื่อถือได้เช่นกัน แต่การโอนตัวแลกเงินชนิดผู้ถือภายหลังตัวขาดความเชื่อถือแล้ว ผู้ทรงตัวภายหลังที่ขาดความเชื่อถือจะเรียกร้องให้บุคคลใดรับผิดชอบได้บ้าง เห็นว่าเนื่องจากโดยสภาพของตัวผู้ถือแล้ว การโอนทำได้โดยส่งมอบเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องมีการสลักหลัง จึงไม่อาจทราบได้ว่าบุคคลใดเป็นผู้ที่ได้รับโอนตัวแลกเงินชนิดผู้ถือก่อนหรือหลังจากที่ตัวขาดความเชื่อถือ และเนื่องจากตัวแลกเงินนั้นมีสภาพคล้ายกับเช็ค จะต่างกันก็เพียงว่าผู้จ่ายเงินตามตัวแลกเงินนั้นจะเป็นใครก็ได้ แต่ผู้จ่ายเงินตามเช็คต้องเป็นธนาคารเท่านั้น จึงเห็นว่ากรณีตัวแลกเงินชนิดผู้ถือนี้ น่าจะนำหลักการเดียวกับเช็คผู้ถือมาใช้เทียบเคียงได้ กล่าวคือ ผู้ทรงตัวสามารถเรียกร้องให้บุคคลผู้ลงลายมือชื่อตามเช็ค รับผิดชอบได้ทุกคน

3.2.2 การโอนสิทธิตามตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ

การโอนสิทธิตามตัวเงิน หรือการโอนตัวเงินนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดวิธีการโอนไว้เป็นการเฉพาะในมาตรา 917 และมาตรา 918 ดังนี้

“มาตรา 917 อันตัวแลกเงินทุกฉบับ ถึงแม้จะมีใช้ส่งจ่ายให้แก่บุคคลเพื่อเขาสั่งก็ตาม ท่านว่ายอมโอนให้กันด้วยสลักหลังและส่งมอบ...”

“มาตรา 918 ตัวแลกเงินอันสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือนั้น ท่านว่ายอมโอนไปเพียงด้วยส่งมอบให้แก่กัน”

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า กฎหมายตัวเงินได้บัญญัติเกี่ยวกับวิธีการโอนตัวเงินไว้ 2 วิธีด้วยกัน คือ

1. การโอนโดยการสลักหลังและส่งมอบ (มาตรา 917 วรรคแรก) การโอนตัวเงินวิธีนี้ใช้สำหรับตัวเงินชนิดระบุชื่อ

2. การโอนโดยการส่งมอบ (มาตรา 918) ใช้สำหรับการโอนตัวเงินชนิดผู้ถือ

ในเรื่องวิธีการโอนตัวเงินนี้ หากพิจารณาจาก The Bill of Exchange Act, 1882 มาตรา 31(2) และ (3) แล้ว จะพบว่าวิธีการโอนตัวเงินตามกฎหมายอังกฤษนั้นมีลักษณะเช่นเดียวกันกับการโอนตัวเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กล่าวคือ หากเป็นตัวเงินชนิดระบุชื่อจะโอนโดยการสลักหลังและส่งมอบ แต่หากเป็นตัวเงินชนิดผู้ถือจะโอนโดยการส่งมอบเพียงอย่างเดียว*

3.2.2.1 การส่งมอบตัวเงินให้แก่ผู้รับโอน

เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 917 และมาตรา 918 ซึ่งได้บัญญัติถึงวิธีการโอนตัวเงินแล้ว จะพบว่า ไม่ว่าจะเป็นตัวเงินชนิดระบุชื่อผู้รับเงิน หรือตัวเงินชนิดผู้ถือ การโอนจะสมบูรณ์ได้ด้วยการส่งมอบเท่านั้น เนื่องจากไม่ว่าจะเป็นตัวประเภทใดการโอนตัวก็ต้องมีการส่งมอบตัวทั้งสิ้น เช่นนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า การส่งมอบนั้นเป็นสาระสำคัญของการโอนตัวเงินนั่นเอง

นอกจากนี้ หากพิจารณาประกอบกับความเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 905 แล้ว การที่จะถือว่าเป็นผู้ทรงตัวเงินชนิดระบุชื่อโดยชอบด้วยกฎหมาย บุคคลที่ได้รับตัวเงินนั้นจะต้องได้รับตัวมาโดยการสลักหลังที่ไม่ขาดสาย และการเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายของตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือนั้น ผู้ทรงตัวผู้ถือคนปัจจุบันที่ได้รับตัวเงินมาโดยการส่งมอบนั้นจะต้องได้รับตัวมาโดยสุจริต และมีได้ประเภทเงินแล้ว จะเห็นว่าการเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นตัวเงินชนิดระบุชื่อ หรือชนิดผู้ถือ ก็จะต้องมีข้อเท็จจริงว่าผู้ทรงคนดังกล่าวได้รับการส่งมอบตัวเงินมาจากผู้ออกตัวหรือผู้สลักหลังตัวเงินทั้งสิ้น ดังนั้นหากบุคคลใดได้ตัวเงินมาโดยการขโมย หรือเก็บตกได้ แม้จะถือว่าคุณคนดังกล่าวเป็นผู้ทรงตัวเงิน เพราะมีตัวเงินไว้ในความครอบครอง ก็ไม่ถือว่าคุณคนนั้นเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย หากเจ้าของที่แท้จริงมาทวงตัวเงินคืน บุคคลดังกล่าวก็ต้องคืนตัวเงินนั้นให้แก่เจ้าของที่แท้จริงนั้นไป

เช่นนี้จึงอาจกล่าวได้ด้วยว่าการส่งมอบตัวเงินนั้นถือเป็นเงื่อนไขที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพิจารณาว่าคุณคนใดเป็นผู้ทรงตัวเงินโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

นอกจากนี้ หากพิจารณาหลักกฎหมายตัวเงินของอังกฤษใน The Bill of Exchange Act, 1882 มาตรา 2 แล้ว บทบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดคำนิยามของคำว่า "ส่งมอบ" "ออกตัว" และ "สลักหลัง" ไว้ดังนี้

* The Bill of Exchange Act, 1882 มาตรา 31(2) และ (3) บัญญัติว่า "31(2) A bill payable to bearer is negotiated by a delivery

31(3) A bill payable to order is negotiated by the indorsement of the holder completed by delivery"

“Delivery” means transfer of possession, actual or constructive, from one person to another.

หมายความว่า การส่งมอบ หมายถึงการโอนการครอบครองโดยตรงหรือโดยปริยาย จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง

“Issue” means the first delivery of a bill or note, complete in form to a person who takes it as a holder.

หมายความว่า การออกตั๋ว หมายความว่าถึง การส่งมอบตั๋วเงินครั้งแรก ในแบบที่สมบูรณ์ให้แก่ผู้ซึ่งรับตั๋วเงินนั้นไว้ในฐานะที่เป็นผู้ทรง

“Indorsement” means an indorsement completed by delivery.

หมายความว่า การสลักหลัง หมายถึงการสลักหลังที่สมบูรณ์โดยการส่งมอบ

จากนิยามเหล่านี้จะเห็นได้ว่าตามกฎหมายตั๋วเงินของประเทศอังกฤษ การที่ผู้รับเงินหรือผู้รับสลักหลัง เป็นผู้ที่ได้รับตั๋วเงินไว้โดยการส่งมอบของผู้ออกตั๋ว หรือผู้สลักหลังตั๋วเงินก็เป็นเงื่อนไขข้อแรกที่จะทำให้บุคคลเหล่านั้นเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายเช่นกัน นอกจากนี้ในคำอธิบายกฎหมายตั๋วเงินของอังกฤษก็ยิ่งเน้นถึงความสำคัญของการส่งมอบตั๋วเงินอันจะก่อให้เกิดความผูกพันระหว่างกัน ซึ่งหากยังไม่มี การส่งมอบตั๋วเงินให้แก่กันแล้ว ย่อมไม่เกิดเป็นสัญญาตั๋วเงินที่สมบูรณ์ และแม้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะมีได้กล่าวไว้ว่าการออกตั๋วเงินที่สมบูรณ์จะต้องมีการส่งมอบตั๋วเงินด้วย แต่ก็มีคำพิพากษาศาลฎีกาซึ่งวินิจฉัยวางหลักไว้ว่า “เช็คที่ส่งจ่ายให้แก่ผู้ถือนั้น เมื่อยังไม่ได้มอบให้แก่ผู้ใด โดยเช็คนั้นหายไปเสียก่อน ผู้ใดได้รับเช็คนั้นไว้โดยไม่สุจริต ผู้ส่งจ่ายย่อมปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คนั้นได้ และถ้าผู้รับเงินตามเช็คจากธนาคารมาแล้ว ผู้ส่งจ่ายก็มีอำนาจเรียกเงินคืนจากผู้รับได้” (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 143-144/2500) ซึ่งจากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว ย่อมแสดงให้เห็นได้ว่าการส่งมอบตั๋วเงินให้แก่กันนั้นก็เป็นข้อกำหนดที่จะทำให้เกิดมีสัญญาตั๋วเงินขึ้นโดยสมบูรณ์ ซึ่งจะทำให้ผู้ที่ได้รับมอบตั๋วเงินนั้นอยู่ในฐานะเป็นผู้ทรงตั๋วเงิน¹⁴

เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะตั๋วเงิน ไม่ได้ให้คำนิยามของคำว่า “ส่งมอบ” ไว้ว่ามีความหมายอย่างไร แต่หากพิจารณาความหมายของคำว่า “ส่งมอบ” ตามบทบัญญัติมาตรา 2 ของ The Bill of Exchange Act, 1882 แล้วจะเห็นได้ว่าการส่งมอบนั้นก็มีความหมายเป็นอยู่อย่างเดียวกับการโอนการครอบครองนั่นเอง

¹⁴ โฟซุรย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตั๋วเงิน, หน้า 77.

ตามที่ได้ศึกษามาแล้วในหัวข้อ 3.2.1.1 เรื่องการครอบครองตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือว่า เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะตัวเงินมิได้บัญญัติถึงความหมายของคำว่า “ครอบครอง” ไว้ ดังนั้นคำว่า “ครอบครอง” ในเรื่องตัวเงินนี้จึงต้องเป็นไปตามหลักเรื่องสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะทรัพย์ เช่นนี้การส่งมอบตัวเงิน จึงนำเรื่องการโอนครอบครองในกฎหมายลักษณะทรัพย์มาใช้บังคับด้วยเช่นกัน

เรื่องการโอนการครอบครองนั้นได้มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1378 ถึงมาตรา 1381 ดังต่อไปนี้คือ

“มาตรา 1378 การโอนไปซึ่งการครอบครองนั้นย่อมทำได้โดยส่งมอบทรัพย์สินที่ครอบครอง”

“มาตรา 1379 ถ้าผู้รับโอนหรือผู้แทนยึดถือทรัพย์สินอยู่แล้ว ท่านว่าการโอนไปซึ่งการครอบครองจะทำเพียงแสดงเจตนาก็ได้”

“มาตรา 1380 การโอนไปซึ่งการครอบครองย่อมเป็นผล แม้ผู้โอนยังยึดถือทรัพย์สินอยู่ ถ้าผู้โอนแสดงเจตนาว่าต่อไปจะยึดถือทรัพย์สินนั้นแทนผู้รับโอน

ถ้าทรัพย์สินนั้นผู้แทนของผู้โอนยึดถืออยู่ การโอนไปซึ่งการครอบครองจะทำโดยผู้โอนสั่งผู้แทนว่า ต่อไปให้ยึดถือทรัพย์สินไว้แทนผู้รับโอนก็ได้”

“มาตรา 1381 บุคคลใดยึดถือทรัพย์สินอยู่ในฐานะเป็นผู้แทนผู้ครอบครอง บุคคลนั้นจะเปลี่ยนลักษณะแห่งการยึดถือได้ ก็แต่โดยบอกกล่าวไปยังผู้ครอบครองว่าไม่เจตนาจะยึดถือทรัพย์สินแทนผู้ครอบครองต่อไป หรือตนเองเป็นผู้ครอบครองโดยสุจริต อาศัยอำนาจใหม่อันได้จากบุคคลภายนอก”

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นว่าการส่งมอบตัวเงินนั้นอาจทำได้โดยการส่งมอบโดยตรงหรือโดยปริยายก็ได้

การส่งมอบโดยตรง หมายถึง การที่ผู้โอนโอนตัวเงินที่อยู่ในความครอบครองของเขาให้ไปอยู่ในความครอบครองของผู้รับโอน โดยผู้รับโอนจะรับโอนไปด้วยตนเอง หรือมีบุคคลอื่นรับโอนไปแทนโดยบุคคลดังกล่าวมีเจตนาที่ยึดถือตัวเงินนั้นไว้แทนผู้รับโอนก็ได้ เช่น A ต้องการโอนตัวเงินให้ B A จึงส่งมอบตัวเงินนั้นให้แก่ B โดยตรง หรือ A อาจโอนตัวเงินให้ B โดยส่งมอบให้ C ซึ่งเป็นตัวแทนของ B ก็ได้

อย่างไรก็ตามการที่มีบุคคลอื่นรับตัวเงินนั้นไว้แทนผู้รับโอน ถือว่าตัวเงินอยู่ในความครอบครองของผู้รับโอนเมื่อผู้รับโอนได้ทราบถึงการยึดถือตัวเงินนั้นไว้เพื่อประโยชน์ของตน และได้แสดงเจตนาเข้ารับเอาประโยชน์จากตัวเงินนั้นแล้วด้วย¹⁵ เช่น A ต้องการ

¹⁵ สุรินทร์ เลขบวรวงศ์, “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสลักหลังตัวเงิน,” หน้า 32.

โอนตัวเงินให้ B จึงส่งมอบให้ C โดยให้ C รับไว้แทน B เช่นนี้ B ต้องแสดงเจตนาเข้ารับเอาประโยชน์จากตัวเงินนั้นด้วย มิเช่นนั้นจะไม่ถือว่า B ได้ครอบครองตัวเงินนั้น และไม่ถือว่า B เป็นผู้ทรงตัวเงินฉบับดังกล่าว แต่หาก B ทราบว่า C ยึดถือตัวเงินไว้เพื่อประโยชน์ของ B แล้ว B ก็ได้แสดงเจตนาเข้ารับเอาประโยชน์จากตัวเงินนั้นแล้ว ย่อมถือได้ว่า B เป็นผู้ทรงตัวเงินฉบับนั้นแล้ว ทั้งนี้เหตุที่ B ต้องแสดงเจตนาเข้ารับเอาประโยชน์จากตัวเงินด้วยเนื่องจาก B ไม่ได้ตั้ง C ให้เป็นตัวแทนของตน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2621/2518 (ประชุมใหญ่) ส เป็นบุตร จ

ช่วย จ ค้าขายอยู่ในร้าน จำเลยออกเช็คสั่งจ่ายเงินสดชำระหนี้ให้แก่ร้าน ขณะที่จำเลยนำเช็คมาชำระหนี้นั้น จ และ ส อยู่พร้อมหน้ากัน จำเลยมอบเช็คให้ ส แต่ก่อนที่ ส จะรับเช็คไว้ ส ได้ให้ จ ตรวจดูเช็คนั้นแล้ว ต่อมาเมื่อเช็คถึงกำหนดจ่ายเงิน ส ได้ใช้ให้คนนำเช็คไปเบิกเงินและธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน ดังนี้ถือได้ว่า จ เจ้าของร้านผู้เป็นเจ้าของหนี้เป็นผู้ทรงเช็ค ส เป็นเพียงผู้เก็บรักษาเช็คไว้แทน จ เท่านั้น เมื่อ ส ไม่ใช่ผู้ทรงเช็ค ส ก็ไม่ใช่ผู้เสียหาย การที่ ส ไปร้องทุกข์เป็นผู้เสียหายเสียหายจึงไม่ชอบ และพนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้อง

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าสาระสำคัญของการส่งมอบโดยตรงก็คือ การที่ตัวเงินต้องออกจากความครอบครองของผู้โอนไปสู่ความครอบครองของบุคคลอื่น¹⁶ นั้นเอง

ส่วนการส่งมอบโดยปริยาย หมายถึง การที่ผู้โอนตัวเงินไม่ได้ส่งมอบตัวเงินออกไปจากการครอบครองของเขาโดยแท้จริง เพียงแต่เปลี่ยนเจตนาการยึดถือจากการยึดถือเพื่อตนเป็นการยึดถือเพื่อประโยชน์ของบุคคลอื่น หรือเปลี่ยนจากการยึดถือเพื่อประโยชน์ของบุคคลอื่นมาเป็นยึดถือเพื่อตน

สาระสำคัญของการการส่งมอบโดยปริยายจึงอยู่ที่ว่าไม่ได้มีการส่งมอบกันจริงๆ เพียงแต่มีการเปลี่ยนเจตนาแห่งการยึดถือตัวเงินเท่านั้น¹⁷

เช่น A เป็นผู้ทรงตัวเงิน ต่อมาต้องการโอนตัวเงินนั้นให้แก่ B จึงเปลี่ยนเจตนายึดถือมาเป็นการยึดถือไว้ในฐานะเป็นตัวแทนของ B หรือ เดิม A เป็นตัวแทนของ B ยึดถือตัวเงินไว้แทน B ต่อมา B ต้องการโอนตัวเงินนั้นให้แก่ A เช่นนี้ A ก็เพียงแต่เปลี่ยนเจตนาแห่งการยึดถือจากเดิมในฐานะที่เป็นตัวแทนของ B มาเป็นการยึดถือเพื่อตน ก็จะได้ถือว่ามี การส่งมอบโดยชอบแล้ว

¹⁶ พฤษมิตร เนติโพธิ์, “ผู้ทรงตัวเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์,” หน้า 50.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 51.

3.2.2.2 ผู้มีอำนาจในการโอนสิทธิตามตั๋วเงิน

ตั๋วเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือชนิดหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกในการโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้ตามตราสาร ทำให้การโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้ทำได้ง่าย สะดวกและรวดเร็ว อีกทั้งยังสามารถโอนกันต่อไปเป็นทอดๆ ได้โดยไม่มีการจำกัดจำนวนคู่สัญญาในตั๋วเงิน แต่อย่างไรก็ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็ไม่ได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะว่าให้บุคคลใดบ้างมีสิทธิที่จะโอนตั๋วเงินนั้นต่อไปได้ จะมีก็แต่เพียงบัญญัติถึงวิธีการโอนตั๋วเงินไว้ในมาตรา 917 และมาตรา 918 เท่านั้น ซึ่งโดยผลจากบทบัญญัติดังกล่าวประกอบกับว่า การโอนตั๋วเงินนั้น ผู้โอนจะต้องเป็นผู้ที่มีสิทธิบริบูรณ์ในตั๋วเงินจึงจะสามารถโอนตั๋วเงินต่อไปได้ และเมื่อมีการโอนตั๋วเงินโดยถูกต้องตามวิธีการที่กฎหมายกำหนด ผู้รับโอนก็จะได้รับสิทธิตามตั๋วเงินอย่างครบถ้วนบริบูรณ์เช่นกัน ดังนั้นจึงเป็นที่ยอมรับกันว่าบุคคลผู้มีสิทธิโอนตั๋วเงิน ก็คือ ผู้ทรงตั๋วเงินรวมตลอดถึงผู้สืบสิทธิและใช้สิทธิแทนผู้ทรงด้วย

1. ผู้ทรง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 904 ของไทย The Bill of Exchange Act, 1882 มาตรา 2 ของอังกฤษ และ Uniform Commercial Code มาตรา 1-20 บัญญัติถึงหลักเกณฑ์ของการเป็น "ผู้ทรง" ไว้เช่นเดียวกัน คือ ต้องเป็นผู้ที่ได้ตั๋วเงินไว้ในความครอบครองในฐานะเป็นผู้รับเงินหรือผู้รับสลักหลัง หรือผู้ถือ¹⁸ เพียงแต่ตามกฎหมายไทยไม่ได้มีการแบ่งผู้ทรงออกเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย (Holder in due course) และผู้ทรงโดยมีค่าตอบแทน (Holder for value) อย่างของประเทศอังกฤษ ซึ่งได้บัญญัติไว้ใน The Bill of Exchange Act, 1882 มาตรา 29 และมาตรา 27(2) และ (3) ตามลำดับ ซึ่งตามกฎหมายอังกฤษนั้น หากผู้ทรงตั๋วเงินได้รับตั๋วเงินมาโดยไม่มีค่าตอบแทนแล้ว ก็ถือไม่ได้ว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย โดยผลของการที่มีได้เป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายของอังกฤษก็คือ บุคคลดังกล่าวจะไม่ได้ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 38(2) แต่บุคคลดังกล่าวก็ยังเรียกได้ว่าเป็นผู้ทรงซึ่งมีสิทธิฟ้องร้องบังคับให้มีการใช้เงินตามตั๋วเงินได้ แต่หากผู้ทรงตั๋วเงินได้ตั๋วเงินมาโดยมีค่าตอบแทน จะถือว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งส่งผลให้ผู้ทรงคนดังกล่าวได้สิทธิตามตั๋วเงินโดยสมบูรณ์ ไม่ว่าจะคู่สัญญาคนก่อนๆ ที่โอนตั๋วมาให้ตนจะมีสิทธิบกพร่องอย่างไรก็ตาม

ส่วนตามกฎหมายไทยนั้น ไม่มีบทบัญญัติใดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติให้ผู้ทรงตั๋วเงินต้องได้รับตั๋วเงินมาโดยมีค่าตอบแทน ดังนั้นแม้จะได้รับตั๋วเงินมาโดยไม่มีค่าตอบแทน หรือได้รับมาจากการให้โดยเสน่หาแล้วก็ตามก็ถือว่าเป็นผู้ทรงทั้งสิ้น เพียงแต่การที่จะถือว่าเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย (The lawful holder) ซึ่งจะมีสิทธิใน

¹⁸ สุพันธ์ เลขบวรวงศ์, "ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสลักหลังตั๋วเงิน," หน้า 35.

ตัวเงินโดยสมบูรณ์และได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 916 นั้น ตามกฎหมายไทยถือหลักการสลักหลังที่ไม่ขาดสายในกรณีที่เป็นตัวเงินชนิดระบุชื่อ และการได้รับตัวเงินมาโดยสุจริตและไม่ประมาท เลินเล่ออย่างร้ายแรงในกรณีตัวเงินชนิดผู้ถือมาเป็นข้อพิจารณา ทั้งนี้ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 905 ดังนั้นแม้จะได้ตัวเงินต่อมาจากการขโมย หรือเก็บตกได้ตามกฎหมายไทยก็ถือได้ว่าเป็นผู้ทรงเช่นกัน เพียงแต่ผู้ทรงคนดังกล่าวไม่ใช่ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายเนื่องจากได้ตัวเงินมาโดยทุจริต หรือได้ตัวเงินมาโดยการสลักหลังที่ขาดสาย และส่งผลให้ผู้ทรงคนดังกล่าวไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย และหากเจ้าของที่แท้จริงมาทวงคืนก็ต้องคืนให้แก่เขาไป

2. ผู้สืบสิทธิของผู้ทรง คือ ทายาทซึ่งเข้าสืบสิทธิของผู้ทรงตัวเงินที่ตายไปแล้วตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1599, มาตรา 1600 และ มาตรา 1601 หรือผู้จัดการมรดก ทั้งนี้ผู้สืบสิทธิของผู้ทรงต้องเป็นผู้ที่ได้รับตัวเงินไว้ในความครอบครองในฐานะผู้สืบสิทธิของผู้ทรง จึงจะสามารถใช้สิทธิในฐานะเป็นผู้ทรงที่ตนเข้าสืบสิทธินั้นได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2274/2521 โจทก์ฟ้องอ้างว่าโจทก์เป็นเจ้าของทรัพย์สินและสิทธิทั้งหลายร่วมกับนายจิตติสामी และร่วมกับสามีเป็นผู้ทรงเช็คสองฉบับตามฟ้อง เมื่อสามีตายโจทก์ยื่นคำร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกของสามีต่อศาล ตามคำฟ้องของโจทก์ดังกล่าวยอมเป็นที่เข้าใจได้ว่า โจทก์ฟ้องเรียกเงินในฐานะที่โจทก์มีส่วนแบ่งในทรัพย์สินระหว่างโจทก์กับสามีเนื่องจากการตายของสามีประการหนึ่ง และในฐานะคู่สมรสซึ่งโจทก์เป็นทายาทโดยธรรมในการรับมรดกส่วนของสามีอีกประการหนึ่ง เมื่อนั้นเงินตามเช็คเป็นทรัพย์สินที่โจทก์มีสิทธิได้รับส่วนแบ่งในฐานะภริยาและเป็นมรดกตกทอดแก่โจทก์ซึ่งเป็นทายาทดังนี้ โจทก์ยอมเป็นผู้ทรงเช็คตามฟ้องโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว

3. ผู้ใช้สิทธิแทนผู้ทรง คือ บุคคลที่มีความสามารถจะใช้สิทธิโอนตัวเงินแทนผู้ทรงได้เนื่องจากผู้ทรงมีข้อจำกัดความสามารถในการใช้สิทธิ และบุคคลซึ่งสิทธิของผู้ทรงได้โอนมาโดยผลของกฎหมาย เช่น ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้ทรงซึ่งเป็นผู้เยาว์ ผู้อนุบาลของผู้ทรงซึ่งถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ เจ้าพนักงานบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 310(2) เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย และผู้ชำระบัญชีของนิติบุคคลที่เลิกกิจการ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การโอนตัวเงินโดยผู้สืบสิทธิของผู้ทรง หรือผู้ใช้สิทธิแทนผู้ทรงนี้ ผู้โอนต้องสลักหลังระบุให้ชัดเจนว่าตนกระทำในฐานะแทนผู้ทรง มิฉะนั้นจะต้องมี

ความรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงินเป็นการส่วนตัวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 900 วรรคหนึ่ง และมาตรา 901¹⁹

3.2.2.3 ผลทางกฎหมายของการสลักหลังตัวผู้ถือ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะตัวเงินได้บัญญัติถึงการสลักหลังตัวเงินไว้ แต่ก็ได้ให้คำนิยามของคำว่า “สลักหลัง” ไว้อย่างชัดเจนว่าการสลักหลังนั้นหมายความว่าอย่างไร อย่างไรก็ตามมีนักกฎหมายได้อธิบายความหมายของคำว่า “สลักหลัง” ไว้ดังต่อไปนี้

(1) การสลักหลัง คือ การลงลายมือชื่อของผู้สลักหลังพร้อมทั้งจดแจ้งข้อความลงในตัวเงินนั้น หรือเพียงแต่ลงลายมือชื่อผู้สลักหลังไว้โดยไม่จดแจ้งข้อความอย่างใด ๆ ลงในด้านหลังตัวเงินหรือที่ใบประจำต่อ โดยการกระทำดังกล่าวนี้ ผู้สลักหลังมีความมุ่งหมายที่จะโอนไปซึ่งบรรดาสิทธิอันเกิดแต่ตัวเงินนั้นให้แก่ผู้รับสลักหลัง²⁰

(2) การสลักหลัง หมายถึง การที่ผู้โอน (ผู้ทรง) ลงลายมือชื่อของตนในตัวเงินหรือในใบประจำต่อ เพื่อโอนตัวนั้นให้กับผู้รับโอนซึ่งเป็นผู้รับสลักหลังตามมาตรา 919 วรรคหนึ่ง โดยในการสลักหลังนี้อาจเป็นการสลักหลังเฉพาะ คือการลงลายมือชื่อผู้โอนตัวและระบุชื่อผู้รับโอน หรือผู้รับประโยชน์ หรืออาจเป็นการสลักหลังลอย คือ การลงลายมือชื่อผู้โอนโดยมิได้ระบุชื่อผู้รับโอนตามมาตรา 919 วรรคสอง²¹ ก็ได้

Black's Law Dictionary ให้ความหมายของคำว่า “Indorsement” ว่า “1. The placing of a signature, sometimes with an additional notation, on the back of a negotiable instrument to transfer or guarantee the instrument or to acknowledge payment. 2. The signature or notation itself.-Also spelled endorsement.”

หมายความว่า การลงลายมือชื่อ หรือบางครั้งลงลายมือชื่อพร้อมสัญลักษณ์ลงบนด้านหลังของตราสารเปลี่ยนมือเพื่อที่จะโอน หรือรับประกันตราสาร หรือรับรองการจ่ายเงิน

¹⁹ เสาวนีย์ อัครโรจน์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, หน้า 133.

²⁰ ไพฑูรย์ คงสมบุญ, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 138.

²¹ เสาวนีย์ อัครโรจน์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, หน้า 133-134.

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า การสลักหลังตัวเงิน คือ การที่ผู้สลักหลังสลักหลังโอนตัวให้ใครโดยลงลายมือชื่อของผู้สลักหลังลงในตัวแลกเงินหรือในใบประจำต่อ โดยอาจเป็นการสลักหลังเฉพาะ คือ จุดแจ้งข้อความว่าสลักหลังโอนตัวเงินนั้นให้ใครและลงชื่อของตนหรือเป็นการสลักหลังลอย คือ เพียงแต่ลงลายมือชื่อของตนลงในตัวเงินโดยไม่ได้ระบุตัวผู้รับโอนก็ได้ ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 919 ซึ่งบัญญัติว่า “คำสลักหลังนั้นต้องเขียนลงในตัวแลกเงินหรือใบประจำต่อ และต้องลงลายมือชื่อผู้สลักหลัง

การสลักหลังย่อมบริบูรณ์แม้ทั้งมิได้ระบุชื่อผู้รับประโยชน์ไว้ด้วย หรือแม้ผู้สลักหลังจะมีได้กระทำการใดไปว่าลงลายมือชื่อของตนที่ด้านหลังตัวแลกเงิน หรือที่ใบประจำต่อ ก็ย่อมฟังเป็นสมบูรณ์ได้ การสลักหลังเช่นนี้ท่านเรียกว่า “สลักหลังลอย” ”

มีข้อสังเกตว่าการสลักหลังเฉพาะนั้นมาตรา 919 วรรคหนึ่ง บัญญัติแต่เพียงว่าให้เขียนข้อความในการสลักหลังลงในตัวเงินหรือในใบประจำต่อเท่านั้น มิได้บัญญัติไว้ว่าต้องทำที่ด้านใด ดังเช่นที่มาตรา 919 วรรคสอง บัญญัติว่า การสลักหลังลอยต้องทำที่ด้านหลังของตัวเงินหรือที่ใบประจำต่อ ดังนั้น การสลักหลังเฉพาะจึงทำที่ด้านหน้า หรือด้านหลังของตัวเงินหรือใบประจำต่อก็ได้ เพียงแต่ให้มีข้อความชัดเจนว่าสลักหลังโอนตัวเงินให้แก่ใคร และลงลายมือชื่อผู้สลักหลังไว้ด้วยเท่านั้น แต่ทั้งนี้ในทางปฏิบัติการสลักหลังมักทำที่ด้านหลังของตัวเงิน เนื่องจากด้านหน้าของตัวเงินมีข้อความอย่างอื่นเขียนเอาไว้ หากมีการสลักหลังเฉพาะลงที่ด้านหน้าของตัวเงินอีก หากมีการโอนตัวกันต่อไปอาจทำให้คู่สัญญาในตัวเงินนั้นสับสนได้ว่าลายมือชื่อที่อยู่ในตัวเงินนั้นอยู่ในฐานะใด และจะเป็นการยากต่อการพิสูจน์ถึงการสลักหลังว่าขาดสายหรือไม่อีกด้วย

ทั้งนี้บทบัญญัติมาตรา 919 เป็นบทบัญญัติที่ใช้เฉพาะตัวเงินชนิดระบุชื่อเท่านั้นไม่นำไปใช้กับตัวเงินชนิดผู้ถือ เนื่องจากการโอนตัวเงินชนิดผู้ถือ กฎหมายได้กำหนดวิธีการโอนไว้ว่าโอนไปได้เพียงการส่งมอบให้แก่กัน ตามมาตรา 918 ดังนั้น หากมีการสลักหลังตัวเงินที่เป็นตัวชนิดผู้ถือ การสลักหลังนั้นย่อมมิได้มีผลเป็นการโอนตัวเงินแต่อย่างใด แต่ถือว่าการสลักหลังตัวเงินชนิดผู้ถือดังกล่าวเป็นการอวัลผู้ส่งจ่าย ดังที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 921 บัญญัติไว้ว่า “การสลักหลังตัวแลกเงินซึ่งสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือนั้น ย่อมเป็นเพียงประกัน (อวัล) สำหรับผู้ส่งจ่าย”

การอวัลตามมาตรา 921 นี้เป็นการอวัลโดยผลของกฎหมายเป็นการอวัลแบบพิเศษที่นอกเหนือไปจากการอวัลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 939 เนื่องจากไม่ต้องการเจตนาของผู้ลงลายมือชื่อว่าจะประสงค์จะเข้าประกันการใช้เงินตามตัวหรือไม่ แม้ผู้สลักหลังตัวเงินชนิดผู้ถือจะมีเจตนาที่แท้จริงเพียงแต่ต้องการโอนตัวเงินต่อไปให้แก่บุคคลอื่นเท่านั้น กฎหมายก็ถือว่าตกอยู่ในฐานะผู้รับอวัลทันที ทั้งนี้เพราะกฎหมายได้กำหนด

วิธีการโอนตัวเงินชนิดผู้ถือไว้โดยเฉพาะแล้วทำให้โอนได้เพียงการส่งมอบ ดังนั้นหากมาสลักหลังโอนอีก แทนที่จะเป็นผู้สลักหลังตัวเงินอย่างธรรมดาตามมาตรา 914 จึงกลายเป็นต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวนั้นตามมาตรา 900 ในฐานะผู้รับอาวัลนั่นเอง และการสลักหลังตัวเงินชนิดผู้ถือซึ่งถือว่าเป็นการอาวัลโดยผลของกฎหมายเช่นนี้จึงไม่ต้องเขียนคำว่า “ใช้ได้เป็นอาวัล” ลงในตัวเงินแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม การอาวัลตามมาตรา 921 นี้ เมื่อถือว่าเป็นการอาวัลอย่างหนึ่ง จึงมีผลเหมือนกับการอาวัลทั่วไปตามมาตรา 939 และอยู่ในบังคับของมาตรา 940 เนื่องจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะตัวเงินในเรื่องการอาวัลต้องนำมาใช้กับการสลักหลังตัวผู้ถือนี้ด้วย

ในเรื่องการสลักหลังตัวเงินชนิดผู้ถือเป็นอาวัลตามมาตรา 921 นี้ อาจเทียบเคียงได้จากกฎหมายอังกฤษ คือ The Bill of Exchange Act, 1882 มาตรา 56 ซึ่งบัญญัติว่า “Where a person signs a bill otherwise than as drawer or acceptor, he thereby incurs the liabilities of an indorser to a holder in due course”

บทบัญญัตินี้ดังกล่าวหมายความว่า เมื่อบุคคลใดลงลายมือชื่อในตัวเงินในฐานะอื่น นอกจากผู้สั่งจ่าย หรือผู้รับรอง บุคคลนั้นมีความรับผิดชอบในฐานะเป็นผู้สลักหลังต่อผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย

ทั้งนี้บทบัญญัตินี้ดังกล่าวมีแนวคิดว่าคุณลักษณะนอกหรือผู้ที่ไม่มี ความผูกพันต้องลงลายมือชื่อในตัวเงินนั้น หากเข้ามาลงลายมือชื่อแล้ว ก็จะต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้นด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 921 จะมีที่มาจากกฎหมายอังกฤษ แต่ความรับผิดชอบตามกฎหมายไทยและกฎหมายอังกฤษนั้นมีความแตกต่างกัน โดยตามกฎหมายอังกฤษกำหนดให้ผู้สลักหลังตัวผู้ถือมีความรับผิดชอบอย่างผู้สลักหลัง ในขณะที่กฎหมายไทยได้กำหนดให้ผู้สลักหลังตัวผู้ถือมีความรับผิดชอบอย่างผู้รับอาวัลผู้สั่งจ่ายนั่นเอง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4383/2545 เช็คพิพาทระบุชื่อโจทก์เป็นผู้รับเงินแต่ไม่ได้ขีดฆ่าคำว่าหรือผู้ถือ จึงเป็นเช็คที่สั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือด้วย ย่อมโอนได้ด้วย การส่งมอบ ไม่จำเป็นต้องสลักหลัง หากมีการสลักหลังเช็คที่สั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 921 ประกอบด้วยมาตรา 989 บัญญัติว่าเป็นเพียงประกัน (อาวัล) สำหรับผู้สั่งจ่าย หาได้ถือเป็นผู้สลักหลังตามกฎหมายไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1007/2542 จำเลยที่ 2 สลักหลังเช็คพิพาทซึ่งจำเลยที่ 1 เป็นผู้สั่งจ่ายแก่ผู้ถือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 921 ประกอบมาตรา

989 ให้ถือว่าการสลักหลังนั้นเป็นเพียงประกัน (อ่าววัล) สำหรับผู้ส่งจ่ายหรือเป็นการรับประกันเพื่อใช้เงินตามเช็ค จำเลยที่ 2 ต้องผูกพันตนเป็นอย่างเดียวกันและรับผิดชอบร่วมกับจำเลยที่ 1 ต่อโจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรงตามมาตรา 940 และ 967 ประกอบมาตรา 989 ในฐานะผู้รับประกันการชำระเงิน (อ่าววัล) สำหรับผู้ส่งจ่าย ไม่ได้อยู่ในฐานะผู้สลักหลังทั้งปวงอันจะต้องรับผิดชอบตามมาตรา 990 ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการใช้สิทธิไต่เบี่ยของผู้ทรงเช็คต่อผู้สลักหลังโอนเช็คชนิดระบุชื่อผู้รับเงินเท่านั้น ไม่ได้รวมถึงผู้สลักหลังเช็คในฐานะเป็นผู้รับประกันการชำระเงิน (ผู้รับอ่าววัล) สำหรับผู้ส่งจ่ายตามเช็คซึ่งสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือด้วย จำเลยที่ 2 จึงต้องรับผิดชอบร่วมกับจำเลยที่ 1 และไม่หลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามเช็คพิพาท

คำพิพากษากฎีกาที่ 3659/2534 เช็คพิพาทเป็นเช็คที่สั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ การที่จำเลยที่ 2 ลงลายมือชื่อไว้ที่ด้านหลังเช็คย่อมเป็นการสลักหลังเป็นประกัน (อ่าววัล) สำหรับผู้ส่งจ่ายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 921, 989 จำเลยที่ 2 จึงต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรงอย่างเดียวกับผู้ส่งจ่าย

3.2.2.4 สิทธิและความรับผิดของผู้สลักหลังตัวผู้ถือ

คำว่า “อ่าววัล” (Aval) เป็นคำที่มาจากภาษาฝรั่งเศสที่มาจากศัพท์ที่ว่า avaloir แปลว่า ทำให้มีค่า ตัวเงินเมื่อมีการอ่าววัลการชำระเงิน ย่อมเป็นการเพิ่มเครดิตให้แก่ตัวเงินฉบับนั้นทำให้ตัวมีค่าน่าเชื่อถือกว่าเดิม²² จึงมีการนำคำว่า “อ่าววัล” มาใช้เรียกการค้ำประกันการชำระเงินตามตัวเงิน คำว่า “อ่าววัล” นั้นมีความหมายอย่างไร มีผู้ให้คำนิยามไว้ต่างกัน ดังนี้

(1) อ่าววัล คือ การรับประกันการชำระเงินตามตัวเงินเมื่อตัวเงินถึงกำหนดใช้เงิน โดยเหตุที่ตัวเงินเป็นสัญญาและเป็นบ่อเกิดแห่งหนี้อย่างหนึ่ง เมื่อหนี้โดยทั่วไปยังมีการค้ำประกันการชำระหนี้ได้ หนี้ตามตัวเงินซึ่งเป็นหนี้เงินอย่างหนึ่งก็อาจมีการค้ำประกันได้ แต่การค้ำประกันการชำระเงินตามตัวนั้นเราเรียกว่าเป็นการเข้ารับอ่าววัล²³

(2) การรับอ่าววัล คือ การค้ำประกันความรับผิดของลูกหนี้ตามตัวเงิน²⁴

เมื่อกฎหมายถือว่าการสลักหลังตัวผู้ถือเป็นการอ่าววัล ดังนั้นผู้ที่สลักหลังตัวผู้ถือจึงเรียกว่า ผู้รับอ่าววัล

²² ไพฑูรย์ คงสมบุญ, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 223.

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

²⁴ เสาวนีย์ อิศวโรจน์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, หน้า

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 938 วรรคสอง บัญญัติว่า “อันอวัลนั้น บุคคลภายนอกคนใดคนหนึ่งจะเป็นผู้รับ หรือแม้คู่สัญญาแห่งตัวนั้นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเป็นผู้รับก็ได้”

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ผู้รับอวัลนั้นจะเป็นบุคคลภายนอก หรือจะเป็นคู่สัญญาซึ่งต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้นอยู่แล้ว เช่น ผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง ผู้รับรองก็ได้ และหากผู้รับอวัลเป็นคู่สัญญาซึ่งต้องรับผิดชอบตามตัวเงินอยู่ก่อนแล้ว ผู้นั้นก็จะมีควมรับผิดชอบในฐานะผู้รับอวัลอีกฐานะหนึ่งนอกเหนือจากความรับผิดชอบในฐานะเดิมที่เขามีมาแต่ต้น ซึ่งการค้ำประกันนี้ตามตัวเงิน (อวัล) นี้ต่างจากการค้ำประกันโดยทั่วไปที่ลูกหนี้จะเข้าค้ำประกันหนี้ของตนเองไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 833/2523 โจทก์ออกตั๋วแลกเงินสั่งสาขาธนาคารจำเลยที่ 3 ให้จ่ายเงินแก่จำเลยที่ 1 หรือตามคำสั่ง โดยสาขาธนาคารของจำเลยที่ 3 ผู้จ่ายลงลายมือชื่อด้านหน้าของตั๋วแลกเงินได้ข้อความว่า “เป็นอวัลค้ำประกันผู้ส่งจ่าย” ต้องถือว่าการลงลายมือชื่อของสาขาธนาคารจำเลยที่ 3 ดังกล่าวเป็นอวัล และผู้จ่ายเป็นผู้รับอวัลได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 938 วรรคสองตอนสุดท้าย

อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่า กฎหมายฝรั่งเศสไม่ยอมให้ผู้รับรองตั๋วแลกเงินเข้ารับอวัลคู่สัญญาคนใดในตัวเงินเลย เพราะถือว่าการอวัลต้องทำให้ฐานะของลูกหนี้ดีขึ้นด้วย ผู้รับรองเป็นลูกหนี้ในตัวเงินอยู่แล้ว การอวัลของเขาจึงไม่ทำให้ผู้ทรงมีสิทธิดีขึ้น ทั้งนี้แตกต่างจากกฎหมายไทย ที่ไม่ได้ห้ามผู้รับรองเป็นผู้รับอวัลตัวเงิน ดังนั้นผู้รับรองตามกฎหมายไทยจึงอาจเข้ารับอวัลได้ และบางครั้ง การที่ผู้รับรองเข้ารับอวัลก็อาจเป็นประโยชน์กับผู้ทรงได้ เช่น ผู้รับรองได้รับรองตั๋วแลกเงินบางส่วน และเข้ารับอวัลผู้ส่งจ่ายซึ่งต้องรับผิดชอบจำนวน เป็นต้น²⁵

เมื่อมีการอวัลเกิดขึ้นแล้ว สิทธิและความรับผิดชอบของผู้รับอวัล โดยผลของกฎหมายจะเป็นอย่างไรนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 940 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ผู้รับอวัลย่อมต้องผูกพันเป็นอย่างเดียวกันกับบุคคลซึ่งตนประกัน” ซึ่งคำว่า “ผูกพัน” ตามมาตรา 940 วรรคหนึ่ง นี้ หมายความว่ารวมถึงทั้งสิทธิ หน้าที่ และความรับผิด²⁶ ดังนั้นเมื่อผู้รับอวัลได้เข้าประกันการใช้เงินของบุคคลใดแล้ว สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของเขาก็ย่อมเป็นเช่นเดียวกับบุคคลซึ่งเขาประกันไว้นั่นเอง

²⁵ ธนวัฒน์ เนติโพธิ์, “อวัล,” (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), หน้า 26.

²⁶ ไพฑูรย์ คงสมบุญ, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 235.

ดังนั้น ตามมาตรา 921 เมื่อการสลักหลังตัวผู้ถือเป็นการอาวัลผู้ส่งจ่าย สิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบผู้สลักหลังตัวผู้ถือจึงย่อมเป็นไปเช่นเดียวกับผู้ส่งจ่าย ซึ่งทำให้ผู้รับอาวัลดังกล่าวมีความผูกพันที่จะต้องใช้จ่ายเงินตามตัวนั้นในฐานะลูกหนี้ชั้นต้น มิใช่มีฐานะเป็นลูกหนี้ลำดับรองอย่างผู้ค้ำประกันในสัญญาค้ำประกันโดยทั่วไป โดยเมื่อตัวเงินขาดความเชื่อถือเพราะเหตุว่าเขาไม่รับรองหรือไม่ใช้จ่ายเงินอย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว ผู้ทรงตัวเงินอาจเรียกให้ผู้รับอาวัลใช้เงินแก้ตนโดยพลันก็ได้ โดยไม่จำเป็นต้องไปเรียกเอาจากลูกหนี้ที่ผู้รับอาวัลได้เข้ารับอาวัลก่อน²⁷

คำพิพากษาฎีกาที่ 3702/2528 การสลักหลังในฐานะผู้รับอาวัลเป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติความรับผิดชอบไว้เป็นกรณีพิเศษ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 940 มิใช่เป็นการสลักหลังโดยทั่วไป ย่อมมีผลผูกพันที่จะต้องรับผิดชอบเช่นเดียวกับผู้ส่งจ่ายซึ่งตนเข้ารับประกันจึงไม่อาจอ้างระยะเวลาตามมาตรา 990 มาเป็นเหตุปฏิเสธความรับผิดชอบได้

นอกจากนี้หากตัวเงินมีการกำหนดดอกเบี้ยไว้ด้วย ผู้รับอาวัลก็ต้องรับผิดชอบดอกเบี้ยด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ตามบทบัญญัติมาตรา 940 วรรคหนึ่ง

ในเรื่องอาวัลนี้ ตามมาตรา 938 วรรคหนึ่ง ได้กล่าวถึงการรับอาวัลแต่บางส่วนว่า ผู้รับอาวัลอาจเข้ารับอาวัลแต่เพียงบางส่วนก็ได้ ซึ่งหากเป็นกรณีรับอาวัลแต่เพียงบางส่วน ผู้รับอาวัลก็จะรับผิดชอบเท่าที่ตนรับอาวัลไว้เท่านั้น มิได้รับผิดชอบต่อผู้ส่งจ่าย (ผู้ที่ตนประกัน) แต่อย่างใด โดยอาจถือได้ว่ากรณีดังกล่าวเป็นข้อยกเว้นของมาตรา 940 วรรคหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม แม้ผู้รับอาวัลจะมีความรับผิดชอบเช่นเดียวกับผู้ที่ตนประกัน แต่ก็อาจมีสาเหตุที่ทำให้ผู้รับอาวัลหลุดพ้นจากความรับผิดชอบได้ โดยท่านศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภิทธิ์ ได้สรุปข้อต่อสู้ที่ผู้รับอาวัลจะอ้างขึ้นมาเพื่อให้ตนหลุดพ้นจากความรับผิดชอบไว้ด้วยกัน 3 ประการ²⁸ คือ

1. ผู้ทรงทำผิดแบบระเบียบในเรื่องตัวเงิน ตามมาตรา 940 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “แม้ถึงว่าความรับผิดชอบใช้เงินอันผู้รับอาวัลได้ประกันอยู่นั้นจะตกเป็นใช้ไม่ได้ด้วยเหตุใดๆ นอกจากเพราะทำผิดแบบระเบียบ ท่านว่าข้อที่สัญญารับอาวัลนั้นก็ยังคงสมบูรณ์” คำว่า “แบบระเบียบ” ตามมาตรา 940 วรรคสองนี้ มิได้หมายความถึงแบบแห่งนิติกรรม ซึ่งหากไม่ทำตามนิติกรรมจะตกเป็นโมฆะ แต่หมายถึงแบบ

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

²⁸ จิตติ ดิงศภิทธิ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัดและตัวเงิน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2520) หน้า 104-105. อ้างในไพฑูรย์ คงสมบูรณ์ หน้า 237.

ระเบียบที่กฎหมายกำหนดให้ผู้ทรงตัวเงินต้องทำตามเพื่อที่จะได้ใช้สิทธิไต่เบี่ย หรือรักษาสิทธิตามตัวเงินของตนไว้ได้โดยสมบูรณ์ เช่น การต้องทำคำคัดค้านให้ถูกต้องภายหลังตัวเงินขาดความเชื่อถือ หรือ การไม่ยื่นตัวแลกเงินซึ่งให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นหรือในระยะเวลาอย่างใดอย่างหนึ่งภายหลังได้เห็นเพื่อรับชำระเงินภายในเวลาที่กำหนด เป็นต้น

2. ข้อต่อสู้ที่เป็นของผู้รับอาวัลเองโดยแท้ เช่น ข้อต่อสู้ว่าตนแสดงเจตนาเข้ารับอาวัลโดยไม่สมัครใจเนื่องจากถูกกลั่นแกล้ง ช่มชู้ หรือสำคัญผิด หรือข้อต่อสู้ที่กฎหมายลักษณะตัวเงินได้บัญญัติให้สิทธิผู้รับอาวัลโดยตรงที่จะยกข้อต่อสู้บางประการที่ตนมีอยู่ขึ้นอ้างต่อผู้ทรงตัวเงินเพื่อปฏิเสธความรับผิดหรือเพื่อจำกัดความรับผิดของตนได้ เช่น ต่อสู้ว่าผู้รับอาวัล รับอาวัลเพียงบางส่วน หรือสิทธิเรียกร้องตามตัวเงินขาดอายุความเป็นต้น

3. ความบกพร่องแห่งสิทธิในตัวเงินของผู้ทรง เช่น ผู้ทรงได้ตัวเงินนั้นมาโดยปราศจากมูลหนี้ หรือ ได้ตัวเงินมาจากการสลักหลังที่ขาดสายจึงไม่ถือว่าเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย เป็นต้น เนื่องจากผู้ทรงตัวเงินต้องอยู่ในฐานะที่จะกล่าวอ้างได้ว่าตนมีอำนาจแห่งมูลหนี้ในอันที่จะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามตัวเงินนั้นได้ และการใช้สิทธิของผู้ทรงนั้นต้องเป็นการใช้สิทธิโดยสุจริตด้วย

นอกจากข้อต่อสู้ทั้ง 3 ประการนี้แล้ว ผู้รับอาวัลไม่สามารถยกข้ออ้างอื่น ๆ ขึ้นมาเพื่อปฏิเสธความรับผิดที่ตนมีต่อผู้ทรงได้ดังที่มาตรา 940 วรรคสองบัญญัติไว้

นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 940 วรรคสาม ได้บัญญัติถึงสิทธิของผู้รับอาวัลไว้ดังนี้ “เมื่อผู้รับอาวัลได้ใช้เงินไปตามตัวแลกเงินแล้ว ย่อมได้สิทธิในอันจะไต่เบี่ยเอาแก่บุคคลซึ่งตนได้ประกันไว้ กับทั้งบุคคลทั้งหลายผู้รับผิดชอบแทนตัวผู้รับอาวัลนั้น”

จากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นว่า เมื่อผู้รับอาวัลได้ใช้เงินตามตัวเงินให้แก่ผู้ทรงไปแล้วนั้น ผู้รับอาวัลมีสิทธิดังนี้คือ

1. ไต่เบี่ยเอาแก่บุคคลซึ่งตนได้ประกันไว้ ได้แก่ บุคคลที่ผู้รับอาวัลได้ระบุไว้ในคำรับอาวัลว่าตนประกันการใช้เงินสำหรับลูกหนี้คนใด โดยในกรณีของการอาวัลตามมาตรา 921 นั้น หากผู้รับอาวัลใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปแล้ว ผู้รับอาวัลจึงยอมที่จะไปไต่เบี่ยเอาจากผู้ส่งจ่ายได้ เพราะการอาวัลตามมาตรา 921 เป็นการอาวัลผู้ส่งจ่ายนั่นเอง

2. ไต่เบี่ยเอาแก่บุคคลทั้งหลายผู้ต้องรับผิดชอบต่อคนที่ตนประกันการไต่เบี่ยกรณีนี้หมายความว่า ไต่เบี่ยเอาจากลูกหนี้ของคนที่ตนประกันนั่นเอง ทั้งนี้เป็นไปตามหลักที่ว่าระหว่างลูกหนี้ด้วยกัน ย่อมมีความรับผิดชอบต่อกันตามลำดับก่อนหลังที่บุคคลเหล่านั้นเข้ามาผูกพันเป็นลูกหนี้ตามตัวเงิน ตามมาตรา 914 และมาตรา 967 วรรคสาม ไม่ใช่เรื่องความรับผิด

แทนกัน เช่น A สลักหลังตัวเงินให้ B B สลักหลังต่อให้ C C สลักหลังให้ D ดังนี้หาก C ต้องรับผิดชอบ ใช้เงินให้ D C ย่อมไม่เบียดจาก B และ A ตลอดทั้งผู้ส่งจ่ายได้ แต่หาก หนึ่ง เข้ามารับอาวัล C แล้ว ใช้เงินให้ D ไปเมื่อ D เรียกจาก C ไม่ได้ เช่นนี้ หนึ่งย่อมไม่เบียดจาก B, A และผู้ส่งจ่ายได้ เช่นเดียวกับที่ C มีสิทธิไล่เบียดได้นั่นเอง

ในกรณีของตัวผู้ถือ เนื่องจากการสลักหลังตัวผู้ถือ กฎหมายถือ เป็นการอาวัลผู้ส่งจ่าย ดังนั้น “บุคคลทั้งหลายผู้ต้องรับผิดชอบต่อคนที่ตนประกัน” จึงน่าจะ หมายความว่า ผู้รับรองตัวเงินฉบับที่ผู้รับอาวัลได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไป

อย่างไรก็ตามมีปัญหาว่า หากตัวเงินฉบับเดียวกัน มีผู้รับอาวัล หลายคนเข้ารับประกันการใช้เงินแทนบุคคลคนเดียวกัน เช่นกรณีของตัวเงินชนิดผู้ถือ หากมีการ สลักหลัง กฎหมายถือว่าเป็นการอาวัลผู้ส่งจ่าย ดังนั้นหากมีผู้สลักหลังตัวผู้ถือหลายคน บุคคล เหล่านั้นก็อยู่ในฐานะผู้รับอาวัลผู้ส่งจ่ายเช่นเดียวกัน เช่นนี้ ผู้รับอาวัลที่เข้าใช้เงินไปแล้วจะไล่เบียด เอากับผู้รับอาวัลคนอื่นได้หรือไม่ กรณีดังกล่าวเห็นว่า ตามกฎหมายตัวเงินในเรื่องการไล่เบียด ระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเอง กฎหมายยอมให้ลูกหนี้มีสิทธิไล่เบียดกันเองได้ ในกรณีที่มีความรับผิดชอบใน ลำดับก่อนหลังเท่านั้น ซึ่งระหว่างผู้รับอาวัลผู้ส่งจ่ายด้วยกัน ถือว่าเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบในลำดับ เดียวกัน ดังนั้น ผู้รับอาวัลที่ได้ใช้เงินตามตัวให้แก่ผู้ทรงไปแล้ว ย่อมไม่สามารถไล่เบียดเอาจากผู้รับ อาวัลคนอื่นที่ประกันให้แก่ลูกหนี้คนเดียวกันได้ คงมีสิทธิไล่เบียดได้จากผู้ที่ตนได้ประกันไว้ กับผู้ที่ ต้องรับผิดชอบต่อคนที่ตนประกันไว้เท่านั้น* แต่กรณีที่มีผู้รับอาวัลหลายคนเข้ารับประกันบุคคลคน เดียวกันนี้ จะต้องดูลักษณะของการเข้าอาวัลด้วยว่ามีเจตนาที่จะเข้ามารับอาวัลร่วมกันอย่าง ลูกหนี้ร่วมหรือไม่ ซึ่งหากผู้รับอาวัลหลายคนนั้นมีเจตนาที่จะเข้ามารับผิดชอบร่วมกันอย่างลูกหนี้ร่วม แล้ว เมื่อผู้รับอาวัลคนหนึ่งได้เข้าชำระหนี้ให้แก่ผู้ทรงตัวเงินไป ก็ย่อมที่จะเรียกร้องให้ผู้รับอาวัลคน อื่นที่เป็นลูกหนี้ร่วมกับตนเฉลี่ยความรับผิดชอบกันได้ ตามมาตรา 296 โดยถือว่า แต่ละคนรับผิดชอบเป็น ส่วนเท่าๆกัน แต่การเรียกร้องให้ลูกหนี้ร่วมคนอื่นช่วยกันเฉลี่ยความรับผิดชอบนี้ ไม่ใช่เป็นเรื่องการใช้ สิทธิไล่เบียดตามที่ได้กล่าวมาแล้วแต่อย่างใด²⁹

* กรณีดังกล่าวแตกต่างจากการค้ำประกันหนี้ธรรมดาทั่วไป เนื่องจากการค้ำประกันหนี้ ธรรมดาทั่วไปนั้นก็มีกฎหมายให้ผู้ค้ำประกันหลายคนเข้าค้ำประกันหนี้ประธานรายเดียวกันมี ฐานะเป็นลูกหนี้ร่วมกันที่จะต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ ดังนั้นระหว่างผู้ค้ำประกันด้วยกันจึงสามารถไล่ เบียดกันเองได้ (ดูประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 682 วรรคสอง และมาตรา 296) ซึ่งใน เรื่องการอาวัลนั้นไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างเช่นเรื่องค้ำประกันแต่อย่างใด

²⁹ ธนวัฒน์ เนติโพธิ์, “อาวัล,” หน้า 70-71.

เช่นนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า ผู้รับอวัลจะใช้สิทธิไล่เบียดเอาจากผู้รับอวัลคนอื่นในต้นเงินฉบับเดียวกันได้ก็ต่อเมื่อเป็นผู้รับอวัลลูกหนี้ต่างคนกันเท่านั้น เช่น A ออกเช็คให้ B B โอนต่อให้ C โดยมีนายหนึ่งเป็นผู้รับอวัลให้ A และ นายสองเป็นผู้รับอวัลให้ B หากต่อมานายสองได้ใช้เงินตามต้นเงินให้ C ไป นายสองก็สามารถที่จะไล่เบียดจาก B ซึ่งเป็นบุคคลที่ตนประกัน จาก A ซึ่งเป็นผู้ส่งจ่าย และจากนายหนึ่งซึ่งเป็นผู้รับอวัลให้ A ได้ในฐานะที่ทั้งสองเป็นบุคคลที่ต้องรับผิดชอบต่อ B เป็นต้น

3.2.2.5 การรับโอนต้นเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือภายหลังที่ได้เข้าใช้เงินแก่ผู้ทรงตัว

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า เมื่อผู้รับอวัลได้เข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรงตัวเงินไปแล้วและได้รับเงินคืนต้นเงินนั้นมา สิทธิไล่เบียดของผู้รับอวัลก็เกิดขึ้นตามมาตรา 940 วรรคสาม โดยถือว่า ผู้รับอวัลได้เข้ามาอยู่ในฐานะของคู่สัญญาซึ่งเข้าถือเอาและเข้าใช้เงินตามต้นเงินเช่นเดียวกับคู่สัญญาคนอื่น ๆ ไม่ว่าผู้รับอวัลนั้นจะเป็นผู้รับอวัลในต้นเงินชนิดระบุชื่อหรือต้นเงินชนิดผู้ถือก็ตาม และผู้รับอวัลก็ย่อมมีสิทธิว่ากล่าวแก่คู่สัญญาคนอื่น ๆ ที่มีความผูกพันในต้นเงินนั้นอยู่แล้วก่อนตนได้ ตามมาตรา 967 วรรคสาม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะต้นเงินได้บัญญัติเรื่องอายุความฟ้องคดีตามต้นเงินไว้ในมาตรา 1001 ถึงมาตรา 1003 ดังนี้

“มาตรา 1001 ในคดีฟ้องผู้รับรองตัวแลกเงินก็ดี ผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินก็ดี ท่านห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นเวลาสามปีนับแต่วันต้นๆถึงกำหนดใช้เงิน”

“มาตรา 1002 ในคดีที่ผู้ทรงตัวเงินฟ้องผู้สลักหลังและผู้ส่งจ่าย ท่านห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นเวลาปีหนึ่งนับแต่วันที่ได้ลงใจในคำคัดค้านซึ่งได้ทำขึ้นภายในเวลาอันถูกต้องตามกำหนด หรือนับแต่วันที่ต้นเงินถึงกำหนด ในกรณีที่มีข้อกำหนดไว้ว่า “ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน” ”

“มาตรา 1003 ในคดีผู้สลักหลังทั้งหลายฟ้องไล่เบียดกันเองและไล่เบียดเอาแก่ผู้ส่งจ่ายแห่งต้นเงิน ท่านห้ามมิให้ฟ้องคดีเมื่อพ้นเวลาหกเดือนนับแต่วันที่ผู้สลักหลังเข้าถือเอาต้นเงินและใช้เงิน หรือนับแต่วันที่ผู้สลักหลังนั้นเองถูกฟ้อง”

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นว่า กฎหมายไม่ได้บัญญัติถึงอายุความที่เกี่ยวกับผู้รับอวัลไว้เลยไม่ว่าจะเป็นอายุความที่ผู้ทรงจะฟ้องผู้รับอวัล หรืออายุความที่ผู้รับอวัลจะใช้สิทธิไล่เบียดเมื่อตนได้เข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรง ดังนั้นจึงขอแยกพิจารณาเป็น 2 กรณี ดังนี้

1. อายุความฟ้องร้องผู้รับอวัล

ผู้ที่จะฟ้องร้องให้ผู้รับอวัลชำระหนี้ให้แก่ตนนั้น อาจแบ่งได้เป็น 2 พวก ได้แก่ ผู้ทรงตัวเงินที่ฟ้องผู้รับอวัลโดยตรง และ ลูกหนี้ตามตัวเงินซึ่งได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไป แล้วเข้าถือเอาตัวเงินนั้นมาฟ้องไล่เบี้ยแก่ผู้รับอวัลที่เข้ารับอวัลผู้ที่มีความผูกพันในตัวเงินนั้นอยู่แล้วก่อนตน

แม้จะไม่มีกฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะถึงกรณีนี้ที่ผู้ทรง หรือ ลูกหนี้ตามตัวเงินซึ่งได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปแล้วเข้าถือเอาตัวเงินนั้นมาฟ้องไล่เบี้ยแก่ผู้รับอวัลที่เข้ารับอวัลผู้ที่มีความผูกพันในตัวเงินนั้นอยู่แล้วก่อนตน ว่าบุคคลดังกล่าวจะฟ้องผู้รับอวัลได้ภายในอายุความเท่าใด แต่เนื่องจากผู้รับอวัลนั้นต้องผูกพันเป็นอย่างเดียวกันกับผู้ซึ่งตนประกัน ศาลฎีกาจึงถือว่าอายุความที่จะฟ้องผู้รับอวัลนั้น ถือตามอายุความที่ผู้ทรงอาจฟ้องบุคคลที่ถูกประกันด้วยอวัลนั้น เช่น หากผู้ทรงจะฟ้องผู้รับอวัลผู้ส่งจ่าย หรือผู้รับอวัลผู้สลักหลัง ผู้ทรงต้องฟ้องภายใน 1 ปี ตามมาตรา 1002 เนื่องจากอายุความดังกล่าวเป็นอายุความที่ผู้ทรงอาจฟ้องผู้ส่งจ่าย และผู้สลักหลังได้ หรือหากผู้สลักหลังตัวเงินซึ่งได้เข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปแล้วจะฟ้องไล่เบี้ยจากผู้รับอวัลผู้สลักหลังก่อนตนก็ต้องฟ้องภายใน 6 เดือน ตามมาตรา 1003 นั้นเอง

2. อายุความที่ผู้รับอวัลจะใช้สิทธิไล่เบี้ยเมื่อตนได้เข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรง

เมื่อผู้รับอวัลได้เข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปแล้ว อายุความของการที่ผู้รับอวัลจะใช้สิทธิไล่เบี้ยบุคคลที่ตนประกันและบุคคลที่ต้องรับผิดชอบบุคคลที่ตนประกันนั้น เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติกฎหมายในเรื่องนี้บัญญัติไว้โดยเฉพาะจึงต้องใช้อายุความทั่วไป คือ 10 ปี นับแต่วันที่ผู้รับอวัลได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไป ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/30

ส่วนกรณีของตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือหนี้ เมื่อการสลักหลังตัวผู้ถือเป็นการอวัลผู้ส่งจ่าย จึงถือว่าผู้สลักหลังตัวชนิดดังกล่าวเป็นผู้รับอวัลมิใช่ผู้สลักหลัง ดังนั้นเมื่อตัวขาดความเชื่อถือ แล้วผู้ทรงนำตัวไปยื่นให้ผู้สลักหลังตัวผู้ถือใช้เงินให้แก่ตน และผู้สลักหลังตัวผู้ถือซึ่งอยู่ในฐานะผู้รับอวัลผู้ส่งจ่ายได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปและได้รับตัวเงินดังกล่าวมาอยู่ในความครอบครองของตน ผู้สลักหลังตัวผู้ถือนั้นจะใช้สิทธิไล่เบี้ยผู้ส่งจ่ายได้ภายในอายุความเท่าใด กรณีเช่นนี้มีความเห็นเป็น 2 ทาง ดังนี้

ความเห็นแรก เห็นว่า ผู้รับอวัลต้องฟ้องผู้ส่งจ่ายภายใน 1 ปี ตามมาตรา 1002 เนื่องจาก เมื่อผู้สลักหลังเช็คที่สั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือซึ่งต้องรับผิดชอบในฐานะเป็นผู้รับอวัลได้เข้าใช้เงินตามเช็คให้แก่ผู้ทรงไปและรับเช็คคืนมาไว้ในครอบครองแล้ว บุคคลดังกล่าวย่อมกลายมาเป็นผู้ทรงตัวเงินตามมาตรา 904 เช่นนี้จึงมีอำนาจฟ้องเรียกเงินตามเช็คจากผู้ส่งจ่ายเช็ค

นั้นภายในอายุความ 1 ปีนับแต่วันที่เช็คถึงกำหนด (คำพิพากษาฎีกาที่ 2356/2529 และคำพิพากษาฎีกาที่ 4383/2545)

คำพิพากษาฎีกาที่ 1752/2526 เช็คพิพาท จำเลยออกให้แก่ผู้ถือยอมโอนไปเพียงด้วยการส่งมอบโดยไม่จำเป็นต้องสลักหลัง การที่โจทก์สลักหลังเช็คพิพาทขาดให้แก่ธนาคาร โจทก์จึงเป็นเพียงผู้ประกัน (อาวัล) จำเลยตามป.พ.พ. มาตรา 921, 989 เมื่อเรียกเก็บเงินไม่ได้ ธนาคารโจทก์จึงหักเงินจากบัญชีโจทก์และส่งเช็คกลับคืนมาให้โจทก์ โจทก์จึงเป็นผู้ถือ ย่อมเป็นผู้ทรง ตามมาตรา 904 มีอำนาจฟ้องจำเลยผู้ส่งจ่ายได้ ตามมาตรา 1002 ซึ่งมีอายุความ 1 ปี นับแต่วันที่เช็คถึงกำหนดชำระเงิน กรณีไม่เข้ามาตรา 1003 ซึ่งมีอายุความ 6 เดือน นับแต่วันที่ผู้สลักหลังเข้าถือเอาตัวเงินและใช้เงิน เพราะโจทก์มิใช่ผู้สลักหลังตามกฎหมาย

ความเห็นที่สอง เห็นว่า การที่ผู้รับอาวัลจะฟ้องบุคคลที่ตนประกันนี้ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ จึงต้องใช้อายุความทั่วไปตามมาตรา 193/30 คือ 10 ปี นับแต่ผู้รับอาวัลได้ใช้เงินแก่ผู้ทรงตัวไป เพราะจะถือว่าผู้รับอาวัลมีความผูกพันเป็นอย่างเดียวกับบุคคลที่ตนประกันนั้นไม่ได้ เนื่องจากหากเป็นเช่นนั้น ผู้รับอาวัลก็จะกลายเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบร่วมกัน และในลำดับเดียวกันกับบุคคลที่ตนประกัน และผู้รับอาวัลก็จะไม่สามารถไล่เบี้ยเอา กับบุคคลที่ตนประกันได้ อีกทั้งจะนำมาตรา 1001 ถึงมาตรา 1003 มาใช้บังคับก็ไม่ได้ เพราะมาตราดังกล่าวไม่ได้กล่าวถึงอายุความของผู้รับอาวัลไว้เลย

คำพิพากษาฎีกาที่ 3185/2536 โจทก์ลงลายมือชื่อสลักหลังเช็คพิพาทซึ่งเป็นเช็คผู้ถือ ความรับผิดชอบของโจทก์ย่อมเป็นเพียงอาวัลผู้ส่งจ่าย เมื่อโจทก์ใช้เงินแก่ผู้ทรงไปแล้ว ย่อมมีสิทธิไล่เบี้ยผู้ส่งจ่ายซึ่งเป็นบุคคลซึ่งตนประกันไว้ตามป.พ.พ. มาตรา 940 วรรคท้าย เป็นสิทธิที่มีลักษณะเดียวกับสิทธิของผู้ค้าประกันซึ่งได้ชำระหนี้แล้วย่อมเกิดสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาจากลูกหนี้ เพราะการค้ำประกันนั้นตามมาตรา 693 วรรคหนึ่ง หาใช่สิทธิที่จะรับช่วงสิทธิอื่นเหนือลูกหนี้ ตามมาตรา 693 วรรคสอง เป็นสิทธิที่เกิดจากการอาวัล หาได้รับช่วงสิทธิของผู้ทรงที่มีอยู่ต่อผู้ส่งจ่ายเช็คพิพาทไม่ เป็นกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดอายุความไว้ จึงต้องบังคับตามป.พ.พ. มาตรา 164 เดิม ซึ่งเป็นบททั่วไป และมีอายุความ 10 ปี

คำพิพากษาฎีกาที่ 3506/2528 จำเลยส่งจ่ายเช็คให้แก่ผู้ถือโจทก์ผู้ขายได้สลักหลังเช็คนั้นโดยมิได้ระบุนชื่อความใดๆไว้ แล้วนำไปขายลดให้แก่บุคคลภายนอกผู้รับซื้อเช็คไว้ยอมเป็นผู้ทรง การสลักหลังของโจทก์ เป็นเพียงประกันหนี้ตามเช็คที่จำเลยจะต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรง โจทก์ยอมอยู่ในฐานะผู้ค้ำประกันหนี้ตามเช็คของจำเลย เมื่อผู้ทรงรับเงินตามเช็คไม่ได้และโจทก์ได้ชำระหนี้แก่ผู้ทรงแทนจำเลยไป ย่อมเข้ารับช่วงสิทธิของผู้ทรงที่จะไล่เบี้ยเอาจากจำเลย สิทธิเรียกร้องของโจทก์ดังกล่าว ไม่มีกฎหมายบัญญัติเรื่องอายุความไว้ จึงต้องใช้อายุความ

10 ปี ตามป.พ.พ.มาตรา 164 กรณีไม่ต้องด้วยมาตรา 1002 ซึ่งบัญญัติไว้แต่เฉพาะกรณีที่ผู้ทรงเช็คฟ้องผู้สลักหลังและผู้ส่งจ่าย และโจทก์มิได้อยู่ในฐานะผู้สลักหลังเช็คตามมาตรา 1003

จากความเห็นที่กล่าวมานี้ ผู้เขียนเห็นว่าเมื่อผู้รับอาวัลได้เข้าใช้เงินตามตั๋วเงินให้แก่ผู้ทรงไปและได้รับตั๋วเงินคืนมาแล้ว ผู้รับอาวัลดังกล่าวก็ยังคงอยู่ในฐานะผู้รับอาวัลเช่นเดิมที่จะสามารถใช้สิทธิไต่เบี่ยได้ ตามมาตรา 940 วรรคสาม เท่านั้น ผู้รับอาวัลดังกล่าวไม่สามารถเปลี่ยนสถานะมาเป็นผู้ทรงตั๋วเงินได้ เนื่องจากความเป็นผู้ทรงตั๋วเงินได้สิ้นสุดไปแล้ว ตั้งแต่ผู้ผู้ทรงได้รับการใช้เงินตามตั๋ว และกฎหมายก็ได้กำหนดไว้แต่เพียงให้ผู้ที่ได้ใช้เงินตามตั๋วให้แก่ผู้ทรงไป มีสิทธิไต่เบี่ยจากลูกหนี้บางคนให้คืนเงินให้แก่ตนเท่านั้น ดังนั้นการที่ผู้รับอาวัลได้เข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปแล้ว จะไต่เบี่ยเอากับบุคคลซึ่งตนประกัน จึงไม่อาจนำอายุความตามมาตรา 1001 ถึงมาตรา 1003 มาใช้ได้ แต่กรณีดังกล่าว เป็นกรณีที่ไม่มีความหมายกำหนดอายุความไว้โดยเฉพาะจึงต้องนำอายุความทั่วไป คือ 10ปี ตามมาตรา 193/30 มาใช้บังคับกับกรณี

3.2.2.6 การเขียนข้อความอันเป็นข้อกำหนดลบล้างหรือจำกัดความรับผิดของผู้โอนต่อผู้ทรงตั๋วเงินลงในตั๋วเงินที่ให้ผู้ถือ

โดยปกติแล้วความรับผิดของผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังตั๋วเงินที่มีต่อผู้ทรงตั๋วเงินจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้ทรงนำตั๋วเงินนั้นไปยื่นให้รับรอง หรือให้ใช้เงินแล้ว ไม่มีการรับรอง หรือใช้เงินตามตั๋ว ซึ่งความรับผิดดังกล่าวเป็นความรับผิดตามเนื้อความแห่งตั๋วเงินนั้น ตามมาตรา 914 ประกอบกับมาตรา 900 วรรคหนึ่ง แต่ทั้งนี้ เนื่องจากตั๋วเงินเป็นสัญญาชนิดหนึ่ง ตามหลักทั่วไปของการแสดงเจตนา คู่สัญญาจึงสามารถตกลงให้แตกต่างไปจากที่กฎหมายกำหนดได้ ตราบใดที่ไม่ใช่กฎหมายที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังนั้นผู้ส่งจ่าย หรือผู้สลักหลังแต่ละคนซึ่งเป็นผู้สัญญาตามตั๋วเงินจึงสามารถเขียนข้อกำหนดเพื่อลบล้างหรือจำกัดความรับผิดของตนที่มีต่อผู้ทรงลงในตั๋วเงินนั้นได้ และเมื่อมีการเขียนข้อกำหนดเพื่อลบล้างหรือจำกัดความรับผิดดังกล่าวแล้ว ความรับผิดของผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังแต่ละคน ก็ย่อมเป็นไปตามข้อกำหนดที่ตนได้กำหนดไว้ อันถือว่าเป็นเนื้อความที่ปรากฏในตั๋วเงินนั้น

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 915 บัญญัติว่า “ผู้ส่งจ่ายตั๋วแลกเงินและผู้สลักหลังคนใด ๆ ก็ดี จะจดข้อกำหนดซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้ลงไว้ชัดแจ้งในตัวนั้นก็ได้ คือ

- (1) ข้อกำหนดลบล้างหรือจำกัดความรับผิดของตนเองต่อผู้ทรงตั๋วเงิน
- (2) ข้อกำหนดยอมลดละให้แก่ผู้ทรงตั๋วเงินซึ่งหน้าที่ทั้งหลายอันผู้ทรงจะพึงต้องมีแก่ตนบางอย่างหรือทั้งหมด”

จากบทบัญญัติดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่า ข้อกำหนดที่ผู้สั่งจ่ายตัวแลกเงิน และผู้สลักหลังจะจดลงในตัวแลกเงินได้ มีดังต่อไปนี้

1. ข้อกำหนดลบล้าง หรือจำกัดความรับผิด ผู้สั่งจ่าย และผู้สลักหลังตัวแลกเงิน อาจลบล้าง หรือจำกัดความรับผิดของตนได้โดยการเขียนข้อกำหนดลบล้าง หรือจำกัดความรับผิดของตนให้ชัดเจนลงในตัวเงิน และนอกจากนี้ผู้สั่งจ่าย หรือผู้สลักหลังอาจกำหนดความรับผิดของตนไว้โดยมีเงื่อนไขได้³⁰ เช่น เขียนเงื่อนไขว่าตนจะรับผิดตามตัวเงินเมื่อเรือซึ่งอนาถาลเดินทางมาถึงท่าเรือกรุงเทพฯ เป็นต้น ทั้งนี้ ข้อกำหนดลบล้าง หรือจำกัดความรับผิดนี้มีผลใช้เฉพาะกับตัวผู้เขียนข้อกำหนดนั้นเท่านั้น ไม่มีผลต่อลูกหนี้คนอื่นที่ไม่ได้เขียนข้อกำหนดดังกล่าวแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตามเงื่อนไขแห่งความรับผิดนี้แตกต่างจากเงื่อนไขแห่งคำสั่งให้จ่ายเงิน ซึ่งผู้สั่งจ่ายจะกำหนดเงื่อนไขแห่งคำสั่งให้จ่ายเงินนี้ไม่ได้ เพราะจะทำให้ตัวเงินขาดรายการ ตามมาตรา 909(2) และไม่สมบูรณ์เป็นตัวเงิน และก็ต่างจากเงื่อนไขแห่งการสลักหลัง ตามมาตรา 922 ด้วย

2. ข้อกำหนดยอมลดละหน้าที่ที่ผู้ทรงต้องมีต่อผู้สั่งจ่าย และผู้สลักหลัง โดยข้อกำหนดยอมลดละหน้าที่ให้แก่ผู้ทรง จะยกขึ้นอ้างได้เฉพาะกับผู้สั่งจ่าย และผู้สลักหลังคนที่ลงข้อกำหนดนั้นเท่านั้น ตัวอย่างเช่น ผู้สลักหลังเขียนข้อกำหนดว่าถ้าตัวแลกเงินขาดความเชื่อถือ ผู้ทรงไม่ต้องทำคำคัดค้าน ผู้ทรงจะยกข้อกำหนดดังกล่าวขึ้นอ้างได้เฉพาะกับผู้สลักหลังคนที่เขียนข้อกำหนดนั้นเท่านั้น สำหรับผู้สั่งจ่ายและผู้สลักหลังคนอื่น ๆ ผู้ทรงจะยกขึ้นอ้างไม่ได้ และบุคคลเหล่านั้นก็ย่อมยกเหตุที่ไม่มีการคัดค้านขึ้นสู้เพื่อทำให้ตนหลุดพ้นจากความรับผิดได้ ตามมาตรา 973(2) แต่ทั้งนี้ หากข้อความดังกล่าวผู้สั่งจ่ายเป็นผู้เขียน ข้อความนั้นจะมีผลต่อคู่สัญญาทุกคนที่ลงลายมือชื่อในตัวเงินด้วย ตามมาตรา 964 วรรคสาม

อย่างไรก็ตามหากพิจารณาจากมาตรา 985 แล้ว เห็นว่า บทบัญญัติมาตรา 985 นี้ มิได้บัญญัติให้นำมาตรา 915 ไปใช้กับตัวสัญญาใช้เงินด้วย ดังนั้น หากผู้สั่งจ่าย หรือผู้สลักหลัง เขียนข้อลบล้างหรือข้อจำกัดความรับผิดลงในตัวสัญญาใช้เงิน ข้อความดังกล่าวจึงไม่เป็นผลบังคับแก่ตัวสัญญาใช้เงินแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติมาตรา 915 ดังกล่าวนี้นำไปใช้บังคับกับเช็คด้วยโดยผลของมาตรา 989 นั่นเอง

คำพิพากษาฎีกาที่ 4714/2547 เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2539 จำเลยที่ 1 ได้ออกตัวสัญญาใช้เงินรวมสองฉบับ จำนวนเงินฉบับละ 7,500,000 บาท โดยมีจำเลยที่ 2 นำตัวสัญญาใช้เงินทั้งสองฉบับโอนขายลดให้แก่จำเลยที่ 3 โดยลงลายมือชื่อผู้สลักหลัง

³⁰ โฟทूरย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 191.

ตัวสัญญาใช้เงินทั้งสองฉบับให้แก่จำเลยที่ 3 แล้วจำเลยที่ 3 ได้นำตัวสัญญาใช้เงินทั้งสองฉบับโอนขายลดให้แก่โจทก์โดยลงลายมือพร้อมประทับตราสำคัญของจำเลยที่ 3 สลักหลังและมีข้อความ “ENDORSE TO...WITHOUT RECOURSE” แปลว่าห้ามใช้สิทธิไล่เบี่ยผู้สลักหลัง จำเลยที่ 3 ได้รับเงินตามตัวสัญญาใช้เงินหลังหักส่วนลดแล้วเป็นเงินทั้งสิ้น 13,452,088.45 บาท ตามตัวสัญญาใช้เงินเอกสารหมายเลข จ.6 และ จ.7 ก่อนถึงกำหนดใช้เงินตามตัวสัญญาใช้เงินทั้งสองฉบับ (กำหนดชำระวันที่ 10 กันยายน 2540) กระทรวงการคลังได้มีคำสั่งให้ปิดกิจการของจำเลยที่ 4 เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2540 ต่อมาวันที่ 20 กรกฎาคม 2544 โจทก์ได้รับชำระหนี้ของจำเลยที่ 4 จากองค์การเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ปรส.) เป็นเงิน 3,092,074.45 บาท ณ วันดังกล่าวมีต้นเงินตามตัวสัญญาใช้เงินค้างชำระทั้งสิ้น 14,803,131.03 บาท คดีมีปัญหาตามอุทธรณ์ของจำเลยที่ 3 ว่า จำเลยที่ 3 ต้องรับผิดตามตัวสัญญาใช้เงินพิพาททั้งสองฉบับหรือไม่ ซึ่งจำเลยที่ 3 อุทธรณ์ว่า การที่จำเลยที่ 3 ลงชื่อสลักหลัง และมีข้อความว่า ห้ามใช้สิทธิไล่เบี่ยแก่ผู้สลักหลัง ไม่ขัดต่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 899, 922 ประกอบมาตรา 985 จำเลยที่ 3 จึงไม่ต้องรับผิดต่อโจทก์ เห็นว่า มาตรา 899 แห่งบทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทบัญญัติเบ็ดเสร็จทั่วไปใช้บังคับกับตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน และเช็ค เมื่อมาตราดังกล่าวบัญญัติว่า “ข้อความอันใดซึ่งมิได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายลักษณะนี้ ถ้าเขียนลงในตัวเงินท่านว่าข้อความอันนั้นหาเป็นผลอย่างไรแก่ตัวเงินไม่” และที่จำเลยที่ 3 อุทธรณ์ว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 915 บัญญัติว่า “ผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงินและผู้สลักหลังคนใดก็ตาม จะจดข้อกำหนดซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้ลงไว้ชัดแจ้งในตัวนั้นก็ ได้ คือ (1) ข้อกำหนดดลบล้างหรือจำกัดความรับผิดของตนเองต่อผู้ทรงตัวเงิน...” ซึ่งบัญญัติอยู่ในลักษณะ 21 บรรพ 3 ดังนั้น การที่จำเลยที่ 3 สลักหลัง และมีข้อความห้ามใช้สิทธิไล่เบี่ยผู้สลักหลัง ย่อมเป็นไปตามมาตรา 899 แล้วนั้น เห็นว่ามาตรา 915 บัญญัติไว้ในเรื่องตัวแลกเงิน ไม่ได้บัญญัติไว้ในบทเบ็ดเสร็จทั่วไปเช่นเดียวกับมาตรา 899 และมาตรา 985 ซึ่งเป็นบทบัญญัติในตัวสัญญาใช้เงิน ไม่ได้บัญญัติไว้ให้นำมาตรา 915 ของบทบัญญัติตัวแลกเงินมาใช้กับตัวสัญญาใช้เงิน ดังนั้นการที่จำเลยที่ 3 สลักหลังตัวสัญญาใช้เงินมีข้อความว่า ห้ามใช้สิทธิไล่เบี่ยผู้สลักหลังนั้น เป็นข้อความที่ขัดต่อมาตรา 983(2) หาเป็นผลบังคับแก่ตัวสัญญาใช้เงินตามมาตรา 899 ไม่ จำเลยที่ 3 จึงต้องรับผิดตามตัวสัญญาใช้เงินพิพาททั้งสองฉบับแก่โจทก์ ส่วนอุทธรณ์ข้ออื่นของจำเลยที่ 3 ไม่เป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัยเพราะไม่ทำให้ผลแห่งคดีเปลี่ยนแปลงไป ที่ศาลชั้นต้นพิพากษามานั้น ศาลฎีกาเห็นพ้องด้วย อุทธรณ์ของจำเลยที่ 3 ฟังไม่ขึ้น พิพากษายืน ให้จำเลยที่ 3 ใช้ค่าทนายความในชั้นอุทธรณ์ 20,000 บาทแทนโจทก์

นอกจากนี้ หากพิจารณาข้อความตามบทบัญญัติมาตรา 915 แล้ว เห็นว่า บทบัญญัตินี้เป็นบทบัญญัติที่อนุญาตให้ผู้ส่งจ่าย และผู้สลักหลัง จดข้อกำหนดดลบล้าง หรือจำกัดความรับผิด และข้อกำหนดดลลละหน้าที่ให้แก่ผู้ทรง ซึ่งเป็นบทบัญญัติ

ที่ใช้กับกรณีของตัวเงินชนิดระบุชื่อ เนื่องจากตัวเงินชนิดผู้ถือไม่สามารถโอนโดยการสลักหลังได้ ดังนั้น จึงมีข้อควรพิจารณาว่า ในกรณีของตัวเงินชนิดผู้ถือ หากมีการโอนตัวเงินนั้นต่อไป ผู้โอนจะเขียนข้อความอันเป็นข้อกำหนดฉบับล่าง หรือจำกัดความรับผิดชอบของตนต่อผู้ทรงตัวเงินลงในตัวเงินที่ ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือได้หรือไม่

เนื่องจากการเขียนข้อกำหนดฉบับล่าง หรือจำกัดความรับผิดชอบต่อผู้ทรงตัวเงิน มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะฉบับล่าง หรือจำกัดความรับผิดชอบของผู้เขียนข้อกำหนด ซึ่งเป็น ลูกหนี้ตามตัวเงินนั้น ดังนั้น การเขียนข้อกำหนดฉบับล่าง หรือจำกัดความรับผิดชอบดังกล่าวจึงต้อง เขียนให้ชัดเจน และต้องระบุตัวผู้เขียนข้อกำหนดนั้นด้วย เพื่อให้ผู้ทรงได้ทราบถึงความรับผิดชอบของ ลูกหนี้แต่ละคน เพื่อที่จะได้ใช้สิทธิไล่เบี้ยได้ในกรณีที่ตัวเงินขาดความเชื่อถือ แต่เนื่องจากตัวเงิน ชนิดที่ ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือนั้นโอนได้เพียงการส่งมอบ ไม่ต้องการสลักหลัง ผู้โอนตัวผู้ถือจึงไม่มีความ รับผิดชอบต่อผู้ทรงตัวเงินอยู่แล้วเนื่องจากไม่มีลายมือชื่อของตนในตัวเงิน ตามที่ประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา 900 บัญญัติไว้ ประกอบกับการที่มาตรา 921 กำหนดให้การสลักหลังตัวผู้ถือ เป็นการอาวัลผู้ส่งจ่าย ผู้ที่สลักหลังตัวผู้ถือ จึงไม่ได้อยู่ในฐานะผู้สลักหลังที่จะนำมาตรา 915 มาใช้ แต่ผู้สลักหลังตัวผู้ถือ อยู่ในฐานะผู้รับอาวัล ซึ่งในกรณีของการรับอาวัล ผู้รับอาวัลก็อาจรับอาวัล แต่เพียงบางส่วนได้อยู่แล้ว ตามมาตรา 938 ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า บทบัญญัติมาตรา 915 ไม่น่า ที่จะนำมาใช้กับผู้โอนตัวเงินชนิดผู้ถือได้

3.2.3 การใช้เงินตามตัวเงินที่ ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ

การใช้เงิน คือ การที่ผู้จ่ายหรือผู้รับรองจ่ายเงินให้แก่ผู้ทรง หรือผู้ที่มีสิทธิเรียกเก็บ เงินตามตัวเงินนั้น เมื่อบุคคลเหล่านั้นนำตัวมาเรียกเก็บเงินจากตนในวันที่ตัวถึงกำหนดใช้เงิน

ตามปกติเมื่อตัวเงินฉบับใดถึงกำหนดใช้เงินแล้ว ผู้ทรงตัวเงินย่อมมีสิทธิยื่นตัวเงิน ดังกล่าวให้แก่บุคคลที่มีชื่อระบุไว้ในตัวเงินว่าเป็นผู้จ่ายเพื่อให้บุคคลดังกล่าวใช้เงินตามจำนวนที่ ปรากฏในตัวเงินนั้นให้แก่ตนได้ และหากผู้ทรงได้นำตัวเงินไปยื่นให้แก่ผู้จ่ายหรือผู้รับรองให้ใช้เงิน โดยชอบแล้ว ผู้จ่ายหรือผู้รับรองก็มีหน้าที่ที่จะต้อง ใช้เงินตามตัวเงินนั้นให้แก่ผู้ทรงไปเว้นแต่ตัวเงิน นั้นได้ยื่นให้ผู้จ่ายรับรองและผู้จ่ายได้บอกปิดไม่รับรองแล้วผู้ทรงได้ทำคำคัดค้านโดยชอบซึ่งทำให้ผู้ ทรงมีสิทธิไล่เบี้ยลูกหนี้คนอื่น ๆ ตามตัวเงิน เช่นนี้ผู้ทรงก็ไม่จำเป็นต้องยื่นตัวเงินให้ผู้จ่ายใช้เงิน ให้แก่ตนอีก

ในเรื่องการใช้เงินตามตัวเงินนั้นจะขอกกล่าวถึงเพียงแค่ตัวแลกเปลี่ยนและเช็คเท่านั้น เนื่องจากตัวสัญญาใช้เงินไม่สามารถออกมาในรูปของตัวผู้ถือได้

บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่เกี่ยวกับการใช้เงินตามตัวแลกเงินมีบัญญัติไว้ในมาตรา 941 ถึงมาตรา 949 ส่วนในเรื่องการใช้เงินตามเช็คคั้นนั้น มาตรา 989 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ให้นำบทบัญญัติในเรื่องตัวแลกเงินมาใช้กับเช็คเพียงเท่าที่ไม่ขัดกับสภาพแห่งเช็คให้นำเพียงมาตรา 945 และมาตรา 946 มาใช้เท่านั้น

3.2.3.1 สิทธิของลูกหนี้ในการตรวจสอบสถานะของการเป็นผู้ทรงตัวเงิน

เนื่องจากตัวเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือชนิดหนึ่งที่สามารถโอนได้โดยง่ายเนื่องจากกฎหมายกำหนดให้การโอนทำได้โดยการสลักหลังและส่งมอบ หรือส่งมอบแต่เพียงอย่างเดียว มิต้องบอกกล่าวการโอนแก่ลูกหนี้ คู่สัญญาตามตัวเงินจึงอาจมีได้หลายคนและลูกหนี้จึงไม่อาจรู้ได้แน่ชัดว่าใครเป็นผู้ที่มีสิทธิในตราสารนั้นโดยแท้จริง นอกจากนี้จะต้องถือว่าผู้ที่มีตราสารซึ่งมีการสลักหลังอยู่ในมือเป็นผู้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ ดังนั้นเพื่อให้เกิดความมั่นใจกับลูกหนี้ตามตัวเงินที่จะชำระหนี้ให้แก่ผู้ทรงว่าผู้ทรงคนที่เขาจะชำระหนี้ให้ไปนั้นเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายที่จะมีสิทธิได้รับชำระหนี้ตามตัวเงินนั้นจริง จึงควรที่จะได้ให้สิทธิแก่ลูกหนี้ในการที่จะตรวจสอบถึงสถานะของการเป็นผู้ทรงตัวเงินในกรณีที่ลูกหนี้มีเหตุอันควรสงสัยในตัวผู้ทรงตราสารตลอดจนดวงตราหรือลายมือชื่อของผู้โอนได้

อย่างไรก็ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะตัวเงินมิได้มีบทบัญญัติที่ให้สิทธิแก่ลูกหนี้ในการตรวจสอบสถานะของการเป็นผู้ทรงตัวเงินไว้โดยตรง แต่เนื่องจากตัวเงินนั้นมีลักษณะเป็นหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งชนิดหนึ่ง ดังนั้นจึงต้องนำบทบัญญัติมาตรา 310 และมาตรา 311 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ให้สิทธิแก่ลูกหนี้ในมูลหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งที่จะตรวจสอบสถานะของผู้ทรงตราสารได้ มาใช้กับตัวเงินด้วย ดังนี้

มาตรา 310 “ในมูลหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งนั้น ลูกหนี้มีสิทธิที่จะสอบสวนถึงตัวผู้ทรงตราสาร หรือสอบสวนความถูกต้องแท้จริงแห่งลายมือชื่อหรือดวงตราของผู้ทรงได้ แต่ก็หามีความผูกพันที่จะต้องทำถึงเพียงนั้นไม่ แต่ถ้าลูกหนี้ทำการโดยทุจริตหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงไซ้ การชำระหนี้นั้นก็ไม่ใช่เป็นอันสมบูรณ์”

มาตรา 311 “บทบัญญัติแห่งมาตราก่อนนี้ ท่านให้ใช้บังคับตลอดถึงกรณีที่มีกำหนดตัวเจ้าหนี้ระบุไว้ในตราสารซึ่งมีข้อความจดไว้ด้วยว่า ให้ชำระหนี้แก่ผู้ทรงตราสาร”

บทบัญญัติทั้งสองมาตราดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่กฎหมายให้สิทธิแก่ลูกหนี้เท่านั้น มิได้เป็นบทบังคับให้เป็นหน้าที่ของลูกหนี้ตามตัวเงินที่จะต้องตรวจสอบสถานะของผู้ทรงตราสารแต่อย่างใด ดังนั้นแม้ลูกหนี้ตามตัวเงินจะไม่ได้ตรวจสอบสถานะของผู้ทรงตัวเงินตามบทบัญญัตินี้ดังกล่าว แต่ลูกหนี้ได้เข้าใช้เงินไปโดยถูกต้องตามหลักเกณฑ์การใช้เงินโดย

สุจริต และมีได้ประมาทเดินเล่ออย่างร้ายแรงแล้วก็ถือได้ว่าการชำระหนี้เป็นอันสมบูรณ์ หนี้ตามตัวเงินดังกล่าวเป็นอันระงับและลูกหนี้ย่อมหลุดพ้นจากความรับผิด ทั้งนี้ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 หัวข้อที่ 2.2.3 นั้นเอง

3.2.3.2 หลักเกณฑ์การใช้เงินตามตัวเงิน

เหตุผลที่ต้องกล่าวถึงเรื่องหลักเกณฑ์การใช้เงินตามตัวเงินก็เพื่อที่จะพิจารณาว่า การใช้เงินตามตัวเงินชนิดที่ระบุชื่อผู้รับเงิน กับการใช้เงินตามตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือหนี้ มีระดับความระมัดระวังของผู้ใช้เงินแตกต่างกันอย่างไรหรือไม่

แม้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 967 จะกำหนดให้ผู้ส่งจ่าย ผู้รับรอง ผู้สลักหลัง และผู้รับอาวัลต้องร่วมกันรับผิดชอบในความในตัวเงินต่อผู้ทรง และมาตรา 914 ได้บัญญัติให้ผู้ส่งจ่าย หรือผู้สลักหลังใช้เงินให้แก่ผู้ทรงเมื่อผู้ทรงนำตัวไปยื่นโดยชอบให้ผู้จ่ายรับรองหรือให้ใช้เงินตามตัวแลกเงินแล้วผู้จ่ายไม่รับรอง หรือไม่ยอมใช้เงินและผู้ทรงได้ทำถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่จ่ายเงินนั้นแล้วก็ตาม แต่ในการใช้เงินตามตัวแลกเงินให้แก่ผู้ทรงนี้ กฎหมายห้ามมิให้ผู้ทรงตัวแลกเงินผ่อนเวลาให้แก่ผู้จ่าย โดยหากผู้ทรงตัวแลกเงินตกลงผ่อนเวลาให้แก่ผู้จ่ายหรือผู้รับรองย่อมทำให้คู่สัญญาคนก่อนๆตามตัวแลกเงินที่ไม่ได้ตกลงผ่อนเวลาดังนั้นหลุดพ้นจากความรับผิดตามตัวแลกเงิน ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา มาตรา 948 ว่า “ถ้าผู้ทรงตัวแลกเงินยอมผ่อนเวลาให้แก่ผู้จ่ายไซ้ ท่านว่าผู้ทรงสิ้นสิทธิที่จะไต่เบียดเอาแก่ผู้เป็นคู่สัญญาคนก่อนๆซึ่งมิได้ตกลงในการผ่อนเวลานั้น”

ทั้งนี้ คำว่า “คู่สัญญาคนก่อนๆ” ที่ไม่ได้ตกลงด้วยในการผ่อนเวลาตามมาตรา 948 น่าจะมีความหมายเช่นเดียวกับที่มาตรา 906 บัญญัติไว้โดยหมายถึงผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังคนก่อนๆ แต่สำหรับผู้สลักหลังภายหลังจากที่ผู้ทรงได้ผ่อนเวลาให้แก่ผู้จ่ายหรือผู้รับรองไปแล้วนั้นไม่น่าจะอ้างประโยชน์ของมาตรา 948 ได้³¹

การที่กฎหมายลักษณะตัวเงินไม่ยอมให้มีการผ่อนเวลาให้แก่ผู้จ่ายหรือผู้รับรองอาจเนื่องมาจากว่า การชำระหนี้ด้วยตัวเงินนี้ตามปกติมักจะเป็นการผ่อนเวลาให้แก่ลูกหนี้ในตัวแล้ว เพราะโดยมากเจ้าหนี้มักจะไม่ได้รับชำระหนี้ทันทีที่ได้รับตัวเงินนั้นมา นอกจากนี้ หากมีการยอมให้เลื่อนเวลาใช้เงินออกไปอีกจากเวลาที่กำหนดไว้ก็อาจเกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่สัญญาคนอื่นในในตัวเงินที่ไม่ได้ยินยอมกับการผ่อนเวลานั้น เพราะคู่สัญญาตามตัวเงินนี้จะรู้ถึงกำหนดเวลาที่เขาจะต้องรับผิดชอบในความในตัวเงินอยู่แล้ว โดยเมื่อตัวเงินถึงกำหนดใช้เงิน คู่สัญญาอื่นตามตัวเงินอาจต้องเตรียมเงินตามจำนวนที่ตนอาจจะต้องรับผิดไว้เพื่อชำระ

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 255.

ให้แก่ผู้ทรงตัวเงินหากผู้จ่าย ผู้รับรอง หรือธนาคารไม่ยอมใช้เงินตามตัวเงินนั้น ซึ่งหากมีการยอมให้ผ่อนเวลาใช้เงินออกไปได้ บุคคลเหล่านี้ก็ต้องเก็บเงินไว้ต่อไปเพื่อรอการชำระหนี้ที่เลื่อนออกไป เพราะไม่แน่นอนว่าเขาจะถูกเรียกให้ชำระหนี้หรือไม่และเมื่อใดซึ่งเขาก็อาจเสียประโยชน์เพราะไม่สามารถเอาเงินดังกล่าวไปประกอบธุรกิจต่างๆได้³²

คำพิพากษากฎีกาที่ 921/2501 ผู้ทรงตัวแลกเงินไปยอมผ่อนเวลาการจ่ายเงินให้แก่ผู้จ่ายเงินตามตัวแลกเงินโดยไม่ได้ตกลงกับผู้ส่งจ่ายเสียก่อน ผู้ทรงตัวนั้น ย่อมสิ้นสิทธิที่จะไล่เบียด และผู้ส่งจ่ายก็พ้นความรับผิดชอบใดๆตามกฎหมายต่อผู้ทรง

ในการใช้เงินนั้น ผู้ใช้เงินต้องให้ผู้ทรงมอบตัวแลกเงินนั้นให้แก่ผู้จ่ายเงินด้วย ทั้งนี้ตามที่มาตรา 945 ได้บัญญัติไว้ว่า “การใช้เงินจะเรียกเอาได้ต่อเมื่อได้เวนคืนตัวแลกเงินให้ผู้จ่ายเงินจะให้ผู้ทรงลงลายมือชื่อรับเงินในตัวเงินนั้นก็ได้”

การที่จะต้องให้ผู้ทรงมอบตัวแลกเงินคืนให้แก่ผู้จ่ายเงินก็ เนื่องจากว่าหากผู้ทรงมีตัวเงินอยู่ในครอบครอง ในสายตาของคนทั่วไปก็ยังคิดว่าเขาเป็นผู้ทรงอยู่ ตามมาตรา 904 และเขาอาจโอนตัวเงินฉบับนั้นไปให้บุคคลภายนอกอีกได้ ซึ่งอาจจะทำให้ผู้จ่ายเสียหายเพราะต้องจ่ายเงินซ้ำอีกหากผู้ที่ได้รับโอนตัวเงินไปนั้นสุจริต และเพื่อป้องกันไม่ให้มีการนำตัวเงินไปโอนต่อให้บุคคลอื่นอันจะทำให้ผู้จ่ายเงินหรือผู้รับรองต้องจ่ายเงินซ้ำอีก กฎหมายจึงให้ผู้จ่ายเงินมีสิทธิที่จะได้รับเวนคืนเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งหนี้ซึ่งก็คือตัวเงินนั่นเอง

ดังนั้น หากผู้ทรงไม่มีตัวเงินไว้ในความครอบครองไม่ว่าเพราะเหตุใดผู้ทรงยอมไม่อาจทวงถามให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินตามตัวเงินให้แก่ตนได้ ผู้ทรงต้องติดตามเอาตัวเงินกลับมาไว้ในความครอบครองของตนเสียก่อนแล้วจึงนำไปยื่นให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินให้แก่ตน เพราะคงไม่มีผู้จ่ายหรือผู้รับรองคนใดยอมจ่ายเงินตามตัวเงินให้แก่ผู้ทรงโดยที่ไม่ได้รับการเวนคืนตัวเงินอย่างแน่นอน

ตามหลักทั่วไป เมื่อลูกหนี้ได้เข้าชำระหนี้โดยชอบแล้ว ลูกหนี้คนนั้นย่อมหลุดพ้นจากความรับผิด ในการใช้เงินตามตัวแลกเงินก็เช่นกัน ผู้ที่ได้เข้าใช้เงินตามตัวเงินไปโดยถูกต้องก็ย่อมจะหลุดพ้นจากความรับผิด โดยการเข้าใช้เงินตามตัวเงินที่จะทำให้ลูกหนี้ผู้เข้าใช้เงินตามตัวหลุดพ้นจากความรับผิดได้นั้นมีหลักเกณฑ์อย่างไรประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 949 และมาตรา 1009 ซึ่งมีข้อความดังนี้ “ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา 1009 บุคคลผู้จ่ายเงินในเวลาถึงกำหนดยอมเป็นอันหลุดพ้นจากความรับผิด เว้นแต่ตนจะได้ทำการขอชดเชยหรือมีความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง อนึ่งบุคคลซึ่งกล่าวนี้จะต้อง

³² เสาวนีย์ อิศวโรจน์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, หน้า

พิสูจน์ให้เห็นจริงว่าได้มีการสลักหลังติดต่อกันเรียบร้อยไม่ขาดสาย แต่ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ลายมือชื่อของเหล่าผู้สลักหลัง”

มาตรา 1009 “ถ้ามีผู้นำตัวเงินชนิดจะพึงใช้เงินตามเขาสั่งเมื่อทวงถามมาเบิกต่อธนาคารใด และธนาคารนั้นได้ใช้เงินให้ไปตามทางคำปกติโดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อไซ้ ท่านว่าธนาคารไม่มีหน้าที่จะต้องนำสืบว่าการสลักหลังของผู้รับเงินหรือการสลักหลังในภายหลังรายใดๆได้ทำไปด้วยอาศัยรับมอบอำนาจแต่บุคคลซึ่งอ้างเอาเป็นเจ้าของคำสลักหลังนั้นและถึงแม้ว่ารายการสลักหลังนั้นจะเป็นสลักหลังปลอมหรือปราศจากอำนาจก็ตาม ท่านให้ถือว่าธนาคารได้ใช้เงินไปถูกต้อง”

หากพิจารณาจากบทบัญญัติมาตรา 949 แล้ว จะเห็นว่าการที่ผู้ใช้เงินจะหลุดพ้นจากความรับผิดชอบตัวแลกเงินได้นั้น ประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. ผู้ใช้เงินต้องเข้าใช้เงินเมื่อตัวเงินนั้นถึงกำหนดใช้เงิน ทั้งนี้ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 941

การที่กฎหมายกำหนดให้ผู้ใช้เงินต้องเข้าใช้เงินเมื่อตัวเงินถึงกำหนดก็เนื่องจากว่าวันที่ตัวเงินถึงกำหนดเป็นวันที่เจ้าหนี้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ตามตัวเงินนั่นเอง ทั้งนี้บทบัญญัติมาตรา 941 ได้บัญญัติไว้สอดคล้องกับมาตรา 942 ซึ่งบัญญัติว่า จะบังคับให้ผู้ทรงตัวเงินรับชำระหนี้ตามตัวเงินก่อนที่ตัวจะถึงกำหนดไม่ได้ ซึ่งอาจเนื่องมาจากกำหนดเวลาใช้เงินตามตัวเงินนั้นได้กำหนดเองไว้เพื่อประโยชน์ของคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายนั่นเอง เช่น ในกรณีที่ตัวเงินกำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ ผู้ทรงตัวเงินย่อมหวังประโยชน์จากดอกเบี้ยตามตัวเงินดังกล่าวซึ่งหากลูกหนี้ตามตัวสามารถขอเข้าใช้เงินตามตัวเงินก่อนที่ตัวถึงกำหนดชำระได้นั้นก็จะทำให้ผู้ทรงสูญเสียประโยชน์จากการที่จะได้รับดอกเบี้ยในจำนวนที่มากขึ้นไป หรือในด้านผู้ใช้เงินกำหนดเวลาการใช้เงินย่อมทำให้ผู้ใช้เงินซึ่งเป็นลูกหนี้ตามตัวเงินมีเวลาที่จะวางแผนการใช้เงินของตนและเตรียมเงินเพื่อนำมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ได้ หากยอมให้ผู้ทรงเรียกให้ผู้ใช้เงินใช้เงินให้แก่ตนก่อนถึงกำหนดได้ก็จะทำให้ผู้ใช้เงินเสียประโยชน์ที่เขาอาจจะนำเงินไปค้าขายได้

วันถึงกำหนดใช้เงินนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 913 คือ

- (1) วันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้
- (2) เมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้นับแต่วันที่ลงในตัวนั้น
- (3) เมื่อทวงถาม หรือเมื่อได้เห็น
- (4) เมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้นับแต่ได้เห็น

อย่างไรก็ตามสำหรับตัวแลกเงินชนิดที่ให้ผู้เงินเมื่อได้เห็นนี้ผู้ทรงจะยื่นตัวให้ใช้เงินเมื่อใดก็ได้ แต่ต้องยื่นให้ใช้เงินภายใน 6 เดือนนับแต่วันที่ลงในตัว ทั้งนี้ตาม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 944 ประกอบมาตรา 928 ส่วนกรณีของตัวเงินชนิดที่ ให้ใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่ได้เห็นนั้น วันถึงกำหนดใช้เงินที่สามารถยื่นตัวให้ใช้ เงินได้นับในวันที่ครบระยะเวลาที่กำหนดไว้จากวันรับรองหรือวันที่ทำคำคัดค้านในกรณีที่ไม่มี การรับรอง หรือจากวันสุดท้ายที่จะยื่นตัวให้รับรองไว้จากวันรับรองหรือจากวันที่ทำคำคัดค้านในกรณีที่ ไม่มี การรับรอง หรือจากวันสุดท้ายที่จะยื่นตัวให้รับรองได้ตามกฎหมายหรือตามสัญญาเพื่อการยื่น ตัวให้รับรอง ในกรณีที่ไม่มีคำคัดค้านและคำรับรองมิได้ลงวันซึ่งไม่รู้ว่ายื่นตัวเงินเมื่อใดตามมาตรา 943 ประกอบมาตรา 928

2. ผู้ใช้เงินจะต้องใช้เงินไปโดยปราศจากการฉ้อฉลหรือประมาท เลินเล่ออย่างร้ายแรง

การเข้าใช้เงินตามตัวเงินที่จะทำให้ผู้ใช้เงินหลุดพ้นจากความรับผิดนี้ ผู้ใช้เงินต้องเข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรงโดยสุจริตปราศจากการฉ้อฉล คือไม่ทราบถึงการไม่มีสิทธิ หรือสิทธิบกพร่องของผู้ทรงนั่นเอง ดังนั้น หากผู้ใช้เงินทราบอยู่แล้วว่าผู้ทรงไม่มีสิทธิในตัวเงิน เช่น ผู้ทรงได้ตัวเงินมาโดยการขโมยตัวเงินของคนอื่นมา แต่ก็ยังใช้เงินให้แก่ผู้ทรงคนนั้นไป ผู้เข้าใช้เงิน นี้จะไม่หลุดพ้นจากความรับผิดตามตัวเงินอันเนื่องมาจากการเข้าใช้เงินตามตัวเงินดังกล่าวแต่ อย่างใด นอกจากนี้แม้ผู้ใช้เงินจะใช้เงินไปโดยไม่ทราบถึงการไม่มีสิทธิหรือสิทธิบกพร่องของผู้ทรง แต่หากความไม่รู้ดังกล่าวเกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เช่นเจ้าของตัวเงินได้แจ้งแก่ ผู้ใช้เงินแล้วว่าทำตัวเงินหาย เมื่อผู้ทรงเอาตัวเงินนั้นมาขอให้ใช้เงิน ผู้ใช้เงินก็ใช้เงินตามตัวเงินนั้น ไปโดยไม่ได้ใช้ความระมัดระวังว่าผู้ทรงนั้นเป็นเจ้าของตัวเงินที่แท้จริงหรือไม่ เช่นนี้ถือว่าผู้ใช้เงิน ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ผู้ใช้เงินย่อมไม่หลุดพ้นจากความรับผิดเช่นกัน ผู้ใช้เงินยังคงมีหน้าที่ ใช้เงินให้แก่เจ้าของตัวเงินที่แท้จริงอีกครั้งหนึ่ง

3. ผู้ใช้เงินต้องพิสูจน์ให้เห็นจริงว่าตัวเงินนั้นมีการสลักหลัง ติดต่อกันเรียบร้อยไม่ขาดสาย แต่ไม่ต้องพิสูจน์ลายมือชื่อของเหล่าผู้สลักหลังว่าเป็นลายมือชื่อที่ แท้จริงหรือไม่

หลักเกณฑ์นี้ใช้ในกรณีที่เป็นตัวเงินชนิดระบุชื่อ โดยหากตัวเงิน ชนิดระบุชื่อมีการสลักหลังติดต่อกันมาเป็นทอดๆ ผู้ใช้เงินนั้นต้องพิสูจน์ว่าตัวเงินนั้นมีการสลักหลัง ที่ไม่ขาดสาย หากพิสูจน์ได้เช่นนี้แล้วแม้การสลักหลังรายหนึ่งรายใดจะเป็นการสลักหลังปลอม ผู้ใช้เงินที่พิสูจน์ถึงการสลักหลังที่ไม่ขาดสายได้ ย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดตามตัวเงินนั้น ทั้งนี้ การที่กฎหมายกำหนดให้ผู้ใช้เงินต้องพิสูจน์ถึงการสลักหลังไม่ขาดสายก็เนื่องจาก กฎหมาย ต้องการให้ผู้ใช้เงินใช้ความระมัดระวังในการใช้เงินตามตัวเงินให้แก่ผู้ที่มีสิทธิตามตัวเงินนั้นโดย แท้จริง ซึ่งเป็นการป้องกันการชำระหนี้ผิดตัวนั่นเอง

ส่วนในกรณีของตัวแลกเงินชนิดผู้ถือ เนื่องจากการโอนตัวเงินชนิดผู้ถือนี้ทำได้โดยการส่งมอบเท่านั้นไม่ต้องมีการสลักหลัง ผู้ใช้เงินจึงไม่สามารถพิสูจน์ถึงการสลักหลังที่ไม่ขาดสายได้ ดังนั้นหลักเกณฑ์ของการใช้เงินตามตัวแลกเงินชนิดผู้ถือจึงมีเพียง 2 ข้อ คือ ผู้ใช้เงินต้องเข้าใช้เงินเมื่อตัวเงินนั้นถึงกำหนดใช้เงิน และผู้ใช้เงินจะต้องใช้เงินไปโดยปราศจากการฉ้อฉลหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนั่นเอง

อย่างไรก็ตามบทบัญญัติมาตรา 949 นี้ไม่นำไปใช้กับกรณีของเช็ค เนื่องจากบทบัญญัติมาตรา 989 ไม่ได้ให้นำมาตราดังกล่าวไปใช้กับเช็ค และมาตรา 949 นี้ก็นำไปใช้ในกรณีที่ธนาคารเป็นผู้จ่ายเงินในกรณีที่ตัวเงินฉบับนั้นเป็นตัวเงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อทวงถาม ทั้งนี้เพราะมาตรา 949 ตอนต้นบัญญัติว่า “ภายใต้บทบัญญัติมาตรา 1009” ซึ่งหมายความว่าถ้าเป็นกรณีที่ธนาคารเป็นผู้จ่ายเงินตามตัวเงิน หลักเกณฑ์และผลของการใช้เงินจะต้องพิจารณาจากมาตรา 1009 โดยจะไม่นำมาตรา 949 มาพิจารณานั้นเอง

ดังนั้น หากเป็นกรณีของเช็ค และตัวแลกเงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อทวงถามที่ธนาคารเป็นผู้ใช้เงิน หลักเกณฑ์การใช้เงินจึงพิจารณาจากมาตรา 1009 ดังนี้

1. ธนาคารจะต้องใช้เงินตามเช็คให้แก่ผู้ทรง หรือผู้รับสลักหลังเช็คเมื่อมีการทวงถามให้ธนาคารใช้เงินตามเช็คนั้น ทั้งนี้ การทวงถามจะทำได้ก็ต่อเมื่อเช็คถึงกำหนดแล้วนั่นเอง

2. ธนาคารจะต้องใช้เงินไปตามทางคำปกติโดยสุจริตและปราศจากความประมาทเลินเล่อ โดยคำว่า “ตามทางคำปกติ” หมายความว่า ตามที่ธนาคารได้ถือปฏิบัติอยู่โดยทั่วไปหากมีกรณีที่มีข้อเท็จจริงเช่นนั้นเกิดขึ้น เช่น จ่ายเงินในวันและเวลาที่ธนาคารเปิดทำการ

3. ธนาคารต้องใช้เงินไปตามคำสั่งที่ปรากฏในเช็ค โดยถ้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรงที่เป็นผู้รับสลักหลัง ต้องปรากฏด้วยว่าเช็คนั้นมีการสลักหลังที่ไม่ขาดสาย

หากธนาคารได้ใช้เงินตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวครบถ้วนแล้ว ย่อมถือได้ว่าธนาคารได้ใช้เงินไปโดยชอบ และธนาคารมีสิทธิหักเงินในบัญชีของผู้สั่งจ่ายเช็คได้ และหากต่อมาปรากฏว่าเจ้าของเช็คที่แท้จริงมาทวงถามให้ธนาคารใช้เงินแก่ตน ธนาคารก็ไม่ต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายซึ่งเป็นเจ้าของที่แท้จริงอีก เพราะตนหลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามเช็คฉบับนั้นแล้ว

อย่างไรก็ตามหากเป็นกรณีของเช็คขีดคร่อม นอกจากธนาคารต้องใช้เงินตามเช็คให้ครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1009 แล้ว ธนาคารยังต้อง

จ่ายเงินให้ขึ้นไปตามบทบัญญัติการจ่ายเงินตามเช็คขีดคร่อมตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 997 และ มาตรา 998 ด้วย จึงจะอ้างความคุ้มครองได้³³

3.2.3.3 ระดับความระมัดระวังของผู้ใช้เงินตามตัวเงินที่ให้ผู้เงิน แก่ผู้ถือ เปรียบเทียบกับการใช้เงินตามตัวชนิดระบุชื่อผู้รับเงิน

หากพิจารณาบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แล้ว จะพบว่า มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับความระมัดระวังของผู้ใช้เงินตามตัวเงินดังนี้

มาตรา 949 บัญญัติว่า “ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา 1009 บุคคลผู้ใช้เงินในเวลาอันถึงกำหนดยอมเป็นอันหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ เว้นแต่ตนจะทำการฉ้อฉลหรือมีความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง อนึ่งบุคคลซึ่งกล่าวนี้จำเป็นต้องพิสูจน์ให้เห็นจริงว่าได้มีการสลักหลังติดต่อกันเรียบร้อยไม่ขาดสาย แต่ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ลายมือชื่อของเหล่าผู้สลักหลัง”

มาตรา 1009 บัญญัติว่า “ถ้ามีผู้นำตัวเงินชนิดจะพึงใช้เงินตามเขาสั่งเมื่อทวงถามมาเบิกต่อธนาคารใด และธนาคารนั้นได้ใช้เงินให้ไปตามทางคำปกติโดยสุจริต และปราศจากประมาทเลินเล่อไซ้ร้ ท่านว่าธนาคารไม่มีหน้าที่จะต้องนำสืบว่าการสลักหลังของผู้รับเงิน หรือการสลักหลังในภายหลังรายใดๆ ได้ทำไปด้วยอาศัยรับมอบอำนาจแต่บุคคลซึ่งอ้างเอาเป็นเจ้าของคำสั่งสลักหลังนั้นและถึงแม้ว่ารายการสลักหลังนั้นจะเป็นสลักหลังปลอมหรือปราศจากอำนาจก็ตาม ท่านให้ถือว่าธนาคารได้ใช้เงินไปถูกระียบ”

มาตรา 997 วรรคท้าย บัญญัติว่า “แต่หากเช็คใดเขานำยื่นเพื่อใช้เงิน และเมื่อยื่นไม่ปรากฏว่าเป็นเช็คขีดคร่อมก็ดี หรือไม่ปรากฏว่ามีรอยขีดคร่อมอันได้ลบล้างหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมเป็นประการอื่นนอกจากที่ได้อนุญาตไว้โดยกฎหมายก็ดี เช็คเช่นนี้ถ้าธนาคารใดใช้เงินไปโดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อ ท่านว่าธนาคารนั้นไม่ต้องรับผิดชอบหรือต้องมีหน้าที่รับใช้เงินอย่างไรๆ”

มาตรา 1000 “ธนาคารใดได้รับเงินไว้เพื่อผู้เคยค้าของตนโดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อ อันเป็นเงินเขาใช้ให้ตามเช็คขีดคร่อมทั่วไปก็ดี เช็คขีดคร่อมเฉพาะให้แก่นักดี หากปรากฏว่าผู้เคยค้านั้นไม่มีสิทธิหรือมีสิทธิเพียงอย่างบกพร่องในเช็คนั้นไซ้ร้ ท่านว่าเพียงแต่เหตุที่ได้รับเงินไว้หาทำให้ธนาคารนั้นต้องรับผิดชอบต่อผู้เป็นเจ้าของอันแท้จริงแห่งเช็คนั้นแต่อย่างหนึ่งอย่างใดไม่”

³³ โฟทურიย์ คงสมบุญ, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 397.

จากบทบัญญัติต่างๆที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า การที่ผู้ใช้จ่ายเงินเข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรงอำนาจจะทำให้ผู้ใช้จ่ายเงินหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ ผู้ใช้จ่ายเงินจำเป็นที่จะต้องมีความระมัดระวังในการใช้เงิน กล่าวคือ ได้เข้าใช้เงินไปโดยสุจริต และปราศจากประมาทเลินเล่อ

คำว่า “โดยสุจริต” (good faith) มีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 540/2490 วางแนวไว้ว่า หมายความว่า หมายความว่ามีความแต่เพียงว่ามีได้รู้เท่าถึงการที่ไม่มีสิทธิหรือความบกพร่องแห่งสิทธิ

ส่วนคำว่า “ประมาทเลินเล่อ” (negligence) น่าจะหมายถึงการกระทำโดยไม่ตั้งใจ แต่มิได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรที่จะต้อง³⁴

อย่างไรก็ตามจากบทบัญญัติดังกล่าว และจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกา อาจสรุปถึงความระมัดระวังของผู้ใช้จ่ายเงินได้ดังนี้

1. ผู้ใช้จ่ายเงินต้องตรวจสอบลักษณะโดยรวมของตัวเงินนั้นก่อนทั้งในกรณีของตัวเงินชนิดระบุชื่อ และตัวเงินชนิดผู้ถือ เช่น ตรวจสอบว่าตัวเงินนั้นมีรายการที่กฎหมายกำหนดครบถ้วนที่จะเป็นตัวเงินที่สมบูรณ์หรือไม่ ตรวจสอบการขีดคร่อมเช็คถูกต้องหรือไม่ ตรวจสอบว่ามีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงตัวเงินนั้นหรือไม่ เป็นต้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5250/2533 เช็คผู้ถือมีรายการครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว แม้จะมีข้อความอื่นบันทึกไว้ด้านหลังเช็คและถูกขีดฆ่าก่อนที่โจทก์ได้รับมา ข้อความดังกล่าวก็หาไม่ผลกระทบต่อเช็คไม่ และถือไม่ได้ว่าโจทก์ได้เช็คมาโดยสุจริต หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

โจทก์เป็นธนาคารได้รับเช็คจากลูกค้าเพื่อชำระหนี้ตามปกติทางการค้า หากจำเป็นต้องมีหน้าที่ตรวจสอบถึงที่มาหรือฐานะของผู้สั่งจ่ายเช็คไม่ จึงถือไม่ได้ว่าโจทก์คบคิดกับลูกค้าฉ้อฉลจำเลย จำเลยต้องรับผิดชอบในความในเช็คต่อโจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6503/2528 แม้เช็คพิพาทจะมี ส. หุ้นส่วนผู้จัดการของโจทก์ลงชื่อสลักหลังเช็คและประทับตราสำคัญของโจทก์ แต่หุ้นส่วนอีกคนหนึ่งไม่ได้ลงชื่อด้วยตามข้อบังคับ จึงถือไม่ได้ว่า ส. เป็นผู้แทนกระทำการแทนโจทก์ การสลักหลังเช็คดังกล่าวย่อมไม่ผูกพันโจทก์ โจทก์จึงยังเป็นผู้ทรงเช็คโดยชอบด้วยกฎหมายและมีอำนาจฟ้อง

เช็คพิพาทเป็นเช็คขีดคร่อมมีคำว่า “เปลี่ยนมือไม่ได้” แม้จะมีได้ขีดฆ่าคำว่า “จ่ายตามคำสั่งของห้างหุ้นส่วนจำกัดจตุรมิตรก่อสร้าง (โจทก์)” ออก ก็แสดงว่าผู้สั่งจ่ายต้องการให้นำเช็คเข้าบัญชีของโจทก์เท่านั้น ไม่ให้จ่ายตามคำสั่งของโจทก์ต่อไป

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 398.

คำว่า “เคซี เปียออลลี” มีความหมายทำนองเดียวกับ “เปลี่ยนมือไม่ได้” หรือ “ห้ามเปลี่ยนมือ” ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 995 การที่จำเลยซึ่งเป็นผู้มีวิชาชีพประกอบการธนาคาร เรียกเก็บเงินตามเช็คพิพาทไปเข้าบัญชีของ ส. ผู้รับสัถ์หลัง ทั้งๆที่เช็คพิพาทเป็นเช็คห้ามเปลี่ยนมือ ต้องนำเงินตามเช็คเข้าบัญชีของโจทก์เท่านั้น จะถือว่าจำเลยกระทำโดยปราศจากความประมาทเลินเล่อหาได้ไม่ จึงไม่ได้รับความคุ้มครองจากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1000

2. ผู้ใช้เงินจะต้องพิสูจน์ถึงความเป็นผู้ทรงตัวเงินโดยชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจาก บุคคลผู้มีสิทธิได้รับเงินตามตัวเงินนั้นจะต้องเป็นผู้ทรง ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 904 รวมตลอดถึงผู้สืบสิทธิของผู้ทรง หรือผู้ใช้สิทธิแทนผู้ทรงตามที่ได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อที่ 3.2.2.2 ด้วย โดยวิธีการที่จะพิสูจน์ถึงความเป็นผู้ทรงตัวเงินโดยชอบด้วยกฎหมายนั้น มาตรา 905 กำหนดให้พิสูจน์ถึงการสลักหลังที่ไม่ขาดสายในกรณีที่เป็นตัวเงินชนิดระบุชื่อ ในกรณีที่เป็นตัวเงินชนิดผู้ถือหากผู้ทรงได้ตัวเงินมาโดยสุจริต และไม่ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ก็มีสิทธิในตัวเงินนั้นทันทีโดยไม่ต้องพิจารณาถึงการสลักหลังที่ไม่ขาดสายแต่อย่างใด

คำพิพากษาฎีกาที่ 264/2534 เช็คพิพาทเป็นเช็คสั่งจ่ายให้แก่ผู้ถือ และไม่เข้าข่ายที่จะเป็นตัวเสีย ทั้งมีการสลักหลังไม่ขาดสาย โจทก์เป็นผู้ครอบครองเช็คจึงเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย

3. ตรวจดูลายมือชื่อของผู้สั่งจ่ายว่าเป็นลายมือชื่อที่แท้จริงหรือไม่ ซึ่งหลักการนี้จะใช้สำหรับกรณีที่ผู้ใช้เงินเป็นธนาคาร ทั้งนี้เนื่องจากในขณะที่เปิดบัญชี ผู้เคยค้ากับธนาคารซึ่งเป็นผู้สั่งจ่ายตัวเงินจะต้องมอบตัวอย่างลายมือชื่อของตนไว้ให้กับธนาคาร การที่ธนาคารจ่ายเงินตามเช็คที่มีผู้มาขอเบิกเงินนั้นก็ป็นธุรกิจอย่างหนึ่งของธนาคารซึ่งต้องปฏิบัติอยู่เป็นประจำ ธนาคารผู้มีวิชาชีพดังกล่าวจึงย่อมที่จะมีความชำนาญในการตรวจสอบลายมือชื่อในตัวเงินว่าเป็นลายมือชื่อของผู้สั่งจ่ายหรือไม่ยิ่งกว่าบุคคลธรรมดา ทั้งจะต้องมีความระมัดระวังในการจ่ายเงินตามเช็คยิ่งกว่าวิญญูชนทั่วไป หากธนาคารจ่ายเงินตามเช็คพิพาทให้แก่ผู้นำมาเรียกเก็บเงินไปโดยที่ลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายไม่ใช่ลายมือชื่อที่แท้จริงทั้งที่มีตัวอย่างลายมือชื่อของผู้สั่งจ่ายที่ให้ไว้กับธนาคารแล้วนั้น จึงเป็นการขาดความระมัดระวังของธนาคาร เป็นการกระทำละเมิดและผิดสัญญาฝากทรัพย์ ทั้งนี้ความระมัดระวังดังกล่าวใช้กับทั้งตัวเงินชนิดระบุชื่อและตัวเงินชนิดผู้ถือ

คำพิพากษาฎีกาที่ 6280/2538 จำเลยประกอบธุรกิจธนาคาร การจ่ายเงินตามเช็คที่มีผู้มาขอเบิกเงินเป็นธุรกิจอย่างหนึ่งของจำเลยซึ่งต้องปฏิบัติอยู่เป็นประจำ จำเลยย่อมมีความชำนาญในการตรวจสอบลายมือชื่อในเช็คว่าเป็นลายมือชื่อของผู้สั่งจ่ายหรือไม่ยิ่งกว่าบุคคลธรรมดา ทั้งจำเลยจะต้องมีความระมัดระวังในการจ่ายเงินตามเช็คยิ่งกว่าวิญญูชน

ทุกๆไป การที่จำเลยจ่ายเงินตามเช็คพิพาทให้แก่ผู้นำมาเรียกเก็บเงินไปโดยที่ลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายไม่ใช่ลายมือชื่อโจทก์ทั้งที่มีตัวอย่างลายมือชื่อโจทก์ที่ให้ไว้กับจำเลยก็มีเช็คอีกหลายฉบับที่โจทก์เคยสั่งจ่ายไว้อยู่ที่จำเลย จึงเป็นการขาดความระมัดระวังของจำเลย เป็นการกระทำละเมิดและผิดสัญญาฝากทรัพย์ต่อโจทก์ จำเลยจะยกข้อตกลงยกเว้นความรับผิดชอบตามที่ระบุไว้ในคำขอเปิดบัญชีกระแสรายวันมาอ้างเพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบไม่ได้

การที่เช็คพิพาทซึ่งอยู่ในความครอบครองของโจทก์ตกไปอยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่นจนกระทั่งมีการปลอมลายมือชื่อโจทก์นั้น แสดงว่าโจทก์ละเลยไม่ระมัดระวังในการดูแลรักษาแบบพิมพ์เช็คดังกล่าวอันถือได้ว่าโจทก์มีส่วนก่อให้เกิดความเสียหาย ด้วยการกำหนดค่าเสียหายให้แก่โจทก์เพียงใดนั้นต้องอาศัยพฤติการณ์เป็นประมาท

คำพิพากษากฎีกาที่ 2511/2538 จำเลยจะยกข้อต่อสู้ว่าโจทก์กับจำเลยมีข้อตกลงกันว่าหากโจทก์ผู้ฝากละเลยหรือประมาทเงินเหลือเป็นเหตุให้บุคคลอื่นได้เช็คไปปลอมลายมือชื่อของผู้สั่งจ่าย และธนาคารหลงเชื่อจ่ายเงินตามเช็คปลอมนั้นๆไป ธนาคารไม่ต้องรับผิดชอบต่อผู้ฝากสำหรับเงินจำนวนที่จ่ายไปนั้นขึ้นอ้างเป็นข้อยกเว้นว่าโจทก์ตกอยู่ในฐานะเป็นผู้ต้องตัดบทมิให้ยกข้อลายมือชื่อปลอมขึ้นเป็นข้อต่อสู้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1008 วรรคหนึ่ง ตอนท้ายได้ต่อเมื่อจำเลยได้จ่ายเงินตามเช็คที่มีผู้ปลอมลายมือชื่อของผู้สั่งจ่ายโดยสุจริตและใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้ว มิใช่เป็นการกระทำโดยประมาทเงินเหลืออย่างร้ายแรงและเป็นละเมิด

แม้จำเลยมิได้ให้การต่อสู้ว่าโจทก์ประมาทเงินเหลือจึงต้องร่วมรับผิดชอบด้วย แต่การต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนในมูลละเมิดแก่ฝ่ายผู้เสียหายมากน้อยเพียงใดต้องอาศัยพฤติการณ์เป็นประมาทโดยถือความเสียหายที่เกิดขึ้นว่าฝ่ายใดเป็นผู้ก่อยิ่งหย่อนกว่ากันเพียงไรด้วย

คำพิพากษากฎีกาที่ 2272/2534 กรรมการของบริษัทโจทก์ได้มอบสมุดเช็คของบริษัทให้ ค เก็บไว้ กับให้ ค เป็นผู้กรอกข้อความในเช็คมาให้กรรมการลงนามและทุกสิ้นเดือนธนาคารจำเลยจะส่งสำเนาการ์ด บัญชีให้โจทก์ตรวจสอบซึ่งหากโจทก์ใช้ความระมัดระวังตรวจดูบ้าง โจทก์ย่อมจะทราบว่ามีการปลอมลายมือชื่อกรรมการของโจทก์ลงในเช็คของโจทก์ฉบับแรกไปถอนเงิน เพราะปกติโจทก์จะไม่สั่งจ่ายเช็คเงินสดจำนวนมาก โจทก์จึงเป็นผู้ต้องตัดบทมิให้ยกข้อลายมือชื่อปลอมขึ้นเป็นข้อต่อสู้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1008 วรรคหนึ่งตอนท้าย จำเลยจึงมีสิทธินำจำนวนเงินที่จ่ายตามเช็คทั้ง 8 ฉบับมาลงบัญชีของโจทก์ว่าโจทก์เป็นลูกหนี้จำเลยได้

คำพิพากษากฎีกาที่ 2924/2522 ธนาคารจำเลยเป็นผู้รับฝากเงินเป็นอาชีพโดยหวังผลประโยชน์ในบาเหน็จค่าฝาก หรือจากการเอาเงินฝากของผู้ฝากไป

แสวงหาประโยชน์ได้ มีหน้าที่ตามกฎหมายจะต้องใช้ความระมัดระวังและความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษตรวจสอบลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายว่าเหมือนลายมือชื่อที่ให้ตัวอย่างไว้กับจำเลยหรือไม่ หากเห็นว่าลายมือชื่อสั่งจ่ายในเช็คพิพาทไม่เหมือนตัวอย่างที่ให้ไว้ จำเลยก็ชอบที่จะปฏิเสธการจ่ายเงิน ฉะนั้นการที่จำเลยได้จ่ายหรือหักบัญชีเงินฝากของโจทก์ก็ให้บุคคลอื่นไปจึงถือได้ว่าเป็นความประมาทเลินเล่อของจำเลย จำเลยต้องรับผิดชอบต่อโจทก์

4. ในกรณีที่ธนาคารจะใช้เงินตามตัวเงินชนิดจะพึงใช้เงินตามเขาสั่งเมื่อทวงถาม ธนาคารต้องจ่ายเงินไปตามทางคำปกติด้วย โดยการที่ธนาคารใช้เงินไปในทางคำปกตินี้ เช่น ใช้เงินไปภายในเวลาทำการปกติของธนาคาร ใช้เงินไปในสถานที่ทำการของธนาคาร จ่าย และใช้เงินไปตามกฎ ระเบียบและข้อบังคับของธนาคารที่ยอมรับปฏิบัติกันโดยธนาคารส่วนใหญ่ เป็นต้น

ทั้งนี้ในประเด็นดังกล่าว ศาลอังกฤษได้เคยวินิจฉัยไว้ใน **คดี Baines v. National Provincial Bank Ltd.**³⁵ ซึ่งมีข้อเท็จจริงว่า โจทก์เป็นนักบัญชีประจำธนาคารจำเลย สาขา Harrogate เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 1925 ได้ออกเช็คจำนวน 200 ปอนด์ สั่งจ่าย G.A.Wood แล้วส่งมอบให้แก่ผู้รับเงินก่อน 15.00 น. เล็กน้อย ซึ่งตามเวลาทำการปกติของธนาคารนั้น ธนาคารปิดทำการเวลา 15.00 น. และ Wood ไม่ควรนำเช็คดังกล่าวไปยื่นในเวลานั้น และธนาคารก็ได้ยอมรับว่าได้จ่ายเงินไปในเวลา 15.50 น. ต่อมาโจทก์จะรับการจ่ายเงิน เข้าวันรุ่งขึ้นจึงให้ลูกชายไประงับการจ่ายเงิน แต่ธนาคารได้จ่ายเงินให้แก่ผู้นำเช็คมาขึ้นเรียบร้อยแล้วและหักบัญชีของเขาไปแล้วเช่นกัน เขาจึงได้ฟ้องการกระทำดังกล่าวเป็นคดีเพื่อเรียกค่าเสียหายในประเด็นว่า ธนาคารไม่มีสิทธิจ่ายเงินภายหลังจากเวลาที่ธนาคารปิดทำการแล้ว การที่ธนาคารจ่ายเงินไปนั้นเท่ากับทำผิดหน้าที่ในฐานะที่เขานักการธนาคาร

ศาลได้ตัดสินว่า ธนาคารมีสิทธิระงับการใดๆกับเช็คภายในช่วงเวลาของการดำเนินธุรกิจที่เหมาะสมหลังจากหมดเวลาทำการของธนาคาร การจ่ายเงินตามเช็คจึงเป็นการกระทำที่อยู่ภายในของเขตแห่งสิทธิที่จะกระทำได้ โดยผู้พิพากษาในคดีดังกล่าวได้กล่าวไว้ในคำตัดสินว่า ช่วงเวลาทำการของธนาคารก็เพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงานของธนาคารโดยเฉพาะช่วงเวลาปิดทำการนั้นเป็นปัญหาใหญ่ซึ่งไม่ได้ถูกยกขึ้นในที่นี้ ข้อต่อสู้ของจำเลยที่ว่าเขามีสิทธิที่จะดำเนินการเกี่ยวกับเช็คภายในช่วงเวลาที่เหมาะสมหลังเวลาธนาคารปิดทำการนั้น ไม่ใช่เพราะเขาไม่สุจริต แต่เป็นเพราะต้องดำเนินการตามเช็ค คือการจ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงเช็คให้เรียบร้อย คำฟ้องของโจทก์จึงตกไป เพราะทางปฏิบัติ เกือบเป็นไปไม่ได้ที่งานเคาเตอร์

³⁵ Lord Chorley, Leading Cases in the Law of Banking, 4 th ed. (London: Sweet&Maxwell, 1977), pp. 62-65.

ธนาคารจะเสร็จในเวลาประตู่ธนาคารปิด และบ่อยครั้งที่ต้องใช้เวลาประมาณ 15 นาทีหรือยาวกว่านั้นเพื่อดำเนินการให้แก่ลูกค้าคนสุดท้ายให้เสร็จสิ้น ชั่วโงมทำการปกติของธนาคารจึงขึ้นอยู่กับว่าสภาวะแวดล้อมเป็นเหตุเป็นผลเพียงใด จึงไม่สามารถกำหนดได้แน่ชัดว่าควรเป็นเวลาใด แต่ทั้งนี้ช่วงเวลาทำการปกติของธนาคารที่สามารถยืดออกไปได้ดังกล่าวก็ไม่ควรที่จะยืดออกไปมาก โดยไม่สมเหตุสมผล เช่น เป็นไปไม่ได้ที่ธนาคารจะจ่ายเช็คในเวลาเที่ยงคืนแล้วบอกว่าเป็นชั่วโงมทำการของธนาคารตามปกติ

จากที่กล่าวมา จะเห็นว่าระดับความระมัดระวังของผู้ใช้เงินตามตัวเงินในกรณีที่เป็นตัวเงินชนิดระบุชื่อ และตัวเงินชนิดผู้ถือนั้น ต่างกันตรงที่ตัวเงินชนิดระบุชื่ออาจต้องใช้ความระมัดระวังเพิ่มขึ้นในการตรวจสอบถึงการสลักหลังที่ไม่ขาดสาย โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้จ่ายเป็นธนาคาร

3.2.3.4 กำหนดเวลายื่นตัวให้ใช้เงิน และกรณีตัวเงินไม่ลงวันที่ที่ตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน

บทบัญญัติมาตรา 941 บัญญัติว่า “อันตัวแลกเงินนั้น ย่อมจะพึงใช้เงินในวันถึงกำหนดและถึงกำหนดวันใด ผู้ทรงต้องนำตัวเงินไปยื่นเพื่อให้ใช้เงินในวันนั้น”

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า เมื่อถึงกำหนดให้ใช้เงินตามตัวเงิน ผู้ทรงจึงจะมีสิทธินำตัวเงินไปยื่นแก่ผู้ใช้เงินเพื่อให้ผู้ใช้เงินนั้นชำระเงินตามจำนวนที่ปรากฏในตัวนั้นให้แก่ตน และเนื่องจากการกำหนดให้ใช้เงินตามตัวเงินนี้ได้กำหนดไว้เพื่อประโยชน์ของคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย โดยในกรณีของผู้ทรงตัวเงิน หากตัวเงินได้มีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ ผู้ทรงก็ย่อมหวังประโยชน์จากดอกเบี้ยตามตัวเงินดังกล่าวซึ่งหากลูกหนี้ตามตัวสามารถขอเข้าใช้เงินตามตัวเงินก่อนที่ตัวถึงกำหนดชำระได้นั้นก็จะทำให้ผู้ทรงสูญเสียประโยชน์จากการที่จะได้รับดอกเบี้ยในจำนวนที่มากขึ้นไป ผู้ใช้เงินซึ่งเป็นลูกหนี้จึงจะบังคับให้ผู้ทรงรับชำระหนี้ก่อนกำหนดโดยที่เขาไม่สมัครใจไม่ได้ ดังนั้นมาตรา 942 จึงบัญญัติว่าผู้ใช้เงินจะบังคับให้ผู้ทรงตัวแลกเงินรับเงินใช้ก่อนตัวเงินถึงกำหนดไม่ได้ และหากผู้ใช้เงินได้เข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรงก่อนเวลาตัวเงินถึงกำหนดให้ใช้เงิน ผู้ใช้เงินก็ย่อมที่จะต้องเสี่ยงเคราะห์เอง โดยอาจจะต้องจ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงตัวเงินที่แท้จริงซ้ำอีกครั้งหนึ่งด้วยเหตุที่ตนชำระหนี้ไม่ถูกต้องนั่นเอง

นอกจากนี้กฎหมายยังได้กำหนดว่าห้ามมิให้ผู้ทรงให้วันผ่อนแก่ผู้จ่าย มิฉะนั้นก็จะสิ้นสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาแก่คู่สัญญาคนก่อนๆที่ไม่ได้ตกลงในการผ่อนเวลานั้นด้วย ดังจะเห็นจากที่กฎหมายได้กำหนดไว้ในมาตรา 903 และมาตรา 948 ดังนี้

“มาตรา 903 ในการใช้เงินตามตัวเงิน ท่านมิให้ให้วันผ่อน” และ

“มาตรา 948 ถ้าผู้ทรงตัวแลกเงินยอมผ่อนเวลาให้แก่ผู้จ่ายไซ้ ท่านว่าผู้ทรงสิ้นสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาแก่ผู้เป็นคู่สัญญาคนก่อนๆซึ่งมิได้ตกลงในการผ่อนเวลานั้น”

เหตุที่กฎหมายกำหนดไว้เช่นนี้อาจเนื่องมาจาก การที่คู่สัญญาตามตัวเงินนั้นเข้ามาผูกพันตนเป็นลูกหนี้ตามตัวเงิน คู่สัญญาเหล่านั้นควรที่จะได้รู้ถึงกำหนดเวลาแห่งความรับผิดของเขา ซึ่งหากปล่อยให้มีการขยายกำหนดเวลาชำระหนี้กันได้ กำหนดเวลาแห่งความรับผิดของคู่สัญญาเหล่านั้นซึ่งเป็นลูกหนี้ตามตัวเงินก็จะไม่แน่นอนซึ่งอาจทำให้คู่สัญญาที่ไม่ได้ตกลงด้วยในการผ่อนเวลาเสียประโยชน์ได้ เช่นหากเขาคิดจะนำเงินไปลงทุนก็ทำไม่ได้ เนื่องจากต้องเตรียมเงินไว้เผื่อมีการมาไล่เบี้ยเอาจากตน

จากที่กล่าวมาจึงเห็นได้ว่า กำหนดเวลาใช้เงินตามตัวเงินนี้จึงมีความสำคัญมาก

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 909(4) กำหนดให้ตัวแลกเงินต้องมีรายการ “วันถึงกำหนดใช้เงิน” ลงไว้ในตัวแลกเงินนั้นด้วย ส่วนในกรณีของเช็ค นั้น เนื่องจากเช็คเป็นตัวเงินที่ให้มีการใช้เงินเมื่อทวงถาม ดังนั้นมาตรา 988 กฎหมายจึงไม่ได้กำหนดให้เช็คจะต้องมีรายการ “วันถึงกำหนดใช้เงิน” แต่อย่างใด

กำหนดเวลาใช้เงินของตัวเงินนี้ อาจแบ่งพิจารณาได้เป็น 2 กรณี ดังนี้ คือ

1. กรณีที่ตัวเงินมีการกำหนดเวลาขึ้นตัวให้ใช้เงินไว้

ในกรณีของตัวแลกเงิน วันถึงกำหนดใช้เงินตามตัวแลกเงินนั้น กฎหมายกำหนดไว้ในมาตรา 909(4), มาตรา 913, มาตรา 928, มาตรา 943, มาตรา 944 ดังนี้

(1) กรณีที่ตัวเงินกำหนดวันถึงกำหนดใช้เงินไว้เป็นการแน่นอน เช่นนี้หากตัวเงินระบุวันถึงกำหนดใช้เงินไว้เมื่อใดก็ต้องเป็นไปตามนั้น ทั้งนี้ตามมาตรา 913(1)

(2) กรณีที่ตัวเงินกำหนดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็น

มาตรา 944 “อันตัวแลกเงินซึ่งให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นนั้น ท่านว่า ย่อมจะพึงใช้เงินในวันเมื่อขึ้นตัว ทั้งนี้ต้องยื่นให้ใช้เงินภายในกำหนดเวลา ซึ่งบังคับไว้เพื่อการยื่นให้รับรองตัวเงินชนิดให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งภายหลังได้เห็นนั้น”

จากบทบัญญัติดังกล่าว กฎหมายกำหนดไว้ว่าให้ผู้ทรงต้องยื่นตัวให้ใช้เงินภายในกำหนดเวลาซึ่งบังคับไว้เพื่อการยื่นให้รับรองตัวเงินชนิดให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งภายหลังได้เห็น โดยกำหนดเวลาที่บังคับไว้เพื่อการยื่นตัวเงินให้รับรองนี้ กฎหมายกำหนดไว้ในมาตรา 928 คือ ภายใน 6 เดือนนับแต่วันที่ลงในตัวเงิน หรือภายในเวลาช้าเร็วกว่านั้นตามแต่ผู้สั่งจ่ายจะได้ระบุไว้

ดังนั้น จากบทบัญญัติมาตรา 944 ประกอบกับมาตรา 928 จึงอาจกล่าวได้ว่า ผู้ทรงตัวแลกเงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นจะต้องยื่นตัวเพื่อให้ผู้จ่าย หรือผู้รับรองใช้

เงินให้แก่ตนภายใน 6 เดือนนับแต่วันที่ลงมือแลกเงิน และผู้จ่ายหรือผู้รับรองก็ต้องใช้เงินแก่ผู้ทรงในวันที่มีการยื่นตัวนั้นนั่นเอง

(3) กรณีที่ตัวเงินกำหนดให้ใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาอันใดอันหนึ่งนับแต่ได้เห็น

มาตรา 943 “อันการถึงกำหนดแห่งตัวแลกเงินซึ่งสั่งให้ใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาอันใดอันหนึ่งนับแต่วันได้เห็นนั้น ท่านให้กำหนดนับแต่วันรับรองหรือวันคัดค้าน

ถ้าไม่มีคำคัดค้าน และคำรับรองมิได้ลงวัน ท่านให้ถือว่าผู้รับรองได้ให้คำรับรองนั้นในวันท้ายแห่งกำหนดเวลาซึ่งจำกัดไว้ตามกฎหมาย หรือตามสัญญาเพื่อการยื่นตัวนั้น”

จากบทบัญญัติดังกล่าว สามารถแยกพิจารณาวันถึงกำหนดใช้เงินในกรณีตัวเงินกำหนดให้ใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาอันใดอันหนึ่งนับแต่วันได้เห็น ได้ดังนี้

กรณีมีการรับรองตัวแลกเงิน วันถึงกำหนดแห่งตัวแลกเงินให้เริ่มนับตั้งแต่วันที่ผู้จ่ายรับรอง แต่ถ้การรับรองโดยผู้จ่ายมิได้ลงวันที่รับรองไว้ ให้ถือว่าผู้จ่ายให้คำรับรองในวันสุดท้ายของกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้เพื่อยื่นรับรอง หรือตามสัญญาที่กำหนดเวลาไว้สำหรับการยื่นตัวเพื่อรับรอง

ทั้งนี้ กำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับการยื่นตัวเพื่อรับรองคือ ภายใน 6 เดือนนับแต่วันที่ลงมือ หรือภายในเวลาช้าเร็วกว่านั้นตามแต่ผู้สั่งจ่ายจะได้ระบุไว้ตามมาตรา 928 และกำหนดเวลาที่ผู้ทรงต้องนำตัวไปยื่นให้รับรองตามสัญญาก็คือกรณีที่ผู้สั่งจ่ายหรือผู้สลักหลังได้กำหนดเวลาไว้ให้ผู้ทรงนำตัวไปยื่นให้ผู้จ่ายรับรองตามมาตรา 927 นั่นเอง

กรณีที่ไม่มีกรรับรองและได้มีการทำคัดค้านขึ้น วันถึงกำหนดใช้เงินจะเริ่มนับแต่วันคัดค้าน

ในกรณีของเช็ค มาตรา 988(6) กำหนดให้เช็คต้องมีรายการ “วันและสถานที่ออกเช็ค” และถือว่าวันที่ลงมือในเช็คดังกล่าวนั้นเป็นวันที่เช็คถึงกำหนดใช้เงิน เนื่องจากเช็คเป็นตัวเงินชนิดที่ให้ใช้เงินเมื่อทวงถาม กล่าวคือธนาคารจะใช้เงินตามเช็คเมื่อผู้ทรงนำเช็คมาทวงถามเท่านั้น ดังนั้นผู้ทรงจึงจะทวงถามให้ธนาคารใช้เงินให้แก่ตนได้ก็ต่อเมื่อถึงวันที่ที่ลงมือในเช็คหรือวันที่มีการออกเช็คนั่นเอง

กำหนดเวลาที่ผู้ทรงจะยื่นเช็คให้ธนาคารใช้เงินได้นั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 990 ดังนี้ “ผู้ทรงเช็คต้องยื่นเช็คแก่ธนาคารเพื่อให้ใช้เงิน คือว่า ถ้าเป็นเช็คให้ใช้เงินในเมืองเดียวกันกับที่ออกเช็คต้องยื่นภายในเดือนหนึ่งนับแต่วันออกเช็คนั้น ถ้าเป็นเช็คให้ใช้เงินที่อื่นต้องยื่นภายในสามเดือน ถ้ามิฉะนั้นท่านว่าผู้ทรงสิ้น

สิทธิที่จะไต่เบี่ยเอาแก่ผู้สละหลังทั้งปวง ทั้งเสียสิทธิอันมีต่อผู้ส่งจ่ายด้วยเพียงเท่าที่จะเกิดความเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดแก่ผู้ส่งจ่ายเพราะการที่ละเลยเสียไม่ยื่นเช็คคนนั้น

อนึ่งผู้ทรงเช็คซึ่งผู้ส่งจ่ายหลุดพ้นจากความรับผิดชอบไปแล้วนั้น

ท่านให้รับช่วงสิทธิของผู้ส่งจ่ายคนนั้นอันมีต่อธนาคาร”

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า หากเป็นกรณีที่เป็นเช็คให้ใช้เงินในจังหวัดเดียวกันกับสถานที่ออกเช็ค ผู้ทรงเช็คต้องยื่นเช็คแก่ธนาคารเพื่อให้ใช้เงินภายใน 1 เดือนนับแต่วันออกเช็ค แต่หากเป็นกรณีที่เป็นเช็คให้ใช้เงินคนละจังหวัดกับสถานที่ออกเช็ค ผู้ทรงเช็คต้องยื่นเช็คต่อธนาคารเพื่อให้ใช้เงินภายใน 3 เดือนนับแต่วันออกเช็ค มิฉะนั้นผู้ทรงเช็คจะสิ้นสิทธิไต่เบี่ยเอาแก่ผู้สละหลังทั้งปวง และเสียสิทธิที่จะไต่เบี่ยเอาจากผู้ส่งจ่ายเพียงเท่าที่จะเกิดความเสียหายแก่ผู้ส่งจ่ายเพราะการที่ละเลยไม่นำเช็คไปยื่นให้ธนาคารใช้เงินภายในกำหนด ดังนั้นหากผู้ส่งจ่ายไม่เสียหายผู้ส่งจ่ายก็จะเป็นผู้หลุดพ้นความรับผิดชอบ

2. กรณีที่ตัวเงินมิได้ลงวันที่ที่ตัวถึงกำหนดใช้เงินไว้

ในกรณีของตัวแลกเงิน แม้กฎหมายจะถือว่า “วันถึงกำหนดใช้เงิน” เป็นรายการสำคัญที่ต้องมีอยู่ในตัวแลกเงินตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 909(4) แต่กฎหมายก็ไม่ถือว่าหากตัวแลกเงินไม่มีการลงวันถึงกำหนดใช้เงินไว้ในขณะออกตัวแล้วจะทำให้ตัวเงินนั้นเสียไป เพราะกฎหมายได้กำหนดทางแก้ไขไว้ในมาตรา 910 วรรคห้า ดังนี้ “ถ้ามิได้ลงวันออกตัว ท่านว่าผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายคนหนึ่งคนใดทำการโดยสุจริตจะจดวันตามที่ถูกต้องแท้จริงลงก็ได้”

ดังนั้น จากบทบัญญัติดังกล่าวจึงอาจกล่าวได้ว่าแม้ตัวแลกเงินจะไม่ได้มีการลงวันที่ไว้ ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายก็สามารถจดวันที่ถูกต้องแท้จริงลงไปในตัวเงินนั้นได้ หรือหากแม้ในความเป็นจริงแล้ววันที่ผู้ทรงจดลงไปนั้นไม่ใช่วันที่ถูกต้องแท้จริง แต่ผู้ทรงจดลงโดยเข้าใจโดยสุจริตว่าเป็นวันที่ถูกต้องแท้จริง วันที่จดลงไปนั้นก็ใช้ได้และไม่ถือว่าเป็นการปลอมเอกสารแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตามในเรื่องของการลงวันที่ออกตัวแลกเงินตามมาตรา 910 มีข้อน่าพิจารณาดังต่อไปนี้ คือ

ในกรณีที่ผู้ส่งจ่ายลงวันออกตัวผิดไปจากวันออกตัวที่แท้จริงด้วยขอให้ผู้ส่งจ่ายแก้ไขวันที่ให้ถูกต้องได้ มิฉะนั้นก็ต้องยอมรับเอาวันที่ผู้ส่งจ่ายลงผิดไปนั้น และหากมีการโอนตัวเงินต่อๆมา ผู้ทรงที่ได้รับโอนตัวเงินนั้นก็ต้องบังคับตามวันที่ที่ลงไว้เสมือนเป็นวันที่ถูกต้องแท้จริง ผู้ทรงที่รับโอนมานั้นจะแก้ไขวันที่ในตัวเงินไม่ได้ เพราะไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ ถ้ามีการแก้ไขวันที่ในตัวเงินดังกล่าวถือเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญ หากไม่ได้รับความยินยอมจากผู้ต้องรับผิดชอบตามตัวเงินทุกคน ตัวเงินนั้นย่อมเสียไป ตามมาตรา 1007

กรณีที่ผู้ทรงตัวเงินจตุวันออกตัวผิดด้วยความพลั้งเผลอหรือเจตนาให้ผิดไป เช่นนี้ถือว่าผู้ทรงจตุวันออกตัวโดยไม่สุจริต วันที่จตุลงในตัวเงินนั้นย่อมไม่มีผลใช้บังคับ ถ้าต่อมาผู้ทรงคนเดิมจตุวันลงใหม่โดยสุจริต ตัวแลกเงินนั้นน่าจะใช้ได้และยอมทำให้วันที่จตุลงใหม่โดยสุจริตนี้มีผลใช้บังคับได้ และไม่ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความแต่อย่างใด เนื่องจากวันเดิมที่จตุลงไว้แล้วยังไม่มีผลใช้บังคับ

ส่วนในกรณีของเช็คนั้น แม้มาตรา 988 จะไม่ได้กำหนดให้ต้องมีรายการ “วันถึงกำหนดใช้เงิน” อย่างเช่นในกรณีของตัวแลกเงิน แต่กฎหมายก็ได้กำหนดให้ต้องมี “วันที่ออกเช็ค” ซึ่งเป็นวันที่เช็คถึงกำหนดใช้เงินเป็นรายการที่อยู่ในเช็ค และมาตรา 989 ก็ได้ให้นำบทบัญญัติมาตรา 910 ในเรื่องตัวแลกเงินมาใช้กับเช็คด้วย ดังนั้นหากเช็คไม่ได้มีลงวันที่ออกเช็คไว้ ผลจึงเป็นเช่นเดียวกับกรณีที่ตัวแลกเงินไม่ได้ลงวันที่ถึงกำหนดใช้เงินไว้ กล่าวคือ ผู้ทรงเช็คโดยชอบด้วยกฎหมายที่ทำการโดยสุจริตสามารถจตุวันที่ถูกต้องแท้จริงลงในเช็คได้นั่นเอง

3.2.3.5 ผลของการใช้เงินตามตัวที่มีต่อผู้เข้าใช้เงินและต่อผู้รับเงิน

ในเรื่องผลของการใช้เงินตามตัวเงินนี้ มีบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่เกี่ยวข้องได้แก่

มาตรา 949 “ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา 1009 บุคคลผู้ใช้เงินในเวลาถึงกำหนดยอมเป็นอันหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ เว้นแต่ตนจะได้ทำการซื้อลดหรือมีความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง อนึ่งบุคคลซึ่งกล่าวนี้จำเป็นต้องพิสูจน์ให้เห็นจริงว่าได้มีการสลักหลังติดต่อกันเรียบร้อยไม่ขาดสาย แต่ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ลายมือชื่อของเหล่าผู้สลักหลัง”

มาตรา 1009 “ถ้ามีผู้นำตัวเงินชนิดจะพึงใช้เงินตามเขาสั่งเมื่อทวงถามมาเบิกต่อธนาคารใด และธนาคารนั้นได้ใช้เงินให้ไปตามทางค้าปกติโดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อไซ้รู้ ท่านว่าธนาคารไม่มีหน้าที่จะต้องนำสืบว่าการสลักหลังของผู้รับเงินหรือการสลักหลังในภายหลังรายใดๆได้ทำไปด้วยอาศัยรับมอบอำนาจแต่บุคคลซึ่งอ้างเอาเป็นเจ้าของคำสั่งหลังนั้นและถึงแม้ว่ารายการสลักหลังนั้นจะเป็นสลักหลังปลอมหรือปราศจากอำนาจก็ตาม ท่านให้ถือว่าธนาคารได้ใช้เงินไปถูกระเบียบ”

จากบทบัญญัตินี้ดังกล่าว เมื่อผู้ใช้เงินได้เข้าใช้เงินถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของการใช้เงินแล้ว ย่อมก่อให้เกิดผลต่อผู้เข้าใช้เงิน และต่อผู้รับเงินดังนี้ คือ

ในด้านของผู้ใช้เงิน กรณีของตัวแลกเงิน หากพิจารณาตามมาตรา 949 แล้ว บทบัญญัตินี้ดังกล่าวกำหนดให้ผู้ใช้เงินที่เข้าใช้เงินไปตามหลักเกณฑ์การใช้เงินดังที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 3.2.3.2 เป็นอันหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ

และกรณีของเช็ค และตัวแลกเงินชนิดที่ให้ผู้รับเงินเมื่อทวงถามที่ธนาคารเป็นผู้ใช้เงิน มาตรา 1009 บัญญัติว่า ให้ถือว่ากรณีที่ธนาคารได้เข้าใช้เงินตามเช็คและตัว

แลกเงินชนิดที่[†]ให้ใช้เงินเมื่อทวงถามโดยถูกต้องตามหลักเกณฑ์การใช้เงินแล้วเป็นการใช้เงินไปโดยถูกระเบียบ ซึ่งส่งผลให้ธนาคารสามารถหักเงินในบัญชีของผู้ส่งจ่ายได้ และธนาคารก็เป็นอันหลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามตัวเงิน

ในด้านของผู้รับเงินนั้น เมื่อผู้[†]ใช้เงินได้เข้าใช้เงินถูกต้องตามหลักเกณฑ์แล้ว ย่อมทำให้ผู้รับเงินได้รับชำระหนี้ตามตัวเงิน ทำให้หนี้ตามตัวเงินนั้นระงับไปเนื่องจากมีการใช้เงินตามตัว และส่งผลให้หนี้เดิมระงับไปอีกด้วยดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 321 วรรคสาม

อย่างไรก็ตามมีข้อน่าพิจารณาว่า หากเป็นกรณีที่ผู้ส่งจ่ายออกตัวแลกเงินให้แก่ผู้รับเงิน ต่อมาเมื่อบุคคลคนหนึ่งมาข่มขู่ผู้รับเงินให้โอนตัวให้แก่ตน ผู้รับเงินจึงต้องโอนตัวเงินนั้นให้แก่ผู้ข่มขู่โดยไม่สมัครใจ และผู้ที่ข่มขู่ก็ได้ทำการโอนให้แก่บุคคลซึ่งสุจริตอีกทอดหนึ่ง บุคคลที่สุจริตนั้นจึงได้นำตัวเงินดังกล่าวไปยื่นให้แก่ผู้[†]ใช้เงินเมื่อตัวถึงกำหนด และผู้[†]ใช้เงินได้ใช้เงินไปตามหลักเกณฑ์การใช้เงินซึ่งทำให้ตนหลุดพ้นจากความรับผิดชอบแล้ว เช่นนี้ผู้ที่ถูกข่มขู่จะเรียกให้ผู้[†]ได้รับผิดต่อตนได้บ้าง

กรณีดังกล่าวเห็นว่าแม้ว่าผู้ถูกข่มขู่ไม่สามารถเรียกร้องให้ผู้[†]ใช้เงินต้องรับผิดชอบต่อตนได้อีกตามมาตรา 949 และไม่สามารถเรียกร้องจากผู้ส่งจ่ายได้ เพราะตัวเงินได้มีการใช้เงินไปแล้วทำให้หนี้ตามตัวเงินระงับ และไม่สามารถเรียกร้องจากผู้รับโอนตัวเงินมาจากผู้ถูกข่มขู่ได้เพราะผู้รับโอนดังกล่าวรับโอนมาโดยสุจริต แต่ผู้ที่ถูกข่มขู่สามารถเรียกร้องเอาจากผู้[†]ที่ข่มขู่ตนได้ในฐานะลามิควรได้ เนื่องจากผู้ข่มขู่เป็นบุคคลซึ่งได้ตัวเงินนั้นมาโดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 406 ดังนี้ “บุคคลใดได้มาซึ่งทรัพย์สินใดเพราะการที่บุคคลอีกคนหนึ่งกระทำเพื่อชำระหนี้ก็ดี หรือได้มาด้วยประการอื่นก็ดี โดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้ และเป็นทางให้บุคคลอีกคนหนึ่งนั้นเสียเปรียบไซ้ ท่านว่าบุคคลนั้นจำต้องคืนทรัพย์สินให้แก่เขา อนึ่งการรับสภาพหนี้สินว่ามีอยู่หรือหาไม่นั้น ท่านก็ให้ถือว่าเป็นการกระทำเพื่อชำระหนี้ด้วย

บทบัญญัติอันนี้ท่านให้ใช้บังคับตลอดถึงกรณีที่[†]ได้ทรัพย์สินมาเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมิได้มีได้เป็นขึ้น หรือเป็นเหตุที่ได้สิ้นสุดไปเสียก่อนแล้วนั้นด้วย”

นอกจากนี้แล้วหากเป็นกรณีที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินตามเช็คให้มีจำนวนสูงขึ้นซึ่งเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญตามมาตรา 1007 โดยการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นไม่ประจักษ์ และธนาคารก็ได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทวงไปโดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อแล้ว ธนาคารจะสามารถหักเงินจากบัญชีของผู้ส่งจ่ายซึ่งเป็นผู้เคยค้ากับธนาคารได้หรือไม่นั้น เห็นว่ากรณีที่ธนาคารไม่ได้ลงลายมือชื่อในตัวเงิน ธนาคารย่อมไม่ได้เป็นผู้สัญญา

ตามตัว ดังนั้นการจะหักบัญชีของผู้เคี้ยวได้หรือไม่จะต้องเป็นไปตามสัญญาฝากทรัพย์ มิใช่เรื่องคู่สัญญาในตัวเงินแต่อย่างใด

ในกรณีดังกล่าวนี้การที่มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขจำนวนเงินที่ส่งจ่ายตามเช็คให้สูงขึ้นโดยที่ผู้ส่งจ่ายไม่ทราบ และก็ได้ละเลยในการระมัดระวังที่จะไม่ให้มีการปลอมเช็คคืนั้น และธนาคารก็ได้ใช้เงินไปตามเช็คที่มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขนั้นแล้วโดยสุจริต และมิได้ประมาทเลินเล่อ เมื่อทั้งผู้ส่งจ่ายซึ่งเป็นผู้เคี้ยวกับธนาคารและธนาคารที่ได้จ่ายเงินตามเช็คไปนั้นต่างฝ่ายต่างสุจริต ธนาคารจึงสามารถเรียกร้องให้ผู้ส่งจ่ายต้องรับผิดชอบตามจำนวนเงินที่ปลอมแปลงไม่ได้ จะเรียกได้แต่เฉพาะจำนวนเงินเดิมตามเช็คซึ่งเป็นจำนวนก่อนการแก้ไขเท่านั้น โดยอนุโลมถือได้ว่าสิทธิของธนาคารต่อผู้เคี้ยวที่ส่งจ่ายเป็นเสมือนผู้ทรงต่อผู้ต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้น ส่วนจำนวนเงินที่จ่ายเกินไปซึ่งธนาคารเรียกจากผู้ส่งจ่ายไม่ได้ ไม่ใช่เป็นการที่ธนาคารจ่ายเงินเกินไปโดยสมัครใจ ธนาคารจึงสามารถเรียกคืนเอาจากผู้ทรงที่นำเช็คมาเบิกเงินไปได้ในฐานะลาภมิควรได้ เพราะผู้ทรงไม่มีสิทธิที่จะได้เงินจำนวนนั้นไป ส่วนที่เกินจึงเป็นการรับไว้โดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้นั่นเอง ซึ่งหากนำมาเปรียบเทียบกับมาตรา 1007 ก็มีความหมายเหมือนกัน คือ ผู้ส่งจ่ายไม่ได้รู้เรื่องด้วยแม้ว่าจะไม่ได้รู้เห็นยินยอม ไม่ได้เป็นผู้แก้ไขจำนวนเงินในตัว ผู้ทรงจึงมีสิทธิเพียงเท่าที่มีข้อความเดิมในกรณีที่มีการแก้ไขไม่ประจักษ์ ดังนั้น การที่ธนาคารจ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงไปเกินกว่าจำนวนเงินนั้นเป็นเรื่องที่ผู้ทรงได้ลาภออกขึ้นเพราะการนั้น โดยไม่มีมูลหนี้อันจะอ้างได้ตามกฎหมาย จึงเป็นลาภมิควรได้ที่ต้องคืนเงินที่ได้รับมาให้แก่ธนาคารไปนั่นเอง

คำพิพากษาฎีกาที่ 1637/2525 ผู้ส่งจ่ายออกเช็คล่วงหน้าสั่งธนาคารโจทก์จ่ายเงินจำนวนหนึ่งแก่ ข ต่อมาได้มีการแก้ไขจำนวนเงินในเช็คให้สูงขึ้น แล้ว ส ได้นำเช็คดังกล่าวมามอบให้ธนาคารจำเลยเพื่อเป็นประกันหนี้เบิกเงินเกินบัญชีของ ส ครั้งเช็คถึงกำหนดจำเลยได้เรียกเก็บเงินจากโจทก์หักล้างหนี้ของ ส ต่อมาผู้ส่งจ่ายทราบจึงเรียกเงินคืนจากโจทก์ โจทก์ได้จ่ายเงินจำนวนที่ถูกแก้ไขให้สูงขึ้นแก่ผู้ส่งจ่ายแล้วมาฟ้องเรียกคืนจากจำเลย ดังนี้ เมื่อการแก้ไขเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่าจึงเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่ไม่ประจักษ์ในข้อสำคัญ เมื่อผู้ส่งจ่ายไม่ได้รู้เห็นยินยอมในการแก้ไขด้วย จำเลยผู้ทรงเช็คย่อมมีสิทธิบังคับการใช้เงินตามเช็คได้เพียงจำนวนเงินเดิมก่อนมีการแก้ไขเท่านั้น จำนวนที่เกินเป็นการรับไว้โดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้ เมื่อโจทก์มิได้จ่ายเงินให้จำเลยรับไปตามอำเภอใจ แต่จ่ายไปโดยเชื่อว่าผู้ส่งจ่ายออกเช็คส่งจ่ายเงินตามจำนวนที่แก้ไข จำเลยจึงต้องคืนเงินส่วนที่รับเกินมาแก่โจทก์พร้อมดอกเบี้ยนับแต่วันที่โจทก์แจ้งให้ทราบ

แม้ผู้ส่งจ่ายเขียนเช็คเว้นช่องว่างหน้าตัวเลขและตัวหนังสือจำนวนเงินไว้มาก เป็นเหตุให้มีการเพิ่มเติมจำนวนเงินได้ง่าย แต่จำนวนเงินส่วนเกินที่จำเลยรับก็

เป็นการรับไว้โดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้ หากจำเลยได้รับความเสียหายจากความประมาทเลินเล่อของผู้สั่งจ่ายอย่างไรก็เป็นเรื่องที่จำเลยจะต้องว่ากล่าวเอาแก่ผู้สั่งจ่าย

คำพิพากษาฎีกาที่ 1845/2524 **เช็คพิพาทถูกแก้ไข**

เปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญเกี่ยวกับจำนวนเงินให้เพิ่มมากขึ้นโดยไม่ประจักษ์ และผู้สั่งจ่ายไม่รู้เห็นยินยอมด้วย จำเลยที่ 1 ผู้ทรงโดยชอบยอมมีสิทธิบังคับการชำระเงินจากผู้สั่งจ่ายได้เพียงจำนวนเงินเดิมอันเป็นคำสั่งของผู้สั่งจ่ายเท่านั้น ตามนัยแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 987, 1007 วรรคสอง ส่วนเงินจำนวนที่เกินไปจากนั้นเป็นการรับไว้โดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้

ขณะที่จำเลยที่ 1 นำเช็คพิพาทมาเรียกเก็บเงินจากธนาคารโจทก์ การแก้ไขไม่ประจักษ์ และธนาคารโจทก์เชื่อว่าผู้สั่งจ่ายออกเช็คสั่งจ่ายเงินจากบัญชีตามจำนวนที่มีการแก้ไข ธนาคารโจทก์มิได้จ่ายเงินให้จำเลยที่ 1 รับไปตามอำเภอใจ จำเลยทั้งสองจึงต้องคืนเงินส่วนที่รับเกินมาให้แก่โจทก์พร้อมด้วยดอกเบี้ยนับแต่วันที่โจทก์แจ้งให้จำเลยทั้งสองทราบ

คำพิพากษาฎีกาที่ 270/2496 ผู้มีเงินฝากในธนาคารได้สั่งให้ธนาคารจ่ายเงินในบัญชีของตนโดยออกเช็ค กรอกจำนวนเงินลงไปจำนวนหนึ่ง ภายหลังปรากฏว่าเช็คฉบับนั้นได้ถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไขจำนวนเงินที่สั่งจ่ายให้มากขึ้นโดยผู้สั่งจ่ายไม่ทราบ และธนาคารได้จ่ายเงินไปตามเช็คที่ถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นแล้ว ดังนี้เมื่อไม่ปรากฏว่าผู้สั่งจ่ายเช็คได้ละเลยในการระมัดระวังที่จะไม่ให้มีการปลอมแปลงเช็คนั้นอย่างไรแล้ว ธนาคารจะเรียกร้องให้ผู้สั่งจ่ายต้องรับผิดชอบตามจำนวนเงินที่ปลอมแปลงนั้นหาได้ไม่ จะเรียกได้แต่เฉพาะจำนวนเงินเดิมแห่งเช็คนั้นเท่านั้นเพราะอาจอนุมูลได้ว่าสิทธิของธนาคารต่อผู้เคยค้าที่สั่งจ่ายเป็นเสมือนผู้ทรงต่อผู้ต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้น

3.2.4 การใช้สิทธิไล่เบี้ยตามตัวเงินที่ให้ชำระเงินแก่ผู้ถือ

เมื่อตัวเงินถึงกำหนดชำระเงินและผู้ทรงนำตัวเงินไปยื่นให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองชำระเงินแล้ว หากบุคคลซึ่งถูกทวงถามให้ชำระเงินดังกล่าวได้เข้าชำระเงินให้แก่ผู้ทรงจนครบถ้วนแล้ว หนี้ตามตัวเงินย่อมเป็นอันระงับ ผู้ทรงตัวเงินไม่มีสิทธิที่จะเรียกร้องให้บุคคลซึ่งลงลายมือชื่อในตัวเงินรับผิดชอบได้อีก แต่หากผู้จ่ายหรือผู้รับรองไม่ยอมชำระเงินให้แก่ผู้ทรง ซึ่งทำให้ตัวเงินนั้นขาดความเชื่อถือ ผู้ทรงย่อมเกิดสิทธิเรียกร้องต่อลูกหนี้ผู้ลงลายมือชื่อไว้ในตัวเงินนั้นเพื่อให้บุคคลเหล่านั้นชำระหนี้ตามตัวเงินให้แก่ตนได้ และหากบุคคลใดได้ชำระเงินให้แก่ผู้ทรงแล้ว บุคคลนั้นย่อมเข้าถือเอาตัวเงินจากผู้ทรงและมีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ผู้ลงลายมือชื่อผูกพันอยู่แล้วก่อนตนร่วมกันรับผิดชอบได้ โดยสิทธิเรียกร้องดังกล่าวนี้เรียกว่า “สิทธิไล่เบี้ย” (Right to recourse)

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ว่าเนื่องจากตัวเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือ เมื่อมีการออกตัวเงินแล้วจึงสามารถโอนต่อไปได้เป็นทอดๆ และผู้ที่ลงลายมือชื่อตามตัวเงินทุกคนต้องมีความรับผิดชอบ ทำให้ตัวเงินนั้นมีคุณธรรมได้ไม่จำกัดจำนวนตามหลัก The Accumulation of Secondary Contract โดยการโอนเปลี่ยนมือทุกครั้งจะเกิดหลัก Secondary of Contract ซึ่งเป็นการเพิ่มจำนวนลูกหนี้ในตัวเงินและลูกหนี้ทุกคนจะต้องร่วมกันรับผิดชอบผู้ทรง โดยที่ผู้สลักหลังแต่ละคนจะอ้างหลักความสัมพันธ์เฉพาะตัวของคู่สัญญา (Privity of Contract) มาเป็นข้อปฏิเสธความรับผิดชอบไม่ได้

ทั้งนี้ความรับผิดชอบของลูกหนี้ตามกฎหมายตัวเงินนั้นได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 967 โดยบทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่รองรับหลักความสัมพันธ์เฉพาะคู่สัญญา (Privity of Contract) หลักความรับผิดชอบชั้นรอง (Secondary of Contract) และหลักการเพิ่มจำนวนลูกหนี้ (The Accumulation of Secondary Contract) ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักสำคัญของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ เพราะหากไม่มีหลักดังกล่าวก็จะไม่สอดคล้องกับความเป็นตราสารเปลี่ยนมือของตัวเงิน ทำให้เจ้าหนี้ตามตัวเงินเกิดความไม่มั่นใจว่าตนจะได้รับชำระหนี้หรือไม่ หรือจะเรียกร้องเอาจากผู้ใด ดังนั้นเมื่อมีบุคคลต้องเข้ามารับผิดชอบต่อตราสารเปลี่ยนมือ บุคคลเหล่านั้นซึ่งเป็นลูกหนี้ตามตัวเงินอันเป็นตราสารเปลี่ยนมือชนิดหนึ่งจึงต้องผูกพันตามหลักดังกล่าวซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้นำมาบัญญัติไว้ในมาตรา 967 ด้วย

อย่างไรก็ตามกฎหมายตัวเงินและกฎหมายตราสารเปลี่ยนมือของต่างประเทศนั้น มีการแบ่งแยกความรับผิดชอบของลูกหนี้ตามตัวเงินออกเป็น 2 ประเภท³⁶ ได้แก่³⁷

1. ความรับผิดชอบแบบลูกหนี้ชั้นต้น (Primary Party) โดยลูกหนี้ที่มีความรับผิดชอบลักษณะนี้ ได้แก่ ผู้รับรอง และผู้ออกตัวสัญญาใช้เงิน ซึ่งบุคคลดังกล่าวเข้ามาทำสัญญาตัวเงินว่าตนจะรับผิดชอบตามตัว ซึ่งลักษณะของคำสัญญาดังกล่าวเป็นคำสัญญาว่าจะรับผิดชอบโดยไม่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหรือวิธีการตามตัว เช่น เมื่อผู้รับรองเข้ามารับรองตัวก็เท่ากับผู้รับรองสัญญาว่าตนจะรับผิดชอบเนื้อความที่ระบุไว้ในตัวโดยไม่มีเงื่อนไข ดังนั้นเมื่อตัวถึงกำหนดแม้ผู้ทรงจะไม่ยื่นตัวให้ผู้รับรองใช้เงินในวันดังกล่าวตามมาตรา 941 ผู้รับรองก็ยังไม่หลุดพ้นความรับผิดชอบ การที่ผู้ทรงไม่ยื่นตัวในวันดังกล่าวก็เปรียบเสมือนเจ้าหนี้ผิดนัด การที่เจ้าหนี้ผิดนัดไม่ได้ทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้แต่อย่างใด เพียงแต่ต้องบังคับตามกฎหมายลักษณะหนี้ เช่น เจ้าหนี้จะเรียกดอกเบี้ยระหว่างที่

³⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 276.

³⁷ สหอน รัตนไพจิตร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตัวเงิน, หน้า 294-295.

ตนผิดนัดไม่ได้ เป็นต้น หรือหากผู้ทรงนำตัวไปยื่นให้ผู้รับรองใช้เงิน หากผู้รับรองไม่ใช้เงินผู้ทรงต้องทำคำคัดค้าน หากผู้ทรงไม่ทำคำคัดค้าน เมื่อจำกัดเวลาในการทำคำคัดค้านได้ล่วงพ้นไป ผู้ทรงยอมสิ้นสิทธิ์โต้แย้งแก่ผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่าย และคู่สัญญาซึ่งต้องรับผิดชอบแต่ผู้รับรอง การที่ผู้รับรองไม่หลุดพ้นจากความรับผิดก็เพราะผู้รับรองเข้ามาสัญญาว่าจะรับผิดชอบตามคำรับรอง ซึ่งเป็นความรับผิดชอบแบบไม่มีเงื่อนไข ซึ่งต่างจากลูกหนี้อื่นซึ่งรับผิดชอบมีเงื่อนไขตามมาตรา 914 ดังนั้น แม้จำกัดเวลาในการทำคำคัดค้านจะล่วงพ้นไปอันทำให้ลูกหนี้บางคนหลุดพ้นจากความรับผิด แต่ผู้ทรงก็ยังสามารถเรียกร้องให้ผู้รับรองรับผิดชอบได้

2. ความรับผิดชอบแบบลูกหนี้ชั้นรอง (Secondary Party) หรือความรับผิดชอบแบบมีเงื่อนไข (By Condition) ลูกหนี้ซึ่งมีความรับผิดชอบลักษณะนี้ ได้แก่ ผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง ผู้รับอาวัล และผู้สอดเข้าทำหน้าที่ โดยในการรับผิดชอบนั้น ลูกหนี้ดังกล่าวเข้ามาสัญญาว่า ตนจะรับผิดชอบเมื่อความในตั๋วเมื่อตัวไม่ได้รับการรับรองหรือไม่ได้รับการใช้เงิน หากผู้ทรงทำถูกต้องตามวิธีการในตัวเรียบร้อยแล้วตามมาตรา 914 ที่ว่าเป็นการรับผิดชอบแบบลูกหนี้ชั้นรองเนื่องจากหากผู้จ่ายใช้เงินแก่ผู้ทรงแล้ว ตนก็ไม่ต้องรับผิดชอบ และที่ว่าเป็นการรับผิดชอบแบบมีเงื่อนไขก็เพราะหากผู้ทรงไม่ทำให้อุบัติถูกต้องตามวิธีการในตัว ตนก็ไม่ต้องรับผิดชอบหรือหลุดพ้นความรับผิด เช่น หากผู้ทรงนำตัวไปยื่นให้ผู้จ่ายใช้เงินและผู้จ่ายบอกปิดไม่ใช้เงินให้ โดยหลักแล้วผู้ทรงต้องทำคำคัดค้านตามมาตรา 960 หากผู้ทรงไม่ทำคำคัดค้านและให้เวลาในการทำคำคัดค้านล่วงพ้นไป ผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังยอมหลุดพ้นจากความรับผิดตามมาตรา 973 วรรคสอง จะเห็นได้ว่าความรับผิดตามตัวจะหลุดพ้นทันทีหากผู้ทรงทำไม่ถูกต้องตามวิธีการในตัว ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นความรับผิดชอบแบบมีเงื่อนไข อันจะต่างจากความรับผิดของผู้รับรองเพราะผู้รับรองนั้นจะหลุดพ้นความรับผิดได้ก็ด้วยกฎหมายลักษณะหนี้เท่านั้น

จากหลักการแบ่งแยกความรับผิดดังกล่าวจึงก่อให้เกิดลักษณะความรับผิดที่แตกต่างจากหลักทั่วไป คือ การที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชั้นรองรับผิดชอบได้นั้นต้องปรากฏว่าตัวเงินขาดความเชื่อถือจากการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงินจากลูกหนี้ชั้นต้นเสียก่อน

ในกรณีของผู้รับรองซึ่งเป็นลูกหนี้ชั้นต้นที่จะต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้นเป็นความรับผิดชอบแบบไม่มีเงื่อนไข ดังนั้น ผู้รับรองจึงต้องรับผิดชอบตามตัวเงินแม้จะไม่มีกรณียื่นตัวเพื่อใช้เงินหรือไม่ได้ทำคำคัดค้านก็ตาม ผู้รับรองต้องรับผิดชอบใช้เงินให้เมื่อตัวถึงกำหนด และหากตัวเงินได้มีการใช้เงินให้แก่ผู้ทรงแล้วไม่ว่าจะโดยผู้ส่งจ่าย หรือผู้สลักหลัง หรือผู้ทรงได้ปลดผู้สลักหลังออกจากความรับผิดแล้ว ผู้รับรองก็ต้องรับผิดชอบเมื่อความในตั๋วเงินนั้นต่อผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังซึ่งหลุดพ้นจากความรับผิดและได้เข้าครอบครองตัวนั้นแล้วด้วย

หลักความรับผิดตามกฎหมายตัวเงินนี้ แม้กฎหมายไทยจะไม่ได้มีบทบัญญัติที่ชัดแจ้งเหมือนกับกฎหมายตัวเงินและกฎหมายตราสารเปลี่ยนมือของต่างประเทศ แต่

หากพิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายตัวเงินและคำพิพากษาศาลฎีกาแล้ว จะเห็นได้ว่าการแบ่งความรับผิดชอบของลูกหนี้ในตัวเงินออกเป็น 2 ประเภทดังที่กล่าวมาแล้วเช่นกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 653/2521 การใช้สิทธิเรียกร้องให้ผู้รับรองรับผิดชอบตามเนื้อความแห่งคำรับรอง ถือเป็นการใช้สิทธิเรียกร้องต่อลูกหนี้ชั้นต้นโดยตรง ไม่ใช่เป็นการใช้สิทธิไล่เบียด การใช้สิทธิไล่เบียดต้องเป็นการใช้สิทธิเรียกร้องต่อผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง และลูกหนี้คนอื่น ๆ

อย่างไรก็ตามในเรื่องของการใช้สิทธิไล่เบียด ที่มีการแบ่งความรับผิดชอบของลูกหนี้ออกเป็น 2 ประเภทดังกล่าวนี้ ก็ยังคงมีความเห็นแตกต่างกันเป็น 2 ทาง ได้แก่

ความเห็นแรก เห็นว่า สิทธิไล่เบียดมีความหมายจำกัดเฉพาะกรณีที่เจ้าหนี้ตามตัวเงินใช้สิทธิเรียกร้องจากลูกหนี้ชั้นรอง หรือลูกหนี้ที่มีความรับผิดชอบเท่ากับลูกหนี้ชั้นรองเท่านั้น ดังนั้น การใช้สิทธิเรียกร้องให้ผู้รับรองรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงิน ซึ่งเป็นการใช้สิทธิเรียกร้องต่อลูกหนี้โดยตรงนั้น จึงไม่ใช่การใช้สิทธิไล่เบียด กรณีจะเป็นการใช้สิทธิไล่เบียดได้ต้องเป็นการใช้สิทธิเรียกร้องต่อผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง และลูกหนี้คนอื่น ๆ เท่านั้น³⁸ ความเห็นนี้มีคำพิพากษาศาลสนับสนุนความเห็น เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 758/2482 การที่ผู้รับเงินฟ้องเรียกเงินจากผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินนั้น ไม่ใช่เป็นการใช้สิทธิไล่เบียด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1222/2517 คดีนี้โจทก์ผู้ทรงใช้สิทธิเรียกร้องโดยตรงกับจำเลยผู้ออกตัว มิได้ใช้สิทธิเรียกร้องกับผู้สลักหลังหรือบุคคลอื่นซึ่งต้องรับผิดชอบตามตัวเงิน การใช้สิทธิเรียกร้องดังกล่าวจึงไม่ใช่การใช้สิทธิไล่เบียดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ความเห็นที่สอง เห็นว่า การใช้สิทธิไล่เบียดนั้น หมายความว่ารวมถึงการเรียกให้ผู้รับรองรับผิดชอบด้วย ในกรณีที่ยื่นตัวให้ผู้รับรองจ่ายเงินแล้ว แต่ผู้รับรองปฏิเสธการจ่ายเงิน ผู้ทรงยอมมีสิทธิเรียกให้ผู้รับรองรับผิดชอบได้อีกโดยร่วมรับผิดชอบกับลูกหนี้คนอื่น ๆ และเรียกว่า “การใช้สิทธิไล่เบียด” ทั้งสิ้น³⁹

ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นที่สอง เนื่องจากหากพิจารณาจากบทบัญญัติมาตรา 959 ที่บัญญัติให้ผู้ทรงตัวแลกเงินใช้สิทธิไล่เบียดเอาแก่ผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่าย และบุคคลอื่นซึ่งต้องรับผิดชอบตามตัวนั้น ประกอบกับบทบัญญัติมาตรา 967 วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติให้ผู้

³⁸ เฉลิม ยงบุญเกิด, ตัวแลกเงิน, (ห้างหุ้นส่วนจำกัดบำรุงสาส์น: พระนคร, 2509), หน้า 117.

³⁹ ไพฑูรย์ คงสมบุญ, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 277. เสาวนีย์ อิศวโรจน์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, หน้า 224.

สั่งจ่าย ผู้รับรอง ผู้สละหลัก หรือผู้รับอาวัลตัวแลกเปลี่ยนต้องร่วมกันรับผิดชอบผู้ทรง และมาตรา 973 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง ซึ่งวางหลักเกณฑ์ไว้ว่าเมื่อกำหนดเวลาต่างๆตาม (1) - (3) ผ่านพ้นไป ผู้ทรงยอมสละสิทธิไต่เบี่ยเอาแก่ผู้สละหลัก ผู้สั่งจ่าย และคู่สัญญาอื่นๆผู้ต้องรับผิดชอบแต่ผู้รับรอง แล้วจึงแสดงให้เห็นว่า ผู้รับรองก็อยู่ในความหมายของคำว่า "บุคคลอื่นๆ หรือคู่สัญญาอื่นๆ" ในกรณีที่ผู้ทรงจะใช้สิทธิไต่เบี่ยได้นั้นเอง

3.2.4.1 หลักเกณฑ์และเงื่อนไขการใช้สิทธิไต่เบี่ย

เมื่อตัวเงินฉบับใดถึงกำหนดใช้เงินแล้ว ในเบื้องต้นผู้ทรงยอมมีสิทธินำตัวเงินนั้นไปยื่นทวงถามให้ผู้ที่มีหน้าที่ใช้เงินซึ่งเป็นลูกหนี้ตามตัวเงินให้แก้ตนได้ โดยหากเป็นกรณีของตัวแลกเปลี่ยน ผู้ทรงยอมมีสิทธินำตัวไปยื่นทวงถามให้ผู้ที่มีหน้าที่ใช้เงินตามตัวอันได้แก่ ผู้จ่าย หรือผู้รับรองใช้หนี้ให้แก้ตนได้ ทั้งนี้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 941 ว่า "อันตัวแลกเปลี่ยนนั้น ย่อมจะพึงใช้เงินในวันถึงกำหนดและถึงกำหนดวันใด ผู้ทรงต้องนำตัวเงินไปยื่นเพื่อให้ใช้เงินในวันนั้น" ส่วนในกรณีของเช็คนั้น เนื่องจากเช็คเป็นตัวเงินที่ให้ใช้เงินเมื่อทวงถาม จึงไม่มีวันถึงกำหนดใช้เงิน แต่หากถึงวันที่ที่ลงไว้ในเช็คซึ่งเป็นวันออกเช็คแล้ว ผู้ทรงยอมมีสิทธินำเช็คไปทวงถามให้ใช้เงินได้ โดยผู้ทรงเช็คต้องนำเช็คฉบับนั้นไปยื่นต่อธนาคารซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่ใช้เงินเพื่อให้ใช้เงินให้แก้ตน และเมื่อผู้ใช้เงินได้เข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรงตัวเงินโดยครบถ้วนแล้ว หนี้ตามตัวเงินนั้นย่อมเป็นอันระงับลง ผู้ทรงยอมไม่มีสิทธิใดๆที่จะเรียกให้ลูกหนี้ตามตัวเงินต้องรับผิดชอบต่อตนได้อีก แต่ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นกรณีของตัวแลกเปลี่ยน หรือเช็ค หากผู้ใช้เงินไม่ยอมใช้เงินตามตัวเงินให้แก่ผู้ทรงตัวเงินฉบับนั้นย่อมได้ชื่อว่าขาดความเชื่อถือ ผู้ทรงซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามตัวเงินย่อมเกิดสิทธิเรียกร้องต่อบรรดาลูกหนี้ผู้ลงลายมือชื่อในตัวเพื่อให้บุคคลเหล่านั้นรับผิดชอบใช้เงินตามตัวให้แก้ตนได้

ทั้งนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดหลักเกณฑ์ของการที่ผู้ทรงจะใช้สิทธิไต่เบี่ยไว้ใน มาตรา 959 และแม้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวจะบัญญัติไว้ในเรื่องตัวแลกเปลี่ยน แต่มาตรา 989 ก็ให้นำบทบัญญัติดังกล่าวไปใช้บังคับกับเช็คด้วยเท่าที่ไม่ขัดกับสภาพของเช็คนั้น

มาตรา 959 "ผู้ทรงตัวแลกเปลี่ยนจะใช้สิทธิไต่เบี่ยเอาแก่บรรดาผู้สละหลัก ผู้สั่งจ่าย และบุคคลอื่นๆซึ่งต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้นก็ได้ คือ

ก) ไต่เบี่ยได้เมื่อตัวเงินถึงกำหนดในกรณีไม่ใช้เงิน

ข) ไต่เบี่ยได้แม้ทั้งตัวเงินยังไม่ถึงกำหนดในกรณีดังกล่าว

ต่อไปนี้เป็น

(1) ถ้าเขาออกบัตรไม่รับรองตัวเงิน

(2) ถ้าผู้จ่ายจะได้รับรองหรือไม่ก็ตาม ตกเป็นคนล้มละลาย หรือได้งดเว้นการใช้หนี้ แม้การงดเว้นใช้หนี้จะมีค่าพิพากษาเป็นหลักฐานก็ตาม หรือถ้าผู้จ่ายถูกยึดทรัพย์และการยึดทรัพย์นั้นไร้ผล

(3) ถ้าผู้ส่งจ่ายตัวเงินชนิดไม่จำเป็นต้องให้ผู้ได้รับรองนั้นตกเป็นคนล้มละลาย”

กรณีของตัวแลกเงิน การที่ผู้ทรงจะใช้สิทธิไต่เบี่ยได้นั้นต้องมีพฤติการณ์ที่ทำให้ผู้ทรงเกิดสิทธิไต่เบี่ยได้เสียก่อน ซึ่งจากบทบัญญัติมาตรา 959 จะเห็นได้ว่า สิทธิของผู้ทรงตัวแลกเงินที่จะไต่เบี่ยจากผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง และบุคคลอื่นซึ่งต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้น มีได้ 2 กรณี ดังนี้

ก) ไต่เบี่ยได้เมื่อตัวแลกเงินถึงกำหนดในกรณีไม่ใช้เงิน

ผู้ทรงมีสิทธิไต่เบี่ยลูกหนี้ทั้งหลายเมื่อตัวเงินถึงกำหนด และผู้จ่ายหรือผู้รับรองไม่ยอมใช้เงินตามตัวเมื่อผู้ทรงนำตัวไปยื่นให้ใช้เงินโดยถูกต้องแล้ว หรือผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้าไม่ยอมใช้เงินให้ผู้ทรงในกรณีที่มีการสอดเข้าแก้หน้าเพื่อรับรองตัวเงิน ซึ่งถือได้ว่าผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังผิดสัญญาที่ได้ให้ไว้ว่าเมื่อตัวนั้นถึงกำหนดใช้เงินแล้วจะมีผู้ให้เงินให้ตามมาตรา 914 ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลผู้ส่งจ่ายหรือสลักหลังตัวแลกเงินยอมเป็นอันสัญญาว่า เมื่อตัวนั้นได้นำยื่นโดยชอบแล้วจะมีผู้รับรองและใช้เงินตามเนื้อความแห่งตัว ถ้าและตัวแลกเงินนั้นเขาไม่เชื่อถือโดยไม่ยอมรับรองก็ดี หรือไม่ยอมจ่ายเงินก็ดี ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังก็จะใช้เงินแก่ผู้ทรงหรือแก่ผู้สลักหลังคนหลังซึ่งต้องถูกบังคับให้ใช้เงินตามตัวนั้น ถ้าหากว่าได้ทำถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่จ่ายเงินนั้นแล้ว”

คำพิพากษาฎีกาที่ 610/2520 ตามบทบัญญัติมาตรา 914 และมาตรา 959 ผู้ส่งจ่ายเช็ดต้องรับผิดชอบใช้เงินแก่ผู้ทรงก็ต่อเมื่อได้มีการนำเช็ดนั้นไปยื่นแก่ธนาคารเพื่อให้ใช้เงิน แล้วธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินเสียก่อน เมื่อข้อเท็จจริงตามคำบรรยายฟ้องของโจทก์ฟังได้ว่า โจทก์มิได้นำเช็ดพิพาทไปยื่นต่อธนาคารเพื่อให้ใช้เงินและธนาคารก็ยังมีได้ปฏิเสธการจ่ายเงิน โจทก์จึงจะนำคดีมาฟ้องจำเลยผู้ส่งจ่ายให้รับผิดชอบชำระเงินตามเช็ดนั้นมิได้

อย่างไรก็ตาม วันถึงกำหนดใช้เงินตามตัวแลกเงินนั้นอาจเป็นวันใดวันหนึ่งตามที่ระบุไว้ในมาตรา 913 ซึ่งปรากฏเป็นรายการอยู่ในตัวแลกเงินตามมาตรา 909(4) ก็ได้ แต่หากไม่ปรากฏวันถึงกำหนดใช้เงินตามตัว กฎหมายย่อมถือว่าให้พึงใช้เงินเมื่อได้เห็น ตามมาตรา 910 วรรคสอง และการใช้สิทธิไต่เบี่ยดังกล่าวนี้ผู้ทรงไม่ต้องบอกกล่าวทวงถามแก่ลูกหนี้ตามตัวเงินก่อนที่จะไต่เบี่ยแต่อย่างใด เนื่องจาก หนี้ตามตัวแลกเงินนี้เป็นหนี้ที่มีกำหนดเวลาชำระหนี้ที่แน่นอน

ข) ไต่เบี่ยได้แม้ทั้งที่ตัวแลกเงินยังไม่ถึงกำหนดใช้เงิน

ผู้ทรงมีสิทธิไต่เบี่ยลูกหนี้ทั้งหลายตามตัวแลกเงินให้รับผิดตาม
เนื้อความในตัวได้แม้ว่าตัวจะยังไม่ถึงกำหนดใช้เงิน หากมีเหตุการณ์ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้
เกิดขึ้น ดังนี้

(1) ถ้าเขาบอกปิดไม่รับรองตัวเงิน

ถ้าผู้จ่ายบอกปิดไม่รับรองตัวแลกเงินที่ผู้ทรงนำไปขอให้รับรอง
หรือในกรณีที่มีการระบุตัวผู้รับรองยามประสงค์ไว้ตามมาตร 950 และผู้ทรงได้ขอให้ผู้รับรองยาม
ประสงค์รับรองตัวเพื่อแก้หน้าคู่สัญญาฝ่ายที่ระบุไว้หลังจากที่ผู้จ่ายไม่ยอมรับรองตัวนั้น แต่ผู้
รับรองยามประสงค์บอกปิดไม่รับรองให้ ย่อมถือว่าตัวนั้นขาดความเชื่อถือแล้ว จึงไม่ควรต้องให้รอ
เรียกเก็บเงินเมื่อตัวกำหนด เพราะแม้คอยจนถึงเวลาที่ตัวถึงกำหนดก็หน้าจะไม่ได้รับเงิน เนื่องจาก
เมื่อบอกปิดไม่รับรองตัวแล้วก็คงจะบอกปิดไม่ใช้เงินด้วยเช่นกัน เช่นนี้ผู้ทรงจึงเกิดสิทธิไต่เบี่ยก่อน
ตัวถึงกำหนดใช้เงิน

(2) ถ้าผู้จ่ายจะได้รับรองหรือไม่ก็ตาม ตกเป็นคนล้มละลาย หรือ
ได้งดเว้นการใช้หนี้ แม้การงดเว้นใช้นั้นจะมีได้มีคำพิพากษาเป็นหลักฐานก็ตาม หรือถ้าผู้จ่าย
ถูกยึดทรัพย์และการยึดทรัพย์นั้นไร้ผล

การที่ผู้จ่ายหรือผู้รับรองตกเป็นคนล้มละลายยอมทำให้ลูกหนี้ไม่
สามารถอ้างประโยชน์แห่งเงื่อนไขได้ตามมาตรา 193(1) ผู้ทรงจึงใช้สิทธิไต่เบี่ยลูกหนี้ตามตัว
แลกเงินได้ก่อนเวลาที่ตัวถึงกำหนดใช้เงิน

ส่วนในกรณีที่ผู้จ่ายงดเว้นการใช้หนี้ที่น่าจะหมายความว่า
ผู้จ่ายหรือผู้รับรองไม่สามารถชำระหนี้ตามตัวแลกเงินได้เมื่อตัวถึงกำหนดใช้เงิน ไม่ได้หมายความว่า
ถึงขนาดที่ผู้จ่ายหรือผู้รับรองได้งดเว้นการใช้เงินเป็นการทั่วไปแก่เจ้าหนี้อื่นทุกคนเพราะไม่
สามารถใช้หนี้ได้ ดังนั้นแม้จะมีการใช้หนี้ที่ไม่ใช่เป็นการทั่วไปก็เป็นสิทธิของเจ้าหนี้ที่จะไต่เบี่ย
ลูกหนี้ทั้งหลายได้ก่อนที่ตัวแลกเงินจะถึงกำหนดใช้เงิน เพราะแสดงว่าฐานะของผู้จ่ายหรือผู้รับรอง
ไม่ดีพอที่จะใช้หนี้ได้จึงไม่ต้องรอให้ถึงกำหนดจ่ายเงินและบุคคลดังกล่าวปฏิเสธการจ่ายเงินก่อน

คำพิพากษากฎีกาที่ 1865/2517 จำเลยจ่ายเช็คให้โจทก์ 2
ฉบับ ฉบับหนึ่งถึงกำหนดแล้วโจทก์นำเช็คไปเรียกเก็บเงินจากธนาคาร ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน
เพราะบัญชีเงินฝากของจำเลยปิดแล้ว แสดงว่า ธนาคารได้งดเว้นการใช้หนี้ตามเช็คของจำเลย แม้
เช็คอีกฉบับหนึ่งจะยังไม่ถึงกำหนด โจทก์ยอมฟ้องบังคับให้จำเลยชำระเงินตามเช็คได้ ตามมาตรา
959 และมาตรา 989

ส่วนกรณีที่ผู้จ่ายหรือผู้รับรองถูกยึดทรัพย์และการยึดทรัพย์นั้น
ไร้ผล หมายถึง การที่ผู้จ่ายหรือผู้รับรองถูกฟ้องคดีใดๆ จนมีคำพิพากษาให้ชำระหนี้และมีการ

บังคับคดีแล้วแต่ไม่มีทรัพย์สินที่จะยึดมาชำระหนี้ได้หรือมีทรัพย์สินที่ยึดได้แต่ไม่เพียงพอที่จะชำระหนี้จนครบถ้วน

(3) ถ้าผู้ส่งจ่ายตัวเงินชนิดไม่จำเป็นต้องให้ผู้รับรองนั้นตกเป็นคนล้มละลาย

ตัวเงินชนิดที่ไม่จำเป็นต้องให้ผู้รับรองก็คือตัวที่ผู้ส่งจ่ายห้ามมิให้รับรองหรือตัวที่จ่ายเงินเมื่อได้เห็นหรือเมื่อทวงถาม ตัวเงินชนิดนี้ผู้ทรงยอมรับก็เพราะเชื่อถือในเครดิตของผู้ส่งจ่าย ดังนั้นหากผู้ส่งจ่ายตกเป็นคนล้มละลายก่อนตัวถึงกำหนดใช้เงิน จึงเท่ากับว่าตัวนั้นขาดความเชื่อถือเพราะหลักประกันการใช้เงินเสื่อมเสียไป ผู้ทรงจึงยอมมีสิทธิที่จะไล่เบียดเอาจากลูกหนี้คนอื่นซึ่งต้องรับผิดชอบตัวแลกเงินก่อนตัวถึงกำหนดได้

ส่วนในกรณีของเช็ค เนื่องจากเช็คเป็นตราสารที่สั่งให้ธนาคารใช้เงินเมื่อทวงถาม โดยสภาพของเช็คจึงไม่มีการรับรองอย่างตัวแลกเงิน เพราะการยื่นเช็คต่อธนาคารมีผลเป็นการทวงถามให้ธนาคารใช้เงินตามเช็คฉบับนั้น ดังนั้นเช็คจึงไม่อาจขาดความเชื่อถือเพราะเหตุที่ธนาคารไม่รับรองได้ ดังนั้นเช็คจะขาดความเชื่อถือได้ก็ในกรณีที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินหรือกรณีอื่นๆที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น

ผู้ทรงเช็คมีหน้าที่ต้องยื่นเช็คให้ธนาคารใช้เงินเมื่อเช็คถึงกำหนดใช้เงิน ทั้งนี้ภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด เมื่อผู้ทรงเช็คยื่นเช็คให้ธนาคารใช้เงินโดยชอบ คือยื่นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนดแล้ว หากธนาคารใช้เงินตามเช็คให้แก่ผู้ทรง หนี้ตามเช็คย่อมระงับลงและผู้ทรงไม่มีสิทธิเรียกร้องใดๆต่อลูกหนี้ตามเช็คอีกต่อไป แต่หากธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน เช็คฉบับนั้นย่อมขาดความเชื่อถือ และผู้ทรงยอมมีสิทธิไล่เบียดเอาจากลูกหนี้ตามเช็คได้

การที่ผู้ทรงจะไล่เบียดจากลูกหนี้ตามเช็คเมื่อเช็คขาดความเชื่อถือได้นั้น นอกจากจะไล่เบียดในกรณีที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินเมื่อเช็คถึงกำหนดแล้ว ยังมีกรณีที่ไล่เบียดได้แม้ว่าเช็คจะยังไม่ถึงกำหนดเช่นกัน ได้แก่

(1) ถ้าธนาคารผู้จ่ายตกเป็นคนล้มละลาย หรือได้งดเว้นการใช้หนี้ แม้การงดเว้นใช้หนี้นั้นจะมีได้มีคำพิพากษาเป็นหลักฐานก็ตาม หรือถ้าธนาคารผู้จ่ายถูกยึดทรัพย์สินและการยึดทรัพย์สินนั้นไร้ผล

ทั้งนี้เนื่องจากการที่ธนาคารเสียเครดิตทางการเงิน ธนาคารย่อมอยู่ในฐานะที่ไม่สามารถชำระหนี้ให้แก่ผู้ทรงได้ ซึ่งอาจคาดหมายได้ว่าธนาคารจะปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คเมื่อเช็คถึงกำหนด กฎหมายจึงให้สิทธิแก่ผู้ทรงที่จะไล่เบียดเอาจากลูกหนี้ตามเช็คได้แม้เช็คจะยังไม่ถึงกำหนดใช้เงินนั่นเอง

(2) ถ้าผู้ส่งจ่ายเช็คตกเป็นคนล้มละลาย

เช็คเป็นตราสารที่ให้ใช้เงินเมื่อทวงถามจึงมีลักษณะเช่นเดียวกับตัวแลกเงินชนิดที่ไม่จำเป็นต้องให้ผู้ได้รับรองตามมาตรา 959 ข(3) เมื่อผู้สั่งจ่ายเช็คตกเป็นคนล้มละลายเช็คจึงขาดความเชื่อถือเช่นเดียวกับกรณีผู้สั่งจ่ายตัวแลกเงินชนิดที่ไม่จำเป็นต้องให้ผู้ได้รับรองตกเป็นคนล้มละลาย

นอกจากนี้อำนาจหน้าที่ของธนาคารในการใช้เงินตามเช็คย่อมสิ้นสุดลงเมื่อรู้ว่าผู้สั่งจ่ายถูกศาลพิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราวหรือเด็ดขาด หรือรู้ว่าผู้สั่งจ่ายถูกพิพากษาให้เป็นคนล้มละลาย หรือได้มีประกาศโฆษณาคำสั่งเช่นนั้นตามมาตรา 992(3) ธนาคารจึงต้องงดเว้นการจ่ายเงินตามเช็คให้แก่ผู้นำเช็คมาเรียกเก็บเงินจากธนาคารเพราะถ้าธนาคารจ่ายเงินไปธนาคารต้องรับผิดชอบเนื่องจากเป็นการกระทำที่ไม่สุจริตหรือประมาทเลินเล่ออันไม่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1009 ดังนั้นหากผู้สั่งจ่ายเช็คตกเป็นคนล้มละลายก่อนเช็คถึงกำหนดใช้เงินเช็คฉบับนั้นย่อมขาดความเชื่อถือ และผู้ทรงเช็คก็ย่อมมีสิทธิไต่เบี่ยลูกหนี้ตามเช็คได้แม้เช็คยังไม่ถึงกำหนดใช้เงินก็ตาม

การที่ผู้ทรงจะใช้สิทธิไต่เบี่ยนั้น นอกจากจะต้องเข้าหลักเกณฑ์ของการใช้สิทธิไต่เบี่ยตามมาตรา 959 แล้ว การใช้สิทธิไต่เบี่ยยังจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของการใช้สิทธิไต่เบี่ยด้วย นั่นคือผู้ทรงจะต้องทำตามแบบระเบียบที่กฎหมายกำหนดไว้เพื่อการใช้สิทธิไต่เบี่ยดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติมาตรา 914 ตอนท้ายซึ่งบัญญัติว่า “...ถ้าหากว่าได้ทำถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่จ่ายเงินนั้นแล้ว”

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดเงื่อนไขของการใช้สิทธิไต่เบี่ยไว้ 2 ประการ คือ การทำคำคัดค้านการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงิน และการบอกกล่าว

ในส่วนของ การคัดค้านการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงินในกรณีของตัวแลกเงินนี้ จะเห็นได้จากการที่มาตรา 960 วรรคหนึ่งได้บัญญัติไว้ว่า “กรณีในตัวแลกเงินขาดรับรองหรือขาดการใช้เงินนั้นต้องทำต้องทำให้เป็นหลักฐานตามแบบระเบียบด้วยเอกสารฉบับหนึ่งเรียกว่าคำคัดค้าน”

คำคัดค้าน คือ หนังสือที่นายอำเภอหรือผู้ทำการแทนหรือทนายความผู้ได้รับอนุญาตให้ทำคำคัดค้านได้ทำขึ้นตามที่ผู้ทรงได้ร้องขอ เพราะเหตุที่ตัวเงินนั้นได้ขาดความเชื่อถือเนื่องจากผู้จ่ายไม่รับรองตัว หรือผู้จ่ายหรือผู้รับรองไม่ใช้เงินตามตัวหรือมีกรณีที่ จะใช้สิทธิไต่เบี่ยได้เพราะเหตุอื่น ๆ ตามกฎหมายลักษณะตัวเงิน

การที่กฎหมายบัญญัติให้ผู้ทรงต้องทำคำคัดค้านเพื่อใช้สิทธิไต่เบี่ยลูกหนี้ทั้งหลายตามตัวเงินก็เพื่อให้เป็นหลักฐานที่ชัดเจนว่าตัวขาดความเชื่อถือ เพราะหากไม่มีการทำคำคัดค้าน ลูกหนี้ก็อาจอ้างว่าผู้ทรงไม่ได้ยื่นตัวให้รับรองหรือให้ใช้เงินภายในเวลาที่กำหนด หรือยังไม่มี การปฏิเสธการรับรองหรือการจ่ายเงินซึ่งจะทำให้ผู้ทรงยังไม่มีสิทธิไต่เบี่ย หรือสิ้นสิทธิ

ไล่เบียดได้ ซึ่งก็จะก่อให้เกิดความยุ่งยากแก่ผู้ทรงในการที่จะต้องนำพยานบุคคลมาสืบว่าตนได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ถูกต้องครบถ้วนแล้ว และแม้กรณีที่ผู้จ่ายหรือผู้รับรองตกเป็นคนล้มละลายหรืองดเว้นการใช้นี้ หรือถูกยึดทรัพย์และการยึดทรัพย์นั้นไร้ผล ผู้ทรงก็ต้องยื่นตัวให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินและทำคำคัดค้าน หากไม่มีการใช้เงิน ผู้ทรงจึงจะใช้สิทธิไล่เบียดได้ ตามมาตรา 960 วรรคห้า

ในเรื่องของระยะเวลาของการทำคำคัดค้าน มาตรา 960 วรรคสอง และวรรคสามได้กำหนดระยะเวลาของการทำคำคัดค้านไว้โดย คำคัดค้านการไม่ใช้เงินจะต้องทำในวันที่จะพึงใช้เงินตามตัวนั้น หรือวันใดวันหนึ่งภายใน 3 วันต่อแต่นั้นไป ส่วนคำคัดค้านการไม่รับรองจะต้องทำภายในจำกัดเวลาที่กำหนดไว้เพื่อการยื่นตัวเงินให้ผู้รับรอง หรือภายใน 3 วันต่อแต่นั้นไป โดยการทำการคัดค้านนั้น ผู้ทรงต้องนำตัวไปแจ้งต่อนายอำเภอหรือผู้ทำการแทนหรือทนายความผู้ได้รับอนุญาตให้ทำการคัดค้านตามมาตรา 961 วรรคหนึ่ง และบุคคลดังกล่าวก็จะนำตัวไปยื่นเพื่อให้รับรองหรือให้ใช้เงินอีกครั้ง ถ้ายังคงไม่มีการรับรองหรือใช้เงินเช่นเดิม บุคคลดังกล่าวจะต้องทำการคัดค้าน และเมื่อผู้ทำการคัดค้านทำการคัดค้านเสร็จก็ให้ผู้ทำการคัดค้านส่งมอบคำคัดค้านแก่ผู้ร้องขอให้ทำ และให้ผู้ทำการคัดค้านรีบส่งคำบอกกล่าวการคัดค้านนั้นไปยังผู้ถูกคัดค้าน ถ้าทราบบัญชีลำนาก็ให้ส่งโดยจดหมายลงทะเลเบียนไปรษณีย์ หรือส่งมอบไว้ ณ บัญชีลำนานของผู้นั้นก็ดี ถ้าไม่ทราบบัญชีลำนาก็ให้ปิดสำเนาคำคัดค้านไว้ยังที่ซึ่งเห็นได้ง่าย ณ ที่ว่าการอำเภอประจำท้องที่อันผู้ถูกคัดค้านมีถิ่นที่อยู่ครั้งหลังสุดตามมาตรา 962 วรรคสอง

อย่างไรก็ตาม แม้โดยหลักผู้ทรงต้องทำการคัดค้านการไม่ใช้เงินหรือไม่รับรองจึงจะมีสิทธิไล่เบียดลูกหนี้ตามตัวเงินได้ แต่ก็มีบางกรณีซึ่งผู้ทรงไม่ต้องทำการคัดค้านก็สามารถไล่เบียดลูกหนี้ให้รับผิดชอบตามเนื้อความในตัวได้เช่นกัน ซึ่งกรณียกเว้นมีดังต่อไปนี้

1. เมื่อมีการคัดค้านการไม่รับรองแล้วก็ไม่ต้องยื่นตัวให้ใช้เงินและไม่ต้องคัดค้านการไม่ใช้เงินอีก ตามมาตรา 960 วรรคสี่
2. เมื่อผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงินชนิดที่ไม่ต้องให้ผู้รับรองตกเป็นคนล้มละลายตามมาตรา 959 ข) (3) ในกรณีนี้เพียงแต่ผู้ทรงเอาคำพิพากษาซึ่งสั่งให้ผู้จ่ายล้มละลายออกแสดงก็เพียงพอแล้วที่ผู้ทรงจะใช้สิทธิไล่เบียดได้โดยไม่ต้องทำการคัดค้าน ตามมาตรา 960 วรรคหก
3. เมื่อมีข้อกำหนดของผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังในตัวเงินระบุว่าไม่ต้องทำการคัดค้านการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงิน ตามมาตรา 915 วรรคหนึ่ง ประกอบมาตรา 964 วรรคหนึ่ง ซึ่งหากข้อกำหนดดังกล่าวเขียนโดยผู้ส่งจ่ายยอมผูกพันถึงคู่สัญญาทุกคน แต่ถ้าข้อกำหนดนั้นเขียนโดยผู้สลักหลังยอมจะผูกพันเฉพาะผู้สลักหลังคนนั้นเท่านั้น

อย่างไรก็ตามแม้ในตัวแลกเงินจะมีข้อกำหนดว่าผู้ทรงไม่ต้องการ
คำคัดค้าน แต่ผู้ทรงก็ยังคงมีหน้าที่อื่นๆที่จำเป็นสำหรับการที่จะทำให้มีการชำระหนี้ตามตัวนั้น
กล่าวคือผู้ทรงยังคงมีหน้าที่ต้องนำตัวนั้นไปยื่นให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินเมื่อตัวถึงกำหนด หรือมี
หน้าที่ต้องให้คำบอกกล่าวในกรณีที่ตัวขาดความเชื่อถือ เพราะตัวนั้นไม่มีการรับรอง หรือไม่มีการ
ใช้เงินแก่ผู้สลักหลังคนก่อน (ผู้ที่สลักหลังตัวเงินนั้นให้ตน) หรือผู้ส่งจ่าย แต่ผู้ที่อ้างว่าผู้ทรงมิได้
ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวนี้ต้องเป็นผู้นำสืบพิสูจน์ตามที่มาตรา 964 วรรคสองได้กำหนดไว้

4. เมื่อมีการบันทึกการไม่รับรองหรือไม่ใช้เงินของผู้จ่ายของตัว
เงินที่ออกภายในประเทศ ผู้ทรงก็ไม่ต้องการคำคัดค้าน ตามมาตรา 965

ในกรณีของตัวเงินที่ออกในประเทศนี้ หากผู้จ่ายบันทึกลงในตัว
เงินว่าตนไม่รับรองหรือไม่ใช้เงิน โดยลงวันที่ เดือน ปี และลายมือชื่อไว้ ผู้ทรงก็ไม่ต้องการคำคัดค้าน
ได้ แต่ทั้งนี้ผู้ทรงยังต้องส่งคำบอกกล่าวการที่ตัวเงินขาดความเชื่อถือไปยังบุคคลที่ตนประสงค์จะ
ไต่เบียดภายใน 4 วันต่อจากวันที่มีการบอกปิดไม่รับรองหรือไม่ใช้เงินนั้น

ทั้งนี้ตัวเงินที่ออกภายในประเทศก็คือ ตัวเงินที่สร้างขึ้นในขณะที่
ผู้ทำอยู่ภายในประเทศ เช่น ตัวแลกเงินที่ออกในประเทศและให้จ่ายเงินในประเทศ (โดยผู้จ่ายอยู่
ในประเทศหรือนอกประเทศก็ได้) หรือตัวเงินที่ออกในประเทศสั่งให้บุคคลอยู่ในประเทศจ่ายเงินแต่
ให้จ่ายเงินนอกประเทศ เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 1558/2529 เช็คพิพาทซึ่งเป็นของธนาคาร
ในประเทศฝรั่งเศสนั้นจะเป็นเช็คออกมาแต่ต่างประเทศหรือไม่อยู่ที่ว่าผู้ส่งจ่ายได้ส่งจ่ายเช็ค
ภายในประเทศหรือส่งจ่ายเช็คที่ต่างประเทศเป็นสำคัญ หากใช้ดูว่าธนาคารตามเช็คอยู่ ณ ที่ใดเป็น
สำคัญไม่ เมื่อจำเลยมีภูมิลำเนาในประเทศเป็นผู้ส่งจ่ายเช็คพิพาทในประเทศไทย เช็คพิพาทจึง
มิใช่เช็คที่ออกมาแต่ต่างประเทศแต่เป็นเช็คภายในประเทศ

5. เมื่อมีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้เกิดขึ้นอันส่งผลให้
ไม่อาจทำคัดค้านได้ ก็จะไม่เอาผิดแก่ผู้ทรงซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามตัวเงินไม่ได้ กฎหมายก็ยกเว้นว่าไม่ต้อง
มีการทำคัดค้านและให้ผู้ทรงสามารถใช้สิทธิไต่เบียดได้เลย ตามมาตรา 974

เหตุจำเป็นที่ขัดขวางไม่ให้ผู้ทรงสามารถทำคัดค้านได้ภายใน
เวลาที่กำหนดไว้ นั้นอาจเป็นเหตุสุดวิสัยหรือเหตุขัดข้องที่มีความจำเป็นในสายตาของวิญญูชนซึ่ง
ทำให้ผู้ทรงสามารถยึดกำหนดเวลาทำคัดค้านออกไปก็ได้ตามมาตรา 974 วรรคหนึ่ง เช่น มีการ
จลาจล อุทกภัย เป็นต้น แต่ทั้งนี้ผู้ทรงต้องแจ้งให้ผู้สลักหลังถัดจากตนขึ้นไปทราบโดยไม่ช้า และ
จดข้อความนั้นลงในตัวแลกเงินเพื่อเป็นหลักฐานว่ามีความจำเป็นอันเป็นการขัดขวางการทำ
คัดค้านของผู้ทรงจริง ตลอดจนลงวันที่และลายมือชื่อของผู้ทรง ส่วนผู้สลักหลังที่ได้รับคำบอก
กล่าวก็ต้องบอกกล่าวต่อผู้สลักหลังถัดจากตนขึ้นไปตามลำดับจนถึงผู้ส่งจ่ายตามมาตรา 974 วรรค

สอง และหากเหตุจำเป็นนั้นผ่านพ้นไปแล้วผู้ทรงต้องทำคำคัดค้านตามที่จำเป็น เว้นแต่ถ้าหากเหตุจำเป็นนั้นยังคงมีอยู่เกิน 30 วันภายหลังจากที่ตัวถึงกำหนด ผู้ทรงก็ไม่ต้องทำคำคัดค้าน แต่ใช้สิทธิไล่เบียดหนี้ตามตัวเงินได้เลยตามมาตรา 974 วรรคสาม และวรรคสี่

อนึ่ง การนับระยะเวลา 30 วันดังกล่าวจะไม่ยุ่งยากหากเป็นตัวที่มีกำหนดเวลาใช้เงินแน่นอน แต่ถ้าเป็นตัวเงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นหรือให้ใช้เงินภายในระยะเวลาใดเวลาหนึ่งภายหลังได้เห็นซึ่งผู้ทรงต้องนำตัวมายื่นเพื่อให้ใช้เงินหรือให้รับรองนั้น เมื่อมีเหตุจำเป็นที่ผู้ทรงไม่สามารถยื่นตัวให้ผู้จ่ายใช้เงินหรือให้รับรองได้ก็ไม่สามารถนับวันถึงกำหนดใช้เงินตามตัวนั้นได้ซึ่งจะส่งผลให้ไม่อาจนับระยะเวลา 30 วันภายหลังจากวันที่ตัวถึงกำหนดตามวรรคสี่ได้ มาตรา 974 วรรคท้าย จึงกำหนดให้นับ 30 วันดังกล่าวจากวันที่ส่งคำบอกกล่าวถึงเหตุจำเป็นแก่ผู้สลักหลังถัดต้นขึ้นไป โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะเป็นการก่อนล่วงกำหนดเวลายื่นตัวเงินหรือไม่

กรณีที่ต้องทำคำคัดค้านแต่ผู้ทรงไม่ทำคำคัดค้านภายในเวลาที่กำหนดย่อมเป็นเหตุให้ผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง และคู่สัญญาคนอื่นๆ ต้องรับผิดชอบลดพ้นความรับผิดไป เว้นแต่ผู้รับรองตามมาตรา 973 กล่าวคือ กรณีที่ต้องทำคำคัดค้านการไม่รับรองแต่ผู้ทรงไม่ทำคำคัดค้าน ผู้ทรงยอมไม่สามารถไล่เบียดหนี้ทั้งหลายได้เลย ส่วนกรณีที่ต้องทำคำคัดค้านการไม่ใช้เงินผู้ทรงไม่สามารถไล่เบียดหนี้ทั้งหลายได้ เว้นแต่ถ้าตัวนั้นได้มีการรับรองแล้วจึงจะสามารถไล่เบียดผู้รับรองได้ แต่ถ้าตัวนั้นไม่มีการรับรองและผู้จ่ายปฏิเสธการจ่ายเงินผู้ทรงยอมไม่มีสิทธิไล่เบียดจากคนใดได้เลย เนื่องจากไม่มีการทำคำคัดค้านการไม่ใช้เงินภายในเวลาที่กำหนด

ทั้งนี้ การที่ผู้ทรงยังคงสามารถเรียกให้ผู้รับรองรับผิดชอบได้ถ้าตัวนั้นมีการรับรองแล้วเนื่องจากผู้รับรองเป็นลูกหนี้ชั้นต้นซึ่งต้องรับผิดชอบโดยตรง ตามมาตรา 937 โดยจะหลุดพ้นความรับผิดเมื่อได้ชำระหนี้ หรือคดีขาดอายุความ หรือมีข้อต่อสู้อื่นๆ เท่านั้น

ในกรณีของเช็ค เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 989 วรรคหนึ่งไม่ได้กำหนดให้นำบทบัญญัติเรื่องการคัดค้านตัวแลกเงินมาใช้กับเช็คในประเทศด้วย ดังนั้นในกรณีที่เช็คในประเทศขาดความเชื่อถือ ผู้ทรงจึงไม่ต้องทำคำคัดค้านแต่อย่างใด แต่หากเป็นเช็คที่ออกมาแต่ต่างประเทศ มาตรา 989 วรรคสอง กำหนดให้นำบทบัญญัติเรื่องการคัดค้านตัวแลกเงินตั้งแต่มาตรา 960 ถึงมาตรา 964 มาใช้กับเช็คด้วย ดังนั้นหากเช็คที่ออกมาแต่ต่างประเทศขาดความเชื่อถือเพราะธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน หรือธนาคารตามเช็คเสียเครดิตทางการเงิน ผู้ทรงจึงต้องมีหน้าที่ทำคำคัดค้านภายใต้หลักเกณฑ์การทำคำคัดค้านที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

การที่ผู้ทรงตัวเงินจะใช้สิทธิไล่เบียดได้ ในกรณีของตัวแลกเงิน นอกจากการที่ผู้ทรงจะต้องทำคำคัดค้านตามที่กล่าวมาแล้ว ผู้ทรงยังต้องบอกกล่าวการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงินไปยังผู้สลักหลังและผู้ส่งจ่ายตามมาตรา 963 ด้วย โดยคำบอกกล่าวจะต้องมี

รายการต่างๆตามที่มาตรา 966 กำหนดไว้ และผู้ทรงต้องบอกกล่าวไปยังผู้สละหลังถัดตนขึ้นไปกับ ผู้ส่งจ่ายภายใน 4 วันต่อจากวันที่ทำคำคัดค้านหรือต่อจากวันที่ยื่นตัวเงินให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใน กรณีที่มีข้อกำหนดว่าไม่จำเป็นต้องทำคำคัดค้านตามมาตรา 963 วรรคหนึ่ง

นอกจากนี้ผู้สละหลังทุกคนยังต้องให้คำบอกกล่าวไปยังผู้สละ หลังถัดจากตนขึ้นไปภายในเวลา 2 วันนับแต่วันที่ตนได้รับคำบอกกล่าวด้วยโดยต้องบอกชื่อและที่อยู่ของผู้ที่ได้ให้คำบอกกล่าวมาก่อนด้วยตามมาตรา 963 วรรคสอง แต่ถ้าผู้สละหลังคนใดมิได้ ระบุที่อยู่ของตนไว้ หรือระบุแต่อ่านไม่ได้ความ แต่ถ้าได้ส่งคำบอกกล่าวไปยังผู้สละหลังคนก่อนก็ เป็นอันถือว่าพอแล้ว ตามมาตรา 963 วรรคสาม และคำบอกกล่าวนี้จะทำโดยวิธีใดก็ได้ที่ทำให้ผู้ ได้รับคำบอกกล่าวทราบว่ามีหรือไม่รับรองหรือไม่ใช้เงินตามตัว และถ้าส่งคำบอกกล่าวทาง ไปรษณีย์ในเวลาที่กำหนดแล้ว แม้จะไปไม่ถึงเลยกำหนดก็ยังถือว่าส่งคำบอกกล่าวภายในจำกัด เวลาที่บังคับแล้ว ทั้งนี้ตามมาตรา 963 วรรคสี่และวรรคห้า ตามลำดับ

ส่วนในกรณีของเช็ค เนื่องจากมาตรา 989 วรรคหนึ่ง ไม่ได้ บัญญัติให้นำเรื่องการบอกกล่าวมาใช้กับเช็คในประเทศ ดังนั้น กรณีที่เช็คในประเทศขาดความ เชื่อถือ ผู้ทรงจึงไม่ต้องให้คำบอกกล่าวแก่ผู้ส่งจ่ายและผู้สละหลัง แต่หากเป็นเช็คที่ออกมาแต่ ต่างประเทศ มาตรา 989 วรรคสองกำหนดให้นำมาตรา 964 มาใช้กับเช็คด้วย ดังนั้นเมื่อเช็คที่ ออกมาแต่ต่างประเทศขาดความเชื่อถือเพราะธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็ค ผู้ทรงจึงมีหน้าที่ ให้คำบอกกล่าวการที่เช็คขาดความเชื่อถือแก่ผู้ส่งจ่ายและผู้สละหลังคนถัดตนขึ้นไปภายใน 4 วัน นับจากวันที่ทำคำคัดค้านหรือนับจากวันยื่นตัวในกรณีที่มีข้อกำหนดว่าไม่จำเป็นต้องทำคำคัดค้าน

3.2.4.2 ผู้ทรงตัวใช้สิทธิไล่เบี้ยเอากับลูกหนี้ที่ลงลายมือชื่อไว้ใน

ตัวเงิน

บุคคลซึ่งผู้ทรงสามารถให้สิทธิไล่เบี้ยได้ก็คือ ลูกหนี้ทั้งหลายผู้ลง ลายมือชื่อไว้ในตัวเงิน ตามที่มาตรา 900 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลผู้ลงลายมือชื่อของตนในตัว เงินย่อมจะต้องรับผิดชอบเนื้อความในตัวเงินนั้น...”

ดังนั้น ลูกหนี้ในตัวเงินที่อาจต้องรับผิดชอบเนื้อความในตัวเงิน จึงได้แก่ ผู้ส่งจ่าย ผู้ออกตัว ผู้สละหลัง ผู้รับรอง ผู้รับอวัล ผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้นั้นเอง แต่ ลูกหนี้แต่ละคนจะมีความรับผิดชอบอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับว่าตนลงลายมือชื่อรับผิดชอบในฐานะใด

อย่างไรก็ตาม นอกจากบุคคลซึ่งอาจถูกไล่เบี้ยได้ตามที่กล่าวมา นี้แล้ว ผู้สืบสิทธิของลูกหนี้ เช่น ทายาทของลูกหนี้ ก็อาจจะต้องรับผิดชอบเนื้อความในตัวเงินนั้น ด้วยแม้ตนจะไม่ได้ลงลายมือชื่อในตัวเงินนั้นก็ตาม หากเป็นกรณีที่ลูกหนี้ตามตัวเงินได้ตายลง เนื่องจากทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบซึ่งมิใช่เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยที่นั้นย่อมตก ทอดเป็นมรดกแก่ทายาท ตามมาตรา 1600

ในเรื่องของความรับผิดชอบของลูกหนี้ตามตัวเงินในกรณีที่ผู้ทรงใช้สิทธิไล่เบี่ยนั้น มาตรา 967 ได้บัญญัติถึงความรับผิดชอบของลูกหนี้ในกรณีที่อาจถูกไล่เบี่ยให้ชำระเงินตามตัวเงินไว้ ดังนี้

มาตรา 967 “ในเรื่องตัวแลกเงินนั้น บรรดาบุคคลผู้ส่งจ่ายก็ดี รับรองก็ดี สลากหลังก็ดี หรือรับประกันด้วยอาวัลก็ดี ย่อมต้องร่วมกันรับผิดชอบผู้ทรง

ผู้ทรงยอมต้องมีสิทธิว่ากล่าวเอาความแก่บรรดาบุคคลเหล่านี้ เรียงตัวหรือรวมกันก็ได้ โดยมีพักต้องดำเนินตามลำดับที่คนเหล่านั้นมาต้องผูกพัน

สิทธิเช่นเดียวกันนี้ ย่อมมีแก่บุคคลทุกคนซึ่งได้ลงลายมือชื่อในตัวเงินและเข้าถือเอาตัวเงินนั้น ในการที่จะใช้บังคับเอาแก่ผู้ที่ที่ความผูกพันอยู่แล้วก่อนตน

การว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนหนึ่ง ซึ่งต้องรับผิดชอบไม่ตัดหนทางที่จะว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนอื่น ๆ แม้ทั้งจะเป็นฝ่ายอยู่ในลำดับภายหลังบุคคลที่ได้ว่ากล่าวเอาความมาก่อน”

จากบทบัญญัติดังกล่าว อาจแยกพิจารณาความรับผิดชอบของลูกหนี้ได้ดังต่อไปนี้

1. ลูกหนี้ตามตัวเงินทุกคนต้องร่วมกันรับผิดชอบผู้ทรง

บุคคลผู้เป็นเจ้าของหนี้ตามตัวเงินย่อมมีอำนาจฟ้องหรือเรียกร้องต่อลูกหนี้ทั้งหลายให้รับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงินร่วมกันได้ แม้ว่าลูกหนี้แต่ละคนจะเข้ามาผูกพันตามตัวเงินในคนละฐานะ และคนละเวลากันก็ตาม ทั้งนี้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 967 วรรคหนึ่งนั่นเอง โดยการรับผิดชอบร่วมกันนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับลูกหนี้ร่วมทั่วไป กล่าวคือ ลูกหนี้แต่ละคนต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้เต็มจำนวน และมีความผูกพันที่จะต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ผู้นั้นกว่าหนี้ตามตัวเงินจะระงับ โดยเจ้าหนี้อาจฟ้องลูกหนี้คนใดคนหนึ่งให้รับผิดชอบในหนี้นั้นเพียงคนเดียวก็ได้

2. ผู้ทรงจะใช้สิทธิไล่เบี่ยกับลูกหนี้คนใดก่อนหรือหลังก็ได้

มาตรา 967 วรรคสอง บัญญัติให้ผู้ทรงมีสิทธิที่จะเรียกให้ลูกหนี้คนใดหรือหลายคนเรียงตัวหรือรวมกันให้ใช้เงินตามตัวก็ได้โดยไม่ต้องคำนึงว่าใครจะเข้ามาเป็นลูกหนี้ก่อนหรือหลังกันอย่างไร หรือเข้ามาเป็นลูกหนี้ในฐานะใด แต่ทั้งนี้ ในทางปฏิบัติผู้ทรงมักฟ้องลูกหนี้ทุกคนเข้ามาเป็นจำเลยร่วม เพราะเมื่อศาลพิพากษาให้ชนะคดีแล้วก็จะสามารถบังคับคดีเอาจากลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ทุกคน แต่ถ้าผู้ทรงฟ้องลูกหนี้แต่เพียงบางคน เมื่อศาลพิพากษาให้ชนะคดี ผู้ทรงจะไม่สามารถบังคับคดีเอาจากลูกหนี้คนที่ตนไม่ได้ฟ้องได้ และหากศาลพิพากษายกฟ้อง ผู้ทรงก็อาจจะกลับไปฟ้องลูกหนี้คนที่ยังไม่ได้ฟ้องไม่ได้เนื่องจากคดีอาจขาดอายุความแล้ว เพราะการฟ้องไล่เบี่ยแก่คู่สัญญาคนหนึ่ง แม้ทำให้อายุความสะดุดหยุดลง แต่ก็มีผล

เฉพาะคู่สัญญาคนนั้นเท่านั้น อายุความของคู่สัญญาคนอื่นๆที่ไม่ได้ถูกฟ้องหาจะยุติลงด้วย ไม่ ทั้งนี้ตามที่มาตรา 1004 บัญญัติไว้

3. หากผู้ทรงตัวเงินฟ้องไล่เบี้ยจากลูกหนี้คนหนึ่งแล้วไม่ได้เงิน หรือได้เงินแต่ยังไม่ครบ ผู้ทรงสามารถฟ้องลูกหนี้คนอื่นให้รับผิดชอบอีกได้ ตามมาตรา 967 วรรค สี่

เนื่องจากผู้ทรงตัวเงินมีสิทธิเลือกใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาจากลูกหนี้คนใดก่อนหรือหลังก็ได้โดยไม่ต้องดำเนินการตามลำดับ ดังนั้นแม้ผู้ทรงจะฟ้องลูกหนี้บางคนให้ชำระหนี้ตามตัวแล้ว หากยังไม่ได้รับชำระหนี้ตามตัวจนครบ ผู้ทรงก็ยังมีสิทธิที่จะฟ้องลูกหนี้คนอื่นที่ยังไม่ถูกฟ้องให้ชำระหนี้ตามตัวที่ยังค้างอยู่ได้อีกจนกว่าตนเองจะได้รับชำระหนี้ครบถ้วนไม่ว่าลูกหนี้คนดังกล่าวที่ผู้ทรงฟ้องในภายหลังจะได้เข้ามาเป็นคู่สัญญาตามตัวเงินก่อนหรือหลังลูกหนี้คนที่ตนใช้สิทธิไล่เบี้ยไปแล้วก็ตาม แต่ทั้งนี้ก็ต้องฟ้องภายในอายุความที่กฎหมายตัวเงินกำหนดไว้ด้วย

อย่างไรก็ตามหากเป็นกรณีตัวเงินชนิดระบุชื่อ การโอนตัวดังกล่าวทำได้โดยการสลักหลังและส่งมอบ และผู้รับสลักหลังอาจเป็นบุคคลภายนอกตัวเงินหรือเป็นคู่สัญญาในตัวเงินอยู่แล้วก็ได้ ดังจะเห็นได้จากการที่มาตรา 917 วรรคสาม ได้บัญญัติไว้ว่า “อนึ่งตัวเงินจะสลักหลังให้แก่ผู้จ่ายก็ได้ ไม่ว่าผู้จ่ายจะได้รับรองตัวนั้นหรือไม่ หรือจะสลักหลังให้แก่ผู้ส่งจ่าย หรือให้แก่คู่สัญญาฝ่ายอื่นใดแห่งตัวเงินนั้นก็ได้ ส่วนบุคคลทั้งหลายเหล่านี้ก็ย่อมจะสลักหลังตัวเงินนั้นต่อไปอีกได้” เช่นนี้อาจกล่าวได้ว่า ผู้สลักหลังตัวเงินชนิดระบุชื่อนั้นอาจลงลายมือชื่อสลักหลังตัวเงินนั้นให้แก่บุคคลใดก็ได้ไม่ว่าบุคคลดังกล่าวจะเป็นลูกหนี้ในตัวเงินอยู่ก่อนแล้วหรือไม่ก็ตาม เช่น ผู้ส่งจ่าย ผู้รับรอง ผู้สลักหลังคนก่อนๆ

แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่ามาตรา 967 จะได้บัญญัติให้ผู้ทรงตัวเงินสามารถใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาจากลูกหนี้คนใดในตัวเงินก่อนหรือหลังก็ได้ไม่ว่าบุคคลดังกล่าวจะเข้ามาเป็นลูกหนี้ในลำดับก่อนหรือหลังก็ตาม แต่หากเป็นกรณีของตัวเงินชนิดระบุชื่อซึ่งได้มีการสลักหลังกลับไปยังคู่สัญญาคนก่อนๆในตัวเงินนั้น ผู้รับสลักหลังซึ่งเป็นคู่สัญญาก่อนจะไม่สามารถไล่เบี้ยเอาจากผู้ส่งลายมือชื่อในตัวภายหลังตนได้ เนื่องจากบุคคลที่ลงลายมือชื่อหลังตนนั้นมีฐานะเป็นเจ้าของหนี้ของตนอยู่ก่อนแล้ว ตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 971 ว่า “ผู้ส่งจ่ายก็ดี ผู้รับรองก็ดี ผู้สลักหลังคนก่อนก็ดี ซึ่งเขาสลักหลังหรือโอนตัวแลกเงินให้อีกทอดหนึ่งนั้น หากมีสิทธิจะไล่เบี้ยเอาแก่คู่สัญญาฝ่ายซึ่งตนยอมต้องรับผิดชอบอยู่ก่อนแล้วตามตัวเงินนั้นได้ไม่”

ทั้งนี้การที่ลูกหนี้ในตัวเงินดังกล่าวได้กลายมาเป็นผู้รับโอนตัวเงินในฐานะผู้รับสลักหลังนั้นไม่ทำให้หนี้ตามตัวเงินระงับไปโดยการเคลื่อนกลืนกันอย่างเช่นลูกหนี้คนอื่นๆทั่วไปแต่อย่างใด ทั้งนี้ตามที่มาตรา 353 ได้บัญญัติไว้ว่า “ถ้าสิทธิและความรับผิดชอบในหนี้รายใด

ตกอยู่กับบุคคลคนเดียวกัน ท่านว่าหนี้รายนั้นเป็นอันระงับสิ้นไป เว้นแต่เมื่อหนี้นั้นตกไปอยู่ใน บังคับแห่งสิทธิของบุคคลภายนอกหรือเมื่อสลักหลังตัวเงินกลับคืนตามความในมาตรา 917 วรรค สาม” และเมื่อมีการสลักหลังตัวเงินกลับคืนมา ยังถูกหนี้ตามตัวซึ่งทำให้ถูกหนี้ตามตัวกลายเป็นผู้รับ โอนหนี้ไม่ทำให้หนี้ตามตัวระงับ ถูกหนี้ตามตัวซึ่งได้รับสลักหลังโอนตัวกลับคืนมาดังกล่าวจึง สามารถโอนตัวเงินนั้นต่อไปได้อีกตามที่มาตรา 917 วรรคสามตอนท้ายได้บัญญัติไว้

3.2.4.3 จำนวนเงินที่ผู้ทรงจะไต่เบี่ยเอาได้จากลูกหนี้

กรณีของตัวแลกเงิน จำนวนเงินที่ผู้ทรงจะไต่เบี่ยจากลูกหนี้ ทั้งหลายได้นั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 968 ว่า “ผู้ทรงจะ เรียกร้องเอาเงินใช้จากบุคคลซึ่งตนใช้สิทธิไต่เบี่ยนั้นก็ได้ คือ

- (1) จำนวนเงินในตัวแลกเงินซึ่งเขาไม่รับรองหรือไม่ใช้กับทั้ง ดอกเบี่ยด้วย หากว่ามีข้อกำหนดไว้ว่าให้คิดดอกเบี้ย
- (2) ดอกเบี่ยอัตราร้อยละห้าต่อปีนับแต่วันถึงกำหนด
- (3) ค่าใช้จ่ายในการคัดค้าน และในการส่งคำบอกกล่าวของผู้ ทรงไปยังผู้สลักหลังถัดจากตนขึ้นไปและผู้ส่งจ่าย กับทั้งค่าใช้จ่ายอื่นๆ
- (4) ค่าชักส่วนลดซึ่งถ้าไม่มีข้อตกลงกันไว้ ท่านให้คิดร้อยละ 1/6 ในต้นเงินอันจะพึงใช้ตามตัวเงิน และไม่ว่ากรณีจะเป็นอย่างไร ท่านมิให้คิดสูงกว่าอัตรานี้ ถ้าใช้สิทธิไต่เบี่ยก่อนถึงกำหนด ท่านให้หักลดจำนวนเงินในตัว เงินลงให้ร้อยละห้า”

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่ากฎหมายได้จำกัดจำนวน เงินที่ผู้ทรงสามารถเรียกให้ลูกหนี้ตามตัวแลกเงินรับผิดชอบได้เฉพาะในเรื่องต่อไปนี้ คือ

- 1) จำนวนเงินต้นที่ผู้จ่ายไม่ยอมรับรอง หรือไม่ยอมจ่ายให้ ซึ่ง อาจเป็นจำนวนเงินที่ไม่รับรองหรือไม่ใช้ให้ทั้งหมด หรือบางส่วนก็ได้หากมีการรับรองหรือใช้เงินแต่ เพียงบางส่วนตามมาตรา 935 และมาตรา 946 พร้อมทั้งดอกเบี้ยจากต้นเงินตามอัตราที่ผู้ส่งจ่าย ได้ระบุไว้ซึ่งตามปกติจะคิดจากวันที่ออกตัว เว้นแต่จะระบุไว้เป็นอย่างอื่น ทั้งนี้ตามมาตรา 911 ซึ่ง ถ้าไม่ระบุไว้จะคิดดอกเบี้ยไม่ได้
- 2) ดอกเบี่ยร้อยละห้าต่อปีนับแต่วันถึงกำหนด ซึ่งดอกเบี้ย ดังกล่าวมีลักษณะคล้ายกับดอกเบี้ยอันเนื่องมาจากการผิดนัดชำระหนี้เงินทั่วไปซึ่งคิดจากเงินต้นที่ ระบุไว้ในตัวแลกเงิน โดยคิดตั้งแต่วันที่ตัวถึงกำหนดจนถึงวันที่มีการชำระหนี้ตามตัวเงินเสร็จสิ้น
- 3) ค่าใช้จ่ายในการทำคำคัดค้านและค่าใช้จ่ายในการส่งคำบอก กล่าวของผู้ทรงไปยังผู้สลักหลังถัดจากตนขึ้นไปและผู้ส่งจ่ายตามมาตรา 960 และมาตรา 963 รวมทั้ง

ค่าใช้จ่ายอื่นๆอันเนื่องจากการใช้สิทธิไล่เบียดด้วย เช่น ค่าเดินทางไปรับเงินจากผู้ที่ถูกไล่เบียด เป็นต้น

4) ค่าชดเชยส่วนลด ซึ่งเป็นเงินที่ผู้ทรงเรียกได้จากผู้ถูกไล่เบียดเป็นพิเศษคล้ายกับเงินค่าธรรมเนียมหรือค่าป่วยการที่ผู้กู้เงินต้องเสียให้แก่ผู้ให้กู้

ค่าชดเชยส่วนลดนี้ กฎหมายกำหนดให้เรียกได้ไม่เกินร้อยละ 1/6 ในเงินต้นที่ต้องชำระ เว้นแต่จะมีการตกลงไว้เป็นอย่างอื่น กล่าวคือ หากไม่มีการระบุไว้ว่าจะเรียกค่าชดเชยส่วนลดได้เท่าไรก็เรียกได้ในอัตราร้อยละ 1/6 ของเงินต้น หรือหากตกลงกันไว้ต่ำกว่าอัตรานี้ก็สามารทำได้ แต่จะตกลงให้สูงกว่าอัตรานี้ไม่ได้นั่นเอง

หากผู้ทรงใช้สิทธิไล่เบียดก่อนที่ตัวแลกเงินจะถึงกำหนดใช้เงิน ตามมาตรา 959(ข) จำนวนเงินที่ผู้ทรงจะได้รับจะลดลงโดยต้องลดจำนวนเงินต้นในตัวเงินตาม มาตรา 968(1) ลงร้อยละห้า เพราะเป็นการเรียกให้ใช้เงินก่อนเวลาที่ตัวเงินถึงกำหนดซึ่งทำให้ผู้ที่ ถูกเรียกให้ใช้หนี้ก่อนกำหนดเสียเปรียบโดยเขาไม่สามารถนำเงินนั้นไปทำประโยชน์ได้ ในขณะที่ผู้ ทรงซึ่งได้รับเงินไปก่อนกำหนดสามารถนำเงินจำนวนนั้นไปทำประโยชน์ให้แก่ตนได้ ดังนั้น หากผู้ ทรงไม่ต้องการเสียประโยชน์ในส่วนนี้ ก็จะต้องรอจนกว่าตัวจะถึงกำหนดแล้วจึงค่อยใช้สิทธิไล่เบียด

อย่างไรก็ตามมีข้อควรพิจารณาคือ ในกรณีที่ผู้ส่งจ่ายไม่ได้เขียน ลงไว้ในตัวแลกเงินว่าให้คิดดอกเบี้ยตั้งแต่วันที่ลงในตัวเงินได้ตามมาตรา 911 ผู้ทรงจะเรียก ดอกเบี้ยดังกล่าวตั้งแต่วันที่ลงในตัวจนถึงวันที่ตัวถึงกำหนดใช้เงินไม่ได้ แต่ผู้ทรงสามารถเรียก ดอกเบี้ยในอัตราร้อยละห้าได้ตั้งแต่เมื่อตัวถึงกำหนดใช้เงินจนถึงวันที่มีการใช้เงินกันได้ตามมาตรา 968(2) แต่ถ้ามีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ตั้งแต่วันที่ลงในตัวเงินโดยเขียนไว้ในตัวเงินตามมาตรา 911 แล้วก็ให้ใช้อัตราตลอดไปจนถึงวันที่มีการใช้เงินตามตัว เว้นแต่อัตราดอกเบี้ยที่กำหนดไว้ นั้นต่ำกว่าร้อยละห้าต่อปี จึงจะใช้อัตราดอกเบี้ยที่กำหนดไว้ในช่วงตั้งแต่วันที่ลงในตัวเงินจนถึงวันที่ตัว ถึงกำหนด และให้ใช้ร้อยละห้าต่อปี นับแต่วันที่ตัวถึงกำหนดใช้เงินจนถึงวันที่ใช้เงินตามตัว และใน การคิดดอกเบี้ยตั้งแต่วันที่ถึงกำหนดใช้เงินนั้นต้องคิดจากต้นเงิน มิใช่ต้นเงินรวมทั้งดอกเบี้ย เนื่องจากจะคิดดอกเบี้ยซ้อนดอกเบี้ยไม่ได้ตามมาตรา 224 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “ห้ามห้ามมิให้ คิดดอกเบี้ยซ้อนดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัด”

คำพิพากษาฎีกาที่ 335/2509 ข้อกำหนดให้คิดดอกเบี้ยตามที่ โจทก์นำพยานบุคคลเข้าสืบมิได้ระบุไว้ในตัวแลกเงิน ฉะนั้นแม้โจทก์จะมีพยานบุคคลมาสืบได้ ความว่า จำเลยตกลงยอมเสียดอกเบี้ยให้โจทก์ร้อยละ 15 ต่อปี ก็ห้ามมีผลบังคับให้จำเลยต้องเสีย ดอกเบี้ยในอัตราที่โจทก์นำสืบมาไม่ กรณีต้องบังคับตามป.พ.พ. มาตรา 968(2) ที่บัญญัติให้ผู้ทรง ตัวแลกเงินมีสิทธิเรียกดอกเบี้ยในอัตราเพียงร้อยละ 5 ต่อปี นับแต่วันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนด เท่านั้น

นอกจากนี้ในการเรียกดอกเบี้ยของผู้ทรงหนี้ มีปัญหาว่า ผู้ทรงหนี้ จะเรียกดอกเบี้ยจากผู้รับรองซึ่งเป็นลูกหนี้ชั้นต้นได้หรือไม่ และถ้าเรียกได้จะเรียกได้ในอัตราเท่าใด และจะเรียกได้ในอัตราเดียวกับของลูกหนี้ชั้นอื่นๆ เช่นผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังตามมาตรา 968 หรือไม่ ซึ่งปัญหาดังกล่าวมีความเห็นแตกต่างกันออกไปดังนี้⁴⁰

ความเห็นแรก เห็นว่า ผู้ทรงหนี้ไม่มีสิทธิเรียกเอาดอกเบี้ยจากลูกหนี้ชั้นต้นไม่ว่ากรณีใดๆ เนื่องจากมาตรา 968 บัญญัติให้ใช้กับกรณีผู้ทรงหนี้ใช้สิทธิไล่เบี่ยเท่านั้น แต่การเรียกให้ลูกหนี้ชั้นต้นรับผิดชอบไม่ใช่การใช้สิทธิไล่เบี่ย

คำพิพากษาฎีกาที่ 758/2482 การฟ้องเรียกเงินตามตัวสัญญาใช้เงินระหว่างผู้ออกตัวซึ่งมีฐานะเหมือนกับผู้รับรองตัวนั้นไม่ใช่เรื่องไล่เบี่ย จึงนำมาตรา 968 มาใช้ไม่ได้

ความเห็นที่สอง เห็นว่า ผู้ทรงหนี้มีสิทธิเรียกเอาดอกเบี้ยจากลูกหนี้ชั้นต้นตั้งแต่เวลาที่ผิดนัดในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ตามมาตรา 224 แม้การเรียกให้ลูกหนี้ดังกล่าวรับผิดชอบไม่ได้ในฐานะที่ถูกล่าเบี่ย แต่ก็ต้องรับผิดชอบตามบทบัญญัติทั่วไปดังกล่าว เพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ

ความเห็นที่สาม เห็นว่า ผู้ทรงหนี้มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยจากลูกหนี้ชั้นต้นให้รับผิดชอบในอัตราเดียวกับลูกหนี้ชั้นอื่นๆ เช่น เรียกให้รับผิดชอบในอัตราร้อยละห้าต่อปี ตั้งแต่วันที่ตัวถึงกำหนด ในกรณีที่มิได้ระบุไว้เป็นอย่างอื่นจนกว่าจะชำระให้เสร็จสิ้น เพราะลูกหนี้ทุกคนต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรงหนี้ร่วมกัน ตามมาตรา 967 วรรคหนึ่ง จึงต้องร่วมกันรับผิดชอบในต้นเงินและดอกเบี้ยในจำนวนเดียวกันและอัตราเดียวกันด้วย แม้การเรียกให้ลูกหนี้ชั้นต้นรับผิดชอบจะเรียกว่า “ไล่เบี่ย” หรือไม่ก็ตาม

คำพิพากษาฎีกาที่ 653/2521 ในกรณีตัวแลกเงินมิได้ระบุถึงเรื่องดอกเบี้ยไว้ แม้เป็นกรณีที่โจทก์ผู้ทรงหนี้ใช้สิทธิเรียกร้องโดยตรงจากจำเลยที่ 1 ผู้จ่ายซึ่งได้ทำการรับรองตัวแลกเงินแล้วไม่ใช่เรียกร้องเอาจากบุคคลซึ่งตนใช้สิทธิไล่เบี่ยตามมาตรา 968 โจทก์ก็มีสิทธิเรียกเอาดอกเบี้ยได้เมื่อตัวแลกเงินถึงกำหนดชำระและมีการผิดนัดแล้วตามหลักนี้ทั่วไปตามมาตรา 204 และมาตรา 224 เมื่อโจทก์ผู้ทรงหนี้ไล่เบี่ยเรียกเอาดอกเบี้ยอัตราร้อยละห้าต่อปีนับแต่วันถึงกำหนดชำระจากบรรดาผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่ายและบุคคลอื่นๆซึ่งต้องรับผิดชอบตามตัวแลกเงินนั้นได้แล้วก็ย่อมมีสิทธิเรียกเอาดอกเบี้ยในอัตราร้อยละห้าต่อปีจากผู้รับรองตัวแลกเงินซึ่งต้องร่วมกันกับบุคคลดังกล่าวรับผิดชอบต่อโจทก์ผู้ทรงหนี้ได้ตามมาตรา 967 และมาตรา 968(2)

⁴⁰ เสาวนีย์ อิศวโรจน์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, หน้า 255-256.

ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นที่สามดังเหตุผลข้างต้น และเห็นว่าการเรียกให้ผู้รับรองรับผิดชอบถือว่าเป็นการไล่เบียดเช่นกัน เนื่องจากผู้รับรองเป็นบุคคลอื่นซึ่งต้องรับผิดชอบตามตัวแลกเปลี่ยนในมาตรา 959 ดังนั้นจึงตกอยู่ในบังคับมาตรา 968 ด้วย

ในกรณีของเข็คนั้น จำนวนเงินที่ผู้ทรงเข็คนั้นจะไล่เบียดได้ คือจำนวนเงินที่ได้เขียนระบุไว้ในเข็ค ตามมาตรา 988(2) ซึ่งลูกหนี้ผู้ลงลายมือชื่อในเข็คทุกคนจะต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรงเข็คตามมาตรา 900 วรรคหนึ่ง และมาตรา 967 ประกอบมาตรา 989 ไม่ใช่จำนวนเงินต่างๆ รวมทั้งดอกเบี้ยตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 968 ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวไม่นำมาใช้กับเรื่องเข็ค เพราะตามลักษณะของเข็คแล้วเข็คไม่มีดอกเบี้ย เนื่องจากธนาคารต้องใช้เงินตามเข็คเมื่อผู้ทรงทวงถาม และผู้ทรงจะทวงถามได้เมื่อถึงวันที่ที่ลงในเข็คหรือวันออกเข็คนั้นเอง ดังนั้นมาตรา 989 จึงไม่ได้ให้นำมาตรา 911 และมาตรา 968(1) (2) เรื่องดอกเบี้ยมาใช้กับเข็คด้วย เช่นนี้หากมีการเขียนข้อความให้คิดดอกเบี้ยลงไว้ในเข็ค ข้อความเช่นนี้ย่อมไม่มีผลบังคับตามที่มาตรา 899 ได้กำหนดไว้แน่นอน

อย่างไรก็ตามหากเข็คถึงกำหนดใช้เงินและธนาคารปฏิเสธการใช้เงินตามเข็คนั้น ถือได้ว่าผู้สั่งจ่ายตกเป็นผู้ผิดนัด อีกทั้งหนี้ตามเข็คเป็นหนี้เงิน ผู้สั่งจ่ายจึงต้องเสียดอกเบี้ยระหว่างผิดนัดร้อยละ 7.5 ต่อปี โดยคิดจากจำนวนเงินที่ระบุในเข็คและเริ่มคิดตั้งแต่วันที่ธนาคารปฏิเสธการใช้เงินตามเข็คไปจนกว่าจะมีการใช้เงินตามเข็คแก่ผู้ทรงจนครบถ้วน ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นการเรียกดอกเบี้ยตามหลักทั่วไปในมาตรา 224 วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “หนี้เงินนั้น ท่านให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจจะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้นโดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คงส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น” มิใช่เป็นการเรียกดอกเบี้ยตามกฎหมายตัวเงินแต่อย่างใด

คำพิพากษฎีกาที่ 901/2505 หนี้เงินตามเข็คที่ธนาคารปฏิเสธไม่จ่ายเงินนั้นจะคิดดอกเบี้ยได้ตั้งแต่วันที่ธนาคารปฏิเสธไม่จ่ายเงินเป็นต้นไป จะคิดดอกเบี้ยตั้งแต่วันที่ลงในเข็คหาได้ไม่

คำพิพากษฎีกาที่ 1613/2519 ธนาคารปฏิเสธไม่จ่ายเงินตามเข็ควันใด ผู้ทรงเรียกดอกเบี้ยได้ร้อยละ 7.5 ต่อปี ตั้งแต่วันนั้น ไม่ใช่เรียกได้ตั้งแต่วันที่ลงในเข็ค

3.2.4.4 อายุความที่ผู้ทรงจะฟ้องคดีเพื่อการใช้สิทธิไล่เบียด

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดอายุความฟ้องคดีตัวเงินไว้ในมาตรา 1001 ถึงมาตรา 1003 ทั้งนี้บทบัญญัติที่กำหนดให้ผู้ทรงฟ้องคดีเพื่อการใช้สิทธิไล่เบียดนั้น ได้แก่ มาตรา 1001 และมาตรา 1002 ซึ่งบัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา 1001 “ในคดีฟ้องผู้รับรองตัวแลกเปลี่ยนก็ดี ผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินก็ดี ท่านห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นเวลาสามปีนับแต่วันนั้นๆถึงกำหนดใช้เงิน”

มาตรา 1002 “ในคดีที่ผู้ทรงตัวเงินฟ้องผู้สละหลังและผู้ส่งจ่าย ท่านห้ามฟ้องเมื่อพ้นเวลาปีหนึ่งนับแต่วันที่ได้ลงในคำคัดค้านซึ่งได้ทำขึ้นภายในเวลาอันถูกต้อง ตามกำหนด หรือนับแต่วันตัวเงินถึงกำหนด ในกรณีที่มีข้อกำหนดไว้ว่า”ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน”

บทบัญญัติตามมาตรา 1001 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดอายุ ความในการฟ้องผู้รับรองตัวแลกเงิน และผู้ออกตัวสัญญาใช้เงิน ดังนั้นการที่ผู้ทรงตัวแลกเงินจะ ฟ้องคดีเอาแก่ผู้รับรองตัวแลกเงินจึงต้องฟ้องภายในอายุความตามมาตรา 1001 นี้ โดยต้องฟ้อง ภายใน 3 ปีนับแต่วันที่ตัวแลกเงินนั้นถึงกำหนดใช้เงิน

ส่วนบทบัญญัติตามมาตรา 1002 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดอายุ ความในการที่ผู้ทรงตัวเงิน (หมายถึงทั้งตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน และเช็ค) จะฟ้องผู้สละหลัง และผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงิน หรือเช็ค โดยสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

1. ในกรณีที่ตัวเงินต้องมีการทำคำคัดค้าน ผู้ทรงต้องฟ้องผู้สละ หลัง และผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงิน หรือเช็คภายใน 1 ปีนับแต่วันที่ได้ลงในคำคัดค้านซึ่งได้ทำขึ้นภายใน เวลาอันถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนด

2. ในกรณีที่ตัวเงินไม่จำเป็นต้องทำคำคัดค้าน ผู้ทรงต้องฟ้องผู้สละ หลัง และผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงิน หรือเช็คภายใน 1 ปีนับแต่วันที่เช็คถึงกำหนด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1214/2547 อายุความเช็คต้องนับแต่วันที่ ลงในเช็คไม่ใช่นับแต่วันมอบเช็คให้ เมื่อขณะที่โจทก์รับมอบเช็ค เช็คยังไม่ลงวันที่ โจทก์ซึ่งเป็นผู้ ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายกระทำการโดยสุจริตชอบที่จะลงวันที่ออกเช็คตามที่ถูกต้องแท้จริงลงใน เช็คได้ตามป.พ.พ. มาตรา 910 ประกอบมาตรา 989 เมื่อนับจากวันที่ซึ่งปรากฏในเช็คถึงวันฟ้องไม่ เกินหนึ่งปี คดีจึงไม่ขาดอายุความ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2015/2532 โจทก์ฟ้องจำเลยซึ่งเป็นผู้ส่ง จ่ายและสละหลังให้รับผิดชอบชำระเงินตามเช็คพิพาทซึ่งลงวันที่ 26 มีนาคม 2527 อันเป็นวันตามที่ ถูกต้องแท้จริง และเป็นวันกำหนดชำระเงินภายในกำหนด 1 ปีนับแต่วันที่ลงในเช็كدังกล่าว คดี โจทก์จึงไม่ขาดอายุความ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 161/2518 อายุความฟ้องผู้ส่งจ่ายเช็คมี กำหนด 1 ปีตามป.พ.พ.มาตรา 1002 นับแต่วันออกเช็คซึ่งเป็นวันที่ตัวถึงกำหนดต้องจ่ายเงิน มิใช่ วันที่ผู้ทรงยื่นเช็คต่อธนาคารแล้วธนาคารไม่จ่ายเงิน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1657-1658/2516 อายุความที่ผู้ทรงเช็คจะ ฟ้องเรียกเงินตามเช็คจากผู้ส่งจ่ายและผู้สละหลังเริ่มนับตั้งแต่วันที่เช็คถึงกำหนดหรือวันที่ลงในเช็ค มิใช่เริ่มนับตั้งแต่วันที่ผู้ส่งจ่ายมอบเช็คให้

คำพิพากษาฎีกาที่ 2012/2530 จำเลยส่งจ่ายเช็คพิพาทลงวันที่ 24 สิงหาคม 2527 เมื่อเช็คพิพาทถึงกำหนด โจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรงเช็คได้นำเช็คพิพาทไปเรียกเก็บเงิน แต่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน เมื่อโจทก์นำคดีมาฟ้องเรียกให้จำเลยรับผิดชอบใช้เงินตามเช็คในวันที่ 27 สิงหาคม 2528 ซึ่งพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันเช็คถึงกำหนดแล้ว คดีของโจทก์จึงขาดอายุความ

คำพิพากษาฎีกาที่ 1733/2520 จำเลยออกเช็คผู้ถือชำระหนี้แก่โจทก์ โจทก์โอนต่อไปแล้วธนาคารไม่จ่ายเงิน โจทก์ชำระหนี้แก่ผู้ทรงที่ไม่ได้รับเงินจากธนาคาร ปัญหาเรื่องอายุความตาม ป.พ.พ. มาตรา 1002 มีกำหนด 1 ปีนับตั้งแต่วันที่ลงในเช็คตามมาตรา 158 เช็คลงวันที่ 30 ตุลาคม 2517 ฟ้องวันที่ 30 ตุลาคม 2518 เป็นวันสุดท้ายของ 1 ปี ไม่ขาดอายุความ

นอกจากนี้ ในกรณีที่ผู้ทรงจะฟ้องผู้รับอาวัลและผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้านั้น เนื่องจากบทบัญญัติมาตรา 940 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ผู้รับอาวัลย่อมต้องผูกพันเป็นอย่างเดียวกันกับบุคคลซึ่งตนประกัน” และมาตรา 953 บัญญัติว่า “ผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้าย่อมต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรงตัวเงินนั้นและรับผิดชอบต่อผู้สลักหลังทั้งหลายภายหลังคู่สัญญาฝ่ายซึ่งตนเข้าแก้หน้าอย่างเดียวกันกับที่คู่สัญญาฝ่ายนั้นต้องรับผิดชอบเอง” ดังนั้น การที่ผู้ทรงจะฟ้องผู้รับอาวัล และผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้าจะอยู่ในอายุความเท่าใด จึงต้องพิจารณาว่าผู้รับอาวัล หรือผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้าเข้ารับอาวัลหรือเข้ารับรองเพื่อแก้หน้าลูกหนี้คนใด ผู้รับอาวัลหรือผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้าก็ย่อมต้องผูกพันภายในอายุความเช่นเดียวกันกับลูกหนี้ที่ตนได้เข้ารับอาวัลหรือที่ตนได้เข้าไปรับรองแก้หน้านั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 3397/2536 การสลักหลังเช็คซึ่งส่งจ่ายให้แก่ผู้ถือยอมเป็นการประกัน (อาวัล) สำหรับผู้ส่งจ่ายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 921 มาตรา 989 และมาตรา 940 วรรคหนึ่ง ซึ่งมีความหมายว่า ผู้ส่งจ่ายมีความรับผิดชอบต่อผู้ทรงอย่างไร ผู้รับอาวัลย่อมต้องมีความรับผิดชอบต่อผู้ทรงเช่นเดียวกัน อายุความที่ผู้สลักหลังต้องรับผิดชอบในฐานะเป็นผู้รับอาวัลดังกล่าวจะยกขึ้นต่อสู้ผู้ทรงเช็ค จึงมีกำหนด 1 ปีนับแต่เช็คถึงกำหนดตามมาตรา 1002 หาใช่ต้องใช้อายุความทั่วไปไม่

นอกจากนี้ หากเป็นกรณีเช่น A ออกตั๋วแลกเงินสั่งให้ B ใช้เงินให้ C ในวันที่ 1 เมษายน 2549 ต่อมา C โอนตั๋วแลกเงินนั้นให้ D เมื่อถึงกำหนดใช้เงิน D นำตั๋วแลกเงินดังกล่าวไปยื่นให้ B ใช้เงินให้แก่ตน แต่ B ปฏิเสธการจ่ายเงิน ตัวเงินดังกล่าวจึงขาดความเชื่อถือ และทำให้ D นำตั๋วแลกเงินนั้นไปเรียกร้องให้ลูกหนี้ตามตัวรับผิดชอบตนได้ ต่อมา D นำตัวเงินไปยื่นให้ C ใช้เงินตามตัวแก่ตน C ได้รับสภาพหนี้เอาไว้ในวันที่ 26 พฤษภาคม 2549 ต่อมาเมื่อ C ไม่ใช้เงินให้แก่ D D จะฟ้องคดีให้ A และ C รับผิดชอบได้ภายในเมื่อใด

ในกรณีนี้ แม้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1002 ได้กำหนดให้ผู้ทรงต้องฟ้องผู้สละหลัง และผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงิน หรือเช็ค ภายใน 1 ปีนับแต่วันที่ถึงกำหนดใช้เงิน ดังนั้น D จึงต้องฟ้อง A และ C ภายใน 1 ปีนับแต่วันที่ 1 เมษายน 2549 กล่าวคือ ต้องฟ้องภายในวันที่ 1 เมษายน 2550 แต่เนื่องจาก C ได้ทำการรับสภาพหนี้ไว้ต่อ D แล้ว ดังนั้นจึงทำให้อายุความดังกล่าวสะดุดหยุดลง ซึ่งเรื่องอายุความสะดุดหยุดลงนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1004 บัญญัติไว้ว่า “เมื่ออายุความสะดุดหยุดลงเพราะการอันหนึ่งอันใดซึ่งกระทำแก่คู่สัญญาแห่งตัวเงินฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ท่านว่าย่อมมีผลสะดุดหยุดลงเพียงแต่แก่คู่สัญญาฝ่ายนั้น” ดังนั้นเมื่อ C ได้รับสภาพหนี้ต่อ D ไว้อายุความจึงสะดุดหยุดลงเฉพาะ C เท่านั้น อายุความของ A ไม่ได้สะดุดหยุดลงด้วย เช่นนี้ D จึงต้องฟ้อง A ภายในวันที่ 1 เมษายน 2550 แต่ในกรณีของ C เมื่อ C รับสภาพหนี้วันที่ 26 พฤษภาคม 2549 D จึงต้องฟ้อง C ภายในวันที่ 26 พฤษภาคม 2550 เนื่องจากอายุความของ C เริ่มนับใหม่ตั้งแต่วันที่ 26 พฤษภาคม 2549 ซึ่งเป็นวันรับสภาพหนี้ ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 193/15 ซึ่งบัญญัติว่า “เมื่ออายุความสะดุดหยุดลงแล้ว ระยะเวลาที่ล่วงไปก่อนนั้นไม่นับเข้าในอายุความ

เมื่อเหตุที่ทำให้อายุความสะดุดหยุดลงสิ้นสุดในเวลาใด ให้เริ่มนับอายุความใหม่ตั้งแต่นั้น”

3.2.4.5 กรณีการสันนิษฐานไล่เบี้ย

เหตุที่ทำให้ผู้ทรง หรือเจ้าหนี้ตามตัวเงินสันนิษฐานไล่เบี้ยเอาจากลูกหนี้ตามตัวเงินนั้นมีหลายสาเหตุด้วยกัน ซึ่งได้แก่กรณีดังต่อไปนี้

1. ผู้ทรงไม่ยื่นตัวให้ใช้เงินในกำหนดหรือไม่ทำคำคัดค้านภายในเวลาที่กำหนด ทั้งนี้ตามที่ มาตรา 973 บัญญัติไว้ว่า “เมื่อกำหนดเวลาจำกัดซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้ได้ล่วงพ้นไปแล้ว คือ

(1) กำหนดเวลาสำหรับยื่นตัวแลกเงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็น หรือในระยะเวลาอย่างใดอย่างหนึ่งภายหลังได้เห็น

(2) กำหนดเวลาสำหรับทำคำคัดค้านการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงิน

(3) กำหนดเวลาสำหรับยื่นตัวเพื่อให้ใช้เงิน ในกรณีที่มีข้อกำหนดว่า “ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน”

ท่านว่าผู้ทรงยอมสันนิษฐานที่จะไล่เบี้ยเอาแก่เหล่าผู้สละหลัง ผู้ส่งจ่าย และคู่สัญญาอื่นๆผู้ต้องรับผิดชอบ เว้นแต่ผู้รับรอง

อนึ่งถ้าไม่ยื่นตัวแลกเงินเพื่อให้เขารับรองภายในเวลาจำกัดตั้งผู้ส่งจ่ายได้กำหนดไว้ ท่านว่าผู้ทรงยอมเสียสิทธิที่จะไล่เบี้ยทั้งเพื่อการที่เขาไม่ใช้เงินและเพื่อการที่

เขาไม่รับรอง เว้นแต่จะปรากฏจากข้อกำหนดว่าผู้ส่งจ่ายหมายเพียงแต่จะปลดตนเองให้พ้นจาก
ประกันการรับรอง

ถ้าข้อกำหนดจำกัดเวลานั้นตัวแลกเงินนั้นมีอยู่ที่คำสั่งหลัง
ท่านว่าเฉพาะแต่ผู้สลับหลังเท่านั้นจะอาจเอาประโยชน์ในข้อกำหนดนั้นได้”

2. ผู้ทรงได้รับชำระหนี้ตามตัวเงินโดยครบถ้วนแล้ว ทำให้
อำนาจแห่งมูลหนี้ของผู้ทรงเป็นอันระงับไปด้วย ทั้งนี้ตามมาตรา 194 และมาตรา 321 วรรคสาม

3. ผู้ทรงตัวแลกเงินยอมผ่อนเวลาใช้เงินให้แก่ผู้จ่าย ผู้ทรงยอม
สิ้นสิทธิไล่เบี่ยเอาแก่คู่สัญญาซึ่งมิได้ตกลงด้วยในการผ่อนเวลานั้น ตามที่มาตรา 948 บัญญัติไว้
ว่า “ถ้าผู้ทรงตัวแลกเงินยอมผ่อนเวลาให้แก่ผู้จ่ายไซ้ ท่านว่าผู้ทรงสิ้นสิทธิที่จะไล่เบี่ยเอาแก่ผู้เป็น
คู่สัญญาก่อนๆซึ่งมิได้ตกลงในการผ่อนเวลานั้น”

บทบัญญัติเรื่องการผ่อนเวลาดังกล่าวนี้ใช้เฉพาะกับตัวแลกเงิน
เท่านั้น ไม่นำไปใช้กับเช็คแต่อย่างใด

4. ผู้ทรงตัวแลกเงินยอมรับเอาคำรับรองเบี่ยงบ่ายโดยผู้ส่งจ่าย
หรือผู้สลับหลังมิได้ให้อำนาจแก่ผู้ทรง หรือมิได้ให้ความยินยอมด้วยในภายหลัง เช่นนี้ยอมทำให้ผู้
ทรงสิ้นสิทธิไล่เบี่ยเอาแก่ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลับหลังที่มิได้ให้อำนาจแก่ผู้ทรงหรือมิได้ให้ความยินยอม
ด้วยในภายหลัง ตามมาตรา 936 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าผู้ทรงรับเอาคำรับรองเบี่ยงบ่าย และ
ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลับหลังมิได้ให้อำนาจแก่ผู้ทรงโดยแสดงออกชัดหรือโดยปริยายให้รับเอาคำรับรอง
เบี่ยงบ่ายเช่นนั้นก็ดี หรือไม่ยินยอมด้วยในภายหลังก็ดี ท่านว่าผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลับหลังนั้นๆ ย่อม
หลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามตัวเงินนั้น แต่บทบัญญัตินี้ท่านมิให้ใช้ไปถึงการรับรองแต่บางส่วน
ซึ่งได้บอกกล่าวก่อนแล้วโดยชอบ” ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ใช้บังคับกับเฉพาะตัวแลกเงินเท่านั้น

5. การที่ผู้ทรงไม่ยอมรับการใช้เงินเพื่อแก้หน้า ผู้ทรงยอมสิ้น
สิทธิไล่เบี่ยบุคคลทั้งหลายซึ่งพอที่จะได้หลุดพ้นจากความรับผิดชอบเพราะการใช้เงินนั้น ตามมาตรา
956 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ทรงคนใดบอกปิดไม่ยอมรับเงินอันเขาใช้ให้ ท่านว่าผู้ทรงคนนั้น
ยอมเสียสิทธิในอันจะไล่เบี่ยเอาแก่บุคคลทั้งหลายเหล่านั้นซึ่งพอที่จะได้หลุดพ้นจากความรับผิดชอบ
เพราะการใช้เงินนั้น” โดยบทบัญญัตินี้ไม่นำไปใช้กับเช็คแต่ประการใด

6. ผู้ทรงเช็คไม่ยื่นเช็คให้ธนาคารใช้เงินภายในหนึ่งเดือนในกรณี
ที่เป็นเช็คให้ใช้เงินในเมืองเดียวกันกับที่ออกเช็ค หรือภายในสามเดือนสำหรับเช็คที่ให้ใช้เงินที่อื่น
ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 990 กล่าวคือ เมื่อเช็คถึงกำหนดใช้เงินตามวันที่ลงในเช็ค หากผู้ทรงไม่
ยื่นเช็คให้ธนาคารใช้เงินภายในกำหนดเวลาตามมาตรา 990 แล้ว ผู้ทรงยอมสิ้นสิทธิไล่เบี่ยเอาแก่ผู้
สลับหลังทั้งปวง และเสียสิทธิอันมีต่อผู้ส่งจ่ายเพียงเท่าที่จะเกิดความเสียหายอย่างใดอย่างหนึ่งแก่
ผู้ส่งจ่ายเพราะการที่ละเลยไม่ยื่นเช็คนั้น ซึ่งบทบัญญัติมาตรานี้ใช้บังคับเฉพาะในเรื่องเช็คเท่านั้น

7. การที่ผู้ทรงไม่บังคับตามสิทธิเรียกร้องภายในอายุความ การใช้สิทธิไล่เบียด หรือการใช้สิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ใช้เงินตามตัวเงินที่ขาดความเชื่อถือนี้จะต้องทำภายในอายุความที่กำหนด มิเช่นนั้นลูกหนี้อย่อมมีสิทธิที่จะปฏิเสธการชำระหนี้หนี้ได้ตามมาตรา 193/10 และมีสิทธิยกอายุความขึ้นต่อสู้ได้ โดยอายุความที่ผู้ทรงจะใช้สิทธิไล่เบียดเอากับลูกหนี้ตามตัวเงินนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดไว้แล้วในมาตรา 1001 และมาตรา 1002

แต่อย่างไรก็ตามแม้ผู้ทรงจะสิ้นสิทธิไล่เบียดตามกฎหมายตัวเงิน แต่เนื่องจากมาตรา 321 วรรคสาม ได้บัญญัติไว้ว่า “ถ้าชำระหนี้ด้วยออก ด้วยโอน หรือด้วยสลักหลังตัวเงินหรือประทอนสินค้า ท่านว่าหนี้หนี้จะระงับสิ้นไปต่อเมื่อตัวเงินหรือประทอนสินค้านั้นได้ใช้เงินแล้ว”

นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติในกฎหมายลักษณะตัวเงิน มาตรา 1005 บัญญัติว่า “ถ้าตัวเงินได้ทำขึ้นหรือได้โอนหรือสลักหลังไปแล้วในมูลหนี้อันหนึ่งอันใด และสิทธิตามตัวเงินนั้นมาสูญสิ้นไปเพราะอายุความก็ดี หรือเพราะละเว้นไม่ดำเนินการให้ต้องตามวิธีใดอันจะพึงต้องทำก็ดี ท่านว่าหนี้เดิมนั้นก็ยังคงมีอยู่ตามหลักกฎหมายอันแพร่หลายทั่วไป เท่าที่ลูกหนี้มิได้ต้องเสียหายแต่การนั้น เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น”

เนื่องจากตัวเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือที่ใช้เป็นเครื่องมือในการชำระหนี้แทนการชำระหนี้ด้วยเงินสด ดังนั้นจึงย่อมที่จะต้องมียุทธวิธีที่จะบังคับกันได้ตามกฎหมายอยู่แต่เดิมแล้ว และต่อมาลูกหนี้จึงได้ออก หรือโอนตัวเงินเพื่อชำระหนี้ดังกล่าวให้แก่เจ้าหนี้ จึงทำให้เกิดมูลหนี้ซ้อนกันอยู่ คือ มูลหนี้เดิม และมูลหนี้ตามตัวเงิน ซึ่งการที่เจ้าหนี้อยอมรับชำระหนี้ด้วยตัวเงินนี้ไม่ถือเป็นการแปลงหนี้ใหม่ เพราะไม่มีความผูกพันอะไรใหม่ต่อกันเกิดขึ้น ความผูกพันในมูลหนี้เดิมจึงยังคงมีอยู่ ดังนั้น หากตัวเงินถึงกำหนดใช้เงินและเจ้าหนี้นำตัวไปยื่นให้ใช้เงิน ถ้ามีการใช้เงินให้ไป หนี้หนี้ก็เป็นอันระงับทั้งนี้ตามตัวเงินและหนี้ตามมูลหนี้เดิม แต่หากไม่มีการใช้เงินตามตัว หนี้ก็ย่อมไม่ระงับ

จากบทบัญญัติมาตรา 321 วรรคสาม และมาตรา 1005 ดังกล่าวจึงเห็นได้ว่า กรณีที่มีการออก หรือโอนตัวเงินเพื่อชำระหนี้ หากต่อมาหนี้ตามตัวเงินถึงกำหนดแล้วผู้ทรงไม่ได้นำตัวไปขึ้นเงิน หรือนำไปขึ้นเงินแต่ไม่ได้รับการชำระหนี้แล้วผู้ทรงมิได้ดำเนินการต่างๆตามที่กฎหมายกำหนดอันมีผลทำให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิไล่เบียด รวมทั้งมิได้ฟ้องร้องดำเนินคดีเพื่อให้ได้รับชำระหนี้ตามตัวเงินจนกระทั่งตัวเงินฉบับนั้นขาดอายุความฟ้องร้อง ผู้ทรงซึ่งเป็นทั้งเจ้าหนี้ของลูกหนี้ตามตัวเงินและลูกหนี้ตามมูลหนี้เดิมก็ยังสามารถฟ้องให้ลูกหนี้รับผิดชอบตามมูลหนี้เดิมได้ แต่ทั้งนี้ต้องพิจารณาถึงความสมบูรณ์ของหนี้เดิมประกอบด้วย เช่น หนี้เงินกู้ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้กู้จึงจะสามารถฟ้องร้องบังคับคดีได้ เป็นต้น แต่ทั้งนี้ต้องฟ้องภายในอายุความของมูลหนี้เดิมด้วย นอกจากนี้การที่จะฟ้องบังคับตามมูลหนี้เดิมนี้ เจ้าหนี้บังคับ

ได้เฉพาะลูกหนี้ที่มีนิติสัมพันธ์กับเจ้าหนี้เท่านั้น และบังคับได้เท่าที่ลูกหนี้มิได้เสียหายเท่านั้น เพราะการที่เจ้าหนี้ไม่สามารถบังคับสิทธิตามตัวเงินได้ก็เนื่องมาจากความผิดของเจ้าหนี้เอง หากลูกหนี้ต้องเสียหายเพราะการกระทำใดๆของเจ้าหนี้แล้ว ลูกหนี้ก็สามารถยกข้อต่อสู้ขึ้นต่อผู้ เจ้าหนี้ได้เพื่อหักหนี้เท่าที่ตนต้องเสียหาย แต่ตามที่กล่าวมานี้จะต้องเป็นเรื่องที่เจ้าหนี้ยังไม่เคยยื่นฟ้องเป็นคดีให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามตัวเงินมาก่อนแต่อย่างใด แต่เป็นเรื่องที่เจ้าหนี้เห็นว่าหากตนจะฟ้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามตัวเงินแล้ว ลูกหนี้จะยกกรณีการล้มสิทธิไต่เบี่ยตามกฎหมายตัวเงินของเจ้าหนี้ขึ้นเป็นข้อต่อสู้ เจ้าหนี้จึงหันมาฟ้องตามมูลหนี้เดิม กรณีเช่นนี้ย่อมไม่เข้าข้อห้ามเรื่องการฟ้องซ้ำ แต่ในทางตรงข้าม ถ้าเจ้าหนี้เคยฟ้องลูกหนี้ให้ชำระหนี้ตามตัวเงินและศาลพิพากษายกฟ้องคดีถึงที่สุดแล้ว เจ้าหนี้จะกลับมาฟ้องลูกหนี้คนเดียวกันอีกโดยอาศัยมูลหนี้เดิม ย่อมทำไม่ได้ เพราะจะเป็นการฟ้องซ้ำ ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 148

คำพิพากษาฎีกาที่ 921/2501 ผู้ทรงตัวแลกเงินยอมผ่อนเวลาการจ่ายเงินให้แก่ผู้จ่ายเงินตามตัวแลกเงินโดยมิได้ตกลงกับผู้ส่งจ่ายเสียก่อน ผู้ทรงตัวนั้นย่อมล้มสิทธิที่จะไต่เบี่ย และผู้ส่งจ่ายก็หลุดพ้นจากความรับผิดชอบใดๆตามกฎหมายต่อผู้ทรง ในกรณีดังกล่าวถ้าผู้ส่งจ่ายยอมทำหนังสือรับสภาพหนี้ให้แก่ผู้ทรง ก็ยอมถือได้ว่าเป็นการสำคัญผิดในสาระสำคัญแห่งนิติกรรม เพราะขณะนั้นไม่มีหนี้อะไรเหลืออยู่แล้วแม้หนี้เดิมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1005 ก็ไม่ต้องรับผิด หนังสือรับสภาพหนี้จึงตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 119

3.2.4.6 การใช้สิทธิไต่เบี่ยในระหว่างลูกหนี้ในตัวเงินด้วยตนเอง

เนื่องจากมาตรา 914 ประกอบมาตรา 967 ได้บัญญัติให้ผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง ผู้รับรอง ผู้รับอาวัลต้องรับผิดชอบผู้ทรงร่วมกัน ดังนั้นบุคคลที่มีสิทธิไต่เบี่ยลูกหนี้ตามตัวเงินนอกจากผู้ทรงแล้ว ในกรณีที่ผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่าย และบุคคลอื่นที่ต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้นได้เข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปไม่ว่าจะโดยสมัครใจเข้าใช้เงินเองหรือใช้เงินไปเพราะถูกฟ้องเป็นคดีและได้รับตัวมาไว้ในครอบครอง บุคคลดังกล่าวก็จะกลายเป็นเจ้าหนี้ตามตัวเงินซึ่งมีสิทธิไต่เบี่ยตามจำนวนเงินที่ตนใช้ให้แก่ผู้ทรงไปจากบุคคลที่เป็นลูกหนี้ตามตัวเงินได้เช่นกัน เพียงแต่กฎหมายกำหนดให้ลูกหนี้ที่ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปสามารถไต่เบี่ยเอาจากลูกหนี้ที่ต้องรับผิดชอบในลำดับก่อนตนขึ้นไปได้เท่านั้นทั้งนี้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 967 วรรคสาม ว่า “สิทธิเช่นเดียวกันนี้ย่อมมีแก่บุคคลทุกคนซึ่งได้ลงลายมือชื่อในตัวเงินและเข้าถือเอาตัวเงินนั้น ในการที่จะบังคับเอาแก่ผู้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตน” ดังนั้น ลูกหนี้ที่ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปและกลายเป็นเจ้าหนี้ดังกล่าวจึงไม่สามารถไต่เบี่ยเอาจากลูกหนี้ที่อยู่ในลำดับหลังตนได้ ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ว่าลูกหนี้ที่อยู่ในลำดับต้นย่อมต้องรับผิดชอบต่อลูกหนี้ที่อยู่ในลำดับหลังนั่นเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้น เมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 967 วรรคสาม แล้วจะเห็นว่ามาตราดังกล่าวก่อให้เกิดผลบังคับดังต่อไปนี้⁴¹

1. เมื่อผู้สลักหลังได้เข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปแล้ว ย่อมมีสิทธิที่จะไต่เบี่ยเอาจากผู้สลักหลังคนก่อนๆ หรือจากผู้ส่งจ่าย หรือผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อบุคคลเหล่านั้นได้
 2. เมื่อผู้รับอาวัลได้ใช้เงินแทนบุคคลซึ่งตนประกันให้แก่ผู้ทรงแล้ว ผู้รับอาวัลก็มีสิทธิที่จะไต่เบี่ยเอาจากบุคคลซึ่งตนได้ประกันไว้ กับบุคคลผู้ที่ต้องรับผิดชอบแทนตัวผู้รับอาวัล
 3. ผู้ใช้เงินเพื่อแก่นาย่อมรับช่วงสิทธิที่พึงหวงของผู้ทรงตัวอันมีต่อคู่สัญญาฝ่ายตนซึ่งตนได้ใช้เงินแทนไปและต่อคู่สัญญาทั้งหลายที่ต้องรับผิดชอบต่อคู่สัญญาฝ่ายนั้น
- ดังนั้น ในส่วนของผู้รับรองตัวแลกเงิน เนื่องจากผู้รับรองเป็นลูกหนี้ชั้นต้นในอันที่จะต้องจ่ายเงินแก่ผู้ทรง ดังนั้นเมื่อผู้รับรองได้ใช้เงินแก่ผู้ทรงไปแล้วจึงไม่มีสิทธิไต่เบี่ยเอาจากบุคคลใดในตัวเงินเลย รวมทั้งผู้ส่งจ่ายด้วย เนื่องจากผู้ส่งจ่ายมิได้อยู่ในฐานะที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตนตามที่มาตรา 967 วรรคสามได้บัญญัติไว้ แต่ทั้งนี้ แม้ว่าผู้รับรองไม่สามารถไต่เบี่ยเอาจากผู้ส่งจ่ายได้ แต่ผู้รับรองก็อาจใช้สิทธิตามกฎหมายส่วนอื่นในอันที่จะเรียกร้องเอาจากผู้ส่งจ่ายได้ เช่น การหักกลบลบหนี้ เป็นต้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 2755/2538 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 967 วรรคสาม ผู้ที่ลงลายมือชื่อในตัวแลกเงินและเข้าถือเอาตัวแลกเงินนั้นจะมีสิทธิไต่เบี่ยบังคับเอาแก่ผู้ที่มีความผูกพันตามตัวแลกเงินได้เฉพาะผู้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตนเท่านั้น สำหรับผู้จ่ายที่ได้เข้ารับรองตัวแลกเงินยอมอยู่ในฐานะลูกหนี้ชั้นต้น ผู้ส่งจ่ายมิได้อยู่ในฐานะที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนผู้จ่าย ผู้จ่าย (ผู้รับรอง) จึงไม่มีสิทธิไต่เบี่ยบังคับเอาแก่ผู้ส่งจ่ายได้

3.2.4.7 อายุความในการฟ้องคดีเพื่อการไต่เบี่ยในระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเอง

เมื่อผู้สลักหลังซึ่งเป็นลูกหนี้ตามตัวเงินได้เข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรงหรือเจ้าหนี้อื่นๆไปแล้ว และประสงค์จะใช้สิทธิไต่เบี่ยเอาจากผู้สลักหลังคนก่อนๆซึ่งเป็นลูกหนี้ของตนและผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลังคนนั้นจะต้องใช้สิทธิไต่เบี่ย หรือฟ้องคดีลูกหนี้ทั้งหลายภายใน 6 เดือนนับแต่วันที่ตนเข้าถือเอาตัวและใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไป หรือนับแต่วันที่ตนถูกฟ้อง ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1003 ว่า “ในคดีผู้สลักหลังทั้งหลายฟ้องไต่เบี่ยกันเองและไต่เบี่ยเอาแก่ผู้ส่งจ่ายแห่งตัวเงิน

⁴¹ โฟทურიย์ คงสมบุญณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 296-297.

ท่านห้ามมิให้ฟ้องคดีเมื่อพ้นเวลาหกเดือนนับแต่วันที่ผู้สละหลังเข้าถือเอาตัวเงินและใช้เงิน หรือ นับแต่วันที่ผู้สละหลังนั้นเองถูกฟ้อง”

คำพิพากษาฎีกาที่ 6339-6340/2539 เช็คพิพาทเป็นเช็คระบุ ชื่อยอมโอนให้กันได้ด้วยสละหลังและส่งมอบ โจทก์สละหลังเช็คพิพาทแล้วส่งมอบให้ธนาคาร ก เพื่อขายลดเช็ค ย่อมโอนไปซึ่งบรรดาสัททวิอันเกิดแต่เช็คนั้น ธนาคาร ก จึงเป็นผู้ทรงเช็คโดยชอบ และเมื่อนำเช็คไปเรียกเก็บเงิน จึงมิใช่การเรียกเก็บเงินในฐานะที่โจทก์ยังเป็นผู้ทรงเช็คอยู่ ครั้นเมื่อ ธนาคารตามเช็คปฏิเสธการจ่ายเงิน โจทก์ได้ชำระเงินตามเช็คให้ธนาคาร ก และรับเช็คพิพาทคืน มา โจทก์จึงอยู่ในฐานะผู้สละหลังหาใช่ผู้ทรงเช็คขณะนั้นไม่ จึงต้องฟ้องไล่เบียดเอาแก่จำเลยซึ่งเป็นผู้ส่งจ่ายภายในเวลา 6 เดือนนับแต่วันที่โจทก์เข้าถือเอาเช็คพิพาทและใช้เงิน

อย่างไรก็ตาม กรณีที่ผู้สละหลังจะฟ้องไล่เบียดกันเองและไล่เบียดผู้ส่งจ่ายที่อยู่ภายใต้อายุความตามมาตรา 1003 นั้นต้องเป็นกรณีของผู้สละหลังตัวเงินตามมาตรา 917 และมาตรา 919 คือ เป็นผู้สละหลังตัวเงินชนิดระบุชื่อเท่านั้น ส่วนในกรณีที่ผู้สละหลังตัวเงิน ชนิดผู้ถือซึ่งมีผลเป็นการอวัลผู้ส่งจ่ายได้เข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปแล้วและจะไปฟ้องคดีเอาแก่ผู้ส่งจ่ายนั้น ไม่อยู่ภายใต้อายุความตามมาตรา 1003 เนื่องจากผู้สละหลังตัวผู้ถืออยู่นั้นอยู่ในฐานะของผู้รับอวัลมิได้อยู่ในฐานะผู้สละหลังแต่อย่างใด

แต่หากเป็นกรณีที่ผู้รับอวัลได้ใช้หนี้ให้กับผู้ทรงหรือเจ้าหนี้อื่น ๆ เช่น ผู้สละหลังภายหลังคู่สัญญาที่ตนรับอวัลไปแล้ว แล้วจะใช้สิทธิไล่เบียดเอาจากบุคคลที่ตนรับอวัล หรือบุคคลที่ตนเข้าแก้หน้า เว้นแต่ในกรณีที่ไล่เบียดผู้รับรองตัวแลกเงินซึ่งมาตรา 1001 ได้กำหนดอายุความไว้ 3 ปี นับแต่วันที่ตัวถึงกำหนดนั้น ไม่มีกฎหมายกำหนดอายุความไว้โดยเฉพาะ ดังนั้นจึงต้องนำอายุความ 10 ปี ซึ่งเป็นอายุความทั่วไปตามมาตรา 193/30 มาใช้บังคับ ทั้งนี้ ตามที่ มาตรา 193/30 บัญญัติไว้ว่า "อายุความนั้น ถ้าประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นมิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ให้มีกำหนดสิบปี"

คำพิพากษาฎีกาที่ 2807/2536 การสละหลังเช็คซึ่งสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือหนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 921 ซึ่งมาตรา 989 วรรคแรก บัญญัติให้นำมาใช้บังคับในเรื่องเช็คด้วยนั้น บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะแล้วว่า เป็นเพียงการประกัน (อวัล) สำหรับผู้ส่งจ่าย หาได้ถือว่าเป็นการสละหลังโอนหรือสละหลังลอยไม่ เมื่อโจทก์สละหลังเช็คพิพาทฉบับที่ 1 และที่ 2 ซึ่งจำเลยสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ โจทก์ยอมได้ชื่อว่าเป็นผู้รับอวัลจำเลยตามบทมาตราดังกล่าว จึงต้องผูกพันเป็นอันเดียวกับจำเลยซึ่งโจทก์ประกัน เมื่อโจทก์ผู้รับอวัลได้ใช้เงินไปตามเช็คให้แก่ผู้ทรงเช็คแล้ว ย่อมได้สิทธิในอันจะไล่เบียดเอาแก่จำเลยซึ่งโจทก์ได้ประกันไว้ การที่โจทก์ใช้สิทธิฟ้องจำเลยเกี่ยวกับเช็คพิพาทฉบับที่ 1 และที่ 2 จึงเป็นการใช้สิทธิของผู้รับอวัลที่ได้ใช้เงินไปตามเช็คแล้วใช้สิทธิไล่เบียดเอาแก่ผู้ส่งจ่ายซึ่งตนได้ประกันไว้ตามที่ป.พ.มาตรา 940

วรรคสาม ประกอบมาตรา 989 วรรคหนึ่ง บัญญัติให้สิทธิไว้ สิทธิเรียกร้องของโจทก์ในกรณีนี้ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะให้ต้องบังคับเสียภายในระยะเวลาเท่าใด ฉะนั้นจึงต้องมีกำหนด 10 ปี ตามที่ป.พ.พ.มาตรา 164 (เดิม) บัญญัติไว้ คดีตามคำฟ้องโจทก์เกี่ยวกับเช็คพิพาทฉบับที่ 1 และที่ 2 หาใช่กรณีโจทก์ผู้สละหลังโอนเช็คแก่ผู้ทรง หรือผู้สละหลังลอยโอนเช็คแก่ผู้ทรงใช้สิทธิฟ้องได้ เบี้ยเอาแก่จำเลยผู้สั่งจ่ายเช็คอันมีอายุความ 6 เดือน ตามที่ป.พ.พ. มาตรา 1003 บัญญัติไว้ไม่ คดี โจทก์จึงไม่ขาดอายุความ

คำพิพากษาฎีกาที่ 5595/2533 ผู้สละหลังเช็คซึ่งสั่งให้ใช้เงิน แก่ผู้ถือยอมอยู่ในฐานะผู้ค้ำประกันนี้ตามเช็คตามป.พ.พ. มาตรา 921 ประกอบมาตรา 989 เมื่อได้ชำระหนี้แก่ผู้ทรงไปแล้วยอมมีสิทธิได้เบี้ยเอาจากผู้สั่งจ่ายและเข้ารับช่วงสิทธิของผู้ทรงที่มีเหนือผู้สั่งจ่ายด้วย กรณีเช่นนี้ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะว่าจะต้องฟ้องร้องภายในกำหนดอายุความเท่าใด สิทธิเรียกร้องของผู้รับช่วงสิทธิจากผู้ทรงต่อผู้สั่งจ่ายจึงมีอายุความ 10 ปี ตาม ป.พ.พ. มาตรา 164 ผู้สละหลังเช็คซึ่งสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือมิใช่ผู้สละหลังตามความหมายของ ป.พ.พ. มาตรา 1003 จึงไม่นำอายุความ 6 เดือนตามมาตรานี้มาใช้บังคับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะในการบังคับใช้กฎหมายให้ถูกต้องเหมาะสม เกี่ยวกับตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับการเขียนข้อกำหนดห้ามเปลี่ยนมือโดยผู้ส่งจ่ายไว้ในตัวเงินที่ให้ใช้เงิน แก่ผู้ถือ

สิทธิเรียกร้องตามตัวเงินเป็นสิทธิเรียกร้องที่เกิดจากมูลสัญญาอย่างหนึ่งคือ
สัญญาตัวเงิน ผู้ทรงสิทธิจึงสามารถโอนสิทธิเรียกร้องตามสัญญาตัวเงินไปให้แก่ผู้อื่นได้
เช่นเดียวกับสิทธิเรียกร้องอันเกิดจากมูลสัญญาอื่นๆ แต่เนื่องจากดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าตัวเงินมี
สภาพเป็นตราสารเปลี่ยนมือชนิดหนึ่งซึ่งกฎหมายได้กำหนดวิธีการโอนไว้เป็นการเฉพาะ ดังนั้นจึง
ไม่นำวิธีการโอนสิทธิเรียกร้องตามมาตรา 306 ซึ่งเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องตามหลักทั่วไปมาใช้
บังคับกับการโอนสิทธิเรียกร้องตามตัวเงินแต่อย่างใด

นอกจากการที่คู่สัญญาจะสามารถแสดงเจตนาโอนสิทธิเรียกร้องกันต่อไปได้แล้ว
คู่สัญญาก็อาจแสดงเจตนาห้ามมิให้มีการโอนสิทธิเรียกร้องนั้นให้แก่บุคคลอื่นต่อไปได้เช่นกัน โดย
หากเป็นสิทธิเรียกร้องตามมูลสัญญาอื่นๆ ที่มีใช้ตัวเงิน คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายจะต้องแสดงเจตนาต่อ
กันไว้ว่า ห้ามโอนสิทธิเรียกร้องนั้นให้แก่บุคคลอื่นตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 303 วรรคสอง แต่
หากเป็นสิทธิเรียกร้องตามสัญญาตัวเงินแล้ว เพียงแต่ผู้ออกตัวเงินฝ่ายเดียวก็สามารถแสดงเจตนา
ห้ามมิให้ผู้ทรงที่ได้รับตัวเงินไปจากการส่งมอบ นำตัวเงินฉบับนั้นไปโอนให้แก่บุคคลอื่นได้ ทั้งนี้
ตามที่มาตรา 917 วรรคสอง บัญญัติไว้ว่า “เมื่อผู้ส่งจ่ายเขียนลงด้านหน้าแห่งตัวแลกเงินว่า”
เปลี่ยนมือไม่ได้” ดังนี้ก็ดี หรือเขียนคำอื่นอันได้ความเป็นทำนองเช่นเดียวกันนั้นก็ดี ท่านว่าตัวเงิน
นั้นย่อมจะโอนให้กันได้แต่โดยรูปการและด้วยผลของการโอนสามัญ” ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวนี้ได้
อนุโลมนำไปใช้กับเช็คด้วยตามมาตรา 989

จากมาตรา 917 วรรคสอง ดังกล่าวจะเห็นว่าบุคคลที่จะมีอำนาจเขียนข้อความ
ห้ามเปลี่ยนมือลงในตัวเงินก็คือผู้ส่งจ่ายเท่านั้น หากบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้ส่งจ่ายหรือผู้ออกตัวเป็น
ผู้เขียนข้อความดังกล่าวลงในตัวเงิน ข้อความนั้นจะไม่มีผลตามมาตรา 917 นี้แต่อย่างใด

การที่ผู้ส่งจ่ายหรือผู้ออกตัวเงินเขียนข้อความห้ามโอนไว้โดยถูกต้องตามมาตรา
917 วรรคสอง มีผลทำให้ตัวเงินฉบับนั้นสิ้นสภาพความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ ดังนั้น นอกจากผู้รับ
เงินแล้ว ผู้ใดจะอ้างว่าเป็นผู้ทรงโดยการรับโอนตัวเงินในฐานะเป็นผู้รับสละหลังไม่ได้ หากมีการ

โอนตัวเงินนั้นต่อไปโดยฝ่าฝืนคำสั่งห้ามเปลี่ยนมือของผู้ส่งจ่ายดังกล่าว ผู้รับโอนตัวเงินนั้นต่อมาหาเป็นผู้ทรงตัวเงินโดยชอบด้วยกฎหมายไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2742/2525 จำเลยที่ 1 ส่งจ่ายเช็คให้แก่จำเลยที่ 2 โดยระบุชื่อจำเลยที่ 2 และขีดฆ่าคำว่า “หรือผู้ถือ” ออกแล้วขีดคร่อมและเขียนข้อความว่า “PAYEE ONLY” ซึ่งมีความหมายทำนองเดียวกับ “เปลี่ยนมือไม่ได้” หรือ “ห้ามเปลี่ยนมือ” เช็كدังกล่าวจึงเป็นเช็คที่จะต้องนำเข้าบัญชีของจำเลยที่ 2 เท่านั้น จะเปลี่ยนมือไม่ได้ ดังนั้น โจทก์จึงมิใช่ผู้รับเงินจะอ้างว่าเป็นผู้ทรงโดยการรับเช็كدังกล่าวจากจำเลยที่ 2 หาได้ไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1162/2533 เช็คพิพาท จำเลยที่ 1 ที่ 2 ร่วมกันลงชื่อเป็นผู้ส่งจ่ายระบุชื่อจำเลยที่ 3 เป็นผู้รับเงิน โดยขีดฆ่าคำว่า “หรือผู้ถือ” ออก และด้านหน้าบนซ้ายของเช็คมิตราประทับเป็นภาษาอังกฤษว่า “เอ/ซี เพย์ โอนลิ” แสดงว่าเปลี่ยนมือไม่ได้ จำเลยที่ 3 จะต้องนำเข้าบัญชีของตน จำเลยที่ 3 จะโอนเช็คพิพาทให้โจทก์ได้แต่โดยรูปการและด้วยผลของการโอนหนี้สามัญ ตามป.พ.พ.มาตรา 917 วรรคสอง ประกอบด้วยมาตรา 989 และการโอนสิทธิเรียกร้องตามมาตรา 306 วรรคหนึ่ง การที่จำเลยที่ 3 ชำระหนี้ให้โจทก์ด้วยเช็คพิพาทตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลโดยมิให้โอนกันเป็นการโอนสามัญ ดังนี้โจทก์จึงมิใช่ผู้ทรงเช็คพิพาทที่จะใช้สิทธิไล่เบี้ยจำเลยที่ 1 และที่ 2 ได้

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 917 แล้วจะเห็นได้ว่า มาตรา 917 นี้เป็นบทบัญญัติที่ใช้เฉพาะกับตัวชนิระบุชื่อเท่านั้น เนื่องจากหากพิจารณาบทบัญญัตินี้ดังกล่าวทั้งสามวรรคแล้ว เห็นว่าล้วนแต่เป็นเรื่องของการโอนตัวเงินโดยการสลักหลังและส่งมอบซึ่งเป็นวิธีการโอนตัวชนิระบุชื่อทั้งสิ้น

การที่บทบัญญัติมาตรา 917 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่อนุญาตให้ผู้ส่งจ่ายเขียนข้อความห้ามเปลี่ยนมือลงบนตัวเงินได้นั้น เป็นบทบัญญัติที่ใช้กับตัวเงินชนิระบุชื่อ ดังนั้นจึงสมควรพิจารณาว่าหากเป็นกรณีตัวเงินชนิผู้ถือ ผู้ส่งจ่ายจะสามารถเขียนข้อกำหนดห้ามเปลี่ยนมือไว้บนตัวชนิผู้ถือได้ด้วยหรือไม่ เนื่องจากกรณีดังกล่าวนี้ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง

อย่างไรก็ตามมีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2055/2536 ซึ่งกล่าวถึงการเขียนข้อกำหนดห้ามเปลี่ยนมือโดยผู้ส่งจ่ายไว้บนตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ โดยได้วินิจฉัยไว้ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2055/2536 เช็คพิพาทจำเลยที่ 1 ส่งจ่ายเช็คที่ 4 ให้จ่ายเงินแก่จำเลยที่ 2 หรือผู้ถือโดยได้ขีดคร่อมและพิมพ์ข้อความว่า A/C PAYEE ONLY ซึ่งแปลว่าเฉพาะบัญชีผู้รับเงินเท่านั้นไว้ที่ด้านหน้าเช็ค โจทก์ได้รับเช็คพิพาทมาจากจำเลยที่ 2 โดยจำเลยที่ 3

หุ้นส่วนผู้จัดการของจำเลยที่ 2 ลงลายมือชื่อและประทับตราของจำเลยที่ 2 ในการสลักหลังเช็ค แล้วนำมาแลกเอาเงินสดไปจากโจทก์ ถึงกำหนดส่งจ่ายแล้วโจทก์ได้นำเช็คพิพาทเข้าบัญชีของ โจทก์ที่ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด สาขาสำโรง เพื่อเรียกเก็บเงินจากธนาคารตามเช็ค แต่ ธนาคารตามเช็คปฏิเสธการจ่ายเงิน

ปัญหาที่จะต้องวินิจฉัยตามฎีกาของโจทก์ในข้อแรกมีว่า โจทก์ฟ้องจำเลยที่ 1 ให้ รับผิดชอบชำระเงินตามเช็คพิพาทได้หรือไม่ เห็นว่า เช็คพิพาทจำเลยที่ 1 สั่งธนาคารคือจำเลยที่ 4 ให้ จ่ายเงินแก่จำเลยที่ 2 หรือผู้ถือ โดยจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นผู้สั่งจ่ายได้ขีดคร่อมและพิมพ์ข้อความ ดังกล่าวแล้วอันได้ความเป็นทำนองเช่นเดียวกันกับเปลี่ยนมือไม่ได้ลงไว้ด้านหน้าแห่งเช็ค จำเลยที่ 2 ซึ่งมีชื่อเป็นผู้รับเงินตามเช็คและเป็นผู้ถือหรือผู้ทรงเช็คพิพาทในขณะเดียวกันนั้นด้วย ในฐานะที่ ได้รับการส่งมอบเช็คพิพาทมาจากจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นผู้สั่งจ่ายโดยตรง ย่อมจะต้องผูกพันตาม ข้อกำหนดของจำเลยที่ 1 ดังกล่าวตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 917 วรรคสอง ประกอบด้วยมาตรา 989 บัญญัติไว้ จำเลยที่ 2 จะโอนเช็คพิพาทให้แก่โจทก์โดยการสลักหลังและ ส่งมอบในฐานะเป็นผู้รับเงินหรือจะโอนให้แก่โจทก์โดยการส่งมอบในฐานะผู้ถือหาได้ไม่ เพราะ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 917 วรรคสอง บัญญัติให้โอนกันได้แต่โดยรูปการและ ด้วยผลของการโอนสามัญเพียงวิธีเดียว การโอนโดยการสลักหลังและส่งมอบตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 917 วรรคแรก และการโอนโดยการส่งมอบให้กันตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 918 ล้วนเป็นการฝ่าฝืนข้อกำหนดที่ว่าเปลี่ยนมือไม่ได้ทั้งสิ้น ฉะนั้น เมื่อปรากฏเพียงว่าจำเลยที่ 2 โอนเช็คพิพาทให้แก่โจทก์ด้วยวิธีการสลักหลังและส่งมอบ เท่านั้น มิได้โอนให้กันโดยรูปการและด้วยผลของการโอนสามัญตามนัยประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา 917 วรรคสอง, 989, 306 วรรคแรก การโอนจึงไม่สมบูรณ์ โจทก์จึงไม่ใช่ผู้ทรง เช็คพิพาทโดยชอบด้วยกฎหมายที่จะใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่จำเลยที่ 1 ผู้สั่งจ่าย จึงฟ้องจำเลยที่ 1 ให้ รับผิดชอบชำระเงินตามเช็คพิพาทหาได้ไม่

ปัญหาที่จะต้องวินิจฉัยในข้อต่อไปมีว่า โจทก์ฟ้องจำเลยที่ 4 ให้รับผิดชอบชำระเงิน ตามเช็คพิพาทได้หรือไม่ เห็นว่า จำเลยที่ 4 เป็นเพียงคู่สัญญาของจำเลยที่ 1 มิได้เป็นคู่สัญญาของ โจทก์ เมื่อโจทก์ไม่ใช่ผู้ทรงเช็คพิพาทโดยชอบด้วยกฎหมายไม่มีสิทธิฟ้องจำเลยที่ 1 ให้รับผิดชอบชำระเงินตามเช็คพิพาทแล้ว ย่อมไม่มีสิทธิฟ้องจำเลยที่ 4 ให้รับผิดชอบชำระเงินตามเช็คพิพาทเช่นเดียวกัน

จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว มีข้อควรพิจารณาดังต่อไปนี้

1. ตัวเงินที่สั่งจ่ายให้แก่ผู้ถือ เมื่อพิจารณาจากการเขียนคำสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ

แล้วอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

ประเภทแรก เขียนคำสั่งให้ใช้เงินลงในตั๋วเงินว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ เช่น “จ่ายผู้ถือ” หรือ “จ่ายสด หรือผู้ถือ” หรือ “จ่ายให้แก่ผู้ถือ” เป็นต้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 10130/2539 เช็คพิพาทเป็นเช็คสั่งจ่ายเงินสดหรือผู้ถือ ย่อมโอนไปเพียงด้วยส่งมอบให้กันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 918 ประกอบ มาตรา 989

ประเภทที่สอง เขียนคำสั่งให้ใช้เงินโดยระบุชื่อผู้รับเงิน และไม่ขีดฆ่าคำว่า “ผู้ถือ” ออก การเขียนคำสั่งเช่นนี้ลงในตั๋วเงิน ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าทำให้ตั๋วเงินฉบับนั้นเป็นตั๋วเงินที่สั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ

คำพิพากษาฎีกาที่ 4383/2545 เช็คพิพาทระบุชื่อโจทก์เป็นผู้รับเงินแต่ไม่ได้ขีดฆ่าคำว่าผู้ถือ จึงเป็นเช็คที่สั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ ย่อมโอนได้ด้วยการส่งมอบ ไม่จำเป็นต้องสลักหลัง หากมีการสลักหลังเช็คที่สั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 921 ประกอบด้วย มาตรา 989 บัญญัติว่าเป็นเพียงประกัน (อาวัล) สำหรับผู้สั่งจ่าย หาได้ถือว่าเป็นผู้สลักหลังตามกฎหมายไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 1015/2532 เช็คพิพาทเป็นเช็คที่สั่งจ่ายให้แก่บริษัท พ. หรือผู้ถือ แม้จะมีการขีดคร่อมแต่มีได้ระบุห้ามโอน จึงโอนกันได้ด้วยการส่งมอบ

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า เช็คพิพาทตามคำพิพากษาฎีกาที่ 2055/2536 นี้เป็นเช็คผู้ถือนั่นเอง

2. การเขียนข้อกำหนดห้ามเปลี่ยนมือโดยผู้สั่งจ่ายในตั๋วเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือนี้ หากพิจารณาจากคำพิพากษาฎีกาที่ 2055/2536 ซึ่งเช็คพิพาทเป็นเช็คที่สั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือโดยผู้สั่งจ่ายได้ขีดคร่อมและพิมพ์ข้อความว่า A/C PAYEE ONLY ซึ่งแปลว่าเฉพาะบัญชีผู้รับเงินเท่านั้นไว้ที่ด้านหน้าเช็ค ศาลฎีกาเห็นว่า เช็คพิพาทจะโอนให้แก่กันโดยการสลักหลังและส่งมอบในฐานะเป็นผู้รับเงิน หรือจะโอนให้แก่กันโดยการส่งมอบในฐานะผู้ถือหาได้ไม่ เพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 917 วรรคสอง บัญญัติให้โอนกันได้แต่โดยรูปการและด้วยผลอย่างการโอนสามัญเพียงวิธีเดียว การโอนโดยการสลักหลังและส่งมอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 917 วรรคแรก และการโอนโดยการส่งมอบให้กันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 918 ล้วนเป็นการฝ่าฝืนข้อกำหนดที่ว่าเปลี่ยนมือไม่ได้ทั้งสิ้น เมื่อมีการโอนตั๋วเงิน

ให้กันโดยการสลักหลังและส่งมอบ หรือเพียงแต่ส่งมอบโดยไม่ได้โอนให้แก่กันด้วยรูปการและด้วยผลของการโอนสามัญตามมาตรา 306 วรรคแรก การโอนจึงไม่สมบูรณ์ ผู้รับโอนยอมไม่ใช่ผู้ทรงตัวเงินโดยชอบด้วยกฎหมาย

จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นว่า ตัวผู้ถือก็อาจเขียนข้อกำหนดห้ามเปลี่ยนมือตามมาตรา 917 วรรคสองไว้ได้เช่นกัน และเมื่อผู้ส่งจ่ายเขียนข้อกำหนดดังกล่าวไว้แล้ว ข้อความที่เขียนยอมมีผลตามกฎหมายตัวเงิน ดังนั้น หากมีการฝ่าฝืนข้อกำหนดดังกล่าวโดยโอนตัวเงินต่อไปด้วยวิธีการโอนตัวเงิน ผู้รับโอนยอมจะไม่ใช่ผู้ทรงตัวเงินโดยชอบด้วยกฎหมาย

แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยความเคารพต่อคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่า ตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ ก็คือตัวเงินที่ผู้ส่งจ่ายออกมาโดยสั่งให้ผู้จ่าย จ่ายเงินให้แก่บุคคลใดก็ได้ที่มีตัวเงินดังกล่าวอยู่ในความครอบครอง โดยไม่ได้ระบุชื่อผู้รับเงินไว้เป็นการแน่นอน และการโอนตัวผู้ถือก็สามารถโอนได้เพียงการส่งมอบเท่านั้น เช่นนี้เมื่อมีการโอนตัวผู้ถือต่อไปเป็นทอดๆ ผู้จ่าย รวมถึงผู้ทรงตัวจึงไม่อาจรู้ได้ว่าตัวผู้ถือดังกล่าวได้มีการการโอนเปลี่ยนมือมากี่ทอดแล้ว เนื่องจากไม่มีลายมือชื่อของลูกหนี้ปรากฏอยู่บนตัว ดังนั้นหากตัวเงินดังกล่าวมีการเขียนข้อกำหนดห้ามเปลี่ยนมือโดยผู้ส่งจ่ายลงไป ผู้จ่ายก็ไม่อาจทราบได้อยู่ที่ว่าผู้ที่นำตัวผู้ถือดังกล่าวมาขอรับเงินนั้น เป็นผู้ที่ได้รับมอบตัวมาจากผู้ส่งจ่ายโดยตรงหรือไม่ ดังนั้น การเขียนข้อกำหนดห้ามเปลี่ยนมือโดยผู้ส่งจ่ายไว้ในตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ จึงไม่น่าจะก่อให้เกิดผลบังคับในทางปฏิบัติได้เลย นอกจากนี้ เช็คที่มีการขีดคร่อมและระบุคำว่า “A/C PAYEE ONLY” ซึ่งมีความหมายว่าห้ามโอนเปลี่ยนมือนั้น ธนาคารผู้รับฝากเช็คจะทำได้ก็โดยการรับฝากเข้าบัญชีของผู้มีชื่อเป็นผู้รับเงินเท่านั้น

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ อาจเขียนคำสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือได้ 2 แบบ ซึ่งมีข้อสงสัยเกี่ยวกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2055/2536 นั้นข้อเท็จจริงคือเช็คพิพาทเป็นเช็คสั่งจ่ายโดยระบุชื่อผู้รับเงิน หรือผู้ถือ ถึงแม้ว่าจะถือว่าเช็คดังกล่าวเป็นเช็คผู้ถือก็ตาม แต่เนื่องจากเช็คประเภทนี้มีชื่อผู้รับเงินที่แน่นอนปรากฏอยู่ แม้จะมีการขีดคร่อมและระบุคำว่า “A/C payee only” ธนาคารก็สามารถทราบได้ว่าจะนำเงินเข้าบัญชีของผู้ใด ทางปฏิบัติธนาคารจึงยอมจ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงเช็คที่มีลักษณะเช่นนี้โดยจะนำเงินเข้าบัญชีของบุคคลที่มีชื่อระบุอยู่ในเช็คนั้น และแม้ว่าเช็คดังกล่าวจะถือว่าเป็นเช็คผู้ถือ แต่ก็ยังเป็นเช็คผู้ถือเนื่องจากการที่ศาลฎีกาได้วางแนวไว้เท่านั้น

นอกจากนี้ในเรื่องตัวเงินที่สั่งจ่ายโดยระบุชื่อผู้รับเงิน และไม่ได้ขีดฆ่าคำว่าหรือผู้ถือออกนั้น ท่านศาสตราจารย์จิตติ ติงศภัทิย์ ได้อธิบายไว้ว่า เช็คที่สั่งจ่ายเงินแก่นายเขียว หรือผู้ถือ ซึ่งมีได้ขีดฆ่าคำว่าหรือผู้ถือออก แม้จะเป็นตัวผู้ถือ แต่ถ้ามีข้อความเขียนจำกัดระบุลงไปว่าให้

จ่ายเงินแก่ผู้รับเงินเท่านั้น (A/C payee only) แล้ว ก็หมายความว่า เป็นเช็คระบุชื่อซึ่งห้ามโอน ไม่ถือเป็นตัวผู้ถือ เท่ากับผู้รับเงินเป็นผู้ถือเช็คไปเข้าบัญชี¹

เช่นนี้จึงเห็นได้ว่า การที่ศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่าเช็คพิพาทตามคำพิพากษาฎีกาที่ 2055/2536 จะโอนให้แก่กันโดยการสลักหลังและส่งมอบในฐานะเป็นผู้รับเงิน หรือจะโอนให้แก่กันโดยการส่งมอบในฐานะผู้ถือหาได้ไม่ จะต้องโอนโดยรูปการและด้วยผลของการโอนสามัญเพียงวิธีเดียว ตามมาตรา 306 วรรคหนึ่งนั้น น่าจะหมายความว่า แม้เช็คที่ส่งจ่ายโดยระบุชื่อผู้รับเงิน จะถือว่าเป็นเช็คผู้ถือ แต่หากเช็คดังกล่าวมีการขีดคร่อมระบุข้อความ A/C payee only โดยผู้ส่งจ่าย เช็คฉบับนั้นย่อมจะไม่ถือว่าเป็นเช็คผู้ถือ และเท่ากับว่าผู้รับเงินเป็นผู้ถือเช็คไปเข้าบัญชีนั่นเอง

ส่วนกรณีของเช็คผู้ถือที่มีการเขียนคำสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือเลย โดยไม่มีการระบุชื่อผู้รับเงินไว้ด้วย เช็คผู้ถือเช่นนี้ ผู้ใดที่มีเช็คดังกล่าวอยู่ในครอบครองก็สามารถนำไปรับเงินได้ ซึ่งหากมีการขีดคร่อมและระบุคำว่า “A/C payee only” ธนาคารผู้รับฝากจะทำได้โดยการรับฝากเข้าบัญชีของผู้มีชื่อเป็นผู้รับเงินเท่านั้น ดังนั้นหากส่งจ่ายเช็คที่มีข้อความดังกล่าวให้แก่ผู้ถือโดยไม่ระบุชื่อผู้รับเงิน ธนาคารย่อมไม่อาจทราบได้ว่าบุคคลใดเป็นผู้รับเงิน ที่จะสามารถนำเงินเข้าบัญชีให้ได้ เช่นนี้ในทางปฏิบัติธนาคารจึงปฏิเสธการรับฝากเงินตามเช็คดังกล่าวโดยถือว่าเป็นเช็คเสีย หรือเช็คที่ส่งจ่ายไม่ถูกต้อง ห้ามนำเข้าบัญชี

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า แนวคำพิพากษาฎีกาที่ 2055/2536 จึงไม่สามารถนำมาปรับใช้กับกรณีที่เป็นเช็คผู้ถือที่คำสั่งจ่ายเงินไม่มีการระบุชื่อผู้รับเงินไว้ด้วยได้ เนื่องจากมีข้อเท็จจริงบางประการที่ต่างกันได้ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น โดยผู้เขียนเห็นว่า หากเป็นเช็คผู้ถือที่ระบุชื่อผู้รับเงิน แต่ไม่ได้ขีดฆ่าคำว่า “หรือผู้ถือ” ออกย่อมสามารถเขียนข้อกำหนดห้ามเปลี่ยนมือโดยผู้ส่งจ่ายลงไว้ในตัวเงินได้ตามแนวคำพิพากษาฎีกาที่ 2055/2536 แต่หากเป็นเช็คผู้ถือที่ส่งจ่ายผู้ถือเลย โดยไม่ระบุชื่อผู้รับเงินนั้น ไม่ควรที่จะให้มีการเขียนข้อกำหนดห้ามเปลี่ยนมือไว้ในเช็คผู้ถือได้ เนื่องจากการเขียนข้อกำหนดห้ามเปลี่ยนมือโดยผู้ส่งจ่ายไว้ในตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ ไม่น่าจะก่อให้เกิดผลบังคับในทางปฏิบัติ เพราะบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องในตัวเงินทั้งหลายย่อมไม่มีทางทราบได้เลยว่าตัวเงินนั้นมีการโอนกันต่อไปอันเป็นการฝ่าฝืนข้อกำหนดของผู้ส่งจ่ายหรือไม่

¹ จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัดและตัวเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 17, หน้า 93.

อย่างไรก็ตามมีข้อพิจารณาว่า หากมีการเขียนข้อความดังกล่าวลงในตัวเงินชนิดผู้ถือแล้วผลจะเป็นอย่างไร

กรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่า หากตัวเงินที่ออกมาเป็นตัวเงินที่สมบูรณ์แล้ว การเขียนข้อความดังกล่าวลงในตัวเงินย่อมเป็นการเขียนข้อความที่กฎหมายไม่ได้กำหนดให้ต้องมี ตัวเงินฉบับดังกล่าวไม่เสียไป ยังคงใช้ได้เป็นตัวเงิน เพียงแต่ต้องถือว่าไม่มีข้อความดังกล่าวอยู่ในตัวเงินนั้น ทั้งนี้ตามมาตรา 898 ซึ่งบัญญัติว่า “ข้อความอันใดซึ่งมิได้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายลักษณะนี้ ถ้าเขียนลงในตัวเงิน ท่านว่าข้อความอันนั้นหาเป็นผลอย่างหนึ่งอย่างใดแก่ตัวเงินนั้นไม่”

นอกจากนี้ มีข้อพิจารณาต่อไปอีกว่า หากมีการสลักหลังลงในตัวเงินชนิดผู้ถือที่มีข้อกำหนดห้ามเปลี่ยนมือดังกล่าว ผู้สลักหลังตัวเงินนั้นจะมีฐานะอย่างไร

เมื่อถือว่าการเขียนข้อกำหนดห้ามเปลี่ยนมือลงในตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือที่ไม่มีการระบุชื่อผู้รับเงินไว้ไม่เป็นผลอันใดแก่ตัวเงิน เท่ากับไม่มีการเขียนข้อความดังกล่าว จึงไม่อาจนำแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2055/2536 มาปรับได้ ผู้เขียนจึงเห็นว่า ตัวเงินฉบับดังกล่าวเป็นตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือตามหลักของตัวเงินชนิดผู้ถือทั่วไป ซึ่งหากมีการสลักหลังตัวเงินดังกล่าว เท่ากับผู้สลักหลังตัวเงินนั้นมีฐานะเป็นผู้รับอาวัลผู้ส่งจ่ายตามมาตรา 921 สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้รับอาวัลจึงต้องเป็นไปตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 938 ถึงมาตรา 940 บัญญัติไว้นั่นเอง

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับการสลักหลังตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ

ในหัวข้อปัญหาเกี่ยวกับการสลักหลังตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือนี้ ผู้เขียนขอแยกพิจารณาปัญหาดังกล่าวออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

4.2.1 ผู้สลักหลังตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือที่มีลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายเป็นลายมือชื่อปลอม ผู้สลักหลังจะมีความรับผิดชอบในความในตัวของตัวเงินในฐานะผู้รับอาวัลหรือไม่

เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 909(8) ในเรื่องตัวแลกเงิน และมาตรา 988(7) ในเรื่องเช็ค กำหนดให้ลายมือชื่อผู้ส่งจ่าย เป็นรายการสำคัญที่ต้องปรากฏในตัวเงิน หากตัวเงินขาดรายการดังกล่าวแล้ว ย่อมทำให้ตัวเงินนั้นไม่สมบูรณ์เป็นตัวเงินแต่อย่างใด

นอกจากนี้ มาตรา 900 วรรคหนึ่ง ยังได้บัญญัติไว้ด้วยว่า “บุคคลผู้ลงลายมือชื่อของตนในตัวเงินย่อมจะต้องรับผิดชอบในความในตัวของตัวเงินนั้น”

เช่นนี้จึงมีปัญหว่า หากตัวเงินนั้นมีลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายแต่ลายมือชื่อดังกล่าวเป็นลายมือชื่อปลอม ตัวเงินฉบับนั้นจะมีสภาพเป็นตัวเงินโดยสมบูรณ์และจะทำให้ผู้ที่ลงลายมือชื่อในตัวเงินนั้นมีความรับผิดชอบในตัวเงินนั้นหรือไม่ เช่นในกรณีที่มีการสลักหลังตัวเงินที่ใช้เงินแก่ผู้ถือที่มีลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายเป็นลายมือชื่อปลอม ผู้สลักหลังตัวผู้ถือดังกล่าวจะมีความรับผิดชอบต่อความในตัวเงินในฐานะผู้รับอาวัลหรือไม่

ในประเด็นปัญหานี้มีความเห็นทางกฎหมายเป็น 2 ทางด้วยกัน คือ

ความเห็นแรก เห็นว่า ตัวเงินที่มีลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายปลอมไม่สมบูรณ์เป็นตัวเงินเมื่อตราสารนั้นไม่เป็นตัวเงินเสียแล้วจะมาเอาความรับผิดชอบแก่อาวัลซึ่งมีได้แต่เฉพาะในตัวเงินได้อย่างไร อีกทั้งยังเห็นว่า การที่ลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายปลอมนี้เป็นการทำผิดแบบระเบียบในเรื่องตัวเงินตามบทบัญญัติมาตรา 940 วรรคสอง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนั้นผู้สลักหลังตัวผู้ถือที่มีลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายปลอม จึงน่าจะไม่มี ความรับผิดชอบต่อตัวเงินแต่ประการใด

ความเห็นที่สอง เห็นว่า ลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายปลอมไม่กระทบกระเทือนลายมือชื่อในตัวเงินตามมาตรา 1006 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลายมือชื่ออื่นก็ยังคงสมบูรณ์อยู่ ดังนั้น ผู้สลักหลังตัวผู้ถือจึงต้องรับผิดชอบในฐานะอาวัลผู้ส่งจ่ายตามมาตรา 921 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ความรับผิดชอบของผู้รับอาวัลตามมาตรา 940 วรรคสองซึ่งบัญญัติว่า “แม้ถึงความรับผิดชอบต่อเงินอันผู้รับอาวัลได้ประกันอยู่นั้น จะตกเป็นใช้ไม่ได้ด้วยเหตุใดๆนอกจากเพราะทำผิดแบบระเบียบ ท่านว่าข้อที่สัญญาผู้รับอาวัลนั้นก็ยังคงสมบูรณ์” แสดงให้เห็นว่า ผู้รับอาวัลก็ยังคงต้องรับผิดชอบอยู่ ดังนั้น แม้ลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายจะปลอม ก็ไม่มีผลเฉพาะตัวผู้ส่งจ่าย ไม่ใช่การทำผิดแบบระเบียบแต่อย่างใด เนื่องจากคำว่า “แบบระเบียบ” นั้น ไม่ได้หมายความว่าถึงแบบแห่งตัวเงินตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 909, 983 และมาตรา 988 แต่อย่างใด แต่หมายความว่าถึงแบบระเบียบอื่นๆที่กฎหมายกำหนดให้คู่กรณีต้องทำเพื่อที่จะได้มีผลผูกพันกันตามกฎหมาย ดังนั้น ผู้สลักหลังตัวผู้ถือซึ่งลงลายมือชื่อของตนภายหลังลายมือชื่อปลอม จึงเป็นผู้ต้องถูกตัดบทมิให้ยกลายมือชื่อปลอมนั้นขึ้นอ้างตามมาตรา 1008 และไม่พ้นความรับผิดชอบต่อผู้ทรงตัวผู้ถือ

ตามความเห็นที่สองนี้มีแนวคำพิพากษาฎีกาสนับสนุนไว้ด้วย ดังนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 918/2522 โจทก์ฟ้องจำเลยที่ 1 ในฐานะผู้ส่งจ่ายเช็ค และจำเลยที่ 2 ในฐานะผู้สลักหลังเช็คให้ชำระเงินตามเช็คพิพาท แม้จำเลยที่ 1 จะไม่ต้องรับผิดชอบต่อเงินตามเช็คเพราะมิใช่เป็นผู้ลงลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายเช็คก็ตาม แต่เมื่อจำเลยที่ 2 เป็นผู้สลักหลังซึ่งมีผู้ลงลายมือชื่อเป็นผู้ส่งจ่ายไว้ จำเลยที่ 2 ย่อมต้องรับผิดชอบต่อเงินที่ระบุไว้ในเช็คพิพาทนั้น

ปัญหานี้ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นที่สอง เนื่องจาก การที่ตัวเงินมีลายมือชื่อผู้
 สั่งจ่ายปลอมปรากฏอยู่ในตัวเงินนั้น ลายมือชื่อปลอมดังกล่าวไม่ได้ทำให้ตัวเงินขาดรายการ
 ลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายซึ่งจะทำให้ตราสารนั้นไม่สมบูรณ์เป็นตัวเงินแต่อย่างใด เพราะหากตัวเงิน
 ดังกล่าวมีรายการที่กฎหมายกำหนดให้ต้องมีอยู่ในตัวเงินครบถ้วนตัวเงินนั้นก็สมบูรณ์เป็นตัวเงิน
 แล้ว การที่มีลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายปลอมนั้น ผู้เขียนเห็นว่าตัวเงินนั้นก็ยังคงมีลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายอยู่ดี
 เพียงแต่ไม่ทราบว่าใครเป็นผู้ลงลายมือชื่อนั้น เมื่อผู้ที่มีชื่อปรากฏว่าเป็นผู้สั่งจ่ายที่แท้จริงไม่ได้เป็น
 ผู้ลงลายมือชื่อดังกล่าว ลายมือชื่อนั้นจึงเป็นลายมือชื่อปลอมซึ่งมีผลกระทบเพียงในเรื่องความรับ
 ผิดของบุคคลที่มีลายมือชื่อในตัวเงินเท่านั้น กล่าวคือ ผู้ซึ่งมีชื่อปรากฏว่าเป็นผู้สั่งจ่ายในตัวเงิน แต่
 มิได้เป็นผู้ลงลายมือชื่อของตนในตัว ย่อมไม่ต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงินนั้น ตามที่ประมวล
 กฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 900 วรรคหนึ่ง บัญญัติไว้ แต่อย่างไรก็ตามตัวเงินดังกล่าวก็
 ยังคงใช้บังคับได้โดยสามารถไต่ถามกับผู้ที่ถูกตัดบทหรือถูกกฎหมายปิดปากไม่ให้ยกข้อลายมือชื่อ
 ปลอมขึ้นต่อสู้ได้ ทั้งนี้เพราะลายมือชื่อปลอมไม่กระทบถึงความสมบูรณ์ของลายมือชื่ออื่นๆในตัว
 เงินตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1006 ว่า “การที่ลายมือชื่ออันหนึ่งในตัวเงินเป็นลายมือปลอม ย่อม
 ไม่กระทบกระทั่งถึงความสมบูรณ์แห่งลายมือชื่ออื่นๆในตัวเงินนั้น”

และจากที่กล่าวมา เมื่อถือว่าตัวเงินที่มีลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายปลอมไม่กระทบถึง
 ความสมบูรณ์ของตัวเงินแล้ว ดังนี้ ผู้สละหลังตัวเงินที่ให้ผู้เงินแก่ผู้ถือที่มีลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายเป็น
 ลายมือชื่อปลอมจึงอยู่ในฐานะผู้รับอาวัลผู้สั่งจ่ายตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 921 และมีความรับ
 ผิดต่อผู้ทรงตัวเงินดังกล่าวเนื่องจากตนได้มาลงลายมือชื่อสละหลังตัวไว้ภายหลังจากที่มีการ
 ปลอมลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายแล้ว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 900 ประกอบ
 มาตรา 1006 นั้นเอง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2168/2536 จำเลยที่ 2 สละหลังเช็คพิพาทแล้วนำมาแลก
 เงินสดจาก ส. ต่อมาเมื่อ ส. นำเช็คพิพาทมาแลกเงินสดจากโจทก์ โจทก์จึงเป็นผู้ทรงโดยชอบ เมื่อ
 โจทก์นำเช็คไปเรียกเก็บเงินไม่ได้ จำเลยที่ 2 ซึ่งสละหลังเช็คซึ่งสั่งให้ผู้เงินแก่ผู้ถือจึงต้องรับผิดชอบใช้
 เงินนั้นแก่โจทก์ในฐานะเป็นผู้ประกันอาวัลสำหรับผู้สั่งจ่าย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและ
 พินัยกรรม มาตรา 900 วรรคหนึ่ง, 921, 940, 967 และมาตรา 989 แม้จำเลยที่ 1 จะไม่ต้องรับผิดชอบใช้
 เงินตามเช็คเพราะมิใช่เป็นผู้ลงลายมือชื่อสั่งจ่ายก็ตาม แต่เมื่อจำเลยที่ 2 ลงลายมือชื่อในฐานะ
 เป็นผู้ประกันอาวัลสำหรับผู้สั่งจ่ายในเช็คพิพาทซึ่งมีผู้ลงลายมือชื่อเป็นผู้สั่งจ่ายไว้แล้ว จำเลยที่ 2
 ก็ต้องรับผิดชอบเนื้อความที่ระบุไว้ในเช็คพิพาทนั้น หาใช่เช็คพิพาทไม่สมบูรณ์ไม่

4.2.2 การที่ผู้ส่งจ่ายตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือสลักหลังตัวเงินนั่นเอง จะถือว่าผู้ส่งจ่ายอาวัลเป็นประกันให้ตนเองได้หรือไม่

เนื่องจากตัวเงินเป็นสัญญาประเภทหนึ่งซึ่งก่อให้เกิดหนี้ ดังนั้นสัญญาตัวเงินจึงอาจมีผู้เข้ามาค้าประกันการใช้เงินของลูกหนี้ตามตัวเงินนั้นได้เช่นเดียวกับการค้าประกันลูกหนี้ตามสัญญาทั่วไป และก็มีหลักการเช่นเดียวกับการค้าประกันทั่วไป กล่าวคือ ในกรณีที่เครดิตของลูกหนี้ในตัวเงินไม่น่าเชื่อถือ เจ้าหนี้คือผู้ซึ่งจะรับตัวเงินเพื่อชำระหนี้ อาจขอให้ลูกหนี้หาบุคคลที่มีเครดิตดีเข้ามาค้าประกันการใช้เงินตามตัวเงินที่ตนจะยอมรับนั้นก็ได้² โดยการค้าประกันนี้ตามสัญญาตัวเงิน กฎหมายเรียกว่า “การรับอาวัล”

อย่างไรก็ตามในการค้าประกันนี้ตามสัญญาทั่วไปนั้น บุคคลซึ่งจะเข้าเป็นผู้ค้าประกันนั้นจะต้องเป็นบุคคลภายนอก หรือบุคคลที่สาม คือไม่ใช่เจ้าหนี้และไม่ใช่ลูกหนี้ ทั้งนี้ตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 680 วรรคหนึ่ง บัญญัติไว้ว่า “อันว่าค้าประกันนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลภายนอกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้ค้าประกัน ผูกพันตนต่อเจ้าหนี้คนหนึ่ง เพื่อชำระหนี้ในเมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้” แต่สำหรับกรอาวัลนั้น มาตรา 938 วรรคสอง ซึ่งเป็นบทบัญญัติเฉพาะในเรื่องตัวเงินบัญญัติว่า “อันอาวัลนั้นบุคคลภายนอกคนใดคนหนึ่งจะเป็นผู้รับ หรือแม้แต่คู่สัญญาแห่งตัวเงินนั้นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเป็นผู้รับก็ได้”

จากบทบัญญัติมาตรา 938 วรรคสอง ดังกล่าว จึงแสดงให้เห็นว่า ในการอาวัลตัวเงินนั้น ผู้รับอาวัลจึงอาจเป็นเจ้าหนี้ หรือลูกหนี้ซึ่งเป็นผู้สัญญาในตัวเงินก็ได้ โดยในเรื่องนี้มีคำพิพากษาฎีกาวางแนวไว้ ดังนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 833/2523 ซึ่งตัดสินไว้ว่า โจทก์ออกตั๋วแลกเงินสั่งสาขาธนาคารจำเลยที่ 3 ให้จ่ายเงินแก่จำเลยที่ 1 หรือตามคำสั่ง โดยสาขาของจำเลยที่ 3 ลงลายมือชื่อด้านหน้าของตั๋วแลกเงินได้ข้อความว่าเป็นอาวัลค้าประกันผู้ส่งจ่าย ต้องถือว่าการลงลายมือชื่อของสาขาจำเลยที่ 3 ดังกล่าวเป็นอาวัล และผู้จ่ายเป็นผู้รับอาวัลได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 938 วรรคสองตอนสุดท้าย

แม้จะมีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจน และมีคำพิพากษาฎีกาวางหลักไว้เป็นบรรทัดฐานแล้วว่าคู่สัญญาตามตัวเงินสามารถเข้าเป็นผู้รับอาวัลได้ แต่มีปัญหาว่า ลูกหนี้ตามตัวเงินนั้น

² เสาวนีย์ อัสวโรจน์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, หน้า

จะสามารถเข้าอ่าวได้เป็นประกันตนเองได้หรือไม่ เช่นกรณีผู้ส่งจ่ายตัวเงินที่ให้ผู้ถือสลักหลังตัวผู้ถือดังกล่าว ซึ่งตามมาตรา 921 นั้นบัญญัติให้การสลักหลังตัวผู้ถือเป็นอ่าวผู้ส่งจ่าย เช่นนี้จะถือว่าผู้ส่งจ่ายเข้าอ่าวได้เป็นประกันให้ตนเองได้หรือไม่

ปัญหาดังกล่าวมีความเห็นออกเป็น 2 แนว ดังนี้

ความเห็นแรก เห็นว่า การอ่าวนั้นจะทำได้เฉพาะแต่เป็นการอ่าวให้บุคคลอื่นเท่านั้น จะอ่าวให้แก่ตนเองไม่ได้ เพราะการอ่าวเป็นการประกันการชำระหนี้ด้วยความสามารถในการชำระหนี้ของบุคคลอย่างหนึ่ง เช่นเดียวกับกรณีของผู้ค้ำประกัน ซึ่งตามมาตรา 680 ได้บัญญัติเอาไว้ชัดแจ้งว่า ผู้ค้ำประกันจะต้องเป็นบุคคลภายนอกเท่านั้นจะเป็นคู่สัญญาเดิม เป็นเจ้าหนี้ หรือลูกหนี้ไม่ได้ เช่น ลูกหนี้จะทำสัญญาค้ำประกันตนเองย่อมทำไม่ได้³ ตามความเห็นฝ่ายนี้เห็นว่า การอ่าวนั้นแม้จะมีกฎหมายกำหนดให้ผู้ที่เป็นคู่สัญญาตามตัวอยู่แล้วเข้ามาเป็นผู้รับอ่าวได้ก็ตาม ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 938 วรรคสองว่า “อันอ่าวนั้นบุคคลภายนอกคนใดคนหนึ่งจะเป็นผู้รับ หรือแม้คู่สัญญาแห่งตัวเงินนั้นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเป็นผู้รับก็ได้” ก็เป็นการขยายตัวบุคคลผู้ที่จะเข้ามาเป็นผู้รับอ่าวให้มากขึ้นเท่านั้น แต่อย่างไรเสียก็ไม่อาจลบล้างหลักการเดิมของการค้ำประกันด้วยบุคคลที่ว่าลูกหนี้ยอมไม่อาจค้ำประกันให้แก่ตนเองไปได้ไม่

ความเห็นที่สอง เห็นว่า การอ่าวนั้นยอมจะอ่าวเพื่อเป็นประกันหนี้ของตนเองได้ เพราะกฎหมายเปิดช่องให้กระทำได้อยู่แล้ว คือยอมให้คู่สัญญาในตัวเงินเข้าเป็นผู้รับอ่าวได้ และนอกจากนี้ ก็ไม่มีกฎหมายวางข้อจำกัดเอาไว้ด้วยว่าจะอ่าวให้กับตนเองไม่ได้⁴ ซึ่งความเห็นฝ่ายนี้ยึดถือข้อความในมาตรา 938 วรรคสอง เป็นหลัก ดังนั้นความเห็นฝ่ายนี้จึงเห็นว่า การที่ผู้ส่งจ่ายตัวเงินที่ให้ผู้ถือสลักหลังตัวเงินดังกล่าว จึงน่าจะถือได้ว่า ผู้ส่งจ่ายอ่าวเป็นประกันให้กับตนเองด้วยตามมาตรา 921 จึงต้องมีความรับผิดชอบในฐานะผู้รับอ่าวด้วยอีกฐานะหนึ่ง มิใช่ว่าลายมือชื่อของผู้ส่งจ่ายที่ลงไว้ด้านหลังตัวผู้ถือจะไม่มีผลตามกฎหมายแต่อย่างใด

สำหรับผู้เขียนเห็นว่า บทบัญญัติมาตรา 938 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า คู่สัญญาแห่งตัวเงินก็สามารถเป็นผู้รับอ่าวได้นั้น น่าจะมีความหมายว่า บุคคลซึ่งเป็นลูกหนี้ตามตัวเงินในฐานะใดฐานะหนึ่งก็อาจเป็นผู้รับอ่าวตัวเงินนั้นได้ เพียงแต่ต้องเป็นการรับอ่าวลูกหนี้คนอื่นตามตัวเงินนั้นเท่านั้น ดังเช่นที่คำพิพากษาฎีกาที่ 833/2523 ได้ตัดสินไว้ ลูกหนี้ตามตัวเงินไม่อาจรับอ่าวตนเองได้ เพราะขัดกับหลักการทั่วไปของการรับอ่าวที่เป็นการค้ำประกันความรับผิดชอบ

³ ธนวัฒน์ เนติโพธิ์, “อ่าว,” หน้า 28.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 29.

ของลูกหนี้ในตั๋วเงิน เนื่องจากหากยอมให้ลูกหนี้ตามตั๋วเงินรับอาวัลตนเองได้ก็จะไม่เกิดประโยชน์อะไรกับเจ้าหนี้เพราะเจ้าหนี้ก็จะมีหลักประกันเพิ่มขึ้น

ดังนั้น เมื่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 921 กำหนดให้ การสลักหลังตั๋วผู้ถือเป็นการอาวัลสำหรับผู้ส่งจ่ายแล้ว ผู้เขียนจึงเห็นว่า การที่ผู้ส่งจ่ายตั๋วเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือสลักหลังผู้ถือดังกล่าว จะถือว่าผู้ส่งจ่ายเข้าอาวัลเป็นประกันให้ตนเองไม่ได้

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณามาตรา 917 วรรคสาม ที่บัญญัติว่า “อนึ่งตั๋วเงินจะสลักหลังให้แก่ผู้จ่ายก็ได้ ไม่ว่าผู้จ่ายจะได้รับรองตัวนั้นหรือไม่ หรือจะสลักหลังให้แก่ผู้ส่งจ่าย หรือให้แก่คู่สัญญาฝ่ายอื่นใดแห่งตัวเงินนั้นก็ได้ ส่วนบุคคลทั้งหลายเหล่านี้ก็ย่อมจะสลักหลังตัวเงินนั้นต่อไปอีกได้” ประกอบกับมาตรา 353 ที่บัญญัติว่า “ถ้าสิทธิและความรับผิดชอบในหนี้รายใดตกอยู่กับบุคคลคนเดียวกัน ท่านว่าหนี้รายนั้นเป็นอันระงับสิ้นไป เว้นแต่เมื่อหนี้ดังกล่าวตกไปอยู่ในบังคับแห่งสิทธิของบุคคลภายนอกหรือเมื่อสลักหลังตัวเงินกลับคืนตามความในมาตรา 917 วรรค 3” จะเห็นได้ว่าตัวเงินนั้นเมื่อมีการโอนต่อไปแล้ว ภายหลังอาจสามารถสลักหลังกลับคืนได้ ส่วนหากเป็นตั๋วผู้ถือก็อาจได้รับตัวเงินคืนมาโดยการส่งมอบได้ และหากเป็นกรณีที่ผู้ส่งจ่ายตั๋วเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือได้รับตัวเงินกลับคืนมาเช่นนี้ ผู้ส่งจ่ายดังกล่าวก็จะอยู่ในฐานะผู้ทรงตัวเงินซึ่งอาจทำการโอนตัวเงินนั้นต่อไปได้อีก และเมื่อผู้ส่งจ่ายได้สลักหลังตัวผู้ถือฉบับนั้นแล้วจึงโอนตัวต่อไป เช่นนี้ผู้เขียนเห็นว่าผู้ส่งจ่ายดังกล่าวจึงน่าจะมีความรับผิดชอบในฐานะผู้รับอาวัลผู้ส่งจ่ายตามมาตรา 921 ได้

สำหรับอายุความที่ผู้สลักหลังตั๋วผู้ถือจะใช้สิทธิไล่เบี้ยแก่คู่สัญญาคนที่ต้องรับผิดชอบต่อนั้น เมื่อถือว่าการสลักหลังตั๋วผู้ถือเป็นการรับอาวัลผู้ส่งจ่าย หากผู้สลักหลังตั๋วผู้ถือได้เข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปและเข้าถือเอาตัว ผู้สลักหลังตั๋วผู้ถือก็สามารถใช้สิทธิไล่เบี้ยผู้ส่งจ่าย และบุคคลที่ต้องรับผิดชอบต่อผู้ส่งจ่ายได้ แต่อย่างไรก็ตามในประเด็นดังกล่าวอาจเกิดปัญหาได้ว่าจะใช้อายุความในการฟ้องคดีอย่างไร โดยกรณีดังกล่าวนี้มีความเห็นเป็น 2 แนว คือ

ความเห็นแรก เห็นว่า เมื่อผู้สลักหลังตั๋วผู้ถือเข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปและได้รับตัวเงินมาอยู่ในความครอบครองแล้ว ถือว่าผู้สลักหลังตั๋วผู้ถือดังกล่าวอยู่ในฐานะผู้ทรง จึงต้องใช้อายุความตามมาตรา 1002 ซึ่งเป็นอายุความที่ผู้ทรงฟ้องผู้สลักหลังและผู้ส่งจ่าย คือ ภายใน 1 ปีนับแต่วันที่ได้ลงในคำคัดค้านซึ่งได้ทำขึ้นภายในเวลาอันถูกต้องตามกำหนด หรือนับแต่วันที่ตัวเงินถึงกำหนด ในกรณีที่มีข้อกำหนดไว้ว่าไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน

ความเห็นที่สอง เห็นว่า การที่ผู้สละหลังตัวผู้ถือได้เข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไป และจะมาใช้สิทธิไต่เบี่ยต่อบุคคลที่ต้องรับผิดชอบต่อนั้น เป็นกรณีที่ไม่มีกฎหมายกำหนดอายุความไว้เป็นการเฉพาะ จึงต้องใช้อายุความทั่วไปตามมาตรา 193/30 คือ 10 ปี

ในประเด็นปัญหานี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าเมื่อเป็นตัวผู้ถือแล้วจึงย่อมที่จะไม่มีการโอนโดยการสละหลัง การสละหลังตัวผู้ถือนั้นจะเป็นการอาวัลผู้ส่งจ่ายตามที่มาตรา 921 บัญญัติไว้ มิใช่การสละหลังโอนตัวเงิน ดังนั้นจึงไม่อาจนำอายุความ 6 เดือนตามมาตรา 1003 ซึ่งเป็นอายุความสำหรับกรณีที่ผู้สละหลังฟ้องไต่เบี่ยกันเอง หรือไต่เบี่ยผู้ส่งจ่ายมาใช้ได้ แต่การที่ผู้สละหลังตัวผู้ถือได้เข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปนั้น เมื่อมีการเข้าใช้เงินตามตัวเสร็จสิ้นความเป็นผู้ทรงตัวเงินก็สิ้นสุดลง ผู้รับอาวัลดังกล่าวจึงไม่สามารถเปลี่ยนสถานะมาเป็นผู้ทรงตัวเงินได้ และกฎหมายก็ได้กำหนดไว้แต่เพียงให้ผู้ที่ได้ใช้เงินตามตัวให้แก่ผู้ทรงไปมีสิทธิไต่เบี่ยจากลูกหนี้บางคนให้คืนเงินให้แก่ตนเท่านั้น ดังนั้นการที่ผู้รับอาวัลได้เข้าใช้เงินตามตัวให้แก่ผู้ทรงไปแล้วจะใช้สิทธิไต่เบี่ยเอาต่อบุคคลซึ่งตนประกัน จึงเป็นกรณีที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติเรื่องอายุความไว้โดยเฉพาะ จึงต้องนำอายุความทั่วไป คือ 10 ปี ตามมาตรา 193/30 มาใช้ ทั้งนี้ตามที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 3 หัวข้อ 3.2.2.5

4.3 ปัญหาเกี่ยวกับการจำหน่ายตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ

จำนำนั้นเป็นสัญญาระหว่างผู้จำนำกับผู้รับจำนำ โดยผู้จำนำต้องส่งมอบทรัพย์สินที่เป็นสังหาริมทรัพย์ที่จำนำให้แก่ผู้รับจำนำเพื่อเป็นประกันการชำระหนี้

ในการจำนำนี้ ผู้จำนำอาจเป็นลูกหนี้หรือบุคคลที่ 3 ก็ได้ และเมื่อลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้ ผู้รับจำนำจะฟ้องให้ผู้จำนำซึ่งเป็นบุคคลที่ 3 ชำระหนี้ไม่ได้ ได้แต่บังคับจำนำเอาทรัพย์สินที่จำนำออกขายทอดตลาดโดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาล และเมื่อขายทอดตลาดแล้วหากได้เงินมาไม่พอชำระหนี้ ผู้จำนำซึ่งเป็นบุคคลที่ 3 ก็ไม่ต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้อีก แต่ลูกหนี้ชั้นต้นยังคงต้องรับผิดชอบในหนี้ที่ยังเหลืออยู่

อนึ่ง สัญญาจำนำไม่จำเป็นต้องทำเป็นหนังสือหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือ แต่ข้อสำคัญจะต้องมีการส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้รับจำนำโดยทรัพย์สินที่นำมาจำนำนี้ต้องเป็นทรัพย์สินของผู้จำนำเอง และเมื่อสัญญาจำนำเกิดขึ้นแล้ว หากต่อมาเจ้าหนี้ยอมให้ทรัพย์สินที่จำนำกลับคืนไปสู่การครอบครองของผู้จำนำไม่ว่าจะยอมกันด้วยวาจาหรือมีการทำสัญญาเช่าทรัพย์สิน ก็มีผลทำให้สัญญาจำนำระงับ ผู้จำนำไม่ต้องรับผิดชอบอีกต่อไป แต่ลูกหนี้ยังคงต้องรับผิดชอบหนี้ประณาน

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการจํานำเป็นการที่ผู้จํานำส่งมอบสังหาริมทรัพย์ให้แก่ผู้รับจํานำเพื่อเป็นประกันการชำระหนี้ สังหาริมทรัพย์ดังกล่าวหมายถึงสังหาริมทรัพย์ทั่วไป และสังหาริมทรัพย์บางประเภทที่อาจจะจํานำหรือจํานองก็ได้ แต่ยังมีสังหาริมทรัพย์อีกประเภทหนึ่งคือ สิทธิซึ่งมีตราสาร ซึ่งเพียงแต่ส่งมอบให้แก่ผู้รับจํานำยังไม่เป็นการเพียงพอที่จะเป็นการจํานำ ต้องมีการกระทำอย่างอื่นมาประกอบด้วย กฎหมายจึงได้กำหนดวิธีการจํานำไว้เป็นพิเศษ

สิทธิซึ่งมีตราสาร หมายถึง ตราสารที่เข้าแทนสิทธิหรือทรัพย์ ซึ่งเป็นเอกสารที่สร้างขึ้นตามแบบพิธีในกฎหมาย และเป็นตราสารที่โอนกันได้ด้วยวิธีของตราสารนั้น แต่ไม่หมายความถึงเอกสารธรรมดาที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นพยานหลักฐานแห่งสิทธิทั่วไป (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2051/2537)

“ตัวเงิน” เป็นสิทธิมีตราสารประเภทหนึ่ง การจํานำตัวเงินจึงต้องพิจารณาบทบัญญัติลักษณะจํานำประกอบด้วย โดยกฎหมายได้กำหนดวิธีการจํานำสิทธิซึ่งมีตราสารไว้ในมาตรา 750 ถึงมาตรา 752 ดังนี้

มาตรา 750 “ถ้าทรัพย์สินที่จํานำเป็นสิทธิซึ่งมีตราสารและมีได้ส่งมอบตราสารนั้นให้แก่ผู้รับจํานำ ทั้งมิได้บอกกล่าวเป็นหนังสือแจ้งการจํานำแก่ลูกหนี้แห่งสิทธินั้นด้วยไซ้ ท่านว่าการจํานำย่อมเป็นโมฆะ”

มาตรา 751 “ถ้าจํานำตราสารชนิดออกให้แก่บุคคลเพื่อเช่าสัง ท่านห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอก เว้นแต่จะได้สลักหลังไว้ที่ตราสารให้ปรากฏการจํานำเช่นนั้น

อนึ่งในการนี้ไม่จําเป็นต้องบอกกล่าวแก่ลูกหนี้แห่งตราสาร”

มาตรา 752 “ถ้าจํานำตราสารชนิดออกให้แก่บุคคลโดยนามและจะโอนกันด้วยการสลักหลังไม่ได้ ท่านว่าต้องจดข้อความแสดงการจํานำไว้ให้ปรากฏในตราสารนั้นเอง และท่านห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้แห่งตราสารหรือบุคคลภายนอก เว้นแต่จะได้บอกกล่าวการจํานำนั้นให้ทราบถึงลูกหนี้แห่งตราสาร”

อย่างไรก็ตาม การจํานำตัวเงินนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะตัวเงินได้กำหนดวิธีการจํานำไว้เป็นการเฉพาะด้วยในมาตรา 926 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “เมื่อใดความที่สลักหลังมีข้อกำหนดว่า “ราคาเป็นประกัน” ก็ดี “ราคาเป็นจํานำ” ก็ดี หรือข้อกำหนดอย่างอื่นใดอันเป็นปริยายว่าจํานำไซ้ ท่านว่าผู้ทรงตัวแลกเงินจะใช้สิทธิทั้งปวงอันเกิดแต่ตัวนั้นก็ย่อมได้ทั้งสิ้น แต่ถ้าผู้ทรงสลักหลังตัวนั้น ท่านว่าการสลักหลังย่อมใช้ได้เพียงในฐานะเป็นคำสลักหลังของตัวแทน

คู่สัญญาทั้งหลายซึ่งต้องรับผิดชอบ หากอาจจะต่อสู้ผู้ทรงด้วยข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคลระหว่างตนกับผู้สลักหลังนั้นได้ไม่ เว้นแต่การสลักหลังจะได้มีขึ้นด้วยคบคิดกันฉ้อฉล”

ดังนั้น ในการจำนำตัวเงินนอกจากจะพิจารณาจากบทบัญญัติมาตรา 750 ถึงมาตรา 752 ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไปของการจำนำสิทธิซึ่งมีตราสารแล้ว จึงต้องพิจารณามาตรา 926 ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับตัวเงินประกอบด้วย

ตามมาตรา 750 หากมีการนำสิทธิซึ่งมีตราสารไปจำนำ การจำนำจะสมบูรณ์เมื่อมีการส่งมอบตราสารให้แก่ผู้รับจำนำ และบอกกล่าวการจำนำเป็นหนังสือแจ้งไปยังลูกหนี้แห่งสิทธิ นั้นด้วย หากมิได้ส่งมอบตราสารและมีได้บอกกล่าวการจำนำเป็นหนังสือไปยังลูกหนี้แห่งสิทธิ นั้น การจำนำย่อมเป็นโมฆะ ทั้งนี้มาตรา 750 เป็นแม่บทว่าด้วยสิทธิมีตราสารทั่วไป โดยไม่ได้คำนึงถึงว่าตราสารที่แทนสิทธินั้นเป็นตราสารชนิดที่ออกให้แก่บุคคลเพื่อเขาสั่งหรือไม่ เช่น หุ้นของบริษัทตามมาตรา 1129 แต่หากเป็นตราสารชนิดที่ออกให้แก่บุคคลเพื่อเขาสั่ง เช่น ตัวแลกเงินหรือเช็ค หากไม่มีข้อความห้ามเปลี่ยนมือตามมาตรา 917 วรรคสองแล้ว ผู้ทรงยอมโอนตัวเงินนั้นให้แก่ผู้อื่นได้ โดยไม่ต้องบอกกล่าวไปยังลูกหนี้แห่งตราสาร เพราะตัวผู้ออกตราสารและลูกหนี้ทราบคืออยู่แล้วว่าตราสารดังกล่าวเป็นตราสารที่โอนเปลี่ยนมือได้ ดังนั้น มาตรา 751 จึงกำหนดให้การจำนำตราสารชนิดออกให้แก่บุคคลเพื่อเขาสั่งต้องมีการสลักหลังให้ปรากฏการจำนำไว้ที่ตราสารด้วย จึงจะสามารถยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกได้ และการจำนำในกรณีนี้ไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวแก่ลูกหนี้แห่งตราสาร โดยเหตุที่ไม่ต้องบอกกล่าวการจำนำแก่ลูกหนี้แห่งตราสารนี้อาจเนื่องจากว่าตราสารชนิดนี้ออกมาเพื่อโอนกันได้โดยไม่ต้องบอกกล่าวนั่นเอง

แต่อย่างไรก็ตาม ดังที่กล่าวมาแล้วว่าบทบัญญัติมาตรา 751 นั้น เป็นบทบัญญัติซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไปของการจำนำตราสารชนิดออกให้แก่บุคคลเพื่อเขาสั่ง ดังนั้นเมื่อกฎหมายตัวเงินได้บัญญัติเรื่องการจำนำตัวเงินไว้โดยเฉพาะในมาตรา 926 แล้ว การจำนำตัวเงินจึงต้องพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 926 ประกอบด้วย

จากมาตรา 751 ที่บัญญัติว่าถ้าไม่มีการสลักหลังจำนำก็จะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกไม่ได้ เมื่อพิจารณาประกอบกับมาตรา 926 ที่บัญญัติว่าเมื่อใดความที่สลักหลังมีข้อกำหนดว่า “ราคาเป็นประกัน” ก็ดี “ราคาเป็นจำนำ” ก็ดี หรือข้อกำหนดอย่างอื่นใดอันเป็นปริยายว่าจำนำไซ้ ท่านว่าผู้ทรงตัวแลกเงินจะใช้สิทธิทั้งปวงอันเกิดแต่ตัวนั้นก็ย่อมได้ทั้งสิ้น แล้วจะเห็นได้ว่า การจำนำตัวเงินจึงต้องมีการสลักหลังและระบุข้อความที่แสดงให้เห็นว่าเป็นการจำนำนั่นเอง

ในกรณีที่เป็นตัวเงินชนิดระบุชื่อ หากจะนำมาจำหน่ายคงไม่มีปัญหาแต่อย่างใด เนื่องจากตัวเงินชนิดระบุชื่อเป็นตราสารชนิดออกให้แก่บุคคลเพื่อเขาสั่ง กล่าวคือ เป็นการสั่งให้ผู้จ่ายใช้เงินให้แก่ผู้หนึ่งผู้ใดที่มีชื่อระบุไว้ตามตัวเงินนั้น วิธีการจำหน่ายจึงเป็นไปตามที่มาตรา 751 และมาตรา 926 บัญญัติไว้ แต่ในกรณีของตัวเงินชนิดที่ให้ผู้ถือ การจำหน่ายตัวเงินชนิดผู้ถือ นั้นจะจำหน่ายโดยวิธีใดค่อนข้างจะเป็นปัญหา เนื่องจากมีความเห็นของนักนิติศาสตร์ที่แตกต่างกัน อยู่หลายฝ่าย ดังนี้

ความเห็นแรก เห็นว่า การจำหน่ายผู้ถือไม่มีวิธีการบัญญัติไว้ในกฎหมายตัวเงิน หรือจำหน่าย การส่งมอบตัวผู้ถือมีลักษณะเป็นการโอนตัวเงินตามมาตรา 918 แต่คงมีข้อสัญญาที่ผูกพันผู้โอนกับผู้รับโอนระหว่างกันเองได้⁵

ความเห็นที่สอง เห็นว่า เมื่อตัวผู้ถือไม่ถือว่าเป็นตราสารที่ออกให้แก่บุคคลตามเขาสั่ง จึงไม่อาจปรับได้กับบทบัญญัติที่บัญญัติไว้ในมาตรา 751 ทั้งนี้เพราะบทบัญญัติมาตรา 751 บัญญัติความว่า “ถ้าจำหน่ายตราสารชนิดออกให้แก่บุคคลเพื่อเขาสั่ง...” จึงบังคับได้เฉพาะกับตัวเงินชนิดระบุชื่อผู้รับเงิน หรือตามที่ได้รับเงินสั่งเท่านั้น ฉะนั้น จึงไม่อาจนำมาตรา 751 มาใช้บังคับกับการจำหน่ายผู้ถือได้ ดังนั้นการจำหน่ายผู้ถือจึงต้องใช้มาตรา 750 เพราะถือว่าตัวผู้ถือเป็นสิทธิที่มีตราสาร กล่าวคือ ต้องส่งมอบตราสารนั้นให้แก่ผู้รับจำหน่ายและต้องบอกกล่าวเป็นหนังสือแจ้งการจำหน่ายแก่ลูกหนี้แห่งสิทธินั้นด้วย การจำหน่ายผู้ถือทำตามมาตรา 926 ไม่ได้ ถ้าทำไปก็ไม่มีผลเป็นการจำหน่าย ตัวผู้ถือถ้าไม่สลักหลังจำหน่ายแม้เปลี่ยนมือแล้ว ผู้ทรงก็สามารถฟ้องร้องได้ ตัวผู้ถือใช้ยื่นผู้จำหน่ายได้ในคู่สัญญาเท่านั้น จะใช้ยื่นบุคคลภายนอกไม่ได้ ดังนั้น ตัวผู้ถือที่ผู้รับจำหน่ายได้แจ้งให้ลูกหนี้ในตราสารทราบแล้ว การจำหน่ายจึงเกิดแล้ว แต่ต้องใช้ในระหว่างคู่สัญญาเท่านั้น เจ้าหนี้ผู้รับจำหน่ายจะใช้ยื่นผู้ทรงตัวเงินซึ่งเป็นบุคคลที่ 3 ไม่ได้⁶

ความเห็นที่สาม เห็นว่าตัวผู้ถือเป็นตราสารที่ออกให้แก่บุคคลตามเขาสั่งตามมาตรา 751 เพราะคำว่า “ตราสารที่ออกให้แก่บุคคลเพื่อเขาสั่ง” หมายถึงตราสารที่ผู้ออกตราสารออกให้แก่ผู้ทรงตราสารเพื่อให้บุคคลหนึ่งชำระหนี้แก่ผู้ทรง ดังนั้น การจำหน่ายผู้ถือจึงต้องทำการตามวิธีการตามมาตรา 751 ประกอบมาตรา 926 กล่าวคือ ต้องมีการสลักหลังตัวผู้ถือนั้นให้ปรากฏการจำหน่าย และการจำหน่ายจะต้องเขียนข้อความลงไปว่า “ราคาเป็นประกัน”, “ราคาเป็น

⁵ จิตติ ดิงศรัทีย, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัดและตัวเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 17, หน้า 94.

⁶ สุพันธ์ เลขบวรวงศ์, “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสลักหลังตัวเงิน,” หน้า 207-208.

จำนำ” หรือข้อกำหนดโดยอื่นใดอันเป็นปริยายว่าจำนำ การจำนำตัวผู้ถือจึงจะสมบูรณ์โดยไม่ต้องมีการบอกกล่าวลูกหนี้แห่งตราสารอีกแต่อย่างใด⁷

จากความเห็นที่แตกต่างกันดังกล่าว จะเห็นได้ว่าปัญหาเกี่ยวกับการจำนำตัวผู้ถือนี้เกิดขึ้นจากการมองลักษณะของตัวผู้ถือที่แตกต่างกันว่าตัวผู้ถือนั้นเป็นตราสารที่ออกให้แก่บุคคลเพื่อเขาสั่งหรือไม่ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า แม้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะไม่มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงความหมายของ “ตราสารอันพึงต้องชำระตามเขาสั่ง” และ “ตราสารอันพึงต้องชำระแก่ผู้ถือ” แต่เมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องแล้ว จะพบว่าบทบัญญัติในเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องนั้น แบ่งการโอนสิทธิเรียกร้องออกเป็น 2 ประเภท คือ การโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อันพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้โดยเฉพาะเจาะจง ซึ่งหมายถึงหนี้ที่ลูกหนี้รู้แน่นอนว่าต้องชำระหนี้ให้แก่ผู้ใด และการโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่ง ซึ่งหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งนี้ เป็นหนี้ที่ลูกหนี้ยังไม่รู้เป็นการแน่นอนว่าจะต้องชำระหนี้ให้แก่ผู้ใด จนกว่าเจ้าหนี้จะสั่งให้ชำระหนี้ให้แก่ใคร หากพิจารณาลักษณะของตัวผู้ถือแล้วจะเห็นว่า แม้ว่าตัวผู้ถือจะไม่ได้มีการระบุชื่อบุคคลหนึ่งบุคคลใดให้เป็นผู้รับเงินโดยเฉพาะ แต่ลักษณะของตัวผู้ถือนั้นก็ยังไม่รู้เป็นการแน่นอนเช่นกันว่าจะต้องชำระหนี้ให้แก่ใครจนกว่าเจ้าหนี้จะสั่ง โดยแทนที่เจ้าหนี้สั่งให้ใช้เงินให้แก่บุคคลโดยระบุชื่อเจาะจงไว้ เจ้าหนี้ก็สั่งให้ใช้เงินให้แก่ผู้ที่มีตราสารนั้นอยู่ในครอบครองแทน เช่นนี้ผู้เขียนจึงเห็นว่าตัวผู้ถือนั้นก็ป็นหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งชนิดหนึ่งด้วยเช่นกัน

เมื่อกล่าวได้ว่าตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือนั้นเป็นตราสารชนิดออกให้แก่บุคคลตามเขาสั่ง วิธีการจำนำตัวผู้ถือจึงต้องพิจารณาจากบทบัญญัติมาตรา 751 และเนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะตัวเงินกำหนดวิธีการจำนำตัวเงินไว้โดยเฉพาะในมาตรา 926 เช่นนี้จึงต้องนำมาตราดังกล่าวมาพิจารณาประกอบด้วย โดยอาจกล่าวได้ว่า การจำนำตัวผู้ถือนั้นจะต้องมีการสลักหลังตัวผู้ถือให้ปรากฏการจำนำ และการจำนำจะต้องเขียนข้อความลงไปว่า “ราคาเป็นประกัน”, “ราคาเป็นจำนำ” หรือข้อกำหนดโดยอื่นใดอันเป็นปริยายว่าจำนำ การจำนำตัวผู้ถือจึงจะสมบูรณ์ ทั้งนี้โดยไม่ต้องมีการบอกกล่าวลูกหนี้แห่งตราสารอีกแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากมาตรา 921 บัญญัติให้การสลักหลังตัวผู้ถือเป็นการอาวัลผู้ส่งจ่าย เช่นนี้จึงมีข้อควรระวังว่าเมื่อใดที่มีการสลักหลังจำนำตัวผู้ถือ การสลักหลังดังกล่าวจึงต้อง

⁷ ปัญญา ถนอมรอด, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย ยืม คำประกัน จำนอง จำนำ, (กรุงเทพฯ: หจก.จักรีวิชาการพิมพ์, 2544), หน้า 303-304.

ทำให้ปรากฏถึงการจำนำด้วยซึ่งทำได้โดยเขียนข้อความลงไปว่า “ราคาเป็นประกัน”, “ราคาเป็นจำนำ” หรือข้อกำหนดอย่างอื่นใดอันเป็นปริยายว่าจำนำ จึงจะถือว่ามิผลเป็นการจำนำโดยสมบูรณ์ มิฉะนั้นอาจกลายเป็นการรับอวัลต์ตัวเงินซึ่งมีสิทธิ และความรับผิดชอบต่างกันได้

เมื่อการจำนำตัวเงินทำได้โดยวิธีตามมาตรา 751 ประกอบมาตรา 926 แล้ว สิทธิและหน้าที่ของผู้รับจำนำ จึงต้องพิจารณาจากมาตรา 926 ประกอบกับสิทธิและหน้าที่ของผู้รับจำนำในบทบัญญัติเรื่องจำนำด้วยเท่าที่ไม่ขัดกับสภาพของตัวเงิน โดยผู้รับจำนำจะใช้สิทธิที่พึงหวงอันเกิดแต่ตัวนั้นก็ได้ทั้งสิ้น กล่าวคือ เมื่อตัวถึงกำหนดใช้เงิน ผู้รับจำนำย่อมสามารถเรียกร้องให้ลูกหนี้ตามตัวเงินใช้เงินตามตัวเงินให้แก่ตนได้ แต่ทั้งนี้ผู้รับจำนำจะสามารถหักเอาไว้ได้เท่าจำนวนหนี้ที่ตัวเงินนั้นจำนำเป็นประกันไว้เท่านั้น ส่วนที่เหลือต้องคืนให้แก่ผู้จำนำไป

นอกจากนี้ เมื่อการจำนำตัวเงินได้ทำถูกต้องและสมบูรณ์แล้ว ลูกหนี้ตามตัวเงินจะต่อสู้ผู้รับจำนำด้วยข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคลระหว่างตนกับผู้สลักหลังไม่ได้ เว้นแต่การสลักหลังจะได้มีขึ้นโดยคบคิดกันฉ้อฉล ทั้งนี้เนื่องจากผู้รับจำนำใช้สิทธิเรียกร้องของเขาเองในฐานะที่เป็นเจ้าหนี้ตามตัวเงินด้วยคนหนึ่ง กฎหมายจึงได้ให้ความคุ้มครองแก่ผู้รับจำนำที่รับจำนำตัวเงินไว้โดยสุจริตนั่นเอง

อย่างไรก็ตามกฎหมายก็ได้จำกัดสิทธิของผู้รับจำนำตัวเงินไว้โดยเฉพาะ คือ ผู้รับจำนำจะสลักหลังโอนตัวเงินนั้นต่อไปให้ใครไม่ได้ การสลักหลังของผู้รับจำนำทำได้แต่เพียงสลักหลังต่อไปเหมือนการที่ตัวแทนสลักหลัง คือสลักหลังให้เป็นตัวแทนเรียกเก็บเงินเท่านั้น ผู้รับจำนำจะให้สิทธิแก่ผู้รับโอนดีไปกว่าสิทธิที่ตนมีอยู่ในตัวเงินนั้นไม่ได้

4.4 ปัญหาเกี่ยวกับการห้ามมิให้ออกตัวสัญญาใช้เงินชนิดที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือเมื่อเปรียบเทียบกับบัตรเงินฝาก

เครื่องมือในทางการเงินนั้น หากแบ่งประเภทตามวัตถุประสงค์ในการออกตราสาร อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ “ตราสารที่ออกมาเพื่อชำระหนี้” และ “ตราสารที่ออกมาเพื่อก่อหนี้” โดยอาจเป็นไปได้ทั้งระดมเงินทุนและระดมเงินฝาก

ตราสารที่ออกมาเพื่อก่อหนี้นั้น เป็นกรณีที่ผู้ออกตราสารทำการก่อหนี้โดยการออกตราสารเสนอขายแก่นักลงทุน โดยผู้ออกตราสารมีหน้าที่ต้องใช้จ่ายเงินคืนแก่นักลงทุนผู้ซื้อตราสารเมื่อครบกำหนดระยะเวลาตามที่ได้กำหนดไว้ ผู้ออกตราสารจึงมีฐานะเป็นลูกหนี้ และผู้ลงทุนจึงมีฐานะเป็นเจ้าหนี้ เช่น บัตรเงินฝาก ส่วนตราสารที่ออกมาเพื่อชำระหนี้ นั้น เป็นกรณีที่ผู้ออก

ตราสารทำการออกตราสารมาเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการชำระหนี้แทนเงินสด เช่น ตั๋วเงิน ซึ่งได้แก่ ตั๋วแลกเงิน ตั๋วสัญญาใช้เงิน และเช็ค

เมื่อตราสารทั้งสองชนิดมีลักษณะและวัตถุประสงค์ของการออกที่แตกต่างกัน หลักเกณฑ์ที่นำมาใช้กับตราสารทั้งสองชนิดนี้ จึงแตกต่างกันไปด้วย แต่อย่างไรก็ตามสำหรับบัตรเงินฝากนั้น พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 มาตรา 9 จัตุวา และพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 มาตรา 27 ตริ ได้บัญญัติให้นำเอาบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะตั๋วเงิน ซึ่งถือเป็นตราสารที่ออกมาเพื่อชำระหนี้มาใช้บังคับกับบัตรเงินฝากด้วยในบางมาตรา แต่แม้จะมีการนำกฎหมายเรื่องตั๋วเงินมาใช้บังคับก็ไม่ทำให้บัตรเงินฝากกลายเป็นตั๋วเงินไปได้ เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 898 กำหนดให้ตั๋วเงินมี 3 ประเภทเท่านั้น ได้แก่ ตั๋วแลกเงิน ตั๋วสัญญาใช้เงิน และเช็ค นั่นเอง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 982 ให้คำจำกัดความของคำว่า “ตั๋วสัญญาใช้เงิน” ไว้ว่า ตั๋วสัญญาใช้เงิน คือ หนังสือตราสารซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าผู้ออกตั๋ว ให้คำมั่นสัญญาว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง หรือใช้ให้ตามคำสั่งของบุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับเงิน

นอกจากนี้มาตรา 983 ยังได้กำหนดให้ตั๋วสัญญาใช้เงินนั้น ต้องมีรายการดังต่อไปนี้ คือ

1. คำบอกชื่อว่าเป็นตั๋วสัญญาใช้เงิน
2. คำมั่นสัญญาอันปราศจากเงื่อนไขว่าจะใช้เงินเป็นจำนวนแน่นอน
3. วันถึงกำหนดใช้เงิน
4. สถานที่ใช้เงิน
5. ชื่อ หรือยี่ห้อของผู้รับเงิน
6. วันและสถานที่ออกตั๋วสัญญาใช้เงิน
7. ลายมือชื่อผู้ออกตั๋ว

ส่วน “บัตรเงินฝาก” นั้น พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 4 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 มาตรา 4 ให้ค่านิยามของคำว่า “บัตรเงินฝาก” ไว้ว่า หมายความว่า ตราสารซึ่งเปลี่ยนมือได้ที่ธนาคารพาณิชย์ ออกให้แก่ผู้ฝากเงินเพื่อเป็นหลักฐานการรับฝากเงิน และเพื่อแสดงสิทธิของผู้ทรงตราสารที่จะได้รับเงินฝากคืนเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ โดยจะมีการกำหนดดอกเบี้ยไว้ด้วยหรือไม่ก็ได้

นอกจากนี้พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ พ.ศ.2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 มาตรา 4 ก็ได้ให้ค่านิยามของคำว่า “บัตรเงินฝาก” ไว้เช่นกันว่า หมายความว่า ตราสารซึ่งเปลี่ยนมือได้ที่บริษัทเงินทุนออกให้แก่ผู้ฝากเงินเพื่อเป็นหลักฐานการรับฝากเงิน และเพื่อแสดงสิทธิของผู้ทรงตราสารที่จะได้รับเงินฝากคืนเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ โดยจะมีการกำหนดดอกเบี้ยไว้ด้วยหรือไม่ก็ได้

เมื่อพิจารณาจากกฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าว จึงอาจกล่าวได้ว่า บัตรเงินฝากเป็นตราสารซึ่งเปลี่ยนมือได้ที่ธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทเงินทุนออกให้แก่ผู้ฝากเงินเพื่อเป็นหลักฐานแสดงการรับฝากเงิน และเพื่อแสดงสิทธิของผู้ทรงตราสารที่จะได้รับเงินฝากคืน เมื่อสิ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้ โดยจะมีการกำหนดดอกเบี้ยไว้ด้วยหรือไม่ก็ได้

พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 มาตรา 9 ตรี และพระราชบัญญัติประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 มาตรา 27 ทวิ กำหนดให้บัตรเงินฝากที่จะออกได้นั้นต้องมีข้อความดังต่อไปนี้

1. คำบอกชื่อว่าเป็นบัตรเงินฝาก
2. ชื่อธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทเงินทุนผู้ออกบัตรเงินฝาก
3. วันที่ออกบัตรเงินฝาก
4. จังหวัดที่ออกบัตรเงินฝาก
5. ข้อตกลงอันปราศจากเงื่อนไขว่าจะจ่ายเงินเป็นจำนวนหนึ่งที่แน่นอน พร้อม

ด้วยดอกเบี้ย (ถ้ามี)

6. วันถึงกำหนดจ่ายเงิน
7. สถานที่จ่ายเงิน
8. ชื่อของผู้ฝากเงิน หรือคำจดแจ้งว่าให้จ่ายเงินแก่ผู้ถือ
9. ลายมือชื่อผู้มีอำนาจลงนามแทนธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทเงินทุนผู้ออก

บัตรเงินฝาก

เมื่อพิจารณาลักษณะของตัวสัญญาใช้เงินเปรียบเทียบกับลักษณะของบัตรเงินฝากที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่าบัตรเงินฝากมีความคล้ายคลึงกับตัวสัญญาใช้เงิน กล่าวคือ บัตรเงินฝากนั้นมีคู่สัญญาในเบื้องต้นแค่ 2 ฝ่ายเช่นเดียวกับตัวสัญญาใช้เงิน โดยบัตรเงินฝากนั้นผู้ออกบัตรเงินฝากเป็นลูกหนี้ของผู้ที่รับบัตรเงินฝาก (ผู้ฝากเงิน) และผู้ออกบัตรเงินฝากสัญญาว่าจะใช้เงินคืนให้แก่ผู้ที่รับบัตรเงินฝาก (ผู้ฝากเงิน) เมื่อครบกำหนดระยะเวลาตามที่ได้กำหนดไว้ และเนื่องจากบัตรเงินฝากเป็นตราสารเปลี่ยนมือได้ชนิดหนึ่ง ดังนั้นจึงสามารถโอนกันต่อไปได้โดยการสลักหลังและส่งมอบเช่นเดียวกับตัวสัญญาใช้เงินในกรณีที่เป็นตัวชนิดระบุชื่อ หรือโอนโดยการส่งมอบเพียงอย่างเดียวในกรณีของตัวชนิดผู้ถือ

แต่อย่างไรก็ตามหากพิจารณาถึงรายการที่จะต้องมีในตัวสัญญาใช้เงิน คือ “ชื่อและยี่ห้อของผู้รับเงิน” และรายการที่ต้องมีในบัตรเงินฝาก คือ “ชื่อของผู้ฝาก” แล้ว จะเห็นได้ว่ากฎหมายกำหนดให้ตัวสัญญาใช้เงินต้องระบุชื่อและยี่ห้อของผู้รับเงินเท่านั้น แต่ไม่ได้กำหนดให้ระบุคำจดแจ้งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือได้ เช่นนี้จึงแสดงให้เห็นว่าตัวสัญญาใช้เงินนั้นมีเพียงประเภทเดียวได้แก่ ตัวระบุชื่อ ในขณะที่บัตรเงินฝาก กฎหมายกำหนดให้บัตรเงินฝากต้องระบุชื่อของผู้ฝากเงินหรือคำจดแจ้งว่าให้จ่ายเงินแก่ผู้ถือ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า บัตรเงินฝากนั้นกฎหมายกำหนดให้มีได้ 2 ประเภท คือ บัตรเงินฝากชนิดระบุชื่อผู้ฝาก และบัตรเงินฝากชนิดผู้ถือ

จากที่กล่าวมาเมื่อตัวสัญญาใช้เงิน และบัตรเงินฝากมีความคล้ายคลึงกัน อีกทั้งการที่พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 มาตรา 9 จัตวา และพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 มาตรา 27 ตรี ได้บัญญัติให้นำเอาบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะตัวเงิน ซึ่งถือเป็นตราสารที่ออกมาเพื่อชำระหนี้บางมาตรามาใช้บังคับกับบัตรเงินฝากด้วย เช่นนี้จึงมีข้อน่าพิจารณาว่าเมื่อตัวสัญญาใช้เงินมีเพียงประเภทเดียว คือตัวชนิดระบุชื่อแล้ว เหตุใดกฎหมายจึงกำหนดให้บัตรเงินฝากนั้นมี 2 ประเภท คือบัตรเงินฝากชนิดระบุชื่อและชนิดผู้ถือ หรือ

กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ กฎหมายห้ามมิให้มีการออกตั๋วสัญญาใช้เงินชนิดผู้ถือ แต่เหตุใดกฎหมายจึงให้ออกบัตรเงินฝากชนิดผู้ถือได้

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ตั๋วสัญญาใช้เงิน มีบุคคลที่เกี่ยวข้องในเบื้องต้น 2 ฝ่าย คือ ผู้ออกตั๋ว และผู้รับเงิน โดยผู้ออกตั๋วเป็นผู้ให้คำมั่นว่าจะใช้เงินให้แก่ผู้รับเงินเอง และเนื่องจากตั๋วสัญญาใช้เงินนั้นกฎหมายมิได้กำหนดไว้โดยเฉพาะว่าบุคคลใดที่จะสามารถออกตั๋วสัญญาใช้เงินได้ อีกทั้งไม่ได้กำหนดถึงจำนวนเงินทั้งขั้นต่ำและขั้นสูงที่จะสามารถออกตั๋วได้ เช่นนี้แสดงให้เห็นว่า ไม่ว่าจะบุคคลใดก็ตามสามารถออกตั๋วสัญญาใช้เงินได้ทั้งสิ้น และตั๋วสัญญาใช้เงินก็สามารถออกได้โดยไม่จำกัดจำนวนด้วย นอกจากนี้ พระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. 2501 มาตรา 6 ก็ได้กำหนดไว้ว่า เงินตรานั้น ได้แก่ เหรียญกษาปณ์และธนบัตร อีกทั้งมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวก็ได้กำหนดห้ามมิให้ผู้ใดทำ จำหน่าย ใช้ หรือนำออกใช้ซึ่งวัตถุหรือเครื่องหมายใดๆ แทนเงินตรา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรี ดังนั้นหากยอมให้มีการออกตั๋วสัญญาใช้เงินชนิดผู้ถือซึ่งโอนโดยการส่งมอบได้ก็จะทำให้ตั๋วสัญญาใช้เงินมีลักษณะคล้ายกับธนบัตรซึ่งเป็นเงินที่ชำระหนี้ได้ตามกฎหมายโดยไม่จำกัดจำนวนมากจนเกินไป อาจทำให้ประชาชนออกตั๋วสัญญาใช้เงินเพื่อใช้สอย และชำระหนี้แทนเงินตราได้ อันจะเป็นการขัดต่อพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. 2501 เช่นนี้เพื่อป้องกันเหตุดังกล่าว กฎหมายจึงได้กำหนดให้การออกตั๋วสัญญาใช้เงินออกได้เพียงตัวชนิดระบุชื่อเท่านั้น จะออกเป็นตัวชนิดผู้ถือไม่ได้

ส่วนกรณีของบัตรเงินฝากนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ออกประกาศกำหนดหลักเกณฑ์ในการออกบัตรเงินฝากให้ธนาคารพาณิชย์และบริษัทเงินทุนถือปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับระบบการเงินของประเทศไทย คือ ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่อง การกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ถือปฏิบัติในเรื่องบัตรเงินฝาก ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้⁸

ข้อ 1 ในการออกบัตรเงินฝาก ธนาคารพาณิชย์และบริษัทเงินทุนจะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทเงินทุนต้องจดแจ้งชื่อและที่อยู่ที่แท้จริงของผู้ฝากและผู้ถือถอนบัตรเงินฝากไว้ในทะเบียนบัตรเงินฝากให้ธนาคารแห่งประเทศไทยตรวจสอบได้เพื่อความสะดวกในการควบคุมและตรวจสอบ

⁸ รุ่งโรจน์ มงคลพิทักษ์สุข, “บัตรเงินฝาก: ศึกษาถึงความเป็นตราสารเปลี่ยนมือและบทกฎหมายที่นำมาใช้บังคับ,” (วิทยานิพนธ์ ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549), หน้า 13-14.

(2) จำนวนเงินในบัตรเงินฝากแต่ละฉบับต้องไม่ต่ำกว่า 500,000 บาท และส่วนที่เกินกว่า 500,000 บาทต้องเป็นจำนวนทวิคูณของหนึ่งแสนบาท

(3) ในขณะที่ใดขณะหนึ่งธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทเงินทุนจะออกบัตรเงินฝากโดยมียอดบัตรเงินฝากคงค้างรวมกันในอัตราเกินกว่า 1 เท่าของเงินกองทุนไม่ได้

(4) ธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทเงินทุนจะออกบัตรเงินฝากเพื่อรับฝากเงินต่ำกว่า 3 เดือน หรือเกินกว่า 3 ปีไม่ได้

ข้อ 2 ธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทเงินทุนจะรับซื้อบัตรเงินฝากของตนเองมิได้ (ธนาคารพาณิชย์ผู้ออกบัตรเงินฝากต้องจัดให้มีธนาคารพาณิชย์อื่นหรือบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์รับซื้อบัตรเงินฝากที่ตนเป็นผู้ออก และแจ้งชื่อสถาบันดังกล่าวให้แก่ลูกค้าทราบ)

ข้อ 3 ธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทเงินทุนต้องจัดให้มีระบบควบคุมภายใน การออก การเก็บรักษา การไถ่ถอน หรือการซื้อขายบัตรเงินฝากที่ได้มาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับทั่วไป และต้องจัดส่งสำเนาระเบียบการควบคุมภายในดังกล่าวแก่ธนาคารแห่งประเทศไทยให้ครบถ้วน ถูกต้องและเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

ข้อ 4 ธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทเงินทุนต้องจัดทำทะเบียนบัตรเงินฝาก และ/หรือที่ซื้อขายให้เป็นปัจจุบัน ซึ่งอย่างน้อยต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับชื่อผู้ออกบัตรเงินฝาก วันที่ออกบัตรเงินฝาก วันครบกำหนด จำนวนเงิน อัตราดอกเบี้ย/ส่วนลด เงื่อนไขการจ่ายดอกเบี้ย ชื่อ และที่อยู่ของผู้ฝากเงิน และ/หรือ ของผู้ซื้อผู้ขายบัตรเงินฝาก

ข้อ 5 ธนาคารพาณิชย์ต้องยืนยันความแท้จริงของบัตรเงินฝากที่ตนเป็นผู้ออกเมื่อได้รับการร้องขอ

ข้อ 6 ประกาศนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2535 เป็นต้นไป

ในการออกบัตรเงินฝากนี้ ผู้ที่จะออกบัตรเงินฝากได้มีเฉพาะที่กฎหมายกำหนด คือ ธนาคารพาณิชย์ และบริษัทเงินทุนเท่านั้น บุคคลอื่นนอกจากนี้ไม่มีสิทธิออกบัตรเงินฝากแต่อย่างใด อีกทั้งหากพิจารณาประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยฉบับดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่าธนาคารแห่งประเทศไทยได้กำหนดจำนวนเงินขั้นต่ำของการออกบัตรเงินฝากไว้ โดยจำนวนเงินในบัตรเงินฝากแต่ละฉบับต้องไม่ต่ำกว่า 500,000 บาท และส่วนที่เกินกว่า 500,000 บาท ต้องเป็นจำนวนทวิคูณของหนึ่งแสนบาท และธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทเงินทุนจะออกบัตรเงินฝากเพื่อรับฝากเงินต่ำกว่า 3 เดือน หรือเกินกว่า 3 ปีไม่ได้ อีกทั้งการออกบัตรเงินฝากก็เพื่อต้องการระดมทุน

จากประชาชนโดยการรับฝากเงินมิได้ออกมาเพื่อใช้ชำระหนี้ อย่างเช่นเงินตราและตัวสัญญาใช้เงิน
ดังนั้น จึงต้องมีกรทำให้สภาพคล่องแก่ผู้ถือบัตรเงินฝากที่จะขายบัตรเงินฝากต่อไปได้โดยไม่ถูก
จำกัดความรับผิด

4.5 ปัญหาเกี่ยวกับความสุจริตและความระมัดระวังของผู้ใช้เงินในการใช้เงินตามตั๋วแลก เงินที่ออกเพื่อให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ และปัญหาเกี่ยวกับความสุจริตและความระมัดระวังของ ธนาคารในการใช้เงินตามเช็คที่ออกเพื่อให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ

ในการใช้เงินตามตั๋วเงิน ผู้ใช้เงินต้องใช้ความระมัดระวังในการใช้เงินตามตั๋วเงิน
ให้แก่ผู้ทรง โดยต้องใช้เงินไปโดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อ เนื่องจากตั๋วเงินเป็นตราสาร
เปลี่ยนมือชนิดหนึ่งซึ่งกฎหมายกำหนดวิธีการโอนไว้โดยเฉพาะและง่ายกว่าการโอนหนี้เป็นอย่างอื่น
ตั๋วเงินนั้นจึงสามารถโอนกันต่อไปได้รวดเร็วและหลายทอด จึงอาจทำให้มีเจ้าหนี้และลูกหนี้ในตั๋ว
เงินหลายคนได้ และเนื่องจากวิธีการโอนตั๋วเงินนั้นไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้
ตามตั๋วเงิน ดังนั้นลูกหนี้ตามตั๋วเงินจึงไม่อยู่ในฐานะที่จะรู้ได้แน่นอนว่าบุคคลใดในตั๋วเงินบ้างที่มี
สิทธิตามตั๋วเงินโดยสมบูรณ์และเป็นผู้ทรงตั๋วเงินที่สามารถได้รับชำระหนี้ตามตั๋วเงินนั้น นอกจากนี้
จะต้องถือว่าบุคคลที่มีตั๋วเงินอยู่ในความครอบครองโดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่ออย่าง
ร้ายแรงในกรณีของตั๋วเงินชนิดผู้ถือ หรือมีตั๋วเงินอยู่ในความครอบครองโดยได้จากการสลักหลังที่
ไม่ขาดสายในกรณีของตั๋วเงินชนิดระบุชื่อ เป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิได้รับชำระ
หนี้ตามตั๋วเงินนั้น ทั้งนี้ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 905

อย่างไรก็ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 310 และมาตรา 311 ได้
บัญญัติถึงสิทธิของลูกหนี้ที่จะสอบสวนเกี่ยวกับผู้ทรงตราสารไว้ดังนี้

มาตรา 310 บัญญัติว่า “ในมูลหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งนั้น ลูกหนี้มีสิทธิที่จะ
สอบสวนถึงตัวผู้ทรงตราสาร หรือสอบสวนความถูกต้องแท้จริงแห่งลายมือชื่อ หรือดวงตราของผู้
ทรงได้ แต่ก็หามีความผูกพันที่จะต้องทำถึงเพียงนั้นไม่ แต่ถ้าลูกหนี้ทำการโดยทุจริต หรือประมาท
เลินเล่ออย่างร้ายแรงไซ้ การชำระหนี้นั้นก็ไม่ใช่อันสมบูรณ์”

มาตรา 311 บัญญัติว่า “บทบัญญัติแห่งมาตราก่อนนี้ ท่านให้ใช้บังคับตลอดถึง
กรณีที่มีกำหนดตัวเจ้าหนี้ระบุไว้ในตราสารซึ่งมีข้อความจดไว้ด้วยว่า ให้ชำระหนี้แก่ผู้ทรงตราสาร”

เนื่องจากหนี้ตามตั๋วเงินนั้นมีลักษณะเป็นหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่ง และตาม
กฎหมายตั๋วเงินไม่ได้กำหนดถึงสิทธิดังกล่าวของลูกหนี้ไว้แต่อย่างใด ดังนั้นจึงต้องนำบทบัญญัติ
มาตรา 310 และมาตรา 311 มาใช้กับตั๋วเงินด้วย กล่าวคือ หากลูกหนี้ตามตั๋วเงินมีเหตุอันควร

สงสัยในตัวผู้ทรงตราสาร ตลอดจนดวงตราหรือลายมือชื่อของผู้โอน หรือสงสัยว่าตราสารนั้นจะถูกขโมยมาหรือได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายอย่างไร ลูกหนี้ก็จะระงับการจ่ายเงินตามตัวเงินนั้นไว้จนกว่าจะทำการสอบสวนเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆก่อนก็ได้

อย่างไรก็ตามบทบัญญัติมาตรา 310 มิใช่บังคับให้เป็นหน้าที่ลูกหนี้ตามตัวเงินต้องปฏิบัติ แต่บทบัญญัตินี้เป็นเพียงการให้สิทธิแก่ลูกหนี้ตามตัวเงินที่จะปฏิบัติหรือไม่ก็ได้เท่านั้น หากลูกหนี้มีเหตุอันควรสงสัยดังกล่าว ดังนั้นแม้ว่าลูกหนี้จะชำระหนี้ไปโดยไม่ได้ทำการสอบสวน แต่ได้ทำไปโดยสุจริต และปราศจากประมาทเลินเล่อ การชำระหนี้นั้นก็จะเป็นอันสมบูรณ์ เว้นแต่หากลูกหนี้ชำระหนี้ไปโดยทุจริต หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง การชำระหนี้นั้นก็จะเป็นอันไม่สมบูรณ์ และส่งผลให้ลูกหนี้ต้องชำระหนี้ซ้ำให้แก่ผู้มีสิทธิในตัวเงินที่แท้จริงอีกได้

ทั้งนี้บทบัญญัติมาตรา 310 นำไปใช้กับกรณีของตัวเงินชนิดผู้ถือด้วยโดยผลของมาตรา 311 กล่าวคือ กรณีที่ตัวเงินระบุชื่อผู้รับเงิน และระบุต่อท้ายด้วยว่า หรือผู้ถือ ซึ่งส่งผลให้บุคคลผู้มีตัวเงินนั้นอยู่ในความครอบครองมีสิทธิได้รับชำระหนี้ตามตัวเงินนั้นด้วย ซึ่งตามแนวคำพิพากษาฎีกาถือว่าตัวเงินชนิดนี้เป็นผู้ถือ และโอนได้โดยการส่งมอบเท่านั้น เช่นนี้จึงเห็นได้ว่าในกรณีของตัวผู้ถือ ลูกหนี้ตามตัวเงินอาจชำระหนี้ให้แก่ผู้ทรงตัวโดยไม่ต้องทำการสอบสวนก็ได้เช่นกัน แต่หากกรณีเป็นที่สงสัยลูกหนี้ก็สามารถทำการสอบสวนได้ และหากลูกหนี้ได้ชำระหนี้ไปโดยสุจริต ปราศจากประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง การชำระหนี้นั้นก็จะเป็นอันสมบูรณ์

หากพิจารณาบทบัญญัติต่างๆในกฎหมายลักษณะตัวเงินแล้ว จะเห็นว่าการที่ผู้ใช้จ่ายเงินตามตัวเงินจะหลุดพ้นจากความรับผิดชอบนั้น ต้องอาศัยความสุจริตของผู้เข้าใช้เงินเป็นองค์ประกอบสำคัญด้วย

คำว่า “สุจริต” (good faith) ในที่นี้ ตามพจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2535 ได้อธิบายความหมายไว้ว่า หมายถึงความถึง ความประพฤติชอบ, จริง, ซื่อตรง ; ซึ่งมีความหมายตรงข้ามกับคำว่า “ทุจริต” ซึ่งหมายถึงความถึง ความประพฤติชั่ว คดโกง ซื่อหล ไม่ซื่อตรง ส่วนพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 อธิบายคำว่า “สุจริต” ไว้ว่าหมายถึงความถึง ประพฤติชอบตามคลองธรรม หมายถึงประพฤติด้วยตั้งใจ ประพฤติซื่อตรง⁹

⁹ ประสิทธิ์ ไขวี่ไฉน, กฎหมายแพ่ง: หลักทั่วไป คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4-14, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2545), หน้า 64.

ส่วน Black's Law Dictionary ได้อธิบายความหมายของคำว่า "good faith" ไว้ว่า Good faith is an intangible and abstract quality with no technical meaning or statutory definition, and it encompasses, among other things, an honest belief, the absence of malice and the absence of design to defraud or to seek an unconscionable advantage, and an individual's personal good faith is concept of his own mind and inner spirit.

จากความหมายของคำดังกล่าว แปลได้ว่า "สุจริต" เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้และเป็นนามธรรม ไม่มีความหมายเฉพาะทางเทคนิคหรือคำจำกัดความตามบทบัญญัติกฎหมายแต่ประการใด ขอบเขตความเชื่อโดยสุจริต ได้แก่สิ่งที่ไม่ประสงค์มุ่งร้ายและไม่ประสงค์ที่จะไปฉ้อฉลหลอกลวงบุคคลใด หรือการไปแสวงหาเอาเปรียบคนอื่นเพราะขาดความสำนึก ดังนั้นจึงเห็นว่าการสุจริตของบุคคลแต่ละคนจึงเป็นความคิดส่วนตัวของแต่ละคน ซึ่งเป็นเรื่องสภาพในจิตใจของบุคคลนั้น

หลักสุจริตนี้เป็นหลักทั่วไปที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสัมพันธกับจริยธรรม คุณธรรม หรือความซื่อสัตย์ต่อกันของบุคคล เพื่อใช้เป็นเครื่องกำกับความประพฤติของบุคคลในสังคมในระดับมาตรฐานที่สังคมยอมรับได้เพื่อให้สังคมสามารถดำรงอยู่ด้วยความสงบเรียบร้อย และป้องกันไม่ให้สมาชิกในสังคมเอาเปรียบบุคคลอื่นโดยไม่ชอบธรรม

กฎหมายไทยก็ได้ยอมรับว่าหลักสุจริต (good faith) เป็นหลักทั่วไปในกฎหมายไทยเช่นกัน โดยมีทั้งการนำมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และการนำมาใช้ในการพิจารณาคดีของผู้พิพากษาเพื่อเป็นดุลพินิจประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีให้เกิดความสงบสุข เรียบร้อยของสังคม และเพื่อให้เกิดความยุติธรรม

ตัวอย่างของคำพิพากษาฎีกาที่นำหลักสุจริตมาปรับใช้ เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 270/2520 จำเลยส่งจ่ายเช็คพิพาทให้แก่ น. เพื่อเป็นประกันเช็คบุคคลอื่นโดย น. รับรองกับจำเลยว่าจะไม่เอาเช็คพิพาทไปใช้ แต่ต่อมา น. ได้นำเช็คพิพาทมาแลกเงินสดไปจากโจทก์ จำเลยก็ไม่อาจยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้โจทก์ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 916 เว้นแต่การโอนจะมีขึ้นด้วยการคบคิดกันฉ้อฉล แต่เมื่อจำเลยมิได้ให้การว่าโจทก์รับเช็คพิพาทมาโดยสมคบกับ น. ด้วยคบคิดกันฉ้อฉล จึงต้องถือว่าโจทก์รับมาโดยสุจริต

คำพิพากษาฎีกาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การตกลงกับบุคคลหนึ่งย่อมไม่มีผลผูกพันถึงบุคคลภายนอกซึ่งไม่ทราบข้อมูลมาก่อน และถือว่าบุคคลภายนอกนั้นสุจริต

ในเรื่องของความระมัดระวังของผู้ใช้เงินในการใช้เงินตามตัวเงินนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 949 และมาตรา 1009 ดังนี้

มาตรา 949 บัญญัติว่า “ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา 1009 บุคคลผู้ใช้เงินในเวลาถึงกำหนดย่อมเป็นอันหลุดพ้นจากความรับผิด เว้นแต่ตนจะได้ทำการฉ้อฉลหรือมีความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง อนึ่งบุคคลซึ่งกล่าวนี้จำเป็นต้องพิสูจน์ให้เห็นจริงว่าได้มีการสลักหลังติดต่อกันเรียบร้อยไม่ขาดสาย แต่ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ว่าลายมือชื่อของเหล่าผู้สลักหลัง”

มาตรา 1009 บัญญัติว่า “ถ้ามีผู้นำตัวเงินชนิดจะพึงใช้เงินตามเขาสั่งเมื่อทวงถามมาเบิกต่อธนาคารใด และธนาคารนั้นได้ใช้เงินให้ไปตามทางคำปกติโดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อไซ้ ท่านว่าธนาคารไม่มีหน้าที่จะต้องนำสืบว่าการสลักหลังของผู้รับเงิน หรือการสลักหลังในภายหลังรายใดๆ ได้ทำไปด้วยอาศัยรับมอบอำนาจแต่บุคคลซึ่งอ้างเอาเป็นเจ้าของคำสลักหลังนั้น และถึงแม้ว่ารายการสลักหลังนั้นจะเป็นสลักหลังปลอมหรือปราศจากอำนาจก็ตาม ท่านให้ถือว่าธนาคารได้ใช้เงินไปถูกต้อง”

จากบทบัญญัติทั้งสองมาตราดังกล่าวจะเห็นได้ว่า มาตรา 949 เป็นกรณีที่ผู้ใช้เงินมิได้เป็นธนาคารพาณิชย์ ส่วนมาตรา 1009 นั้นเป็นกรณีที่ผู้ใช้เงินเป็นธนาคารพาณิชย์

บทบัญญัติมาตรา 949 นี้ กฎหมายได้บัญญัติให้นำไปใช้กับตัวสัญญาใช้เงินและเช็คด้วย ซึ่งการที่จะทำให้ผู้ใช้เงินจะหลุดพ้นจากความรับผิดตามตัวเงินได้ต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. ใช้เงินไปเมื่อตัวถึงกำหนด
2. ใช้เงินไปให้แก่บุคคลที่มีตัวเงินไว้ในความครอบครอง
3. ใช้เงินไปโดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง โดยในกรณีที่เป็นตัวเงินชนิดระบุชื่อ ผู้ใช้เงินต้องตรวจสอบว่ามีการสลักหลังติดต่อกันมาถึงผู้ผู้นำตัวเงินมา เพื่อให้ใช้เงินโดยไม่ขาดสายหรือไม่ ทั้งนี้โดยไม่ต้องพิสูจน์ว่าลายมือชื่อที่สลักหลังตัวเงินดังกล่าวเป็นลายมือชื่อปลอมหรือไม่

ส่วนกรณีตามมาตรา 1009 เป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดตัวบุคคลที่เป็นผู้ใช้เงินไว้คือธนาคารพาณิชย์ ซึ่งกฎหมายได้ให้ความคุ้มครองธนาคารพาณิชย์ที่ได้เข้าใช้เงินไปตามตัวเงินชนิดที่ให้ใช้เงินเมื่อทวงถามไว้ โดยธนาคารพาณิชย์จะหลุดพ้นจากความรับผิดนั้นต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังนี้

1. เป็นกรณีที่ธนาคารใช้เงินไปตามตัวเงินชนิดที่⁺ให้ใช้เงินเมื่อทวงถาม ซึ่งอาจเป็นตัวแลกเงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อทวงถาม หรือเป็นเช็คก็ได้

2. ธนาคารใช้เงินไปตามทางคำปกติ โดยสุจริต และปราศจากประมาทเลินเล่อ ซึ่งหมายถึงใช้เงินไปโดยปฏิบัติตามประเพณีของธนาคารที่เกี่ยวกับการใช้เงินเช่น ใช้เงินไปในเวลาทำการของธนาคาร นอกจากนี้ธนาคารต้อง⁺ใช้เงินไปโดยเชื่อโดยสุจริตใจและมีเหตุผลว่าผู้ที่นำตัวเงินมาขึ้นเงินจากธนาคารนั้นเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือมีสิทธิได้รับเงินตามตัวเงินนั้น ต้องใช้เงินไปโดยพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้องในเรื่องต่างๆ และปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย อีกทั้งในกรณีที่⁺เป็นตัวเงินชนิดระบุชื่อก็ต้องตรวจสอบลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายให้ถูกต้องด้วยโดยถือหลักว่าธนาคารเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญในเรื่องลายมือชื่อ ซึ่งธนาคารต้องมีตัวอย่างลายมือชื่อของผู้เคยค้าอยู่แล้ว นอกจากนี้ยังต้องใช้ความระมัดระวังในเรื่องอื่นๆที่เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบว่าผู้ที่นำตัวเงินมาเรียกเก็บนั้นเป็นผู้ทรง หรือมีสิทธิได้รับเงินตามตัว เช่น ในกรณีของตัวเงินชนิดระบุชื่อ ธนาคารต้องตรวจสอบการสลักหลังตัวนั้นว่าขาดสายหรือไม่ หากมีการสลักหลังที่ขาดสายธนาคารจะใช้เงินตามตัวเงินนั้นไม่ได้ แต่ทั้งนี้ธนาคารไม่จำเป็นต้องตรวจสอบลายมือชื่อผู้สลักหลังว่าเป็นลายมือชื่อที่แท้จริงหรือไม่ เนื่องจากผู้สลักหลังไม่ใช่ผู้เคยค้ากับธนาคาร ธนาคารจึงอาจไม่มีตัวอย่างลายมือชื่อของผู้สลักหลัง

หากธนาคารได้ใช้เงินไปตามหลักเกณฑ์ต่างๆดังที่กล่าวมาแล้ว ธนาคารย่อมหลุดพ้นจากความรับผิด โดยหากบุคคลที่ธนาคารจ่ายเงินให้ไปไม่ใช่ผู้ทรงตัวเงินที่แท้จริง ธนาคารก็ไม่ต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรงที่แท้จริงอีกครั้ง และมีสิทธิหักบัญชีของผู้สั่งจ่ายได้เท่าที่ธนาคารได้จ่ายไป เว้นแต่เข้ากรณีอื่นตามกฎหมาย เช่น กรณีมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความในตัวเงินโดยไม่ประจักษ์ เช่นแก้ไขจำนวนเงิน ธนาคารจะมีสิทธิหักบัญชีได้เท่าที่ผู้เคยค้าสั่งจ่ายตามเนื้อความเดิมก่อนมีการแก้ไขเท่านั้น

แต่หากธนาคารใช้เงินไปตามตัวเงินโดยมิได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ดังที่กล่าวมาแล้ว ธนาคารย่อมมีความรับผิดชอบต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง และหากธนาคารได้จ่ายเงินแทนผู้สั่งจ่ายไปก็จะหักเงินจากบัญชีของผู้สั่งจ่ายไม่ได้ หากผู้ที่ได้รับเงินนั้นมีใช่ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือเป็นผู้ที่ไม่มีสิทธิได้รับเงินตามตัวเงินนั้น

ความระมัดระวังของผู้ใช้เงินในกรณีที่ธนาคารเป็นผู้ใช้เงินนั้น โดยหลักธนาคารต้อง⁺ใช้ความระมัดระวังในระดับมาตรฐานของบุคคลผู้ประกอบกิจการธนาคารทั่วไป (in ordinary course of banking business) ในสภาพและข้อเท็จจริงเช่นนั้นถึงจะกระทำเป็นเกณฑ์ กล่าวคือธนาคารต้องใช้ความระมัดระวังอย่างสมเหตุสมผล (reasonable care) และมีความซื่อสัตย์

ตามมาตรฐานของนักการธนาคารด้วย คือ ถ้าในภาวะเช่นนั้นนักการธนาคารเห็นว่ามีข้อสงสัย จะต้องพึงกระทำการใดให้หมดข้อสงสัยนั้นเสีย ดังนั้น การที่จะพิจารณาว่าธนาคารประมาท เลินเล่อในการใช้เงินตามเช็คหรือไม่ ให้พิจารณาจากสถานการณ์ในขณะหรือก่อนที่จะได้มีการใช้ เงินว่ามีเหตุที่ก่อให้เกิดข้อสงสัยขึ้นในใจของนักการธนาคาร และเป็นเหตุให้นักการธนาคารต้อง กระทำตามสมควรเพื่อขจัดข้อสงสัยนั้นๆหรือไม่ หากนักการธนาคารละเลยในสิ่งที่ควรกระทำนั้น ย่อมได้ชื่อว่าประมาทเลินเล่อ¹⁰

จากที่กล่าวมานี้ หากพิจารณาความแตกต่างของมาตรา 949 ซึ่งผู้ใช้นั้นมิใช่ ธนาคาร และมาตรา 1009 ที่ผู้ใช้เป็นธนาคาร จะเห็นได้ว่า กฎหมายกำหนดให้ผู้เงินที่เป็น ธนาคารต้องให้ความระมัดระวังมากกว่าผู้เงินที่มีธนาคาร ดังนั้นได้จากการที่ผู้เงินเป็น ธนาคาร หากธนาคารประมาทเลินเล่อแม้จะในระดับธรรมดา ธนาคารก็ยังไม่หลุดพ้นความรับผิดชอบ แต่หากผู้เงินเป็นบุคคลอื่นที่มีธนาคาร การที่จะถือว่าผู้เงินยังไม่หลุดพ้นจากความรับผิดชอบ จะต้องปรากฏด้วยว่าผู้เงินนั้นประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ดังนั้นหากผู้เงินที่ไม่ใช่ธนาคาร ประมาทเลินเล่อในระดับธรรมดา ก็อาจหลุดพ้นจากความรับผิดชอบได้ ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่ถือว่า ธนาคารเป็นผู้รับฝากเงินซึ่งมีวิชาชีพเฉพาะในกิจการรับฝากเงิน จึงต้องใช้ความระมัดระวังและใช้ ฝีมือเท่าที่เป็นธรรมดาที่จะต้องใช้และสมควรจะต้องใช้ในกิจการรับฝากเงินนั้นนั่นเอง

ตัวอย่างของคำพิพากษาฎีกาที่วินิจฉัยถึงเรื่องความระมัดระวังของธนาคารใน การใช้เงินตามเช็ค มีดังนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 270/2496 ผู้มีเงินฝากในธนาคารได้สั่งให้ธนาคารจ่ายเงิน ในบัญชีของตนโดยออกเช็คกรอกจำนวนเงินลงไปจำนวนหนึ่ง ภายหลังปรากฏว่าเช็คฉบับนั้นได้ ถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไขจำนวนเงินที่สั่งจ่ายให้มากขึ้นโดยผู้สั่งจ่ายไม่ทราบ และธนาคารได้จ่ายเงิน ไปตามเช็คที่ถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไขนั้นแล้ว ดังนี้เมื่อไม่ปรากฏว่าผู้สั่งจ่ายเช็คได้ละเลยในการ ระมัดระวังที่จะไม่ให้มีการปลอมแปลงเช็คนั้นอย่างไรแล้ว ธนาคารจะเรียกร้องให้ผู้สั่งจ่ายต้องรับ ผิดตามจำนวนเงินที่ปลอมแปลงนั้นหาได้ไม่ จะเรียกได้แต่เฉพาะจำนวนเงินเดิมแห่งเช็คนั้นเท่านั้น เพราะอาจอนุมานถือได้ว่าสิทธิของธนาคารต่อผู้เคยค้าที่สั่งจ่ายเป็นเสมือนผู้ทรงต่อผู้ต้องรับผิดชอบ ตามตัวเงินนั้น

จากคำพิพากษาฎีกาดังกล่าว เป็นกรณีที่ธนาคารได้จ่ายเงินไปโดยมิได้ประมาท เลินเล่อ จึงมีปัญหว่าธนาคารจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายหรือไม่ ซึ่งหากพิจารณา

¹⁰ โฟทურიย์ คงสมบุญ, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 398.

บทบัญญัติมาตรา 1009 แล้วจะเห็นได้ว่ากฎหมายให้ความคุ้มครองธนาคารผู้สุจริต และปราศจากประมาทเลินเล่อ เฉพาะในกรณีที่เข็มนั้นมีการสลักหลังปลอมหรือสลักหลังโดยปราศจากอำนาจเท่านั้น ซึ่งเป็นกรณีเฉพาะการปลอมลายมือชื่อ ดังจะเห็นได้จากข้อความในมาตราดังกล่าวที่ว่า “..ธนาคารไม่มีหน้าที่จะต้องนำสืบว่าการสลักหลังของผู้รับเงิน หรือการสลักหลังในภายหลัง รายใดๆได้ทำไปด้วยอาศัยรับมอบอำนาจแต่บุคคลซึ่งอ้างเขาเป็นเจ้าของคำสั่งหลังนั้น และถึงแม้ว่ารายการสลักหลังนั้นจะเป็นสลักหลังปลอม หรือปราศจากอำนาจก็ตาม ท่านให้ถือว่าธนาคารได้ใช้เงินไปถูกระเบียบ” ทั้งนี้เนื่องจากหากกำหนดให้ธนาคารต้องสอบสวนถึงลายมือชื่อของผู้สลักหลัง หรืออำนาจในการลงลายมือชื่อแล้วก็อาจทำให้เกิดความล่าช้าในการจ่ายเงิน ดังนั้นหน้าที่ที่มีอยู่ของธนาคารก็คือ การตรวจดูว่าตัวเงินนั้นเป็นตัวเงินหรือไม่ และต้องดูว่าลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายเป็นลายมือชื่อที่แท้จริงหรือไม่

ส่วนในกรณีที่ตัวเงินนั้นได้ออกมาถูกต้องและสมบูรณ์เป็นตัวเงินแล้ว ต่อมามีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญ เช่นแก้ไขเปลี่ยนแปลงจำนวนเงิน มาตรา 1007 บัญญัติว่าการแก้ไขเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่ทำให้ตัวเงินเสียไปเสียทีเดียวในกรณีที่การแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นไม่ประจักษ์ โดยให้เรียกเก็บเงินได้เสมือนว่าตัวเงินมิได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเลย จะบังคับการใช้เงินตามเนื้อความเดิมในตัวเงินนั้นก็ได้ กล่าวคือ ผู้ทรงจะเรียกเก็บเงินเอาจากคู่สัญญาที่ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือผู้สลักหลังที่มาภายหลังนั้นตามเนื้อความที่เปลี่ยนแปลงแล้วก็ได้ หรือในกรณีที่การเปลี่ยนแปลงไม่ประจักษ์ จะเรียกเก็บเงินจากผู้ต้องรับผิดชอบก่อนการเปลี่ยนแปลงนั้นตามเนื้อความเดิมก็ได้

อย่างไรก็ตามหากพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 1007 แล้วจะเห็นได้ว่า บทบัญญัติดังกล่าวใช้บังคับถึงขั้นระหว่างคู่สัญญาในตัวเงินเท่านั้น คือระหว่างผู้ทรงกับผู้ที่ลงลายมือชื่อซึ่งต้องรับผิดชอบตามตัวเงิน มิได้ใช้บังคับระหว่างธนาคารผู้จ่ายเงิน และผู้เคยค้าที่เป็นผู้ส่งจ่ายแต่อย่างใด เพราะระหว่างธนาคารกับผู้เคยค้านั้นมีความผูกพันกันตามสัญญาที่ผู้เคยค้าอาศัยในการสั่งให้ธนาคารจ่ายเงินนั้นอยู่อีกส่วนหนึ่ง เมื่อเป็นเช่นนี้หากธนาคารได้จ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงไปตามจำนวนที่แก้ไขซึ่งการแก้ไขไม่เห็นประจักษ์แล้ว ซึ่งการแก้ไขจำนวนเงินในตัวเงินนั้นส่วนมากมักจะเป็นการแก้ไขให้มีจำนวนมากขึ้น ก็จะไม่มีความหมายมาปรับกับกรณีดังกล่าว ดังนั้นศาลฎีกาจึงนำมาตรา 1007 มาปรับใช้กับธนาคารด้วยโดยอนุโลม โดยถือว่าธนาคารมีสิทธิเป็นเสมือนผู้ทรงต่อผู้ต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้นนั่นเอง

ดังนั้นหากธนาคารได้จ่ายเงินตามเช็คให้ผู้ทรงไปตามจำนวนที่แก้ไขแล้วทั้งๆที่ผู้ทรงมีสิทธิในเงินตามเช็คในจำนวนเดิมที่น้อยกว่า ก็ถือว่าผู้ทรงเช็คได้รับเงินไปในฐานะลาภมิควรได้

ซึ่งหากผู้ส่งจ่ายมิได้รู้เห็นยินยอมด้วยในการแก้ไข ผู้ทรงเช็คก็ย่อมมีสิทธิบังคับให้ใช้เงินได้เพียงตามจำนวนที่ระบุในเช็คก่อนมีการแก้ไขเท่านั้น

แต่อย่างไรก็ตามหากธนาคารจ่ายเงินไปโดยไม่ปรากฏว่าผู้ส่งจ่ายเช็คได้ละเลยในการระมัดระวังที่จะไม่ให้มีการปลอมแปลงเช็คนั้นอย่างไรแล้ว ธนาคารจะเรียกร้องให้ผู้ส่งจ่ายต้องรับผิดชอบตามจำนวนเงินที่ปลอมแปลงนั้นไม่ได้ จะเรียกได้แต่เฉพาะจำนวนเงินตามเช็คก่อนมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเท่านั้น แม้ว่าธนาคารจะจ่ายเงินไปโดยไม่ได้ประมาณเงินแล้วก็ตาม ส่วนเงินที่ธนาคารจ่ายเกินไปจากนั้น เป็นกรณีที่ผู้ทรงรับไว้โดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้ เมื่อธนาคารไม่ได้จ่ายไปตามอำเภอใจแต่จ่ายไปโดยเชื่อว่าผู้ส่งจ่ายออกเช็คสั่งจ่ายตามจำนวนที่แก้ไข ธนาคารจึงสามารถฟ้องให้ผู้ทรงดังกล่าวคืนเงินส่วนที่รับเกินมา พร้อมดอกเบี้ยให้แก่ธนาคารได้

เช่นนี้คำพิพากษาฎีกาดังกล่าวจึงวินิจฉัยว่า เมื่อไม่ปรากฏว่าผู้ส่งจ่ายเช็คได้ละเลยในการระมัดระวังที่จะไม่ให้มีการปลอมแปลงเช็คนั้นอย่างไรแล้ว แม้ธนาคารจะได้จ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงไปโดยสุจริตและมีได้ประมาณเงินแล้ว ธนาคารก็จะเรียกร้องให้ผู้ส่งจ่ายต้องรับผิดชอบตามจำนวนเงินที่ปลอมแปลงนั้นไม่ได้ เพราะอาจอนุมานได้ว่าสิทธิของธนาคารต่อผู้เคยค้าที่ส่งจ่ายเป็นเสมือนผู้ทรงต่อผู้ต้องรับผิดชอบตัวเงินนั้นนั่นเอง

คำพิพากษาฎีกาที่ 1254/2497 เช็คที่ไม่ปรากฏว่ามีรอยขีดคร่อมอันได้ลบล้างหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมเป็นประการอื่น หากไม่ส่งดูด้วยกล้องจุลทรรศน์ซึ่งขยายให้ใหญ่กว่าดูด้วยตาเปล่าถึง 70 เท่า และไม่ใช้กล้องจุลทรรศน์ไวโอเล็ตและรวมด้วยน้ำยาส่องดู ถ้าธนาคารใช้เงินไปโดยสุจริตและปราศจากการประมาณเงินแล้วย่อมไม่ต้องรับผิดชอบ

ระหว่างธนาคารผู้จ่ายเงินกับผู้ส่งจ่ายเช็คนั้นมีความผูกพันกันตามสัญญาที่เคยค้าอาศัยในการสั่งจ่ายเงินอยู่ด้วย ฉะนั้นเมื่อผู้ส่งจ่ายเช็คมีคำสั่งให้ธนาคารจ่ายเงิน 60,000 บาท แม้จะมีผู้แก้จำนวนเงินเป็น 50,000 บาท และธนาคารจ่ายไปตามนั้นก็ไม่ใช่เป็นการปฏิบัตินอกเหนือคำสั่ง

เช็คต้องลงวันที่ที่ออกเช็ค แต่เช็คที่ลงวันที่ล่วงหน้าก็หาเสียไปไม่ ธนาคารย่อมต้องใช้เงินในทันทีที่มีผู้นำเช็คมาเบิกเงิน เว้นแต่จะเข้าช้อยกเว้นตามมาตรา 991 และมาตรา 992 แม้จะมีการแก้ไขวันที่ที่ลงในเช็คจากวันที่ 25 เป็นวันที่ 21 แล้วผู้แก้วันที่วันเข้ามานั้นนำมาเบิกเงินเมื่อการแก้ไขนั้นไม่เห็นประจักษ์ และไม่มีอะไรแสดงให้เห็นว่าเช็คนั้นลงวันที่ล่วงหน้า เมื่อโจทก์สั่งห้ามการใช้เงินในวันที่ 24 แต่ธนาคารได้ใช้เงินไปก่อนวันที่ 25 ที่โจทก์ลงไว้ในเช็คแล้ว การที่ธนาคารได้จ่ายเงินไปโดยสุจริตปราศจากความประมาณเงินแล้ว ธนาคารย่อมไม่ต้องรับผิดชอบ

จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว มีปัญหาว่าการที่ธนาคารจ่ายเงินไปตามเช็คดังกล่าว ธนาคารต้องรับผิดชอบคืนเงินที่จ่ายไปแก่ผู้สั่งจ่ายหรือไม่ หากพิจารณาแล้วจะเห็นว่าการที่ธนาคารใช้เงินไปตามที่ไม่ปรากฏว่ามีรอยขีดคร่อมอันได้ลบล้าง หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมเป็นประการอื่น หากไม่สองคู่ด้วยกล้องจุลทรรศน์ซึ่งขยายให้ใหญ่กว่าดูด้วยตาเปล่าถึง 70 เท่า และไม่ใช้กล้องจุลทรรศน์ไวโอเล็ตและรวมด้วยน้ำยาส่องดูนั้น เป็นกรณีที่แสดงว่าการแก้ไขไม่เห็นประจักษ์ ซึ่งแม้ตามมาตรา 1007 ได้บัญญัติให้ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายถือเอาประโยชน์จากตัวเงินนั้นได้เสมือนว่าไม่ได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง และจะบังคับการใช้เงินตามเนื้อความเดิมแห่งตัวก็ได้ แต่บทบัญญัตินี้ใช้บังคับระหว่างคู่สัญญาในตัวเงิน คือ ผู้ทรงกับผู้ที่ลงลายมือชื่อในตัวเงิน ซึ่งต้องรับผิดชอบตามตัวเงิน ส่วนระหว่างธนาคารผู้จ่าย กับผู้เคยก้าซึ่งเป็นผู้สั่งจ่ายย่อมมีความผูกพันตามสัญญาที่ผู้เคยก้าอาศัยในการสั่งให้ธนาคารจ่ายเงินนั้นอยู่อีกด้วย ดังนั้นเมื่อมีผู้แก้ไขจำนวนเงินในตัวเงิน และธนาคารก็ได้ใช้เงินไปตามนั้น จึงไม่เป็นการปฏิบัตินอกเหนือคำสั่งของโจทก์ เนื่องจากการแก้ไขจำนวนเงินในเช็คตามคำพิพากษานี้เป็นการแก้ไขให้จำนวนเงินในตัวเงินให้น้อยลง (ซึ่งต่างจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 270/2496 ที่เป็นการแก้ไขจำนวนเงินให้สูงขึ้น) ดังนั้นศาลฎีกาจึงถือว่าการที่ธนาคารจ่ายเงินไปตามจำนวนเงินที่แก้ไขใหม่ตามคำพิพากษานี้ไม่เป็นการเกินคำสั่งของผู้สั่งจ่ายนั่นเอง ส่วนการแก้ไขวันนั้น เมื่อเช็คต้องมีรายการคือวันที่ออกเช็ค และเช็คเป็นตัวเงินชนิดที่ให้ใช้เงินเมื่อทวงถาม ธนาคารจึงต้องใช้เงินทันทีที่มีการทวงถาม เว้นแต่จะเข้ากรณีมาตรา 991 และมาตรา 992 ซึ่งเมื่อเช็คฉบับดังกล่าวมีการแก้ไขที่ไม่เห็นประจักษ์ และไม่มีอะไรแสดงให้เห็นว่าเช็คลงวันที่ล่วงหน้าแล้ว การที่ธนาคารใช้เงินตามเช็คไปโดยที่ธนาคารเข้าใจว่าเป็นเช็คลงวันที่ 21 และใช้เงินไปตามจำนวนที่มีการแก้ไขจึงเป็นการทำไปโดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อ ธนาคารจึงไม่ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ แม้โจทก์จะมีคำบอกห้ามการใช้เงินก่อนวันที่เช็คถึงกำหนดที่แท้จริงก็ตาม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4568/2530 โจทก์เป็นเจ้าของเช็คซึ่งธนาคาร ร. ในต่างประเทศมีคำสั่งให้ธนาคารจำเลยใช้เงินจำนวนหนึ่งแก่ห้างฯ อ. เพื่อชำระหนี้ค่าตัวโดยสารเครื่องบิน แต่ห้างฯ อ. แจ้งว่าไม่ได้รับเช็คดังกล่าว โจทก์จึงได้ส่งเช็คฉบับใหม่มาชำระแก่ห้างฯ อ. อีกฉบับหนึ่ง ภายหลังโจทก์ทราบว่าจำเลยได้ใช้เงินตามเช็คฉบับแรกซึ่งมีผู้ปลอมตราประทับและลายมือชื่อผู้จัดการห้างฯ อ. มาเรียกเก็บเงินไปก่อนแล้ว ดังนั้นโจทก์ในฐานะเจ้าของเช็คพิพาทผู้มีสิทธิในเงินจำนวนที่สั่งจ่ายตามเช็คซึ่งยังไม่ตกไปถึงมือผู้รับเงินตามความประสงค์ของโจทก์ ย่อมมีอำนาจฟ้องจำเลยได้

ธนาคารจำเลยใช้เงินตามเช็คพิพาทอันเป็นเช็คขีดคร่อมเฉพาะผ่านธนาคาร ส. ซึ่งส่งเช็คมาเรียกเก็บเงิน การที่จำเลยไม่ได้ตรวจสอบลายมือชื่อและตราประทับของผู้สลักหลังใน

เช็คพิพาท ยังถือไม่ได้ว่าจำเลยได้ใช้เงินตามเช็คไปโดยประมาณเงินแล้ว เพราะเช็คขีดคร่อมที่ส่งมาเรียกเก็บจากธนาคาร ส. นั้น เป็นหน้าที่ของธนาคาร ส. ผู้รับเช็คที่จะต้องตรวจสอบ ไม่ใช่หน้าที่ของจำเลยซึ่งใช้เงินผ่านธนาคาร ส. ดังนั้นแม้ลายมือชื่อและตราประทับที่ปรากฏในเช็คพิพาทจะเป็นการสลักหลังปลอมก็ตามจำเลยก็ไม่ต้องรับผิดชอบ

จากคำพิพากษาฎีกาดังกล่าว จะเห็นได้ว่า เช็คขีดคร่อมเฉพาะ คือ เช็คที่ธนาคารผู้จ่ายต้องจ่ายเงินให้แก่ธนาคารที่มีชื่ออยู่ในการขีดคร่อมเฉพาะเท่านั้น ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 994 วรรคสอง ธนาคารผู้จ่ายจะจ่ายเงินให้แก่ผู้ที่น่าเช็คดังกล่าวมาเรียกเก็บเงินโดยตรง หรือจะจ่ายเงินให้แก่ธนาคารใดๆที่เรียกเก็บเงินให้แก่ผู้ทรง โดยมีธนาคารที่มีชื่ออยู่ในการขีดคร่อมเฉพาะไม่ได้ เช่นนี้ ผู้ทรงจึงต้องนำเช็คขีดคร่อมเฉพาะนั้นไปเข้าบัญชีของตนในธนาคารที่มีชื่ออยู่ในขีดคร่อมเฉพาะไปเข้าบัญชีของตนในธนาคารที่มีชื่ออยู่ในขีดคร่อมเฉพาะเท่านั้น

กรณีของคำพิพากษาฎีกาที่ 4568/2530 นี้ เป็นกรณีที่มีผู้ปลอมตราประทับและลายมือชื่อผู้จัดการห้างฯ อ. ซึ่งเป็นผู้รับเงินในเช็คที่มีชื่อธนาคารจำเลยเป็นผู้จ่าย แล้วนำเช็คดังกล่าวมาเรียกเก็บเงินจากธนาคาร ส. ซึ่งเป็นธนาคารที่มีชื่ออยู่ในขีดคร่อมเฉพาะ และต่อจากนั้นธนาคาร ส. ก็ได้ส่งเช็คดังกล่าวมาเรียกเก็บเงินจากธนาคารจำเลย จะเห็นว่าการที่ธนาคารจำเลยได้จ่ายเงินให้แก่ธนาคาร ส. ซึ่งเป็นธนาคารที่มีชื่ออยู่ในขีดคร่อมเฉพาะนั้นเป็นการใช้เงินไปโดยถูกต้องตามมาตรา 994 วรรคสองแล้ว ดังนั้นจะถือว่าธนาคารจำเลยได้จ่ายเงินไปโดยไม่สุจริตหรือประมาณเงินแล้วมิได้ ส่วนการที่ธนาคารจำเลยไม่ได้ตรวจสอบลายมือชื่อและตราประทับของผู้สลักหลังในเช็คพิพาทนั้น ผู้เขียนเห็นว่ายังถือไม่ได้ว่าธนาคารจำเลยได้ใช้เงินตามเช็คไปโดยประมาณเงินแล้ว เนื่องจากเช็คขีดคร่อมที่ส่งมาเรียกเก็บจากธนาคาร ส. ซึ่งเป็นธนาคารที่มีชื่ออยู่ในขีดคร่อมเฉพาะ ได้ส่งเช็คมาเรียกเก็บเงินจากธนาคารจำเลยที่เป็นผู้จ่าย เป็นการเรียกเก็บเงินผ่านธนาคารผู้เรียกเก็บ ซึ่งต่างกับกรณีที่มีผู้นำเช็คมาขึ้นเงินจากธนาคารจำเลยด้วยตนเองที่ธนาคารจำเลยจะต้องตรวจสอบ และเมื่อพบข้อบกพร่องจึงจะไม่จ่ายเงิน ดังนั้นจึงต้องเป็นหน้าที่ของธนาคาร ส. ผู้รับเช็คนั่นเองที่จะตรวจสอบมิใช่หน้าที่ของธนาคารจำเลยซึ่งใช้เงินผ่านธนาคาร ส. ผู้รับเช็ค อีกทั้งตามมาตรา 1009 ธนาคารจำเลยก็ไม่มีหน้าที่ต้องพิสูจน์ถึงการสลักหลังของผู้รับเงิน หรือการสลักหลังในภายหลังรายใดๆที่ทำไปด้วยอาศัยรับมอบอำนาจจากบุคคลซึ่งอ้างว่าเป็นเจ้าของคำสั่งสลักหลังนั้น แม้ว่ารายการสลักหลังนั้นจะเป็นสลักหลังปลอม หรือปราศจากอำนาจ ดังนั้นแม้ลายมือชื่อและตราประทับที่ปรากฏในเช็คพิพาทจะเป็นการสลักหลังปลอม เมื่อธนาคารจำเลยได้ใช้เงินตามเช็คขีดคร่อมเฉพาะไปโดยถูกต้อง และมีได้ประมาณเงินแล้ว ธนาคารจำเลยจึงไม่ต้องรับผิดชอบแต่อย่างใด

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องปัญหากฎหมายเกี่ยวกับตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ ผู้เขียนใคร่ขอสรุป และเสนอแนะตามลำดับเรื่อง โดยกำหนดเป็นหัวข้อในแต่ละเรื่องตามลำดับ ดังนี้

บทสรุป

ในบทสรุปนี้ ผู้เขียนใคร่ขอสรุปประเด็นต่างๆที่ผู้เขียนได้ศึกษา และวิเคราะห์ตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

1. หนี้ตามตัวเงินเป็นหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่ง

ตราสารใดที่ก่อนนี้ผูกพันระหว่างบุคคลที่จะถือว่าเป็นตราสารเปลี่ยนมือ (negotiable instrument) นั้น มิได้เกิดจากการตกลงกันระหว่างคู่สัญญาที่เกี่ยวข้อง แต่การที่จะถือว่าเป็นตราสารใดเป็นตราสารเปลี่ยนมือ ตราสารนั้นจะต้องเข้าคุณลักษณะของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือดังต่อไปนี้ด้วย คือ

1. ต้องเป็นตราสารที่ก่อตั้งสิทธิเรียกร้องแก่เจ้าหนี้ และก่อความรับผิดชอบแก่ลูกหนี้ กล่าวคือ ตัวตราสารนั้นต้องเป็นตัวก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่แก่บุคคลผู้เกี่ยวข้องในตราสารซึ่งได้แก่เจ้าหนี้และลูกหนี้ตามตราสาร โดยผู้ที่ครอบครองตราสารอยู่ในฐานะเป็นเจ้าหนี้ที่มีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือนั้น ชำระหนี้ให้แก่ตนและบุคคลซึ่งลงลายมือชื่อไว้ในตราสารไม่ว่าจะในฐานะผู้ออกตราสาร หรือสลักหลังตราสารอยู่ในฐานะลูกหนี้ซึ่งมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามชำระหนี้ตามความผูกพันในตราสารให้แก่เจ้าหนี้ผู้ทรงตราสารโดยถูกต้องครบถ้วน

2. สิทธิเรียกร้องตามตราสารเปลี่ยนมือ ย่อมโอนกันได้ตามวิธีการที่กฎหมายกำหนดโดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้กำหนดวิธีการโอนตราสารเปลี่ยนมือไว้ในมาตรา 309 คือมีการสลักหลังการโอนไว้ในตราสาร และส่งมอบตัวตราสารให้แก่ผู้รับโอน โดยไม่ต้องมีการบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้แห่งตราสารแต่อย่างใด หรือในกรณีที่ตราสารนั้นเป็นตัวเงิน กฎหมายก็ได้กำหนดวิธีการโอนไว้ในมาตรา 917 วรรคหนึ่ง และมาตรา 918

3. ผู้รับโอนตราสารเปลี่ยนมือที่สุจริตย่อมได้รับความคุ้มครอง เนื่องจากตราสารเปลี่ยนมือสามารถโอนกันต่อไปได้โดยง่าย สะดวก และรวดเร็ว จึงอาจมีคู่สัญญาในตราสารเปลี่ยนมือได้เป็นจำนวนมาก เพราะอาจมีการโอนตราสารนั้นต่อไปได้หลายทอด ดังนั้นในบางทอดของการโอนจึงอาจมีข้อบกพร่องใดๆเกิดขึ้นได้ เช่น กรณีที่ผู้โอนไม่มีสิทธิในตราสารเปลี่ยนมือ

ดังกล่าวเพราะตนได้รับตราสารมาโดยการซื้อผล เป็นต้น ในกรณีนี้จึงเกิดหลัก “ผู้รับโอนมีสิทธิดีกว่าผู้โอน” ขึ้นโดยถือว่าหากตราสารเปลี่ยนมือดังกล่าวได้มีการโอนต่อไปโดยถูกต้องตามวิธีการที่กฎหมายกำหนดแล้ว และผู้รับโอนตราสารได้รับโอนตราสารมาโดยสุจริต ผู้รับโอนตราสารจะได้สิทธิในตัวนั้นโดยสมบูรณ์ แม้ผู้โอนจะมีสิทธิอันไม่สมบูรณ์ หรือมีข้อบกพร่องประการใดก็ตาม และลูกหนี้ตามตราสารนั้นจะยกข้อต่อสู้ที่ตนมีต่อผู้โอนขึ้นต่อสู้กับผู้รับโอนตราสารที่สุจริตนั้นไม่ได้ เว้นแต่ข้อต่อสู้นั้นจะเป็นข้อต่อสู้ที่ปรากฏในตัวตราสารเอง หรือเป็นข้อต่อสู้ที่มีขึ้นเป็นธรรมดาสืบจากลักษณะแห่งตราสารนั้น ทั้งนี้หลักดังกล่าวได้บัญญัติไว้ในมาตรา 312 นอกจากนี้ในกรณีที่ตราสารเปลี่ยนมือเป็นตั๋วเงิน มาตรา 916 ก็ได้บัญญัติคุ้มครองผู้รับโอนตั๋วเงินมาโดยสุจริตไว้อีกด้วย โดยหากผู้รับโอนตั๋วเงินนั้นรับโอนตั๋วเงินมาโดยสุจริต ลูกหนี้ตามตั๋วเงินจะยกข้อต่อสู้ที่เป็นความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคลระหว่างตนกับผู้ส่งจ่าย หรือกับผู้ทรงคนก่อนๆ ขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนคนดังกล่าวซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามตั๋วเงินนั้นไม่ได้

หนี้อันพึงต้องชำระตามคำสั่ง (obligation performable to order) นั้นเป็นหนี้ที่ลูกหนี้ยังไม่ทราบแน่ชัดว่าตนจะต้องชำระหนี้ให้แก่ใครจนกว่าจะมีคำสั่งของเจ้าหนี้ หรืออาจมีการสั่งให้ใช้ตามคำสั่งของผู้อื่นก็ได้ โดยคำสั่งดังกล่าวจะทำในรูปของตราสารเปลี่ยนมือ

หนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือเป็นหนี้ที่ไม่สามารถโอนแยกต่างหากจากตราสารได้ และตราสารนั้นแสดงความเป็นหนี้อยู่ในตัวมันเองโดยสมบูรณ์เป็นอิสระจากมูลเหตุที่ก่อให้เกิดหนี้ ดังนั้นการโอนหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือนี้จึงต้องโอนพร้อมทั้งตราสาร และต้องมีการบันทึกการโอนโดยการสลักหลังให้ปรากฏการโอนไว้ที่ตราสารนั่นเองด้วย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติถึงรูปแบบและวิธีการโอนหนี้ชนิดนี้ไว้ในมาตรา 309 คือ โอนโดยการสลักหลังและส่งมอบ

อย่างไรก็ตามมีปัญหาว่าหนี้อันพึงต้องชำระแก่ผู้ถือ เป็นหนี้อันพึงต้องชำระตามคำสั่งหรือไม่ ซึ่งในปัญหาดังกล่าวนี้อาจเห็นไปในทางที่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่า หนี้อันพึงต้องชำระแก่ผู้ถือ นั้น เป็นหนี้ที่ลูกหนี้ยังไม่รู้ตัวเจ้าหนี้ที่แน่นอน จนกว่าจะมีการแสดงสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้เช่นเดียวกับหนี้อันพึงต้องชำระตามคำสั่ง จะแตกต่างกันก็ตรงที่หนี้อันพึงต้องชำระตามคำสั่งมีการระบุตัวคนลงไปว่าให้ใช้หนี้แก่ผู้มีชื่อใด แต่หนี้อันพึงต้องชำระแก่ผู้ถือไม่มีการระบุชื่อผู้ที่จะได้รับชำระหนี้ไว้ ใครถือตราสารมาก็ต้องชำระหนี้ให้คนนั้น ซึ่งก็เป็นการสั่งให้ชำระหนี้แก่ผู้ถือตราสารนั้นนั่นเอง เช่นนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า หนี้อันพึงต้องชำระแก่ผู้ถือก็คือหนี้อันพึงต้องชำระตามคำสั่งชนิดหนึ่ง

จากที่กล่าวมาว่าหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งเป็นหนี้ที่ต้องมีการทำคำสั่งในรูปของตราสารเปลี่ยนมือ จึงแสดงให้เห็นได้ว่า หนี้อันพึงต้องชำระตามตราสารเปลี่ยนมือเป็นหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่ง

ตัวเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือชนิดหนึ่งเนื่องจากมีคุณลักษณะของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือครบทั้ง 3 ประการดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น กล่าวคือ เป็นตราสารที่ก่อตั้งสิทธิที่จะเรียกร้องเงินตามจำนวนที่ระบุในตัวให้แก่ผู้ทรงซึ่งเป็นเจ้าหนี้ และก่อความรับผิดชอบในการที่จะต้องชำระเงินตามตัวให้แก่ผู้ที่ลงลายมือชื่อในตัวเงินซึ่งเป็นลูกหนี้ อีกทั้งการโอนหนี้ตามตัวเงิน กฎหมายก็ได้กำหนดวิธีการโอนไว้โดยเฉพาะในมาตรา 917 วรรคหนึ่ง และมาตรา 918 และกฎหมายก็ได้กำหนดบทบัญญัติที่คุ้มครองผู้รับโอนตัวเงินที่สุจริตไว้ด้วยเช่นกันในมาตรา 916

2. ตัวเงินเป็นตราสารที่ผู้ออกตัวสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้มีชื่อ หรือผู้ถือ

เมื่อบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะตัวเงิน ได้บัญญัติถึงรายการสำคัญที่ต้องมีอยู่ในตัวเงินไว้ โดยกรณีของตัวแลกเงิน มาตรา 909(6) บัญญัติให้ต้องมีรายการชื่อ หรือยี่ห้อผู้รับเงิน หรือคำจดแจ้งว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ กรณีของตัวสัญญาใช้เงิน มาตรา 983(5) ได้กำหนดให้ต้องมีรายการชื่อ หรือยี่ห้อผู้รับเงิน และกรณีของเช็ค มาตรา 988(4) กำหนดให้ต้องมีรายการชื่อ หรือยี่ห้อผู้รับเงิน หรือคำจดแจ้งว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ ประกอบกับการที่ได้ศึกษามาแล้วว่า หนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ หนี้ตามตราสารชนิดระบุชื่อผู้รับเงิน และหนี้ตามตราสารชนิดที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ ดังนั้น เมื่อตัวเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือซึ่งเป็นหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งชนิดหนึ่ง จึงอาจกล่าวได้ว่าตัวเงินก็อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ชนิดเช่นกัน ได้แก่ ตัวเงินชนิดระบุชื่อผู้รับเงิน และประเภทที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ

อย่างไรก็ตามแม้ตัวเงินจะแบ่งออกได้เป็น 2 ชนิดดังกล่าว แต่หากพิจารณาจากบทบัญญัติมาตรา 909(6), มาตรา 983(5) และมาตรา 988(4) จะพบว่านอกจากที่กฎหมายกำหนดให้ตัวเงินต้องประกอบด้วยรายการชื่อ หรือยี่ห้อของผู้รับเงินแล้ว เฉพาะกรณีของตัวแลกเงิน และเช็คนั้น กฎหมายได้กำหนดว่าให้มีคำจดแจ้งว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือด้วย กรณีของตัวสัญญาใช้เงิน กฎหมายมิได้กำหนดให้มียารายการคำจดแจ้งว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือด้วยแต่อย่างใด ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ตัวเงินชนิดที่ออกเพื่อให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ จึงมีเฉพาะในตัวเงินประเภทตัวแลกเงิน และเช็คเท่านั้น

เหตุที่ตัวสัญญาใช้เงินไม่สามารถออกเป็นชนิดให้ใช้เงินแก่ผู้ถือได้ เนื่องจากลักษณะของตัวสัญญาใช้เงินนั้นเป็นตราสารที่มีผู้เกี่ยวข้องในชั้นต้นแค่ 2 ฝ่าย คือ ผู้ออกตัว และ

ผู้รับเงิน โดยผู้ออกตัวเป็นผู้ให้คำมั่นสัญญาว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งให้แก่ผู้รับเงิน หรือใช้ให้ตามคำสั่งของผู้รับเงินเอง ดังนั้นหากยอมให้มีการออกตัวสัญญาใช้เงินชนิดผู้ถือได้ ก็จะทำให้การโอนตัวสัญญาใช้เงินชนิดผู้ถือทำได้โดยการส่งมอบซึ่งก็จะทำให้ตัวสัญญาใช้เงินมีลักษณะคล้ายกับธนบัตรมากเกินไป จนอาจส่งผลให้มีการหลีกเลี่ยงการใช้เงินตราในการชำระหนี้โดยเปลี่ยนมาใช้ตัวสัญญาใช้เงินในการชำระหนี้แทนเงินตราได้ อันจะเป็นการขัดกับพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. 2501 มาตรา 6 ที่ได้กำหนดไว้ว่า เงินตรานั้นได้แก่เหรียญกษาปณ์และธนบัตร และ มาตรา 9 ที่ได้กำหนดห้ามมิให้ผู้ใดทำ จำหน่าย ใช้ หรือนำออกใช้ซึ่งวัตถุหรือเครื่องหมายใดๆ แทนเงินตรา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรี

3. ประเภทของตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือตามกฎหมายไทย

ตามกฎหมายไทยนั้นถือว่า ตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

3.1 ตัวเงินที่มีการเขียนคำสั่งให้ใช้เงินลงไปในตัวว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ โดยคำสั่งดังกล่าวจะใช้ถ้อยคำจำนวนอย่างไรก็ได้ ให้อ่านแล้วได้ความหมายว่าเมื่อผู้ใดถือตัวเงินนั้นไว้จะได้รับเงินก็พอ เช่น เขียนว่า “จ่ายผู้ถือ” หรือ “จ่ายสด หรือผู้ถือ” หรือ “จ่ายให้แก่ผู้ถือ” เป็นต้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 10130/2539 เช็คพิพาทเป็นเช็คสั่งจ่ายเงินสดหรือผู้ถือ ย่อมโอนไปเพียงด้วยส่งมอบให้กัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 918 ประกอบด้วย มาตรา 989

3.2 ตัวเงินที่มีการเขียนคำสั่งให้ใช้เงินลงไปในตัวโดยระบุชื่อผู้รับเงิน และไม่ขีดฆ่าคำว่า “ผู้ถือ” ออก ซึ่งตัวผู้ถือประเภทนี้เป็นตัวผู้ถือเนื่องจากแนวคำพิพากษาของศาลฎีกา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1612-1613/2521 เช็คสั่งจ่ายเงินแก่ ก. มิได้ขีดคำว่า “หรือผู้ถือ” ออก โจทก์เป็นผู้ถือจึงเป็นผู้ทรง จำเลยเป็นผู้สั่งจ่ายและสลักหลังเช็คจึงต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ จะอ้างข้อต่อสู้ซึ่งมีต่อ ก. มาใช้ยันโจทก์ซึ่งไม่ได้คบคิดกับ ก. ข้อฉลโจทก์ไม่ได้

4. คุณสมบัติของผู้ทรงตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ

แม้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 904 จะบัญญัติว่า ผู้ทรงตัวเงิน ก็คือผู้ที่มีตัวเงินไว้ในความครอบครองในฐานะเป็นผู้รับเงิน ผู้รับสลักหลัง หรือผู้ถือ แต่การเป็นผู้ทรงตัวเงินดังกล่าวจะมีสิทธิเพียงใด ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายหรือไม่อย่างไรนั้น ต้องพิจารณาว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

การเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ไว้ในมาตรา 905 โดยการที่จะถือว่าผู้ทรงตัวเงินคนใดเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้ทรงคนดังกล่าวจะต้องได้รับตัวเงินมาโดยการสลักหลังที่ไม่ขาดสายด้วยไม่ว่าการสลักหลังนั้นจะเป็นการสลักหลังเฉพาะ หรือสลักหลังลอยก็ตาม

นอกจากนี้มาตรา 905 วรรคสองยังได้บัญญัติให้ผู้ทรงซึ่งครอบครองตัวเงินนั้นอยู่สามารถพิสูจน์ถึงสิทธิของตนโดยการสลักหลังที่ไม่ขาดสายได้ โดยหากผู้ทรงซึ่งครอบครองตัวเงินนั้นสามารถพิสูจน์ถึงการสลักหลังที่ไม่ขาดสายได้แล้ว กฎหมายถือว่าผู้ทรงซึ่งครอบครองตัวเงินนั้นเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย และไม่ต้องสละตัวเงินไปจากความครอบครองหากผู้ทรงคนเดิมที่ตัวหลุดมือไปจะมาเรียกตัวเงินคืน เว้นแต่ผู้ทรงซึ่งครอบครองตัวเงินคนดังกล่าวได้มาโดยทุจริต หรือได้มาโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

การพิจารณาความเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายโดยการพิจารณาถึงการสลักหลังที่ไม่ขาดสายนี้ เป็นกรณีที่จะพิจารณาความเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายในตัวเงินชนิดระบุชื่อเท่านั้น มิใช่การพิจารณาความเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายในตัวเงินชนิดผู้ถือ เนื่องจากตัวผู้ถือนี้โอนได้เพียงการส่งมอบ ไม่จำเป็นต้องมีการสลักหลังแต่อย่างใด

แต่อย่างไรก็ตาม ในการพิจารณาความเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายในตัวเงินชนิดผู้ถือ มาตรา 905 วรรคสาม บัญญัติให้นำข้อความในวรรคสองมาใช้กับการพิสูจน์ถึงความเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายในตัวเงินชนิดผู้ถือด้วย โดยการพิจารณาความเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายในตัวเงินชนิดผู้ถือนี้พิจารณาแต่เพียงว่า ผู้ทรงตัวผู้ถือคนปัจจุบันที่ได้รับตัวเงินมาโดยการส่งมอบนั้น ทุจริตหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงหรือไม่ หากผู้ทรงคนปัจจุบันได้ตัวผู้ถือมาโดยสุจริต และมีได้ประมาทเลินเล่อ ก็ถือว่าผู้ทรงคนนั้นเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย หากต่อมามีใครมาทวงคืน ผู้ซึ่งเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายก็ไม่ต้องคืนตัวเงินนั้นให้แก่บุคคลดังกล่าวแต่อย่างใด แต่หากผู้ทรงได้ตัวเงินมาโดยทุจริต หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หากเจ้าของที่แท้จริงมาทวงคืน ผู้ทรงคนนั้นก็ต้องคืนตัวเงินดังกล่าวให้แก่เจ้าของที่แท้จริงไป

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า คุณสมบัติของผู้ทรงตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือนั้นก็คือ ผู้ทรงดังกล่าวต้องเป็นผู้ที่ได้รับตัวมาไว้ในความครอบครองของตนโดยสุจริต และมีได้ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนั่นเอง

5. การโอนสิทธิตามตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ

ตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 918 ได้บัญญัติถึงการโอนไว้ว่าให้โอนโดยการส่งมอบ โดยอาจเป็นการส่งมอบโดยตรง คือส่งมอบให้แก่ผู้รับโอน หรือบุคคลอื่นที่รับตัวเงินไว้แทนผู้รับโอน หรืออาจเป็นการส่งมอบโดยปริยาย คือเปลี่ยนเจตนาการยึดถือ จากการยึดถือเพื่อตน เป็นการยึดถือเพื่อประโยชน์ของบุคคลภายนอก หรือเปลี่ยนจากการยึดถือเพื่อประโยชน์ของบุคคลอื่น มาเป็นการยึดถือเพื่อตนก็ได้ โดยบุคคลที่มีสิทธิโอนตัวเงินนั้นก็คือ ผู้ทรงตัวเงิน รวมตลอดถึงผู้สืบสิทธิของผู้ทรง และผู้ใช้สิทธิแทนผู้ทรง

คำพิพากษาฎีกาที่ 7158/2546 ผู้เสียหายโอนสิทธิความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในเช็คพิพาทให้แก่ ส. แล้ว กอปรกับเช็คพิพาทเป็นเช็คผู้ถือ ย่อมโอนให้แก่กันได้ด้วยการส่งมอบ ส. จึงเป็นผู้ทรงเช็คพิพาทโดยชอบด้วยกฎหมายในขณะที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน และนับเป็นผู้เสียหายที่แท้จริง เมื่อ ๓. เป็นผู้ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนเพื่อให้ดำเนินคดีแก่จำเลย การร้องทุกข์ย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมาย พนักงานอัยการจึงไม่มีอำนาจฟ้อง

เนื่องจากการโอนตัวเงินชนิดที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือทำได้โดยการส่งมอบ ดังนั้นหากมีการสลักหลังตัวเงินดังกล่าว การสลักหลังนั้นจึงมิได้ถือว่าเป็นการสลักหลังเพื่อโอนตัวเงินแต่อย่างใด แต่ทั้งนี้มาตรา 921 ได้บัญญัติให้การสลักหลังดังกล่าวเป็นการประกัน (อาวัล) ผู้ส่งจ่าย แม้ว่าผู้สลักหลังนั้นจะมีเจตนาสลักหลังเพื่อโอนตัวเงินนั้นก็ตาม กรณีดังกล่าวนี้จึงถือว่าการสลักหลังดังกล่าวเป็นการอาวัลตัวเงินโดยผลของกฎหมาย

เมื่อถือว่าการสลักหลังตัวผู้ถือเป็นการอาวัลแล้ว เช่นนี้จึงต้องนำบทบัญญัติที่เกี่ยวกับสิทธิและความรับผิดชอบของผู้รับอาวัลตามมาตรา 940 มาใช้กับการอาวัลโดยผลของกฎหมายดังกล่าวนี้ด้วย และเมื่อการสลักหลังตัวผู้ถือเป็นการอาวัลผู้ส่งจ่ายแล้ว สิทธิ และความรับผิดชอบของผู้สลักหลังตัวผู้ถือจึงย่อมเป็นไปเช่นเดียวกับผู้ส่งจ่าย ซึ่งทำให้ผู้รับอาวัลดังกล่าวมีความผูกพันที่จะต้องจ่ายเงินตามตัวนั้นในฐานะลูกหนี้ชั้นต้น มิใช่มีฐานะเป็นลูกหนี้ลำดับรองอย่างผู้ค้ำประกันในสัญญาค้ำประกันโดยทั่วไป โดยเมื่อตัวเงินขาดความเชื่อถือเพราะเหตุว่าเขาไม่รับรองหรือไม่ใช้เงินอย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว ผู้ทรงตัวเงินอาจเรียกให้ผู้รับอาวัลใช้เงินแก่ตนโดยพลันก็ได้ โดยไม่จำเป็นต้องไปเรียกเอาจากลูกหนี้ที่ผู้รับอาวัลได้เข้ารับอาวัลก่อน

คำพิพากษาฎีกาที่ 2181/2517 ผู้รับประกันการใช้เงินตามเช็ค (อาวัล) มีความรับผิดชอบเช่นเดียวกับผู้ส่งจ่ายตาม ป.พ.พ. มาตรา 940 มิใช่ในฐานะผู้สลักหลัง แม้ผู้ทรงจะไม่ได้ยื่น

เช็คแก่ธนาคารให้ใช้เงินใน 1 เดือน ตามมาตรา 990 ก็หาทำให้ผู้รับประกันการใช้เงินพ้นความรับผิดชอบตามเช็คได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 5595/2533 ผู้สลักหลังเช็คซึ่งสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ ย่อมอยู่ในฐานะผู้ค้ำประกันหนี้ตามเช็คตาม ป.พ.พ. มาตรา 921 ประกอบมาตรา 989 เมื่อได้ชำระหนี้แก่ผู้ทรงไปแล้วย่อมมีสิทธิไล่เบี้ยเอาจากผู้สั่งจ่าย และเข้ารับช่วงสิทธิของผู้ทรงที่มีเหนือผู้สั่งจ่ายด้วยกรณีเช่นนี้ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะว่าจะต้องฟ้องร้องภายในกำหนดอายุความเท่าใด สิทธิเรียกร้องของผู้รับช่วงสิทธิจากผู้ทรงต่อผู้สั่งจ่าย จึงมีอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 164

อย่างไรก็ตาม แม้ผู้รับอาวัลจะมีความรับผิดชอบเช่นเดียวกับบุคคลที่ตนประกัน แต่ก็อาจมีเหตุที่ทำให้ผู้รับอาวัลสามารถยกขึ้นอ้างเพื่อให้ตนหลุดพ้นจากความรับผิดชอบได้ดังต่อไปนี้

1. ผู้ทรงทำผิดแบบระเบียบในเรื่องตัวเงิน ซึ่งหมายความว่าถึงกรณีที่ผู้ทรงไม่ปฏิบัติตามแบบระเบียบที่กฎหมายกำหนดให้ผู้ทรงตัวเงินต้องทำตามเพื่อที่จะได้ใช้สิทธิไล่เบี้ย หรือรักษาสิทธิตามตัวเงินของตนไว้ได้โดยสมบูรณ์

2. ข้อต่อสู้ที่เป็นของผู้รับอาวัลเองโดยแท้ หรือข้อต่อสู้ที่กฎหมายลักษณะตัวเงินได้บัญญัติให้สิทธิผู้รับอาวัลโดยตรงที่จะยกข้อต่อสู้บางประการที่ตนมีอยู่ขึ้นอ้างต่อผู้ทรงตัวเงินเพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบหรือเพื่อกำหนดความรับผิดชอบของตนได้

3. ความบกพร่องแห่งสิทธิในตัวเงินของผู้ทรง

อนึ่ง เมื่อผู้รับอาวัลได้ใช้เงินตามตัวเงินให้แก่ผู้ทรงไปแล้วนั้น มาตรา 940 วรรคสาม ได้กำหนดให้ผู้รับอาวัลมีสิทธิดังต่อไปนี้ คือ

1. ไ่เบี้ยเอากับบุคคลซึ่งตนได้ประกันไว้ โดยในกรณีของการอาวัลตามมาตรา 921 บุคคลซึ่งตนได้ประกันไว้ในที่นี้ก็คือ ผู้สั่งจ่าย

2. ไ่เบี้ยเอากับบุคคลทั้งหลายผู้ต้องรับผิดชอบต่อคนที่ตนประกัน ซึ่งในกรณีของตัวผู้ถือที่กฎหมายกำหนดให้การสลักหลังตัวดังกล่าวเป็นการอาวัลผู้สั่งจ่าย ดังนั้น บุคคลทั้งหลายผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อคนที่ตนประกัน จึงน่าจะหมายความว่าผู้รับรองตัวเงินฉบับที่ผู้รับอาวัลได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไป

6. การเขียนข้อกำหนด “ห้ามเปลี่ยนมือ” โดยผู้ส่งจ่ายลงในตั๋วเงินที่ให้ผู้ถือ

หากพิจารณาจากบทบัญญัติในเรื่องตั๋วเงินมาตรา 909(6) และมาตรา 988(4) ประกอบกับแนวคำพิพากษากฎีกาแล้ว เห็นว่า ตั๋วเงินที่ให้ผู้ถือ อาจเขียนคำสั่งให้ผู้ถือ ผู้ถือได้ 2 แบบ ดังนี้

ประเภทแรก เขียนคำสั่งให้ผู้ถือลงไปในตั๋วเงินว่าให้ผู้ถือ เช่น “จ่ายผู้ถือ” หรือ “จ่ายสด หรือผู้ถือ” หรือ “จ่ายให้แก่ผู้ถือ” เป็นต้น

คำพิพากษากฎีกาที่ 10130/2539 เช็คพิพาทเป็นเช็คสั่งจ่ายเงินสดหรือผู้ถือ ย่อมโอนไปเพียงด้วยส่งมอบให้กันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ตามมาตรา 918 ประกอบมาตรา 989

ประเภทที่สอง เขียนคำสั่งให้ผู้รับเงิน โดยระบุชื่อผู้รับเงิน และไม่ขีดฆ่าคำว่า “ผู้ถือ” ออก การเขียนคำสั่งเช่นนี้ลงในตั๋วเงิน ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าทำให้ตั๋วเงินฉบับนั้นเป็นตั๋วเงินที่สั่งให้ผู้ถือ

คำพิพากษากฎีกาที่ 4383/2545 เช็คพิพาทระบุชื่อโจทก์เป็นผู้รับเงินแต่ไม่ได้ขีดฆ่าคำว่าผู้ถือ จึงเป็นเช็คที่สั่งให้ผู้ถือ ย่อมโอนได้ด้วยการส่งมอบ ไม่จำเป็นต้องสลักหลัง หากมีการสลักหลังเช็คที่สั่งให้ผู้ถือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 921 ประกอบด้วยมาตรา 989 บัญญัติว่าเป็นเพียงประกัน (อาวัล) สำหรับผู้สั่งจ่าย หาได้ถือว่าเป็นผู้สลักหลังตามกฎหมายไม่

การเขียนข้อกำหนด “ห้ามเปลี่ยนมือ” โดยผู้ส่งจ่ายลงในตั๋วเงินที่ให้ผู้ถือ นี้ หากเป็นเช็คผู้ถือที่ระบุชื่อผู้รับเงิน แต่ไม่ได้ขีดฆ่าคำว่า “หรือผู้ถือ” ออก ย่อมสามารถเขียนข้อกำหนดห้ามเปลี่ยนมือโดยผู้ส่งจ่ายลงในตั๋วเงินได้ตามแนวคำพิพากษากฎีกาที่ 2055/2536 ที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 4 หัวข้อ 4.1 เนื่องจากเช็คประเภทนี้มีชื่อผู้รับเงินที่แน่นอนปรากฏอยู่ แม้จะมีการขีดคร่อมและระบุคำว่า “A/C payee only” ธนาคารก็สามารถทราบได้ว่าจะนำเงินเข้าบัญชีของผู้ใด และแม้จะถือว่าเช็คดังกล่าวเป็นเช็คผู้ถือ ก็เป็นเช็คผู้ถือเนื่องจากการที่ศาลฎีกาได้วางแนวไว้เท่านั้น

แต่หากเป็นเช็คผู้ถือที่สั่งจ่ายผู้ถือเลย โดยไม่ระบุชื่อผู้รับเงิน ไม่ควรที่จะให้มีการเขียนข้อกำหนดห้ามเปลี่ยนมือไว้ในเช็คดังกล่าวได้ เนื่องจากการเขียนข้อกำหนดห้ามเปลี่ยนมือโดยผู้ส่งจ่ายไว้ในตั๋วเงินที่ให้ผู้ถือ ไม่น่าจะก่อให้เกิดผลบังคับในทางปฏิบัติ เพราะบุคคล

ที่มีความเกี่ยวข้องในตัวเงินทั้งหลายย่อมไม่มีทางทราบได้เลยว่า ตัวเงินนั้นมีการโอนกันต่อไป อันเป็นการฝ่าฝืนข้อกำหนดของผู้สั่งจ่ายหรือไม่ และหากมีการเขียนข้อความดังกล่าวลงในตัวเงิน ชนิดผู้ถือแล้วน่าจะถือถือว่าไม่มีข้อความดังกล่าวอยู่ในตัวเงินนั้นเลย ทั้งนี้ตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 898

7. ความระมัดระวังของผู้ใช้เงินในการใช้เงินตามตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ

การใช้เงินเข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรงอำนาจจะทำให้ผู้ใช้เงินหลุดพ้นจากความรับผิด ผู้เข้าใช้เงินจำเป็นที่จะต้องมีความระมัดระวังในการใช้เงิน กล่าวคือ ได้เข้าใช้เงินไปโดยสุจริต และปราศจากประมาทเลินเล่อ

หากพิจารณาบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในส่วนที่บัญญัติเกี่ยวกับความระมัดระวังของผู้ใช้เงินตามตัวเงิน ประกอบกับแนวคำพิพากษาศาลฎีกา อาจสรุปถึงความระมัดระวังของผู้ใช้เงินตามตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือได้ดังนี้

1. ผู้ใช้เงินต้องตรวจสอบลักษณะโดยรวมของตัวเงินนั้นก่อนทั้งในกรณีของตัวเงินชนิดระบุชื่อ และตัวเงินชนิดผู้ถือ เช่น ตรวจสอบว่าตัวเงินนั้นมีรายการที่กฎหมายกำหนดครบถ้วนที่จะเป็นตัวเงินที่สมบูรณ์หรือไม่ ตรวจสอบการขีดคร่อมเช็คถูกต้องหรือไม่ ตรวจสอบว่ามีกาแก้ไขเปลี่ยนแปลงตัวเงินนั้นหรือไม่ เป็นต้น

2. ผู้ใช้เงินจะต้องพิสูจน์ถึงความเป็นผู้ทรงตัวเงินโดยชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจาก บุคคลผู้มีสิทธิได้รับเงินตามตัวเงินนั้นจะต้องเป็นผู้ทรง ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 904 รวมตลอดถึงผู้สืบสิทธิของผู้ทรง หรือผู้ใช้สิทธิแทนผู้ทรงด้วย โดยวิธีการที่จะพิสูจน์ถึงความเป็นผู้ทรงตัวเงินโดยชอบด้วยกฎหมายนั้น ในกรณีที่เป็นตัวเงินชนิดผู้ถือ มาตรา 905 บัญญัติว่าให้พิจารณาจากความสุจริต และไม่ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง โดยหากผู้ทรงได้ตัวเงินมาโดยสุจริต และไม่ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ผู้ทรงก็จะมีสิทธิในตัวเงินนั้นทันทีโดยไม่ต้องพิจารณาถึงการสลักหลังที่ไม่ขาดสายแต่อย่างใด

3. ในกรณีที่ผู้ใช้เงินเป็นธนาคาร ธนาคารจะต้องตรวจสอบลายมือชื่อของผู้สั่งจ่ายว่าเป็นลายมือชื่อที่แท้จริงหรือไม่ด้วย ทั้งนี้เนื่องจากในขณะที่เปิดบัญชี ผู้เคยค้ากับธนาคารซึ่งเป็นผู้สั่งจ่ายตัวเงินจะต้องมอบตัวอย่างลายมือชื่อของตนไว้ให้กับธนาคาร การที่ธนาคารจ่ายเงินตามเช็คที่มีผู้มาขอเบิกเงินนั้นก็ป็นธุรกิจอย่างหนึ่งของธนาคารซึ่งต้องปฏิบัติอยู่เป็นประจำ ธนาคารผู้มีวิชาชีพดังกล่าวจึงย่อมที่จะมีความชำนาญในการตรวจสอบลายมือชื่อในตัวเงินว่าเป็นลายมือชื่อของผู้สั่งจ่ายหรือไม่ยิ่งกว่าบุคคลธรรมดา ทั้งจะต้องมีความระมัดระวังในการจ่ายเงินตามเช็คยิ่ง

กว่าวิญญูชนทั่วๆไป หากธนาคารจ่ายเงินตามเช็คพิพาทให้แก่ผู้นำมาเรียกเก็บเงินไปโดยที่ลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายไม่ใช่ลายมือชื่อที่แท้จริงทั้งที่มีตัวอย่างลายมือชื่อของผู้สั่งจ่ายที่ให้กับธนาคารแล้ว นั้น จึงเป็นการขาดความระมัดระวังของธนาคาร เป็นการกระทำละเมิดและผิดสัญญาฝากทรัพย์

4. ในกรณีที่ธนาคารจะจ่ายเงินตามตั๋วเงินชนิดจะพึงจ่ายเงินตามเขาสั่งเมื่อทวงถาม ธนาคารต้องจ่ายเงินไปตามทางคำปกติด้วย โดยการที่ธนาคารจ่ายเงินไปในทางคำปกตินี้ เช่น ใช้เงินไปภายในเวลาทำการปกติของธนาคาร ใช้เงินไปในสถานที่ทำการของธนาคาร จ่าย และใช้เงินไปตามกฎ ระเบียบและข้อบังคับของธนาคารที่ยอมรับปฏิบัติกันโดยธนาคารส่วนใหญ่ เป็นต้น

8. อายุความในการใช้สิทธิไล่เบี่ยที่เกี่ยวข้องกับตั๋วเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ

ในเรื่องอายุความในการใช้สิทธิไล่เบี่ยที่เกี่ยวข้องกับตั๋วเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือนี้ ผู้เขียนสรุปได้เป็น 2 ประเด็นคือ

1. อายุความที่ผู้ทรงตั๋วผู้ถือ จะฟ้องคดีเพื่อการใช้สิทธิไล่เบี่ยเอาแก่บรรดาผู้เป็นลูกหนี้ที่ลงลายมือชื่อไว้ในตั๋วผู้ถือ โดยกรณีดังกล่าวมีอายุความดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1001, 1002 และ 940 วรรคหนึ่ง

2. อายุความที่ผู้รับอาวัลจะฟ้องคดีเพื่อการใช้สิทธิไล่เบี่ย

จากที่ได้ศึกษามา กรณีอายุความที่ผู้รับอาวัลจะฟ้องคดีเพื่อการใช้สิทธิไล่เบี่ยนี้ มีคำพิพากษาฎีกาวินิจฉัยเป็น 2 แนวทางด้วยกัน กล่าวคือ

แนวแรก เห็นว่า ผู้รับอาวัลที่ได้เข้าใช้เงินให้กับผู้ทรงตั๋วเงินไปและได้รับตั๋วเงินกลับมาอยู่ในความครอบครอง ย่อมกลายเป็นผู้ทรงตั๋วเงินตามมาตรา 904 ดังนั้น การที่ผู้รับอาวัลจะฟ้องคดีใช้สิทธิไล่เบี่ย จึงต้องนำอายุความ 1 ปี ตามมาตรา 1002 ซึ่งเป็นอายุความที่ผู้ทรงใช้สิทธิไล่เบี่ยผู้สั่งจ่าย มาใช้บังคับ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1733/2520)

แนวที่สอง เห็นว่า เนื่องจากบทบัญญัติในเรื่องตั๋วเงินไม่ได้กำหนดอายุความสำหรับการที่ผู้รับอาวัลจะฟ้องคดีไว้โดยเฉพาะ ดังนั้น การที่ผู้รับอาวัลจะฟ้องคดีเพื่อการใช้สิทธิไล่เบี่ยนี้ จึงต้องนำอายุความทั่วไป คือ 10 ปี ตามมาตรา 193/30 มาใช้บังคับกับกรณีดังกล่าว (คำพิพากษาฎีกาที่ 5547/2537, 5595/2533)

ทั้งนี้ ผู้เขียนเห็นว่า การที่ผู้สลักหลังตั๋วเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือซึ่งมีความรับผิดชอบในฐานะผู้รับอาวัลได้เข้าใช้เงินให้กับผู้ทรงตั๋วเงินไปนั้น ย่อมทำให้หนี้ตามตั๋วเงิน รวมถึงสิทธิ หน้าที่

และความรับผิดชอบของคู่สัญญาตามตัวเงินเป็นอันระงับไป ผู้สละหลังตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือซึ่งได้
 เข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรงและได้รับตัวกลับมาอยู่ในความครอบครองจึงไม่อาจกลายเป็นผู้ทรงตัวเงิน
 ฉบับนั้นได้อีก เช่นนี้จึงไม่สามารถนำอายุความตามมาตรา 1002 ซึ่งเป็นอายุความที่ผู้ทรงจะใช้
 สิทธิไล่เบี้ยเอาจากผู้ส่งจ่ายมาใช้บังคับได้ แต่เป็นกรณีที่ไม่มีกฎหมายกำหนดอายุความไว้
 โดยเฉพาะ จึงต้องนำอายุความ 10 ปี ซึ่งเป็นอายุความทั่วไปตามมาตรา 193/30 มาใช้บังคับกับ
 กรณีดังกล่าว

9. การจำนำตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ

จากที่ได้ศึกษามา การจำนำตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือนี้จะจำนำโดยวิธีใด มีความเห็นที่แตกต่างกันอยู่ เป็น 3 แนวทางด้วยกัน กล่าวคือ

แนวแรก เห็นว่า การจำนำตัวผู้ถือไม่มีวิธีการบัญญัติไว้ในกฎหมายตัวเงิน หรือ
 จำนำ การส่งมอบตัวผู้ถือมีลักษณะเป็นการโอนตัวเงินตามมาตรา 918 แต่คงมีข้อสัญญาที่ผูกพัน
 ผู้โอนกับผู้รับโอนระหว่างกันเองได้

แนวที่สอง เห็นว่า ตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ ไม่ถือว่าเป็นตราสารที่ออกให้แก่
 บุคคลตามเขาสั่ง จึงไม่อาจนำมาตรา 751 มาใช้บังคับกับการจำนำตัวผู้ถือได้ ดังนั้นการจำนำตัวผู้
 ถือจึงต้องใช้มาตรา 750 เพราะถือว่าตัวผู้ถือเป็นสิทธิที่มีตราสาร กล่าวคือ ต้องส่งมอบตราสารนั้น
 ให้แก่ผู้รับจำนำและต้องบอกกล่าวเป็นหนังสือแจ้งการจำนำแก่ลูกหนี้แห่งสิทธินั้นด้วย การจำนำ
 ตัวผู้ถือทำตามมาตรา 926 ไม่ได้ ถ้าทำไปก็ไม่มีผลเป็นการจำนำ ตัวผู้ถือนี้ ถ้าไม่สละหลังจำนำแม้
 เปลี่ยนมือแล้ว ผู้ทรงก็สามารถฟ้องร้องได้ ตัวผู้ถือใช้ยื่นผู้จำนำได้ในคู่สัญญาเท่านั้น จะใช้ยื่น
 บุคคลภายนอกไม่ได้ ดังนั้น ตัวผู้ถือที่ผู้รับจำนำได้แจ้งให้ลูกหนี้ในตราสารทราบแล้ว การจำนำจึง
 เกิดแล้ว แต่ต้องใช้ในระหว่างคู่สัญญาเท่านั้น เจ้าหนี้ผู้รับจำนำจะใช้ยื่นผู้ทรงตัวเงินซึ่งเป็นบุคคลที่
 3 ไม่ได้

แนวที่สาม เห็นว่า ตัวผู้ถือเป็นตราสารที่ออกให้แก่บุคคลตามเขาสั่งตามมาตรา
 751 เพราะคำว่า “ตราสารที่ออกให้แก่บุคคลเพื่อเขาสั่ง” หมายถึงตราสารที่ผู้ออกตราสารออก
 ให้แก่ผู้ทรงตราสารเพื่อให้บุคคลหนึ่งชำระหนี้แก่ผู้ทรง ดังนั้น การจำนำตัวผู้ถือจึงต้องทำการตาม
 วิธีการตามมาตรา 751 ประกอบมาตรา 926 กล่าวคือ ต้องมีการสละหลังตัวผู้ถือนั้นให้ปรากฏการ
 จำนำ และการจำนำจะต้องเขียนข้อความลงไปว่า “ราคาเป็นประกัน”, “ราคาเป็นจำนำ” หรือ
 ข้อกำหนดด้อยอื่นใดอันเป็นปริยายว่าจำนำ การจำนำตัวผู้ถือจึงจะสมบูรณ์โดยไม่ต้องมีการบอก
 กล่าวลูกหนี้แห่งตราสารอีกแต่อย่างใด

ผู้เขียนเห็นว่า เนื่องจากตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือเป็นตราสารชนิดออกให้แก่บุคคล เพื่อเขาสั่งด้วยชนิดหนึ่ง ดังนั้น การจำหน่ายตัวผู้ถือจึงต้องปฏิบัติตามวิธีการที่กำหนดไว้ใน บทบัญญัติมาตรา 751 ประกอบมาตรา 926 กล่าวคือ ต้องสลักหลังให้ปรากฏการจำหน่ายไว้ที่ตัวเงิน โดยจะใช้ข้อความอย่างไรก็ได้ให้ได้ว่าความเป็นการจำหน่าย และส่งมอบตัวเงินดังกล่าวให้แก่ผู้รับจำหน่ายไป โดยไม่ต้องบอกกล่าวการจำหน่ายไปยังลูกหนี้แห่งตัวเงินนั้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ เห็นว่ามีประเด็นปัญหาที่สำคัญอยู่ 3 ประการด้วยกัน ประการแรก กรณีเกี่ยวกับการเขียนข้อความห้ามเปลี่ยนมือลงในเช็คที่ให้ใช้เงินสดแก่ผู้ถือ ประการที่สอง กรณีการนำตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือไปจำหน่ายเป็นประกันการชำระหนี้ ประการสุดท้าย คือ กรณีอายุความในการที่ผู้สลักหลังตัวผู้ถือซึ่งต้องรับผิดชอบในฐานะผู้รับอาวัลจะใช้สิทธิไล่เบี่ยเอาจากผู้ส่งจ่าย

ทั้งสามปัญหาดังกล่าวนี้ ผู้เขียนเห็นว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทั้งที่บัญญัติไว้ในบรรพ 3 เอกเทศสัญญา ว่าด้วยลักษณะตัวเงิน และตามหลักทั่วไปที่บัญญัติไว้ในบรรพ 1 และบรรพ 2 ว่าด้วยนิติกรรม และหนี้ สามารถที่จะนำมาปรับใช้กับปัญหาทั้งสามปัญหาดังกล่าวได้โดยไม่ต้องมีการแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายแต่อย่างใด เพียงแต่ผู้ใช้กฎหมายต้องใช้กฎหมายให้ตรงตามความมุ่งหมายแห่งกฎหมาย และสอดคล้องกับสภาพของตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ เนื่องจากตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือมีสภาพที่อาจแตกต่างไปจากตัวเงินชนิดระบุชื่อผู้รับเงิน ทั้งนี้เนื่องจาก กฎหมายมีความประสงค์ที่จะให้ตัวเงินที่ออกให้ใช้เงินแก่ผู้ถือมีสภาพคล่องที่สามารถเปลี่ยนมือกันได้โดยง่าย เพราะฉะนั้น จากปัญหาทั้งสามปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนจึงใคร่เสนอแนะในการปรับใช้กฎหมาย ดังนี้

1. กรณีผู้ส่งจ่ายสั่งจ่ายเช็คเงินสด โดยไม่ขีดฆ่าคำว่า “หรือผู้ถือ” ออก แสดงให้เห็นว่า ผู้ส่งจ่ายมีความประสงค์จะให้ธนาคารใช้เงินตามเช็คฉบับนี้แก่ผู้ใดก็ได้ ดังนั้น การเขียนเช็คส่งจ่ายเช่นนี้ ผู้ส่งจ่ายจึงไม่อาจจะระบุข้อความในทำนองห้ามเปลี่ยนมือลงในเช็คดังกล่าวนี้ได้ อีกทั้งผู้เขียนเห็นว่า บทบัญญัติมาตรา 917 วรรคสอง ใช้เฉพาะกับตัวเงินชนิดให้ใช้เงินโดยระบุชื่อผู้รับเงินเท่านั้น เพราะฉะนั้น หากมีการเขียนข้อความห้ามเปลี่ยนมือลงในเช็คเงินสด ย่อมมีผลทำให้ข้อความนั้นเป็นข้อความที่ไม่มีผลตามกฎหมายตัวเงิน ตามบทบัญญัติมาตรา 899 แต่เช็คเงินสดฉบับนั้นยังคงสมบูรณ์เป็นเช็ค ซึ่งสามารถโอนต่อไปได้โดยการส่งมอบ และผู้รับโอนก็มีสถานะเป็นผู้ทรงตัวเงิน

2. กรณีการนำตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือไปจำหน่ายเป็นประกันการชำระหนี้ เนื่องจากตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือนั้น ถือได้ว่าเป็นตราสารชนิดออกให้แก่บุคคลเพื่อเขาสั่งด้วย ชนิดหนึ่ง ดังนั้น หากจะมีการนำตัวเงินดังกล่าวไปจำหน่าย จึงต้องปฏิบัติตามวิธีการที่กำหนดไว้ใน บทบัญญัติมาตรา 751 ประกอบมาตรา 926 กล่าวคือ ต้องสลักหลังให้ปรากฏการจำหน่ายไว้ที่ตัวเงิน โดยจะใช้ข้อความอย่างไรก็ได้ให้ดูว่าเป็นการจำหน่าย และส่งมอบตัวเงินดังกล่าวให้แก่ผู้รับจำหน่ายไป โดยไม่ต้องบอกกล่าวการจำหน่ายไปยังลูกหนี้แห่งตัวเงินนั้น

3. กรณีอายุความที่ผู้สลักหลังตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือซึ่งต้องรับผิดชอบในฐานะผู้รับอาวัล จะใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาจากผู้สั่งจ่าย ผู้เขียนเห็นว่า การที่ผู้สลักหลังตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปแล้วและได้รับตัวกลับมาอยู่ในความครอบครอง กรณีดังกล่าวไม่น่าที่จะถือได้ว่าบุคคลดังกล่าวอยู่ในฐานะเป็นผู้ทรงตัวเงินซึ่งจะใช้สิทธิไล่เบี้ย และนำอายุความ 1 ปีตามมาตรา 1002 มาใช้บังคับ ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อมีการใช้เงินตามตัวเงินไปแล้ว หนี้ตามตัวเงินย่อมเป็นอันระงับสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของคู่สัญญาในตัวเงินย่อมระงับไปด้วย ผู้ที่สลักหลังตัวเงินที่ให้ใช้เงินแก่ผู้ถือซึ่งได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปแล้ว จึงไม่สามารถกลายเป็นผู้ทรงตัวเงินฉบับนั้นได้อีก แต่กรณีดังกล่าวนี้ เป็นกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติกำหนดอายุความไว้โดยเฉพาะ จึงต้องนำอายุความ 10 ปีตามมาตรา 193/30 ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับอายุความทั่วไปมาใช้บังคับ

รายการอ้างอิง

หนังสือภาษาไทย

กำธร พันธูลาก. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2518.

ไกรวัล ชุ่มวัฒนะ. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการโอนสิทธิเรียกร้อง. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, ภาควิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2528.

จิตติ ดิงศภัทย์. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัดและตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่16.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528.

จิตติ ดิงศภัทย์. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัดและตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่17.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประกายพรึก, 2522.

จิตติมา วัฒนวิบูล. สิทธิของผู้ทรงในกรณีตัวเงินหาย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต,
ภาควิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2544.

จี๊ด เศรษฐบุตร. หลักกฎหมายแพ่งลักษณะหนี้, พิมพ์ครั้งที่10. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือน
ตุลาคม, 2540.

เฉลิม ยงบุญเกิด. ตัวแลกเปลี่ยน. พระนคร: บำรุงสาส์น, 2509.

เฉลิม ยงบุญเกิด. ตัวสัญญาใช้เงิน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เฟื่องอักษร, 2509.

ฐิตินันท์ มงคลพิทักษ์สุข. บัตรเงินฝาก: ศึกษาถึงความเป็นตราสารเปลี่ยนมือและบทกฎหมายที่
นำมาใช้บังคับ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2549.

ธนวัฒน์ เนติโพธิ์. อาวัล. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2523.

นิคม ทั้งสุวรรณ. หลักกฎหมายตัวเงิน(บางเรื่อง). พิมพ์ครั้งที่1. กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528.

ปัญญา ถนอมรอด. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย ยืม คำประกัน จำนอง
จำนำ. กรุงเทพฯ: หจก.จิวรัชการพิมพ์, 2544.

ประสิทธิ์ ไชวโกลกุล. กฎหมายแพ่ง: หลักทั่วไป คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
มาตรา 4-14. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2545.

พนิดา วัฒนเวคิน. ผลของการโอนบิลออฟเลตติงในระบบกฎหมายไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, ภาควิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2529.

ไพฑูริย์ คงสมบูรณ์. ข้อต่อสู้ที่ลูกหนี้จะยกขึ้นอ้างเพื่อใช้ยันผู้ทรงตัวเงินไม่ได้. วารสารกฎหมาย
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 4, 3 (กันยายน-ธันวาคม 2521): 77.

ไพฑูริย์ คงสมบูรณ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม,
2548.

ไพโรจน์ วายุภาพ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้. พิมพ์ครั้งที่4.

กรุงเทพมหานคร: Pholsiam Printing and Publishing(Thailand) Limited Partnership,
2548.

พฤตนิพนธ์ เนติโพธิ์. ผู้ทรงตัวเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, ภาควิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2525.

วรางคณา เคนะนาค. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความสามารถของคู่สัญญาในตัวเงิน. วิทยานิพนธ์
นิติศาสตร์มหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2546.

สหธน รัตนไพจิตร. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่2 ปรับปรุง
ใหม่. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543.

เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ว่าด้วยตัวเงิน.
พิมพ์ครั้งที่3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2514.

เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้. เล่มที่ 2,
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, 2520.

โสภณ รัตนากร. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2539.

สุนันท์ เลขบวรวงศ์. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสลักหลังตัวเงิน. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, ภาควิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2531.

เสาวนีย์ อัศวโรจน์. คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่3.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2542.

ภาษาต่างประเทศ

Dudley Richardson. Guide to Negotiable Instruments and the Bills of Exchange Acts. 7
th ed. London: Butterworth, 1983.

David A.L. Smout. Chalmers on Bills of Exchange. 13 th ed. London: Stevens & Sons,
1964.

Paul Brown and friends. Halbury's Statutes of England and Wales. 4 th ed. London:

Butterworths, 1985.

Rudoft Huebner. A history of Germanic Private Law. New York: Augusts M.Kelly Publishers, 1968.

Richard E.Speidel. Negotiable Instruments and Check Collection)the new law (In A nutshell. 4 th ed. St.Paul, Minnesota: West Publishing, 1993.

The Codes Translation Committee and The League of Nations Association of Japan. The Commercial Code of Japan Vol.II. Tokyo: Maruzen, n.d.

Lord Chorley. Leading Cases in the Law of Banking. fourth ed. London: Sweet&Maxwell, 1977.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวนวลมณี ภูอนันตานนท์ เกิดวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2523 จบการศึกษานิติศาสตรบัณฑิตจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2544 เป็นเนติบัณฑิตไทยสมัยที่ 56 ปีการศึกษา 2546 และเข้าศึกษานิติศาสตรมหาบัณฑิต ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเมื่อปีการศึกษา 2546 และจบการศึกษานิติศาสตรมหาบัณฑิต เมื่อปีการศึกษา 2549

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย